

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ertbjerg-slægten

Redigeret og delvis skrevet af
RIKARD KARLSMOSE

Udgivet på foranledning af
KRISTA ERTBJERG

med afsnit skrevet af medlemmer af familien

1987

Indhold.

	side
1. kapitel. Maren og P. Chr. Ertbjerg	1 - 14
2. " Maren Ertbjergs forfædre	15 - 52
3. " P. Chr. Ertbjergs forfædre	53 - 60
4. " Kristas erindringer	61 - 98
5. " P. Chr. Ertbjergs begravelse	99 - 104
6. " Emmas erindringer	105 - 138
7. " Christian Ertbjergs erindringer	139 - 154
8. " Marie " "	155 - 164
9. " Maren " "	165 - 174
10. " Ruth " "	175 - 180
11. " Lydia " "	181 - 194
12. " P. Chr. Ertbjergs søskende	196 - 242
12.1 " Mette Marie	196 - 200
12.2 " Niels Christian	201 - 214
12.3 " Peder Christian (1 - 104)	1 - 104
12.4 " Karen Marie	215 - 233
12.5 " Søren	234
12.6 " Peder Sakskjær	235 - 242
13. " Kristiane Sørensen	243 - 254
14. " Jensine Jensen	255 - 264
15. " Udvandrerne	265 - 315

2 a.

1. oplag udkom i 1987 i 5 eksemplarer.
2. oplag udkom i 1988 i 24 eksemplarer,
nummereret fra nr. 6 til nr. 29.

Denne bog har nr. 26.

Maren og Peder Christian Ertbjerg.

*****

Forord.

Denne bog er tænkt som en mindeblomst til mine kære forældre Maren og Peder Christian Ertbjergs minde, samt at fortælle de unge af slægten i dag om deres bedsteforældre, samt vilkårene under og efter krigen 1940 til 1945: Besættelsesårene i lyst og nød.

Gudsfrygt og nøjsomhed var som en rød tråd i det gode barndomshjem, hvor vi aldrig gik sulten i seng.

*Hjem, hjem, mit kære hjem,
nej, ingen plet på jorden
er skøn som du, mit hjem.*

Krista.

1. kapitel.

Maren og P. Chr. Ertbjerg.

Den 7. oktober 1883 var der bryllup i Lomborg kirke. Det var Maren Lund fra Ertbjerg i Lomborg, som blev viet til Peder Christian Pedersen fra Sønderbak i Ferring. Bruden var 19 år, brudgommen 26 år gammel.

Det nygifte par overtog brudens fødegård, Ertbjerg, som de købte af hendes forældre, Kristiane og Jens Nicolaj Lund, som nu ønskede at gå på aftægt. Der var bygget til stuehuset, så der var plads til dem. På nedenstående billede ses tilbygningen med tag af bølgeblik, medens resten af gården har stråtag.

Ertbjerg, fot.1910. Bygningerne var da uændret fra 1883. Foran huset ses Martin, Jens Peder, Sine og lille Einer.

Familietafle for Maren og P. Chr. Ertbjerg.

	født	død	
Peder Christian Pedersen	26.05.1857	17.04.1944	
Maren Lund	08.12.1862	12.04.1930	
Viet 07.10.1883 i Lomborg Kirke			
Deres børn:			
1. Else Marie Petersen	19.07.1884	16.12.1885	<i>4 år født</i>
2. Jens Nicolaj Lund Petersen	24.09.1886	14.08.1891	<i>4 år 10 mdr</i>
3. Peder Pedersen	20.02.1889	12.03.1980	
4. Kristiane Pedersen	06.01.1891	31.12.1971	
5. <u>Jensine</u> Karoline "	20.05.1893	28.08.1966	
6. Jens Nicolaj "	13.12.1894	23.03.1895	<i>3 mdr</i>
7. Else "	10.01.1896	24.08.1932	
8. Karl Kristian "	17.04.1898	26.07.1916	
9. Martin Lund "	30.10.1900	1977	
10. Jens Peder Lund "	20.10.1901	1928	
11. Elvina Marie "	03.04.1903	17.09.1903	<i>5 mdr</i>
12. Einer Kristian "	13.05.1904	29.08.1904	<i>3 mdr</i>
13. Einer Christian "	27.03.1906	13.11.1981	
14. dødfødt pige	30.11.1907		<i>0 mdr</i>
15. Krista "	23.08.1910		

De to ældste børn blev døbt Petersen, de andre Pedersen.

Efter Maren og P. Christians bryllup gik der kun to år, så døde Jens Nicolaj Lund i aftægtsboligen den 24. oktober 1885, 78 år gammel. Kristiane blev boende i aftægtsboligen, indtil hun døde den 18. december 1902, 77 år gl. Jens Nicolajs billede ses på side 31, af Kristiane findes desværre ikke noget billede.

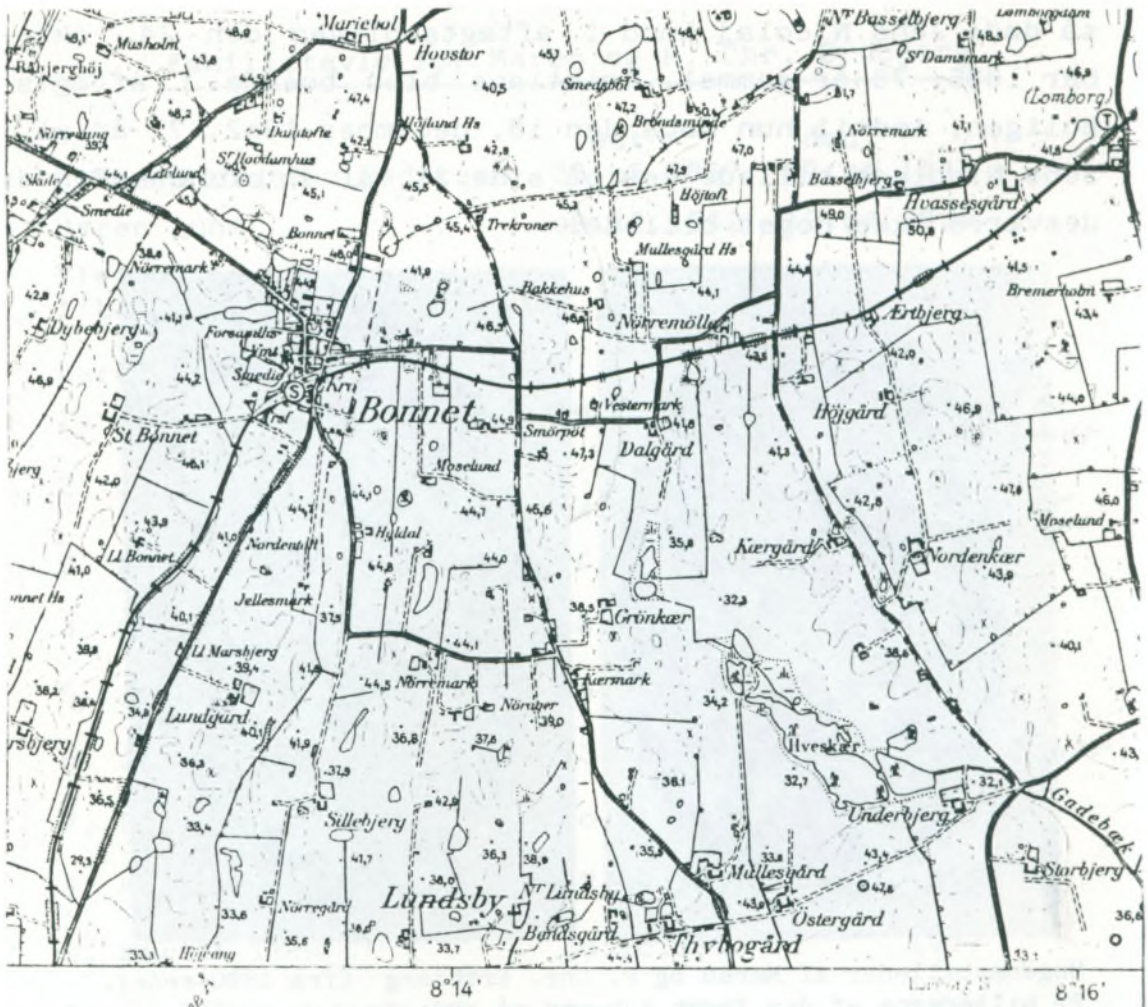

Ungdomsbilleder af Maren og P. Chr. Ertbjerg (fra 1880-erne). På billederne af dem foran i bogen på side 3 er de ca. 25 år ældre, men da er fotografierne af en bedre kvalitet.

Maren og P. Chr. Pedersen - kaldet Ertbjerg efter gårdens navn - boede i Ertbjerg i 46½ år, fra 1883 til 1930.

De fik 15 børn, alle født i Ertbjerg. Af disse 15 børn døde 6 som små, 3 døde som unge, heraf to ulykkestilfælde, 6 nåede den voksne alder, ja, den ældre, kan man sige, for de fem nåede en alder mellem 73 og 91 år, før de døde, og Krista, som er den eneste nulevende, er 76 år.

Se familietavlen side 6.

Kort over Ertbjerg og omegn (her kaldet Ærtbjerg).

Geodætisk Institut 1971. Målebordsblad 1:25000.

Christian Ertbjerg fortæller: Når vi skulle til Lomborg Mejeriby eller til kirken eller missionshuset, måtte vi køre en omvej: Først mod nord, derefter to gange til venstre, så vi passerede vest forbi Ertbjerg, Højgård og Nordenkær. – Hvis turen foregik på cykel, snød vi som regel ved at køre neden for gruset langs banen. Så sparede vi den lange vej nordenom.

Børneflokket i Ertbjerg.

Den 7. oktober 1908 fejrede Maren og P. Chr. Ertbjerg deres sølvbryllup. I den anledning fik de hos en fotograf taget nedenstående billede af dem selv og alle børnene, dog med undtagelse af Krista, som ikke var født endnu, hun kom først til verden den 23.8.1910, knap to år efter sølvbrylluppet.

Bageste række: Peder - Jensine - Else - Kristiane

Foran: Maren - Martin - Jens Peder - P. Chr. - Karl

Ejnar

Om livet på Ertbjerg i tiden før, under og efter den første Verdenskrig fortæller Krista Ertbjerg i kapitel 4.

Den ældste søn overtager Ertbjerg.

I 1930 overtog den ældste søn Peder gården Ertbjerg. Maren og P. Chr. Ertbjerg havde så planlagt at flytte til et dejligt hus, som de havde købt i Lomborg Mejeriby. Der var planlagt dobbeltbryllup, idet både Peder og hans søster Kristiane ville giftes. Men i foråret 1930 blev Maren syg. Dr. Jepsen fra Lemvig blev tilkaldt, men sygdommen forværredes, det var vistnok lungebetændelse, Det var en alvorlig sygdom, dengang kendte man ikke til penicillin. - Maren døde den 12. april 1930. Hun nåede altså ikke at komme hen og bo i det nye hus.

Brudeparrene blev viet til den bestemte tid, dagen var den 15. maj 1930, men brylluppet var stilfærdigt så kort tid efter moderens død. Om dette bryllup fortæller Emma i kapitel 6.

Villa Arnen.

Faderen flyttede så til huset i Lomborg Mejeriby, med den yngste datter Krista som husbestyrerinde. Der boede de sammen fra 1930 til 1944. Faderen døde 17. april 1944. Efter faderens død var de andre søskende enige om, at Krista skulle beholde huset, som hun derved blev ejer af på rimelige vilkår. - Krista har boet der siden, og hun har været glad for det hjem, som rummer så mange gode minder. Derom fortæller hun selv i kapitel 4 i denne bog.

Villa "ARNEN" med P. Chr. Ertbjerg og Krista.

Krista Ertbjergs forældre, bedste- og oldeforældre.

<p>Knud Pedersen Bjerregaard døbt 26.7.1789 i Ramme kirke Møltruphus, senere Skovhus død 12.4.1854, Skovhus Ramme</p> <hr/> <p>Mette Marie Nielsdatter født 15.4.1788 i Raakjær Flynder sogn død 16.10.1872, Skovhus, Ramme</p>	<p>Peder Christensen døbt 11.6.1780 i Bøvling kirke boede V. Villensgård i Bøvling død 11.11.1858 i Lomborg sogn</p> <hr/> <p>Karen Jensdatter født 26.2.1789 i Bøvling sogn død 11.6.1870 i Ferring sogn</p>	<p>Niels Christian Lund født 1765 i Sevel skole boede Kongensgaard, Nr. Nissum død 1851 i Balleby, Tørring</p> <hr/> <p>Mariane Breinholt døbt 13.3.1763 i Humlum kirke død 1844 på Sofielyst, Nr. Lem</p>	<p>Se Else Godballe Pedersdatters forældre. Else og Kristiane var søstre.</p> <hr/> <p>Peder Christensen</p> <hr/> <p>Karen Jensdatter</p>
<p>Peder Bjerregaard Knudsen født 12.9.1816 i Flynder sogn boede Sønder Bak i Ferring død 27.8.1892 i Lomborg sogn</p>	<p>Else Godballe Pedersdatter født 10.6.1821 i Bøvling sogn død 20.5.1893 i Lomborg sogn</p>	<p>Jens Nicolaj Laurids Lund født 23.6.1807 i Nr. Nissum boede Ertbjerg i Lomborg død 24.10.1885 i Lomborg sogn</p>	<p>Kristiane Pedersdatter født 23.12.1825 i Bøvling sogn død 18.12.1902 i Lomborg sogn</p>
<p>Peder Christian Pedersen født 26.5.1857 i Ferring død 17.4.1944 i Lomborg</p>	<p>Maren Lund født 8.12.1862 i Lomborg død 12.04.1930 i Lomborg</p> <p>viet 7.10.1883 i Lomborg kirke</p>		

Krista Pedersen Ertbjerg

født 23.8.1910 i Ertbjerg, Lomborg sogn
bor Lomborgvej 58, Lomborg, 7620 Lemvig

2. kapitel.Maren Ertbjergs forfædre.

Før vi beretter om Maren og P. Chr. Ertbjergs store børneflokk, og deres efterkommere, vil vi gå tilbage i tiden og se, hvad vi ved om deres forfædre.

Dernæst handler denne bog om efterkommerne, således at det hele samles om dette brudepar, som bogen begyndte med: Maren og Peder Christian Ertbjerg.

I gamle arkivalier, kirkebøger, folketællingslister m.v. står mændene altid foran kvinderne. Modsætningsvis vil vi i denne bog begynde med stammoderen:

Maren Lund.

Maren Lund er født i Ertbjerg, Lomborg sogn, den 8. december 1862, og viet i Lomborg kirke den 7. oktober 1883 til Peder Christian Pedersen fra Sønderbak i Ferring.

Maren Lund døde i Ertbjerg den 12. april 1930.

Maren Lunds forældre var:

Jens Nicolaj Laurids Lund, født 23. 6.1807 død 24.10.1885
 Kristiane Pedersen, " 23.10.1825 " 18.12.1902
 Kristiane og Jens Nicolaj, viet 27.9.1861 i Lomborg kirke.

Deres børn (altså Maren og hendes søskende):

1. Niels Christian Lund	født 14.12.1861	død 19. 9.1864
2. Jens Peder Lund	" 8.12.1862	" i Amerika.
3. Maren Lund	" 8.12.1862	" 12. 4.1930
4. Carl Christen Sodborg Lund	" 28. 2.1864	" i Amerika.

(Angående de 5 børn af første ægteskab: Se side 34.)

Maren Lunds faders slægt.

Vi vil nu foretage et spring tilbage i tiden, til den tid, da kong Christian den Femte var konge i Danmark.

Han regerede fra 1670 til 1699.

Christian 5.
(Brudstykke af Maleri paa Frederiksborg Slot).

På den tid boede i Holstebro Maren Erthbjergs tip-tip-oldeforældre: Oluf Nielsøn Leegaard og hans kone Karen Nielsdatter. Hendes forældre, Niels Miltersen og hans kone (hendes navn kendes ikke) havde Storbroen i forpagtning iflg. kong Frederik den Tredies brev, dateret 28. oktober 1661, og denne rettighed arvede Oluf og Karen så efter hendes forældre, hvilket blev bekræftet i Christian den Femtes brev af 2. marts 1677.

Det var et godt og indbringende embede at være forpagter af denne bro. Det var sådan dengang, at alle, som drog ind i en købstad, skulle betale en afgift af de varer, de bragte ind til byen. Disse afgifter tilfaldt forpagteren af broen, altså her Oluf og Karen, men det var svært at holde styr på det, for mange snød sig ind uden at betale. Det var naturligvis kun folk fra Holstebros sydlige opland, som nødvendigvis skulle over Storåen for at komme til byen. Til gengæld for indtægterne ved broen skulle forpagteren så bekoste dens vedligeholdelse, og det var ret så dyrt, hvilket fremgår af det følgende.

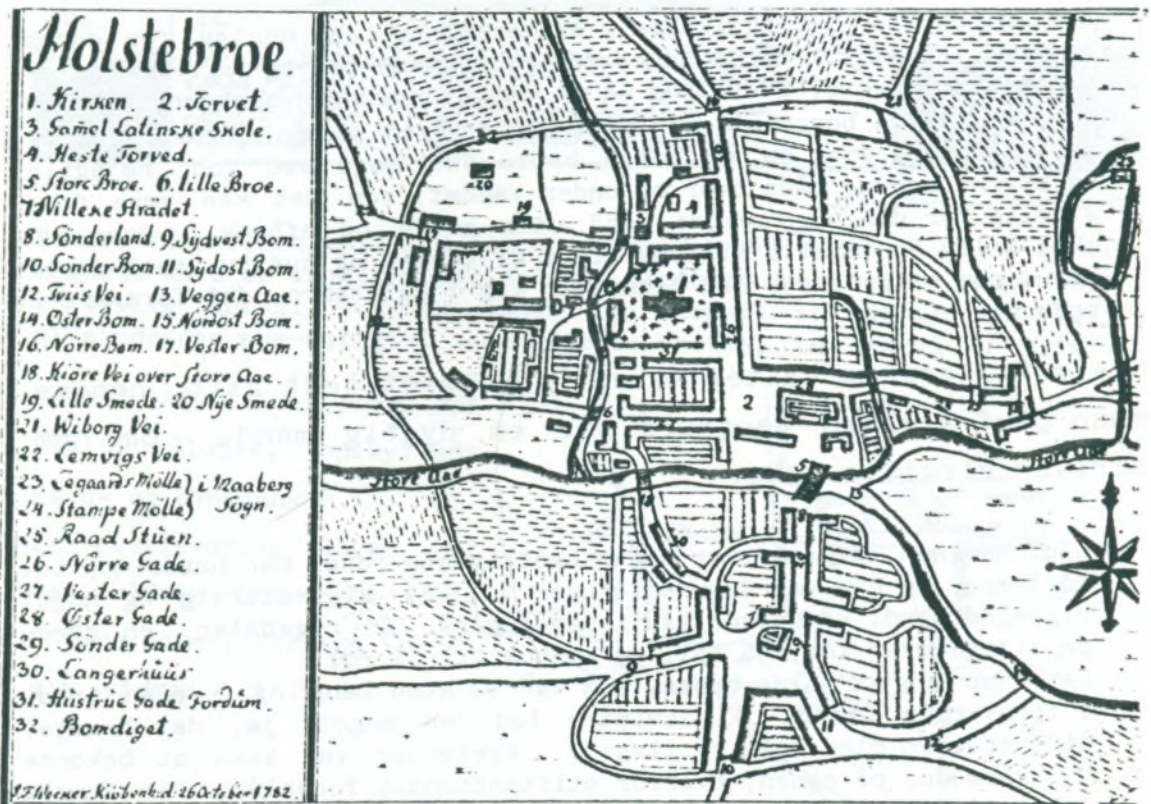
Bønderne i Holstebros opland havde en særftale: De skulle hvert år betale en skæppe byg til broens forpagter.

Så skulle de ingen bropenge betale, men kunne frit drage ind og ud af byen med alle deres varer.

De fogeder, som i de tider krævede afgifter (aksice) ved portene til de forskellige byer. var ikke populære hos bønderne. Også dengang var folk kede af at komme af med penge. - Brofogden var heller ikke populær, selv om broafgifterne var noget særligt. Alle måtte jo være interesseret i, at der var en bro.

Vi læser i bibelen om de forhadte toldere i Jødeland, som krævede afgifter ved byportene der (toldere og syndere). Slet så galt var det vel ikke i Danmark, men en beretning om hærværk mod broen (side 20) tyder ikke på den store forståelse af afgifternes nødvendighed.

Kort over Holstebro, tegnet 1782.

Om førnævnte Niels Miltersen (side 15) fortælles der i Birgitte Lunds bog "Slægtsminder":

Efter Frederik III's forordning af 27. januar 1657 indkvarteredes en del soldater i Holstebro. Niels Miltersen skulle have en rytter og hans hest indkvarteret. Rytteren skulle have to retter mad til hvert måltid og tre pletter øl daglig. Herfor og for sengeplads skulle borgerskabet have 12 skilling daglig. Hestene skulle hver dag have $\frac{1}{2}$ skæppe havre og et læs hø om måneden. Havren godtgjordes med 7 sletmark pr. tønde, og høet med 8 sletmark pr. læs.

Broen over Storåen kaldes "den store bro" i modsætning til den lille bro i Vestergade over Bløden Bæk (se kortet side 17). Den afgift i brokorn, som bønderne i Hjerm og Ulfborg herreder, der havde heste og vogne, ydede til broens vedligeholdelse, er rimeligvis lige så gammel som broen selv. Afgiften bestod i en skæppe byg af hver gård, og den har vel været en betingelse for at få broen opført og vedligeholdt. Kongen forlenede broen og brokornet til ansete og vederhæftige borgere i Holstebro.

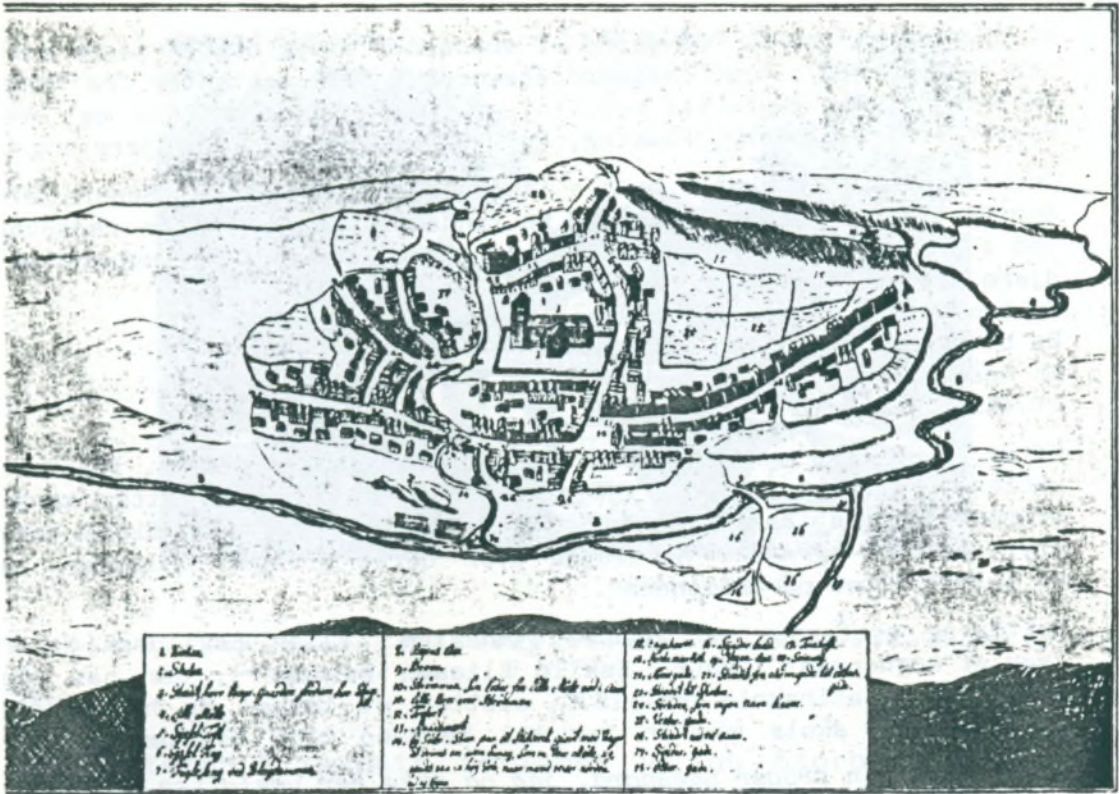
Den 28. oktober 1661 fik Niels Miltersen og hans hustru for deres livstid, såvel som deres børn, der overlevede dem og bliver bosiddende i Holstebro, bevilling på at måtte oppebære brokornet. Dog skal de adlyde borgmester og råd, der i byen giver tilbørlig forskrivning fra sig, om at holde broen ved magt med god, nøjagtig og stærk bygning både over og under vandet, som det kan være forsvarelig for den vejfarende mand uden skade og afbræk. Bønderne skal årlig og i rette tid yde Niels Miltersen og hustru, samt deres børn, som efter deres død nedsætter sig i Holstebro, det foreskrevne brokorn.

Niels Miltersens datter Karen var blevet godt gift, hendes mand Oluf Nielsøn Leegaard var en dygtig mand. Om ham skriver Birgitte Lund:

Oluf Nielsøn Leegaard var byens næstrigeste mand, han havde $2\frac{1}{2}$ td. hartkorn, og han var desuden bruger af $\frac{1}{4}$ af Hestervig og noget bispegodsjord. Han ejede sin iboende gård, 60 rigsdaler, en gårdpart lige over for, 46 rdl, og et hus til 12 rdl.

Det kneb dog at holde broen, som var 90 alen lang og 5 alen bred, i forsvarlig stand. I isvintre led den meget, ja, det hændte, at overdelen blev helt borttaget. Egetømmer var ikke at bekomme til købs der på egnen, hvorfor stiftamtmanden foreslår, "at kongen vil tillade, at der i Silkeborg skovene, der er de nærmeste, og dog 12 mil fra Holstebro, må leveres tømmer for betaling til broens vedligeholdelse".

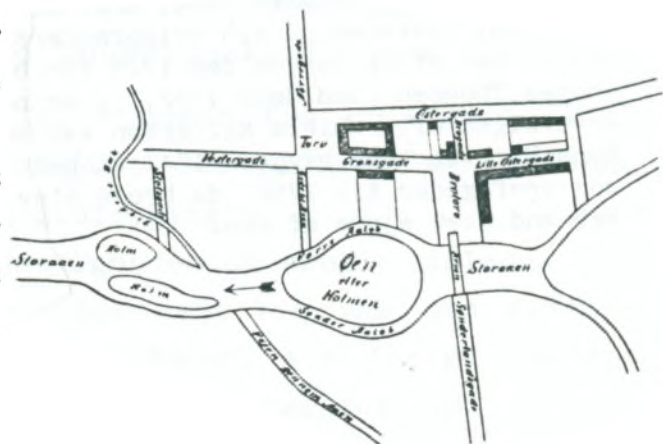

Resens Kort over Holstebro 1677.

Bemærk forskellen mellem dette kort og kortet side 17. De gamle tegnede kort er langt fra pålidelige. Tegneren har nogen gange haft en livlig fantasi. - Lærer Baden har forsøgt at uddrage så meget af sandheden som muligt i nedenstående skitse, men meget er uvist.

Indtil 1839 lå der flere øer ude i åløbet, opskyllede sand- og dyndbanker.

En overlevering siger, at den ældste bro gik over "Store Holm", hvorfra vejen gik videre til Store Torv.

Grundplan af Holstebro omkr. Brøtørvet med Holmene i Storåen. (Kortskitse af Kommunal lærer N. M. Baden).

Af brødkornet indkom "på grund af bøndernes store armod" næppe mere end en trediedel. Oluf Leegaard stævnedes i 1690 restanter fra Vemb, Gørding og Ølby sogne til betaling af brokorn, og i 1692 og 1694 restanter fra Måbjerg, Fousing, Bur, Ølby, Gimsing og Borbjerg sogne.

Om udensogns folk skulle betale fast afgift ses ikke. Senere blev der fastlagt følgende betaling: En landauer, chaise eller rejsevogn med 4 eller flere heste skulle, når de ikke var hjemmehørende i Hjerm eller Ulfborg herreder, betale 8 skilling

En beslagen vogn med eller uden læs	4 "
En bondevogn med eller uden læs	2 "
En hest, hoppe, plag eller ko	1 "
Et får eller svin	½ "

Efter et bryllup mentes det at være bryllupsgæster sydfra, fra Varde kanten, der først afbrød 4 fjæle af broen, og et par nætter senere afbrækkede 2 fag rækker på østsiden. "Oplivede af det flere dages bryllupsgilde og måske harmfulde over deres erlagte bropenge, har de villet hilse på bromanden".

Rektor og professor ved Odense Gymnasium Elias Eskildsøn Nauer, (søn af sognepræst i Naur, Eskild Eliesøn Nebsager), der har gået i Holstebro Latinskole 1667-1670, slutter et takke- og hyldestdigt til sin gamle skole med en tak til købmand Oluf Nielsøn Leegaard:

*Min svoger Leegaard, jeg og ikke her udsletter
udaf de godes tal; thi han endnu forletter
den byrde, som er for de svage skuldre tung,
og for de betrængte ved at løse for sin pung.*

Efter Oluf Nielsøn Leegaards død, før 1706, vedblev hans enke Karen Nielsdatter at sidde inde med broen. Svingersønnen, borger og handelsmand Thomas Thomsen Lund, der var gift med datteren Elisabeth Leegaard, optræder på sin svigermoders vegne og fører broregnskabet, indtil han efter hendes død 1720 får bevillingen 1725.

Thomas Thomsen Lund døde 1732, og sønnen Hans Hartvig Lund fortsatte arvefølgen efter Niels Miltersøn ved kongebrev af 27. april 1733. Hans Hartvig Lund byggede 1741 en helt ny bro. - Slægten fortsatte som brofogeder til 1791, da broen blev stillet til auktion, og to købmænd blev ejere af den.

Storbroen 1856-1910, set mod Brotorvet.

*****

Degne.

Med datteren Elisabeth forlader vi nu Storbroen og dens væsen. Vor slægt nedstammer nemlig fra en anden af Karen og Oluf Leegaards børn, Niels Olufsen Leegaard. Han var degn i Sevel fra 1718 til 1736.

Navnet Leegaard gik man efterhånden over til at stave Lægaard, sådan som det kendes fra vore dages Holstebro, således Lægårdvej, Lægård landbrugsskole o.m.a.

Niels Olufsen Leegaard blev student fra Holstebro Latin-skole. Senere som nævnt degn i Sevel, hvor han betegnes som "Sognedegn, ærlig og gudfrygtig".

En degn regnedes til gejstligheden og skulle således være lidt finere end bønderne. Som gejstlig var han fritaget for militærtjeneste, og stavnsbåndet, som forbød bønderne og deres børn at rejse bort, gjaldt ikke for ham.

Men - degn Leegaard i Sevel kunne ikke få sine penge til at slå til. Lønnen var nemlig elendig, og han levede og

døde i stor fattigdom. Han forstod ikke som Peer Degn i "Erasmus Montanus" at skaffe sig ekstra indtægter.

Degnen Niels Olufsen Leegaard blev den 9. december 1725 viet til Anna Laursdatter Rytter, Sevel. De fik fem børn, hvoraf den ældste var Else Catrine Nielsdatter Leegaard, som blev døbt den 24. marts 1726 i Sevel kirke.

Else Catrine blev tipoldemor til Maren Ertbjerg.

På den tid levede der i Ryde en gårdejer, som hed Christen Pedersen Lund. Han havde Rydlund og Routgård i Ryde.

Med ham kommer navnet Lund ind i slægten.

Vi ved kun om ham, at han blev begravet 27.10.1754, og hans hustru 16.10.1749, og at de havde seks børn, hvoraf nr. 3 blev døbt i Ryde kirke den 24. september 1723.

Det var Mads Christensøn Lund, som senere blev gift med ovennævnte Else Catrine Leegaard. Vielsen fandt sted i Ryde kirke den 5. oktober 1763. Brudgommen var da 40 år, bruden 37 år gammel.

Mads C. Lund havde da i en del år været skriver for herremanden på Rydhave, som tillige var amtmand i Viborg.

To år efter brylluppet, i 1765, gav herremanden ham embedet som skoleholder i Sevel, hvor han tre år senere tillige fik degneembedet.

Han var degn i Sevel i 22 år til sin død i 1790.

Det er ret så interessant et kapitel i slægtens historie med de to aner, som var degne i Sevel:

Niels Olufsen Leegaard, degn i Sevel 1718-1736
og svingersønnen

Mads Christensøn Lund, degn i Sevel 1768-1790.

Den første levede som før omtalt i armod og elendighed, og da han døde, måtte enken fragå arv og gæld, da der var mest af det sidste.

Den anden, som kom fra en velhavende familie, forstod at skaffe sig indtægter ved siden af lønnen.

Efter beskrivelsen i Birgitte Lunds bog har Mads og Else Catrine været ret velhavende, og tillige velagtede og respekterede degnefolk blandt Sevelboerne.

Om vilkårene for de to degne fortæller Birgitte Lund:

Deignens løn bestod i en del af tiendekornet. een trave for hver gang præsten fik tre. Endvidere fri brændsel og smågaver i form af æg, smør og lignende. - At degnen kom i økonomiske vanskeligheder er intet under. Tiendeafgift og offergaver ved højtiderne kunne svinge meget. Bønderne i Midt- og navnlig Vestjylland var ikke flinke til at aflevere kornet. Det var nærmest en forudsætning, at degnen var enten jordbruger eller håndværker ved siden af, da lønnen "ikke nær kunne række til det nødtørftigste".

Niels Lægaard, der var student, har nok ikke haft noget ekstra ud over det lille fårehold. Undervisningen har ikke taget meget af hans tid, da der ingen skolegang var i Sevel. Om søndagen skulle han samle sognets børn i kirken før eller efter gudstjenesten og oplære dem i den kristne tro, først og fremmest ud fra Luthers katekismus og salmebogen.

Da Niels Olufsen Leegaard døde i 1736, var den rette fødte værge for børnene deres farbroder Iver Olufsen Leegaard, degn i Stadil, men i et brev undskylder han sig: "Det er mig ganske umuligt at komme - - , eftersom min sognepræst er heel svag, og har i sinde at søge doktoren i Ribe". - I hans fravær havde degnen lovet at forrette prædiketjenesten, og han foreslår som værge en "af næste pårørende i Holstebro". Ved skifteforretningen fik enken da som værge skytten på Stubbergård, mens det blev beskikket afdødes efterfølger i embedet, den nye sognedegn i Sevel Henrik Gerner at varetage børnenes tarv ved skifteforretningerne. - Der blev dog ikke meget at tage vare på. Gælden var næsten dobbelt så stor som værdien af de registrerede og vurderede effekter. Af gejstlig skifteprotokol for Ginding herred ses, at provsten og præsten med samt to sognemænd har foretaget skiftet.

"I stuen fandtes et fyrretræsbord med bæk ved den ene langside, og en liden bæk for enden, for den anden ende en skammel. En himmelseng med gult omhæng, en foldebæk, som kunne omdannes til sovested for børnene. En lille rødmalet kiste med jernbeslag. En kiste af endnu mindre størrelse. To stole. En garnvindel. på væggene en trekantet hylde og to små "træ skilderier". Hvad der ellers fandtes i hjemmet var ret sparsomt. Af sølv, tin og messing fandtes intet".

Men lidt, der kunne stå på bordet eller hylden, var der dog. Der var tre fajance-tallerkener. Et lille krus med tinlåg. Et lille ølglas. En boutellie (flaske). Et tobaksbræt at bruge som skæreunderlag, når tobaksblade skulle snittes. Et fyrfad af jern, og en tilsvarende lidt mindre, at sætte på bordet med gløder, når gæster skulle have piben tændt. En voksstabel, d.v.s. en jernholder med et langt, tyndt voksllys, der er viklet om i en spiral. Et gammelt skrin. Et par gamle blikdåser. - Duge til bordet eller lagener til sengene har ikke været brugt. "Af linklæder foregav enken, at der fandtes intet". Sengetøj har været fælles for flere. Der er nævnt: En blåstribet ulden olmerdugs overdyne, en hvid vadmelsunderdyne, to små blåstribe hovedpuder, den ene af bolster, den anden af olmerdug. Til et andet sengested en rød- og blåstribet olmerdugs overdyne og en blåstribet bolster-hovedpude (kaldet en hoveddyne). Da der ikke er nævnt nogen underdyne, er det nok, hvad der hørte til stolpesengen, som er det ord, der er brugt for himmelsengen. Over sengehalmen brugte man bare et tæppe, et sådant er dog ikke nævnt i skiftet.

Af degnens bogsamling er nævnt to bøger ved navn: En gammel Liigprædicken og en bog med åndelige tekster skrevet af pastor Hans Olufsen Nysted. Endvidere Bie-Dræt af Hengeddi Plante Reed, udgivet i København 1702. Derudover er nævnt et bundt gamle bøger.

Til køkkenregionen er nævnt to stenkrukker. En grynfyrding. 1 lille salttønde. En øltønde, der kunne rumme $\frac{1}{2}$ tønde øl eller 68 potter. Et drøftetrug til sigtning af gryn. Et lille bryggerkar. Endelig, som noget af det vigtigste, og hvad der også er nævnt allerførst i skiftet: en kobber-bryggerkedel af vægt på 1 lispund. Den blev vurderet til 5 rdl, 4 mark og 2 skilling. - Da enken skulle skaffe midler til mandens begravelse, og måtte ud at låne penge hos en af byens bønder, fik han stillet kobberkedlen i pant.

Af husdyr var der kun 3 får, der dog havde lam. "Den salig mands Gang-klæder" blev også vurderet, og derigennem får vi et billede af, hvorledes Niels Leegaard en kølig dag har taget sig ud i sit degnetøj. Sort klædes kjortel, et sort omslag, et par sorte vanter, vadmelsstrømper og på fødderne lædersko. Endelig en hat over parykken, som havde sin plads på en parykblok, når Niels gik i seng med sin nathue. - Nævnt derudover er en sort vadmels-kjortel, en foret hue og et par gamle sko. Vadmelskjortelen er en lang jakke af hjemmegjort uldent stof i modsætning til klædeskjortelen, der er af importeret klæde.

26 personer meldte sig og gjorde krav på penge, de havde til gode. Sognepræsten i Sevel Hr. Giesten angav at have til gode for ligprædiken 2 rigsdaler. En god betaling, når man ser det næste krav, som også er fra præsten, 2 rdl for $1\frac{1}{2}$ tønde rug. Den jernbeslagne halvkiste havde præsten i pant for sit tilgodehavende. En købmand i Holstebro meldte sig med en gammel købmandsregning. Herremanden Frantz Linde havde til gode for et helt års husleje, 2 rigsdaler. Her bør det dog bemærkes, at skifteretten først sluttede 10 måneder

efter at være påbegyndt. En bondemand fordrede at få et beløb, som han havde lånt enkens fader, der havde været død i ti år. En anden bonde krævede betaling for 2 skæpper boghvede, 1 mark og 6 skilling. En for forskelligt til husholdningen. Ladefogden på Stubbergård har også et lille tilgodehavende. Ellers er det mest småbeløb til bønder og bønderkoner.

Enken "havde ventet fra hendes venner nogle udveje til at se gjælden efter hendes salig mand afbetalt, som desværre fejlede". - Hvordan Anna Laursdatter senere klarede at forsørge sig selv og børnene, ved vi intet om.

Instruks for Skolemestre.

Tre år efter Niels Olufsen Leegaards død kom en "Instruks for Skolemestre i Danmark" af 23. januar 1739. For at få degneembede skulle man have virket som skoleholder i mindst 3 år. Lønnen for at holde skole var 6 daler årligt, udbetalt med 3 rdl. til påske og mikkelsdag, samt 12 tønder korn, fri græs og foder til 2 køer og 6 får, endvidere fri brændsel. - Men ved kgl. plakat af 29. april året efter "modereres" disse krav. "såsom kongen formoder, at ungdommens nøjagtige undervisning i deres saligheds kundskab kan erholdes, uden sådan altfor stor byrde for jordegodsets ejere". - Enhver, der "kunne påtage sig sommer og vinter at holde dansk skole og undervise ungdommen flittig i Christendom, læsen, skriven og regnen" kunne ansættes som skoleholdere. Studenter, der søgte, blev foretrukket fremfor andre. Skolestuen har efter forordningen haft vinduer med glasruder og har været forsynet med en jernbilægger til opvarmning.

Til undervisning skulle der være en bibel, to store, sorte tavler, to blækhorn og to stærke linealer. Til børnene et forråd af ABC-bøger, catechismer, catechismi forklaringer, Davids Salmer, nye testamenter og psalmebøger.

I instruksens står som punkt 7: Fra påske til mikkelsdag holder han skole fra kl. 7 til 11 formiddag, og fra kl. 2 til 6 eftermiddag. Men fra mikkelsdag til påske fra kl. 9 til 12 formiddag, og fra kl. 1 til 4 eftermiddag.

(Da der naturligvis også var skole om lørdagen, bliver det om sommeren 48 timers undervisning pr. uge).

"hver morgen skal han begynde med en morgenpsalme og bøn, samt et capitel af den hellige skrift, og til sidst synges en poenitense- eller anden åndelig psalme. Imens bønnen læses, skal børnene ligge på knæ og tilsees, at de med andagt synger psalmerne, beder bønnen og hører Guds ord læse".

"om aftenen endes på tilsvarende måde".

Efter den lidt triste beretning om en fattig degn følger nu beretningen om en degn, som klarede sig bedre:

Mads Christensøn Lund, født 1723, død 1790.

Ryde kirkebog, dåb: "Chr. Lund, hans søn Mads, den 24. september 1723 i Ryde Kirke." Blandt fadderne var Peder Lund og Jens Lund.

Da han blev voksen, blev Mads Lund skriver hos herremanden på gården Rydhave. Herremanden Niels Sehested var samtidig amtmand i Viborg. I skifteprotokoller på Landsarkivet i Viborg studsede jeg over hans ualmindelig flotte håndskrift. Han har brugt de kantede, gotiske bogstaver, som fortrinsvis anvendtes til prentning. - 40 år gammel blev han i Ryde kirke viet til Else Catrine Nielsdatter Leegaard. Om dette bryllup har vi allerede fortalt på side 22.

I 1765 fik han af herremanden "kald" som skoleholder i Sevel sogn. I Sevel skole fødtes deres søn Niels Christian 1765.

Degnen Henrik Gerner døde 1768, hvorpå Mads Lund fik degneembedet og samme år en ny skole, der efter opmåling 1797 beskrives således i J. Berings: "Skole Calender": 7 fag til læreren, 4 fag skolestue og 6 fag udhus, i ret god stand og nogenlunde indrettet, skolen tæt ved kirken. - Skolen ses på kortet liggende ved kirkegårdsdigets nord-vestre hjørne og langs med vejen nord for Sevel by. Senere blev der bygget en ny skole øst for, hvis have gik ud over den gamle skoles grund.

Else Catrine. Hvordan denne fattige, lille pige, ældst af enken efter Niels Olufsen Leegaards mindreårige børn, har lært at føre så udmærket hus, kan man kun gisne om. Den fine familie i Holstebro og farbroderen i Stadil (som 2. gang var gift med mademoiselle Kirsten Andersdatter Grunnet), synes jo efter faderens død ikke at interessere sig meget for dette hjem. Man kan gætte på, at herremanden, fra hvis skole de jo var, har taget børnene i tjeneste, og at hun derved gennem årene har fået en betroet stilling på Rydhave.

Når sognets beboere fejrede dåb eller bryllup, var degnefolkene med. Gentagne gange står "Degnekonen Madam Lund" anført i kirkebogen ved bønderbørns dåb i Sevel kirke.

Lærer Erling Møller, Rønde, ejer en tung sølvske, hvorpå med prikker er indgraveret: M.C.L. - E.C.N. - Lg 1764.

Mads Christensøn Lund døde 16. september 1790. At han også som degn har været enestående dygtig, ses af "Hardsyssels Degnehistorie", hvor ingen har fået så smukt et eftermæle som han. "Han vare en ordentlig mand, en sød sanger, en god skolemester, hans sjæl være indbundet i de levendes knippe". Således havde sognepræsten i Sevel, pastor Thorning, skrevet i Sevel kirkebog, hvori han også kalder Mads Lund "velagtet".

I avisen VIBORG SAMLER for den 25. oktober 1790 annoncerer enken Else Catrine dødsfaldet således:

Da min mand og min myndige søns fader Mads Lund, forhen degn i Sevel, sidstleden 16. september ved døden er afgangen, uden at efterlade sig flere arvinger, så ihvorvel vi ikke formoder nogen bekendt creditor i hans bo skulle existere, finder vi dog os beføjede, til vor sikkerhed, herved at indkalde dem, som på nogen måde formener sig at have nogen fordring i steruvoet, at møde sammesteds inden for de loubefalede tider, efter hvis forløb man fritager sig for ansvar.

Sevel, den 20. oktober 1790.

*Else Catrine Løgaard, sal. Mads Lunds
N. Chr. Lund.*

Som omtalt på side 23 klarede Else Catrine og Mads Lund sig helt godt økonomisk. Herom skriver Birgitte Lund:

Når der er så stor forskel på Mads Lunds og hans svigerfaders økonomi, kan det til dels skyldes, at sidstnævnte ingen ekstra indtægter havde, mens hans svigersøn, da der på den tid ikke var noget jordtilliggende til degneembedet i Sevel, fæstede en jordlod med hartkorn 5 skæpper, 2 fjerdingkar og 2 album, således blev han samtidig fæster under Rydhave. Som jordbruger kunne han i betydelig grad øge sine indkomster. - I et hus, som lå på fæstejorden, kom enken Else Catrine til at bo. Af kontributionsregnskaberne for året 1797 fremgår det, at "degneenkens boel i Sevel by", der beboes af "Else Catrine, salig Lunds" er brandforsikret for 1 mark og 15 skilling i årlig præmie. Ved folketællingen 1801, hvor degneenken er 75 år gammel, er hun anført som "huskone med jord", hun har da en 51-årig ugift pige i sin tjeneste. Af skatteindberetning fra 26/4 1805 ses, at hun stadig bebor den fornævnte boel. "Degnekonen, Madam Lund" blev begravet på Sevel kirkegård den 28. april 1810, 84 år og 3 måneder gammel.

Else Catrine og Mads fik i 1765 en søn, som fik navnet

Niels Christian Lund

Om ham er der meget at fortælle. Han blev ejer af Kongensgård i Nørre Nissum. Her følger citat fra SLÆGTSMINDER:

Sønnen Niels Christian Lund må fra barn være vænnet til landbrug på fæstejorden. Han har så uddannet sig videre, rimeligvis på Rydhave, hvor han blev forvalter omkring det tidspunkt, hvor hans fader døde (1790). Samtidig var hans amtsskriver, idet herremanden Niels Sehested, som før nævnt, var amtmand i Viborg. Fra denne periode stammer de sølvspor, som omtales længere omme i denne bog. I 1793 blev Niels Chr. Lund forvalter på Kongensgaard, men også efter den tid fortsatte han med forskellige retsskriverier, således er skifteprotokollen ført af ham helt til 1796.

"Kongensgaard" er egentlig et fællesnavn. I gammel tid har der nemlig i hvert herred været en kongsgård, hvor den kongelige ombudsmand boede. I "Kong Valdemars Jordebog" nævnes "Kongensgaarden Nesium" med tilliggender, som regnes til 48 mark guld, hvilket dr. O. Nielsen anslår til 108 tønder hartkorn, hvoraf hovedgården havde ca. 18 tønder og bøndergårdene resten.

Da Erik Plovpenning's datter Sofie blev gift med den svenske kong Valdemar, fik denne en del krongods i medgift, herunder "Nesium". Den svenske kong Valdemar pantsatte "Nesium" til en adelsmand, Peder Jacobsen. Denne mand var en af kong Erik Glippings mordere, han blev sammen med de andre dømt fredløs, og kong Erik Menved bød en af sine lensmænd bemægtige sig hans jordegods, således også kongsgården i Nissum, som derpå solgtes til biskop Christiern i Ribe. - At de fredløses velynder, kong Haakon i Norge, sendte en klage til den danske regering over, at hr. Niels Brok af Hylke havde "røvet alt det gods, hr. Peder Jacobsen ejede i Nissum i Hardsyssel - - " blev der naturligvis ikke taget hensyn til. Derimod kunne den svenske konge jo ikke miste ejendomsretten til godset, fordi hans långiver var blevet dømt som misgerningsmand, og på et danehof i 1327 tildømtes da også den svenske Birger Valdemarssøn "Nissum" m.m. som arv efter sin moder.

Johan C. Sulkjær har i "Nørre Nissum Sogn" skrevet ovenstående og angiver som kilde dr. Nielsens bog samt TRAP m.m.

Da Niels Christian Lund i 1793 kom til Kongensgård som forvalter, hed ejeren Christen Jensen Breinholdt. Han boede på gården Kabbel ved Lemvig. Da Lund i 1795 blev gift med Mariane, datter af ejeren Chr. Breinholt, kan der være grund til nærmere at omtale denne familie. Her kan benyttes "Slægten Breinholt" af Max Grohshennig.

"Gården Breinholt i Humlum sogn, efter hvilken slægten har taget navn, ejedes i begyndelsen af det 18. århundrede af Peder Jensen, kaldet Breinholt. Han var født ca. 1686 og gift med Maren Lauridsdatter, født ca. 1710, død 1749. I dette ægteskab var der fire børn: Jens, Bodil Marie, Ane Margrethe og Laust. Jens var syg, Ane Margrethe døde fem år gammel, og Laust var endnu umyndig, da datteren Bodil Marie blev gift ca. 1759 med Christen Jensen fra Østergård i Gudum, født ca. 1733. Kort efter brylluppet overlod hans svigerfader ham gården Breinholt ved skøde af 23. juni 1759. Året efter underskriver han sig ligesom sin svigerfader med navnet Breinholt, og hans børn antog ligeledes navnet". Peder Jensen Breinholt døde på gården Breinholt og blev begravet den 8. marts 1764.

Christen Jensen Breinholt, født ca.1733, død på Kappel 16.4.1804. Christen Breinholt var en dygtig handelsmand, navnlig tjente han mange penge på at handle med stude. Han blev efterhånden ejer af flere store gårde, således foruden Breinholt i Humlum sogn: Kappel i Nørlem sogn, Kongensgaard i Nr.Nissum sogn og Sønder Vinkel i Heldum sogn.

Bodil Marie og Chr. Breinholt fik 11 børn, men de 7 døde som små. Kun 4 nåede den voksne alder. Det var:

1. Mariane Christensdatter Breinholt,	født 1763
2. Jens Christensøn Breinholt	"
3. Ane Margrethe Christensdatter Breinholt	" 1776
4. Ane Kirstine Christensdatter Breinholt	" 1780

Da de tre døtre blev voksne, fik de hver en gård. Om, hvorfor sønnen Jens ingen fik, fortælles senere.

Mariane fik Kongensgård i Nr.Nissum.

Ane Margrethe fik Breinholt i Humlum.

Ane Kirstine fik Kappel i Nr.Lem.

Mariane og Niels Christian Lund på Kongensgaard.

Kongensgaard, der havde oplevet meget forskelligt, siden den var krongods, var i 1760 solgt ved auktion "ved hvilken lejlighed mange af Nissumbønderne blev selvejere". - I året 1784 erhvervedes den ved tvangsauktion af Chr. Breinholt, Kappel.

Sønnen Jens Breinholt blev bestyrer på Kongensgaard indtil sit giftermål i 1793. Hans søster Mariane styrede hus for ham. Da den nye forvalter Niels Christian Lund kom til Kongensgård fra Rydhave i 1793, fortsatte Mariane som husbestyrerinde for ham.

To år efter står der i Nørre Nissum kirkebog: 1795 den 7. oktober. Forvalter på Rydhave Niels Christian Lund og Mariane Christensdatter Breinholt på Kongensgaard ægteviede i huset med kgl. bevilling. Den skik at blive viet hjemme på gården med kongelig bevilling, havde på den tid bredt sig fra adelen til de uadelige herremænd og proprietærer - det ansås for fint.

I bryllupsgave fik de blandt andet en sølvpotageske, hvorpå der står bogstaverne P.C.S. og Æ.P.D. og nedenunder årstallet 1719. På forsiden af skaftet er indgraveret N.C.Lund og M.Breinholt 1795. Mestermærket SB fortæller, at skeen er lavet af Simon Bornemand, der havde borgerskab som sølvsmed i Horsens.

Kort efter brylluppet overtog Niels Christian Lund Kongensgaard, ikke som foræring, men meget billigt.

Mariane og Niels Christian havde et efter den tids forhold veludstyret hjem i Kongensgård. blandt andet havde de meget sølvtøj, som til sin tid blev fordelt til de overlevende seks børn.

Efter hvad Marie Møller, Krabbemark, har fortalt til sin søn Erling, fik børnene 4 pund sølv hver. Børnene var:

Christen Lund, Mellem Toftum.

Else Catrine Lund

Bodil Marie Lund, g.m. Jens Pejter Mikkelsen, Sofielyst.

Laust Mathias Lund

Maren Lund, g.m. Chr. Jepsen Bjerre, Fabjerg (senere Nissum)

Jens Nicolaj Lund, Nordenkær

Mariane Breinholt og Niels Chr. Lund boede i Kongensgård til 1831. N. C. Lund, som da var 66 år, solgte da gården til H. C. Høgh til Rammegård for 4000 rdl. Året i forvejen havde han fået tilladelse til udparcellering.

Mariane og N. C. flyttede til datteren Bodil Marie på Sofielyst, hvor Mariane døde i 1844.

Da Jens Pejter Mikkelsen i 1848 solgte Sofielyst og flyttede til Balleby, flyttede gamle Lund med og døde der 1851.

Sulkjær skriver 1937: Gamle Lund omtales endnu i Nissum, men man ved ikke synderligt at fortælle om ham, udover at han ombyggede gården, som var slemt forfalden.

I "Slægten Breinholt" har Niels Buch Breinholt (1832-1917) skrevet følgende om Niels Christian Lund:

"Ham husker jeg godt fra mine drengeår, når han en gang imellem aflagde besøg i mit fædrene hjem. Han gjorde indtryk af at være en fin og beskeden gammel mand, hvis sølv-nakkekam i det lange, hvide hår særligt tiltrak sig min opmærksomhed, da jeg aldrig havde set en herre med slig hårpynt."

- Gårdejer N. B. Breinholt, Vandborg Vestergård, var etatsråd, Ridder af Dannebrog, og i mange år medlem af Landstinget.

Christen Jensen Breinholt (1733-1810) havde som før fortalt 4 børn, som havde overlevet den dengang så farlige barndom (7 døde). Der var tre piger og en søn. Om sønnen Jens Breinholt fortælles i "Slægten Breinholt": Jens nærede i modsætning til sin fader ingen højere aspirationer, men foretrak at leve som almindelig bonde. Dette ærgrede i høj grad faderen, der jo var en af egnens største jorddrotter.

Forbindelsen mellem far og søn afbrødes dog først helt, da sønnen i 1793 ægtede Karen Stokholm, en fattig bondepige fra Nørre Nisum. Dette parti var faderen meget imod, han betragtede det som nærmest en mesalliance, og han ville ikke være til stede ved brylluppet.

Men brudgommen havde en morbroder, som hed Lauritz Breinholt. Han ejede herregården HINDSELS i Hvidbjerg sogn, og han var velhavende. Han mødte til brylluppet i firspand med kusk og tjener, og som bryllupsgave gav han Jens Breinholt Sønder Byskov i Nr. Nisum.

Lauritz Breinholt, der var ugift, tog sig stedse faderligt af sin søstersøn, og han efterlod ved sin død i 1804 den Breinholtske familie en betydelig arv.

Fra Jens Breinholt og fæstebondens datter stammer hele den store og meget betydende Breinholtske familie, medens de tre søstres familier er blevet på det jævne.

Selv om faderen ikke gav Jens noget, arvede Jens dog gården Sønder Vinkel i Heldum sogn, da Christen Jensen Breinholt døde i 1810.

Sølvsporerne.

Billedet på næste side viser et par sølvsporer, som har tilhørt Jens Nicolaj Laurids Lund, som levede 1807-1885. Sporerne er gået i arv gennem slægten, og de befinder sig nu hos J. Nic. Lunds tipoldebarn, Inger Lund Nielsen, som bor i Øster Burlund i Idom.

(Jens-Mariane-Christen-Krista-Inger).

Disse sporer er særlig interessante, fordi de er lavet af guldsmeden Joachim Weller, Holstebro, som drev forretning her i byen fra 1754 til 1792. Slægtsforskeren Rigmor Lillelund har skrevet en bog om Joachim Weller.

I sporerne er indgraveret: "J N L Lund", så de har altså tilhørt Jens Nicolaj, men de er sikkert lavet til hans fader, Niels Christian Lund, født 1765.

Som fortalt på side 28 var Niels Chr. Lund amtsskriver samt forvalter på Rydhave, hvor herremanden, N. Sehested, var amtmand i Viborg. Dette medførte, at Niels Chr. Lund ofte måtte rejse til Viborg.

Den hurtigste befordring i de tider var hesteryg, og Lund havde da god brug for et par sporer. - Der findes såvidt vides ikke andre sølvsporer end disse, som kan være lavet af Joachim Weller.

Niels Chr. Lund blev forvalter på Rydhave omkring 1790, og Weller døde i 1792. Sporerne må derfor stamme fra tiden mellem 1790 og 1792.

Fig. 31. Initialerne J N L Lund står for Jens Nicolai Laurids Lund, der ses på billedet. Han blev født på Kongensgård den 23.6. 1807. Måske er sporerne i sin tid købt af hans far Niels Christian Lund, der var forvalter og amtsskriver på Rydhave. Billed i privateje.

Fotokopier fra
Holstebro Museums
årsskrift 1979.

Fig. 30. To sølvsporer med sporerhjul udført af stål. På indersiden af sporerne er indprykket J N L Lund. Længde x bredde er 9 x 9,9 cm. TS lot.

Jens Nicolaj Laurids Lund.

Født 23. juni 1807 i Kongensgaard, Nørre Nissum sogn.

Død 24. okt. 1885 i Ertbjerg, Lomborg sogn.

Jens Nicolaj var yngste søn af Mariane og Niels Christian Lund i Kongensgaard.

Han var gift to gange. Første gang med Maren Christensdatter fra Sodborg, Rom sogn. Hun var født 31.7.1802 i Sodborg. Død 22.11.1852 i Nordenkær i Lomborg.

De blev viet 22. december 1831 i Rom kirke.

Gift 2. gang med Kristiane Pedersen fra Lille Døj, Lomborg sogn. Hun var født 23.12.1825 i Vester Villensgaard i Bøvling sogn. Død 18.12.1902 i Ertbjerg, Lomborg sogn.

De blev viet den 27. september 1861 i Lomborg kirke.

1. ægteskab.

Maren og Jens Nicolaj Lund kom til at bo i Nordenkær i Lomborg, som Jens Nicolaj købte først på året i 1831. Han flyttede dertil i april måned, og skødet er dateret den 22.6.1831. I 1833 købte han yderligere 22 tdr. land, som grænsede ind til gårdens nordre skel. Denne mark hed fra gammel tid "Ertbjerg Agre", og på den jord byggede han i 1861 gården Ertbjerg.

Maren og Jens Nicolaj Lund fik 5 børn i ægteskabet:

	født	død
Mariane Lund	26.04.1832	12.11.1833, 1½ år
Mariane Kirstine Lund	08.07.1836	25.08.1897, 61 år
Kristen Sodborg Lund	06.03.1838	1856, 18 år
Kirstine Frederikke Lund	29.10.1840	
dødfødt pige	27.11.1843	

(Angående de 4 børn af andet ægteskab: Se side 15.)

Jens Nicolaj Laurids Lund
1807 - 1885

Tidspunktet for fotograferingen kendes ikke nøjagtigt, men da fotografering blev opfundet i Frankrig i 1839, og det varede nogen tid, før teknikken blev kendt i Danmark, er billedet nok taget 1850-1855. Alder mellem 40 og 50 år. Udseende, frisure og klædedragt tyder på denne periode.

Der findes desværre i dag ikke noget billede hverken af hans første hustru Maren Christensdatter eller af hans anden hustru Kristiane Pedersdatter.

Om livet på Nordenkær.

Nordenkær er en gammel gård. Man mener, at Thycho Brahes berømte elev Christen Sørensen Longomontanus (1562-1647) stammede fra Nordenkær. Stalden var bygget af kampesten. Stuehuset var gammelt, men rummeligt, og Jens Nicolaj og Maren besluttede i 1851 at holde et gilde for de soldater fra Lomborg sogn, som var vendt hjem nu efter afslutningen af Treårskrigen.

Herom stod der i Lemvig Folkeblad for 10. april 1951 under rubrikken "For 100 år siden":

Vi hjempermitterede Soldater af Lomborg Sogn aflægger herved vor simple, men hjerteligste Tak til den ærede Herr Pastor Bagger, samt den Del af Sognets Beboere, som haver bidraget til det smukke Gilde, som for os er anrettet hos Gaardmand Jens Nicolaj Lund i "Nordenkjær" Søndag, den 23. Marts. Vi forsamledes med hver sin dame i "Storebjerg", hvor vi blev venligen modtaget og opvar- tet med Kager og Drikkevarer, og efter at enhver Soldat blev overhængt med en grøn Krans, blev vi under vajende Dannebrogsgflag og en smuk Musik ledsaget fra Gaarden igennem en smuk Kresport til "Nordenkjær", hvor to af de smukke Dannebrogsgflag vajede os i Møde på hver Side af Døren. Men hvor blev vi ikke behagelig overraskede ved at se den så smukke Stue så herligt og smagfuldt udfyldt med grønne Kranse og Blomster, tillige med Spise- og drikkevarer i riig Overflødighed. Efter at være forsynet rigeligen med Mad og Drikke, blev Dans og Lystighed uafbrudt vedvarende hele Dagen igennem til den påfølgende dags Middag.

Samtlige hjempermitterede Soldater af Lomborg sogn.

Den 12. november 1852 døde Maren Christensdatter, og den kun 16 år gamle datter Mariane blev så husbestyrerinde for sin fader. Det var en stor opgave for så ung en pige at forestå husholdningen på den store gård, men det klarede hun fint. Mariane var dygtig.

Marianes broder Christen Sodborg var musikalsk, og han spillede sammen med en ung mand fra Grøngaard i Nr.Nissum Laurids Kristian Pedersen, kaldet Laurids Grøngaard.

Laurids spillede violin, det vides ikke, hvilket instrument Christen benyttede. Laurids kom jo så af og til i Nordenkær, når de skulle øve sig, og det endte med, at han og Mariane blev forlovede.

Den 16. september 1859 holdt de bryllup, og herom fortæller SLÆGTSMINDER:

Det må have været et stadseligt bryllup, da Mariane Kirstine Lund og Laurids Kristian Pedersen efter gammel, fornem skik blev viet i Nordenkær den 16.9.1859. Smuk, lys og slank var hun, den unge brud. I min barndom gik der frasagn om, at hun kun skulle have målt 19 tommer om livet. Hendes brudekjole var af et meget sjældent stof, som der endnu er opbevaret stumper af. Bundfarven er rødbrun med et fint mønster af enkelte lyse og mange mørke silke-tråde. Hendes "konekappe" var af flere lag tønderkniplinger, rynket fortil over et smalt lysegrønt silkebånd. I nakken var en stor sløjfe af brede silkebånd i samme sartgrønne farve. De lange ender kunne bindes under hagen, men hang mest løst ned ad ryggen.

Om forholdet mellem de unges og de ældres hjem vidner Lomborg kirkebog. Laurids og Marianes ældste søn Kristen blev født 10.6.1860 og hjemmedøbt 14. juli. Dåben blev publiceret 15. juli. Forældre: Indsieder Laurids Chr. Pedersen og hustru Mariane Kirstine Lund i Nordenkær.

Faddere: Sypige Kristiane Pedersen i Lille Døj og Gaardmand Kjeld Pedersens hustru i Storebjerg, Lomborg sogn. Gårdmand Peder Jensen Grøngaard i Nr.Nissum. Gaardmand Christen Havskov Villesen, Gudum, Gaardmand Niels Nielsen Hvas i Lomborg.

Efter brylluppet kom de nygifte til at bo på Nordenkær, men det var fortsat Jens Nicolaj Lund, som ejede gården. Derfor er Laurids i ovenstående kirkebogsudskrift betegnet som "indsieder". - Hvordan de ordnede økonomien med gårdens drift, om Laurids eventuelt har fået løn som forkarl, vides ikke.

Laurids Kristian Pedersen, Nordenkær.
1838-1902.

**Mariane Pedersen, f. Lund, Nordenkær.
1836-1897.**

Formentlig fra tiden omkring sølvbryllup, 1884.

Jens Nicolaj Lunds forældre, bedste- og oldeforældre.

<p>Mads Christensøn Lund døbt 24.9.1723 i Ryde kirke skriver på Rydhave degn i Sevel 1768 død 16.9.1790 i Sevel skole</p> <p>viet 5.10.1765 i Ryde kirke</p>	<p>Christen Pedersen Lund fra Rydlund i Ryde ejer af Rouxgaard død 1754 i Ryde</p> <p>(navn vides ikke) død 1749 i Ryde</p>
<p>Else Kathrine Nielsdatter Leegaard født 1726 i Sevel skole døbt 24.3.1726 i Sevel kirke begravet 28.4.1810 i Sevel 83 år 3 mdr</p> <p>Christen Jensen Østergaard født 1733 i Østergård i Gudum Studehandler. Tjente mange penge. Ejede efterhånden Breinholt, Kongensgård, Sdr.Vinkel og Kabbel. død 16.4.1804 på Kabbel</p> <p>Bodil Marie Breinholt født ca. 1740 i Breinholt, Humlum sogn død 19.5.1828 i Nr. Lem 91 år gammel.</p> <p>viet ca. 1759 i Humlum kirke</p>	<p>Oluf Nielsøn Leegaard Degn i Sevel 1718-36 død 1736 i Sevel gift 1725 med</p> <p>Anna Laursdatter Rytter (hans anden hustru)</p> <p>Peder Jensen (Breinholt) født 1686, død 1764</p> <p>Mariane Lauridsdatter Trabjerg født 1710, død 1749</p>
<p>Niels Christian Lund født 1765 i Sevel skole forvalter og amtsskriver på Rydhave forvalter på Kongensgård 1793 gik med sølvkam i håret død 1851 i Tørring sogn</p> <p>viet i huset 7.10.1795 på Kongensgård, Nr.Nissum</p>	<p>Mariane Breinholt født 1763 i Humlum sogn døbt 13.3.1763 i Humlum kirke død 1844 på Sofielyst, Nr.Lem</p>

Jens Nicolaj Laurids Lund

født 23.6.1807 i Kongensgaard, Nørre Nissum sogn
gift 22.12.1831 med Maren Christensdatter fra Sodborg i Rom
gift 2.gang 27.9.1861 med Kristiane Pedersen fra Lille Døj i Lomborg
boede under første ægteskab i Nordenkær, andet ægteskab i Ertbjerg
død 24.10.1885 i Ertbjerg, Lomborg sogn

Kristiane Pedersdatters forældre og bedsteforældre.

<p>Christen Kjølhede døbt 26.11.1719 i Bøvling kirke søn af Johan Kjølhede og hustru Kjølhede i Bøvling begravet i Bøvling 8.5.1787, 67 år</p>	<p>Else Pedersdatter født 1741 gift 2.gang med Christen Thomasen</p>	<p>Jens Nielsen født 1741 i Bøvling sogn søn af Niels Godballe og hustru boede Godballe i Fåre begravet 11.11.1807 i Bøvling</p>	<p>Else Lauridsdatter født 1745</p>
<p>Peder Christensen døbt 11.6.1780 født i Kjølhede, Bøvling sogn død 11.11.1858 i Lille Døj, Lomborg sogn</p>	<p>Karen Jensdatter født 26.2.1789 i Godballe, Bøvling sogn død 11.6.1870 i Sønder Bak, Ferring sogn</p>		

viet den 29.12.1817 i Bøvling kirke
boede i Vester Villensgaard, Bøvling sogn

Kristiane Pedersdatter

født 23.12.1825 i Vester Villensgaard, Bøvling sogn
gift 27.09.1861 med Jens Nicolaj Lund, Nordenkær
død 18.12.1902 i Ertbjerg, Lomborg sogn

Kristiane er døbt Kristiane Pedersdatter, men omkring 1850 blev det umoderne at anvende endelsen "datter" i sit navn. Efter den tid skrev hun sig "Kristiane Pedersen", og således står hun opført i kirkebogen ved brylluppet 1861. - Oftest kaldtes hun Kristiane Ertbjerg.

Mere om Nordenkær.

De unge folk i Nordenkær, Mariane og Laurids, fik først i 60-erne bygget et nyt stuehus, som står endnu med de smukke karnapvinduer, der gav godt lys til folkestuen. Lærer Pedersen i Ramme har fortalt, at han husker fra sin barndom, at en af tømrerne spillede på savblad om aftenen, og Laurids spillede violin til. - Hjemmet i Nordenkær var et sted, hvor der var godt at være. Det sagde i hvert fald Inger og Niels Fælleshus, Ramme, der havde fundet hinanden som karl og pige der. Stine Østergaard har fortalt, at hun engang kom over til nabokonen Mariane, der var i færd med at smøre mellemmadder til hjorddrengen. "A ska low for te det er nowwe gue meldmadder !" Ja, sagde Mariane, men det er jo næsten det jennest, sårn en bette klør hår og glee sæ te æ hiel daw !

Der kom 12 børn i ægteskabet:

1. Christen Lund Pedersen, født 10.6.1860.
  2. Peder Grøngaard Pedersen, født 21.10.1861.
  3. Jens Nicolaj Lund Pedersen, født 29.4.1863.
  4. Carl Pedersen, født 21.11.1864, død 9.8.1965.
  5. Carl Martinus Pedersen, født 27.5.1866.
  6. Maren Margrethe Pedersen, født 31.3.1868.
  7. Niels Christian Pedersen, født 9.12.1870.
  8. August Ehlers Blædel Pedersen, født 22.11.1873.
  9. Laurids Marinus Pedersen, født 13.7.1876.
- Desuden var der 3 dødfødte børn.

Christen blev førstelærer ved Ramme skole.

Peder blev gårdejer, Øster Thybo i Lomborg.

Jens Nicolaj blev snedker. Rejste til U.S.A.

Carl blev advokat. Rejste ligeledes til U.S.A.

Maren Margrethe døde som ung.

Niels Chr. blev gift med Petrea Hvas 1893. Han døde 1894.

August blev gårdejer i Højgaard i Lomborg.

Laurids fik Nordenkær. Senere handelsrejsende.

Kølhede-slægten.

En gren af Ertbjergslægten stammer fra gården Kølhede i Bøvling sogn.

I denne gård kom i 1719 et drengsbarn til verden, søn af Johan Kjølhede og hustru, og han blev båret til dåben i Bøvling kirke 25. søndag efter trin.(26.11.1719), hvor han fik navnet Christen.

Da han blev voksen, overtog han Kølhede efter sine forældre. Først i 1770-erne blev han gift med Else Pedersdatter, med hvem han fik fire børn, alle drenge. Else var 22 år yngre end Christen. Og i 1787 beretter Bøvling kirkebog: Tirsdagen den 8. maj 1787. Christen Kiølhede begravet.

Ætat 67.

Så stod Else tilbage med gården og fire mindreårige børn. Det fremgår af folketællingen 1787 (som var den første i Danmark):

Kiølhede, en gaard.		
Else Pedersdatter		45 år.
Johan Christensen		12 år
Willum	"	10 "
Peder	"	7 "
Ivar	"	7 "

Hvad skulle nu en stakkels 45-årig enke stille op med gård og små børn? Ja, i hendes situation var det ikke svært at få en ny mand på gården, og næste folketælling som fandt sted i 1801, viser da også:

Christen Thomasen	51	gift 1.gang	husbonde
Else Pedersdatter	58	gift 2.gang	hans kone
Peder Christensen	21		
Ivar Christensen	21		

Nogle år efter overtog Johan, den ældste søn, gården, Johan Kjølhede var i mange år sognefoged i Bøvling.

Om gården Kølhede kan følgende fortælles:

Til Kølhede hørte henimod 200 tdr. land, hvoraf kun ca. 125 tdr. kunne dyrkes. Resten var våde fjordenge og hede. En hedeparcel på Høvsøre er nu solgt fra, til gengæld er et stort stykke ned mod fjorden afvandet, så der nu er 158 tdr. land god jord, som kan dyrkes.

Johan Kjølhede byggede ny lade i 1818. Årstallet samt hans kones navn stod på en bjælke, som blev flyttet med over, da den nuværende lade blev bygget i 1924.

Vest for gården lå en mølle, vistnok af de solide grundmurede med drejelig møllehat. Den har sandsynligvis ikke alene malet Kølhedes korn, men også arbejdet for fremmede. Møllen blev revet ned i tiden mellem 1880 og 1900.

Peder Villensgaard.

Det var Else og Peder Kjølhedes søn Peder, som blev stamfader til Ertbjergslægten. - Vi vil nu gå tilbage i tiden til Peders fødsel.

Stedet er gården Kølhede. Tiden 1780. Der skete da det, at Else fik tvillinger, to dejlige drengebørn, som blev fremstillet (de var hjemmedøbt) i Bøvling kirke tredie søndag efter Trinitatis i året 1780.

Drengenes navne var Peder og Ivar. Det var denne Peder, som blev fader til begge Krista Ertbjergs bedstemødre, Else og Kristiane.

Om Peders opvækst er berettet i det foregående, se folketællingslisterne, det næste er beretningen om hans bryllup i 1817 i Bøvling kirke med Karen Jensdatter (se side 46).

Generalstabskort fra 1882, da de første af disse kort blev lavet. Viser en del af Bøvling sogn med Kølhed og Villensgaard. Vester Villensgaard var forsvundet i 1882, der er kun Sdr. og Nr., men Vester V. må vel have ligget mellem dem og Bøvlingbjerg. - Målestok 1 : 20000.

Bøvling kirkebog, 1817, copulerede:

Enkemand Peder Christensen, Vester Villensgaard, 37 år, og
Ung Pige Karen Jensdatter fra Godballe, 28 år, af bonde-
familie.

Forlovere:

Sognefoged Johan Christensen, Kjølhede.

Gaardmand Niels Jensen, Godballe.

Som forlovere fungerede brudeparrets ældste brødre, da såvel brudgommens som brudens far var døde på dette tidspunkt. De to forlovere havde nu begge overtaget deres fødegårde, henholdsvis Kølhede og Godballe.

GODBALLE.

Om Else og Kristianes moder, Karen Jensdatter, ved vi, at hun var fra Godballe i Fåre, Bøvling sogn. Kirkebogen fortæller, at hun blev hjemmedøbt den 26. februar 1789, og fremstillet i kirken palmesøndag.

Folketællingslisten for 1801, Bøvling sogn:

Godballe, en gaard.

Jens Nielsen	60 år	husbonde
Else Davidsdatter	56 år	hans kone
Niels Jensen	29 år	
Ole Jensen	22 år	
Lars Christian Jensen	20 år	
Peder Jensen	17 år	
Anna Jensdatter	27 år	deres børn
Karen Jensdatter	12 år	

Karen var altså den yngste af seks søskende.

Else Davidsdatter er en fejlskrivning i folketællingen. Det skal være Else Lauridsdatter.

I Bøvling kirkebog for 1807 står:

Jens Nielsen Godballe begravet med ceremonie, 11.nov.1807, 66 år gammel.

(ikke at forveksle med den senere så navnkundige Jens Nielsen Godballe, Ridder af DB, som døde 1961.)

Så boede da Karen og Peder Christensen i Vester Villensgård i Bøvling i mange år, og der fik de 4 børn, som det fremgår af folketællingen i Bøvling sogn i året 1834:

Vester Villensgaard, en gaard.

Peder Christensen	53 år	gaardmand
Karen Jensdatter	45 år	hans kone
Anne Pedersdatter	15 år	
Else Godballe "	13 år	
Christiane "	9 år	
Jens Peder Pedersen	7 år	

I 1845 boede familien stadig i V. Villensgaard, men i 1850 finder vi dem under Lomborg sogn, i Lille Døj i det sydlige Lomborg. Da ser det således ud:

Folketælling 1850, Lomborg sogn:

		fødested	erhverv
Jens Pedersen	22 år	Bøvling	Huusfader
Ellen Jensen	23 år	Ramme	hans kone
Kirstine Jensen	9 år	Ramme	plejebarn
Kristiane Pedersd:	24 år	Bøvling	skrædderpige
Peder Christensen	71 år	Bøvling	aftægtsfolk
Karen Jensdatter	62 år	Bøvling	

LILLE DØJ.

Lille Døj er et husmandssted, som ligger i den sydlige del af Lomborg sogn lidt øst for jernbanen mellem Ramme og Fåre (se kortet).

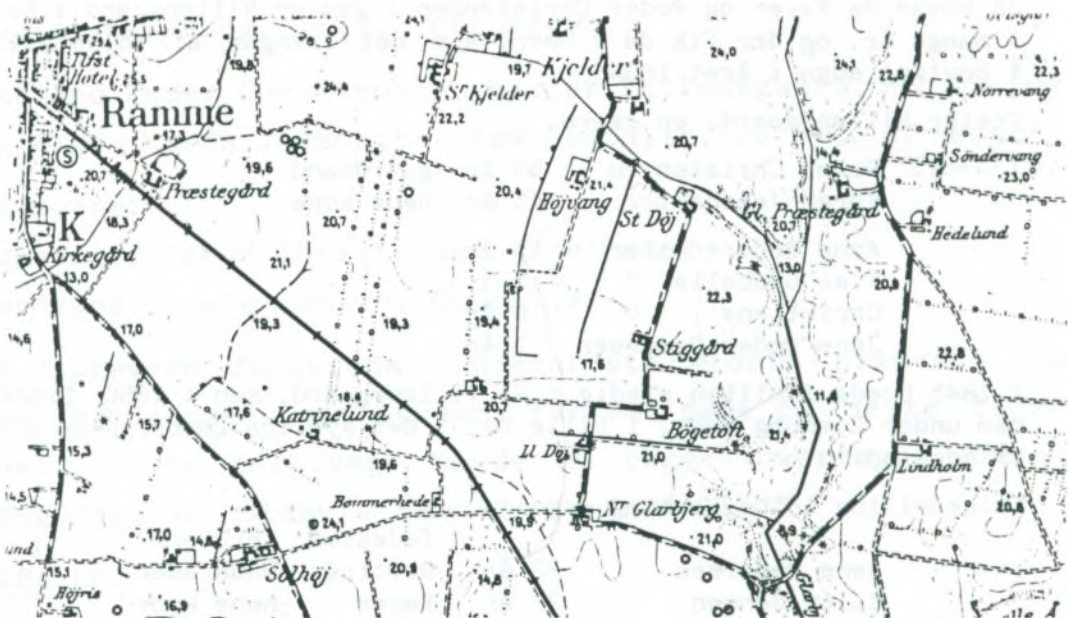
Det er på 25 tdr. land sandmuld med sandunderlag. Det har i dag adressen Døjvej 22 og ejes af forstander Chr. Lomborg, Ungdomsskolen.

I årene på Lille Døj skete der følgende 5 familiebegivenheder:

1) 1849, 23. september. Sønnen Jens Peter Pedersen vies i Ramme kirke til Ellen Marie Jensen fra Lille Bonnet. De bosætter sig i Ll. Døj, hvor der bliver indrettet en aftægtsbolig for familien Villensgaard. (Mere om det unge par på næste side).

2) 1849, 20. oktober. Datteren Else Godballe vies i Lomborg kirke til Peder Bjerregaard Knudsen fra Flynder. De bosætter sig i Sønderbak i Ferring.

Kort over en del af Lomborg sogn, med Lille Døj.

- 3) 1858, 11. november. Peder Christensen Villensgaard dør, 78 år, og bliver begravet på Lomborg kirkegaard.
- 4) 1861, 27. september. Datteren Kristiane vies i Lomborg kirke til Jens Nicolaj Lund, Nordenkær. De tager bolig i den nyopførte gård Ertbjerg.
- 5) 1861. Moderen, Karen Jensdatter, som nu er alene tilbage, flytter til sin kære datter Else Godballe Knudsen i Sønderbak i Ferring. Der levede hun sine sidste år, til hun døde 11. juni 1870, 81½ år. Hun glemte aldrig, at hun var fra Godballe, og i Ferring kirkebog står: Karen Jensdatter Godballe.

LILLE BONNET.

I Lille Bonnet var der sket det, at Ellen Maries moder, Maren Pedersdatter, døde den 9. september 1848. Da Ellen Marie året efter giftede sig og flyttede til Lille Døj, følte faderen, Jens Pedersen, sig meget ensom og ville gerne have sin kære datter hjem.

Det blev så ordnet således, at Jens Peder Pedersen og Ellen Marie fik Lille Bonnet, og hendes far blev boende hos dem som aftægtsmand. Nu var Jens Peder pludselig gårdejer ! Ellen Maries broder og hans kone fik så Lille Døj. Dermed er Lille Døj ude af slægten, men som allerede nævnt blev Karen Jensdatter og Kristiane boende der til 1861.

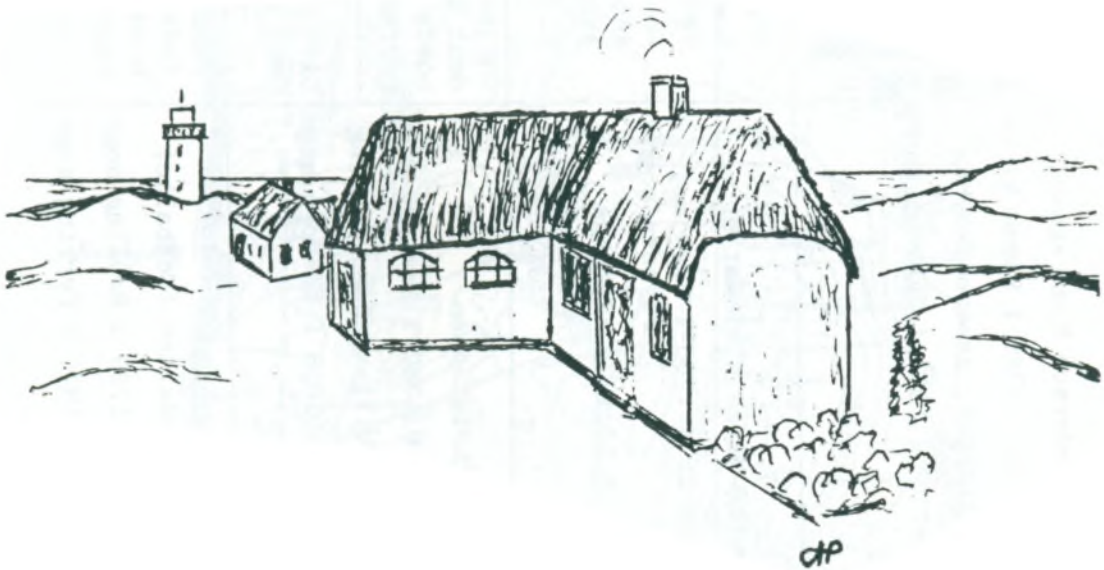
Fotokopi af folketællingslisten for Lille Bonnet fra 1860:

Linje	Navn	År	Sex	Religion	Profession	Andet
23	Jens Peder Pedersen	33	mand	Evangelisk	Gårdmand	
	Ellen Marie Jensdatter	34	kvind	Evangelisk	Aftægtsmand	
	Anna Marie Jensen	7	kvind	Evangelisk		
	Harer Jensen	6	kvind	Evangelisk		
	Jens Peter Jensen	4	mand	Evangelisk		
	Carl Jensen	2	mand	Evangelisk		
	Jens Pedersen	67	mand	Evangelisk	Aftægtsmand	

Da alle børnene er født i Lomborg sogn, må flytningen til Lille Bonnet have fundet sted mellem 1858 og 1860.

3. kapitel.Peder Chr. Ertbjergs forfædre.

Peder Chr. Ertbjerg var født i et husmandssted, som hed Sønder Bak, og som lå i Ferring sogn. Det er nu revet ned og jorden er solgt til naboerne. Det lå 1 km stik øst for Bovbjerg fyrtårn, ikke langt fra sogneskel til Dybe sogn. To huse, bygget sammen i det nordvestlige hjørne (se kortet på side 55).

Peder Chr. Ertbjergs forældre var:

Peder Bjerregaard Knudsen, født 12.9.1816 i Flynder sogn

Else Godballe Pedersdatter, født 10.6.1821 i Bøvling sogn

Da Else var søster til Krista Ertbjergs bedstemor på mødrene side, Kristiane Pedersdatter, er deres fælles forfædre allerede omtalt på side 43-49.

Det følgende handler derfor kun om Peder B. Knudsens slægt.

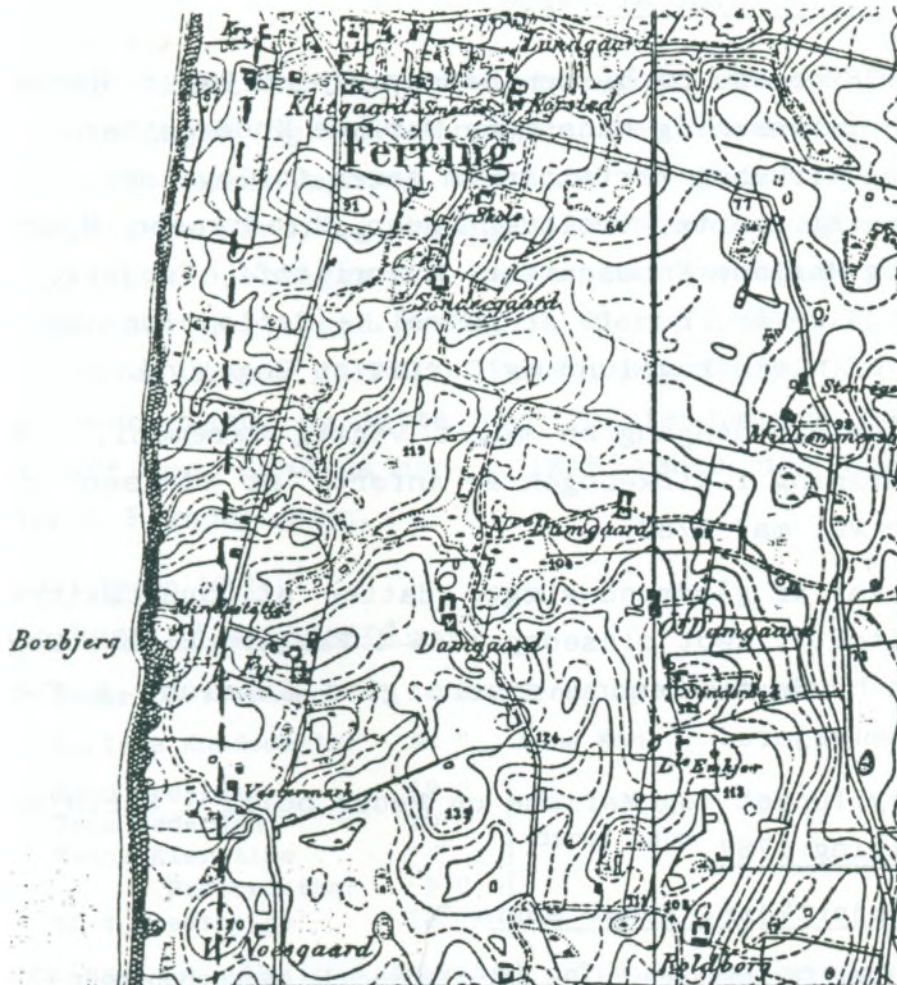
Peder Chr. Ertbjergs anetavle. Forældre, bedste- og oldeforældre.

<p>Knud Pedersen Bjerregaard døbt 26.7.1789 i Ramme kirke Møltruphus, senere Skovhus død 12.4.1854 i Skovhus, Ramme sogn</p>	<p>Peder Christensen Bjerregaard født 1757 boede bl.a. Bjerregaard, Ramme død 10.12.1842 Skovhuus Ramme sogn</p> <hr/> <p>Mariane Knudsdatter født 1766 i Fabjerg død 4.8.1835 i Skovhuus Ramme sogn</p>	<p>trolovet 31.3.1786 i Fabjerg sogn</p>
<p>Mette Marie Nielsdatter født 15.4.1788 i Raakjær, Flynder sogn død 16.10.1872, Skovhus Ramme sogn</p>	<p>Niels Andersen boede Raakjær, Flynder født 1755</p> <hr/> <p>Anne Marie Pedersdatter født 1758</p>	<p>Christen Johansen Kølhedede døbt 26.11.1719, Bøvling kirke boede Kølhedede i Bøvling begravet 8.5.1787 i Bøvling sogn</p> <hr/> <p>Else Pedersdatter født 1744</p>
<p>Peder Christensen døbt 11.6.1780 i Bøvling kirke boede V.Villensgård, Bøvling død 11.11.1858 i Lomborg sogn</p>	<p>Karen Jensdatter (Godballe) født 26.2.1789 i Bøvling sogn død 11.6.1870 i Ferring sogn</p>	<p>Jens Nielsen (Godballe) født 1741 i Bøvling sogn boede Godballe i Fåre begravet 11.11.1807 i Bøvling sogn</p> <hr/> <p>Else Lavridsdatter født 1745</p>
<p>Peder Bjerregaard Knudsen født 12.9.1816 i Flynder sogn boede Sønderbak i Ferring død 27.8.1892 i Lomborg sogn</p>		<p>Else Godballe Pedersdatter født 10.6.1821 i Bøvling sogn død 20.5.1893 i Lomborg sogn</p>
<p>viet 20.10.1849 i Lomborg kirke</p>		

Peder Christian Pedersen (Ertbjerg)

født 26.5.1857 i Sønderbak, Ferring sogn
gift med Maren Lund den 7. oktober 1883.
død 17.4.1944 i Lomborg sogn

Generalstabskort over Ferring fra året 1882.
 Geodætisk Instituts målebordsblad 1 : 20.000.
 På kortet ses Sønderbak som en tofløjet ejendom
 med husene sammenbygget i det nordvestlige hjørne.
 Den nuværende kystlinie er på kortet antydnet ved:
 Næsten al den forsvundne jord har havet taget,
 før høfderne blev bygget.

Om P. Chr. Ertbjergs oldeforældre.Højt at flyve, dybt at falde.

I året 1787 boede på gården Sønder Hjortkjær i Ramme sogn Peder Christensen og hans kone Mariane Knudsdatter.

I Fabjerg kirkebog fortælles om deres forlovelse:

1786, den 31. marts, trolovet Peder Christensen Hjortkjær, Ramme, og Mariane Knudsdatter, Hvirriltoft, Fabjerg.

Han var da 28 år, hun 19 år gammel. - Trolovelsen er underskrevet af Niels Engelund og Christian Engelund.

Trolovelse var dengang en meget vigtig ceremoni. Som en randbemærkning i kirkebogen er anført, at vielsen fandt sted den 26. maj 1786.

Mariane var af gårdmandsslægt, datter af Knud Hvirriltoft (Hvirgeltoft), døbt pinsedag 1766 i Fabjerg kirke. Noget af familien havde den endnu større gård Engelund i Fabjerg. De var selvejere.

Efter brylluppet tog Mariane og Peder bolig i Sdr.Hjortkjær.
Folketælling 1787.

Sønderhjortkjær, Ramme sogn.

Peder Christensen	30 år	Huusbonde og gaardbeboer
Mariane Knudsdatter	22 år	Hans Kone
Mette Henriksdatter	82 år	Husbondens Moder
(ingen tjenestefolk)		

Tre år efter brylluppet fik Mariane og Peder en søn, som blev døbt i Ramme kirke den 26. juli 1789, hvor han fik navnet Knud Christian Pedersen (kaldt op efter Marianes far). Senere blev han kendt under navnet Knud Pedersen Bjerregaard.

Knuds gudmor var fru Kierstine fra Engelund i Fabjerg. Hendes mand Christen Engelund var fadder sammen med flere fra Fabjerg.

Sønder Hjortkjær var kun en mindre gård. Der var både den og Meldhjortkjær og Nørhjortkjær. Den nuværende gård er opstået ved sammenlægning. Mariane og Peder ville gerne have en større gård, og engang i 1790-erne solgte de Hjortkjær og købte Bjerregaard i Ramme. Det var også en mindre gård, men der hørte god jord til. Der finder vi familien ved folketællingen i 1801. Peder Hjortkjær kaldtes nu Peder Bjerregaard, og dette navn fulgte ham og hans børn for eftertiden, også da han i 1815 købte den store gård Bækmark i Flynder sogn.

Folketællingen 1801.

Ramme sogn, Bjerregaard:

Peder Christensen	44 år	Bonde og Gaardbeboer
Mariane Knudsdatter	35 "	hans Kone
Knud Pedersen	12 "	deres Børn
Jens Pedersen	10 "	
Mette Kierstine Pedersdatter	5 "	
En tjenestepige	16 "	

Bækmark var en såkaldt sædegård, d.v.s. en mindre herregård. Der havde hørt fæstebønder under Bækmark. Det var sikkert ikke Mariane ukært, at Peder gjorde den handel, nu kunne hun se sin fine familie fra Fabjerg i øjnene. Sønnen Knud var nu 27 år gammel, og der skete så det, at han blev kendt med en ung dame fra Flynder, som hed Mette Marie, 28 år.

Først lidt om Mette Marie: Hun var født den 15. april 1788, datter af gårdmand Niels Raakjær og hustru Anne Marie Pedersdatter. De havde gården Raakjær i Flynder sogn (se folketælling næste side).

Folketællingen fra 1801 for Flynder sogn viser:

Raakjær, en gaard.

Niels Andersen	46 år	Bonde og Gaardbeboer
Anne Marie Pedersdatter	43 år	Hans Kone
Anders Nielsen	9 år	Deres Børn
Karen Marie Nielsdatter	16 år	
✕ Mette Marie Nielsdatter	13 år	

Knud Bjerregaard og Mette Marie Raakjær blev kærester, og forholdet fik følger - sommeren 1816 var det tydeligt, at Mette Marie var gravid. Så skulle de unge jo giftes, men det trak ud med brylluppet, der var vist lidt knas i den - om bondepigen ikke var fin nok til herremandens søn, eller hvad der var i vejen, vides ikke, men fakta er, at de først nåede at blive gift 12 dage før hendes nedkomst. Og ingen af fædrene står som forlovere ved brylluppet, hvilket ellers var skik, men blot to ukendte mænd, begge fra Flynder sogn. Bryllup: 31. august 1816 i Flynder kirke. Fødsel: 12. september 1816 i Raakjær, hvor Krista Ertbjergs bedstefar, Peder Bjerregaard Knudsen, blev født. Den lille Peder blev hjemmedøbt samme dag.

Men da lille Peder en måned efter blev fremstillet i kirken, var sædegårdsejer Peder Bjerregaard på Bækmark og hans datter Mette Kierstine blandt fadderne. Den fine herremand må jo nok have forsonet sig med tingenes tilstand. Den lille sønnesøn havde jo også på det tidspunkt allerede fået bedstefars navn: Peder. - Fru Mariane står der ikke noget om. Datteren Mette Kierstine var nu 20 år. I kirkebogen er den unge fader ved fremstillingen opført som inderste (indsidder): Inderste Knud Pedersen Bjerregaard og hustru Mette Marie Nielsdatter i Raakjær. De har altså ikke haft andre steder at bo end hjemme hos hende.

Senere kom det unge par til at bo i Lomborg sogn, hvor vi finder dem ved den første folketælling efter brylluppet, den fandt sted i 1834. De boede da i Møltruphus, et lille hus i Lomborg. Knuds livsstilling betegnes som "Husmand og Almisselem", så de var yderst fattige. Det eneste, de var rige på, var børn. De havde 6 børn. Peder, den ældste, var ude at tjene, han var nu 17 år, de andre var hjemme. Og der skulle mad på bordet hver dag.

Men hvorfor hjalp den fine, rige familie dem ikke ? Jo, Mette Maries far og mor var døde uden at efterlade sig noget videre, og Peders far og mor var gået rent bagud af dansen. Herremanden på Bækmark kunne ikke klare økonomien, efter få års forløb måtte han og Mariane flytte til et lille husmandssted. Skovhus i Ramme sogn, ribbet for alt. Af folketællingerne fremgår det, at Skovhus har ligget nabo til gården Rammehave. Skovhus findes ikke mere. Der døde Peder den 10. december 1842, 87 år. I kirkebogen står under døde mandkøn: Peder Christensen Bjerregaard, aftægtsmand og almisselem.

- Således foregik rejsen fra herregården til fattighuset.

Forinden Peder C. Bjerregaard døde, var det sket det, at Mariane Knudsdatter var afgået ved døden den 4. august 1835 i sit hjem i Skovhus i Ramme. Da nu Peder var ene tilbage, blev det ordnet sådan, at sønnen og svigerdatteren overtog Skovhus mod at give hans far aftægt. - Nok var Skovhus ikke nogen god ejendom, men den var alligevel bedre end Møltruphus, som de flyttede fra.

Knud og Mette Marie blev boende i Skovhus resten af deres dage. Han døde 12. april 1854, 65 år. Mette Marie døde først 18 år senere, 16. oktober 1872, 84 år gammel.

4. kapitel.

Krista Ertbjergs erindringer.

Krista Pedersen, født 23. august 1910 i Lomborg sogn.

Bor villa "Arnen", Lomborgvej 58, 7620 Lemvig.

Mit barndomshjem i Ertbjerg var præget af Guds frygt sammen med nøjsomhed. Jeg var nr.15 af en søskendeflok, den sidste i rækken. Det er en underlig tanke, ikke at kende mange af sine søskende. Fem var døde som små, Karl og Jens Peder døde som unge. Den, som var mig nærmest i alder, var Ejnar, men han var alligevel godt fire år ældre end jeg.

Krista.

Blandt de første barndoms-
minder husker jeg, at vi
børn var henne på isen.

Der var en mose, som kald-
tes "Pejrs Kjar", den til-
hørte vist dem i Hvasses-
gård, men det gjorde ikke
noget, vi måtte godt være
der. Viggo i Højgård og
min bror Ejnar var lige
gamle, de kunne løbe på
skøjter, det fik jeg des-
værre aldrig lært, men jeg
ville da gerne med hen
på isen.

Krista og Ejnar.

Branden.

Da jeg var otte år gammel, skete der noget forfærdeligt
med Ertbjerg: Gården brændte ! Det skete 23. april 1919.
Verdenskrigen 1914-19 var ganske vist forbi, men det var
stadig i 1919 umuligt at skaffe kul. Jernbanen gik lige
forbi laden, og i lokomotivet måtte de fyre med nogle
halvvåde tørv, som sendte en regn af gnister ud gennem
lokomotivets skorsten. Nogle af disse gnister fløj hen på
vore stråtækte bygninger, og en aften, efter at vi var
gået i seng, tændte det i stråtaget.

En nabo, som hed Marinus Poulsen, kom løbende og vækkede
os: Det brænder ! Ejnar sov i den brændende bygning, og
det første, far gjorde, var, at han løb ud i meget lidt
tøj for at redde drengen. Første gang måtte han vige til-
bage for ild og røg, da han var ved at kvæles, men han
forsøgte endnu en gang, så mødtes de, og far greb ham og

skubbede ham foran sig ud. Ejnar fik nogle brandsår på benene, men ellers ikke noget - meget billigt sluppet. Min søster Sine og jeg sov i et værelse ind fra bryggerset. Sine hjalp mig op af sengen og sagde: "Gå om til mor. Hun står omme ved æ Sals gavl !" - og det blev sagt på en måde, som jeg vist ikke forstår at skrive - nå - men jeg løb tilbage og greb i sengen, dette skete mere end een gang, for jeg var jo slet ikke rigtig vågen.

Stuehuset brændte nu heldigvis ikke. Far fortalte os, at han havde en altfor lav brandforsikring. Han fik udbetalt 6084 kr 99 øre af Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger. Men da det var Vemb-Lemvig banen, som havde ansvaret for det skete, var den pligtig til at give fuld erstatning for den skete skade, uanset brandforsikringens størrelse.

Banen slog sig lidt i tøjret, men i et bestyrelsesmøde den 14. november 1921 blev det vedtaget at bevilge 1500 kr. at udbetale til P. C. Ertbjerg som supplement til den sum, han havde fået fra brandforsikringen. - P. Chr. Ertbjerg syntes, de 1500 kr. var lidt nok, men han turde ikke lægge sag an mod banen. Han sagde: "Det skal nok igennem tre

Sine og Krista

Billedet er taget omkring 1919, det år, da udhuset brændte.

retter, og det kan tage tre år ! Det havde far ikke mod på, så han tog mod banens tilbud.

Så skete der det, at brandforsikringen bad Vemb-Lemvig Jernbaneselskab om refusion af brandforsikringssummen, ifølge de almindelige regler om ansvar. Det nægtede banen, og der blev proces. Ved Østre Landsret blev banen dømt til at betale. Stadfæstet af Højesteret 12.10.1921.

Ø L D 15 Februar 1921 Den almindelige Brandforsikring for Land-
i Sag V Nr 828/1820 bygninger (Overretssagf. Vibe-Hastrup)

m o d

Vemb-Lemvig Jernbaneselskab (Højesterets-
sagf. N. Cohn).

(Jærnbaner II) Vemb—Lemvig Jernbaneselskab dømtes i Hh t Lov Nr 56 af 26 Marts 1898 til at erstatte Brandforsikringen et ved Gnister fra Lokomotivet antændt Boelssted, uanset at navnlig Ladebygningen efter Banens Anlæg var nedbrudt og genopført i udvidet Skikkelse.4)

Om Aftenen den 23 April 1919 nedbrændte Udlængerne til det Jordbruger Peder Christian Pedersen tilhørende Boelssted Ærtbjerg i Lomborg Sogn, hvorhos Stuehuset, et Gødningshus og et Roehus blev partielt beskadiget af Ilden. De paagældende Bygninger var brandforsikret hos Sagsøgerne, den almindelige Brandforsikring for Landbygninger, og ved den efter Branden afholdte Vurderingsforretning blev den lidte Skade opgjort til 6079 Kr 99 Øre, hvorhos Omkostningerne ved Skadens Vurdering har medført en Udgift for Brandforsikringen til Beløb 5 Kr.

Branden opstod umiddelbart efter, at et Tog var passeret forbi Stedet ad den tæt nord derfor beliggende, de Sagsøgte, Vemb-Lemvig Jernbaneselskab, tilhørende Bane fra Vemb til Lemvig, og idet Sagsøgerne har anbragt, at den er foraarsaget ved Gnister fra det Lokomotiv, som fremførte dette Tog, har de under nærværende Sag paastaet de Sagsøgte tilpligtet at erstatte dem den dem ved Branden paaførte Udgift, ialt 6084 Kr 99 Øre tilligemed Renter heraf 5 pCt p. a. fra Forligsklagens Dato den 3 November 1919, til Betaling sker. De Sagsøgte har paastaet sig frifundet.

Forsaavidt de nu har bestridt, at Branden skyldes den af Sagsøgerne angivne Aarsag, vil der ikke kunne tages Hensyn til denne Indsigelse, idet det efter det Oplyste maa anses utvivlsomt, at Branden er opstaaet ved Gnister fra vedkommende Lokomotiv.

De Sagsøgte maa herefter være pligtige at erstatte Skaden, derunder ogsaa at betale de fornævnte 5 Kr, hvad de Sagsøgte specielt har protesteret imod, hvorfor Sagsøgernes Paastand vil være at tage til Følge. Sagens Omkostninger findes de Sagsøgte at burde godtgøre Sagsøgerne med 450 Kr. — — —

(Fotokopi fra Ugeskrift for Retsvæsen).

Hjemme.

Hjemme fik vi daglig en god kost, og vi gik aldrig sulten i seng. Ja, et stykke rugbrød uden smør eller pålæg med en kop nymalket mælk til, det smager virkelig godt, når man er sulten. - Når vi nu var så stor en flok børn,

Basartræsko.
Den mest anvendte
træskotype i 1920.

skulle der ganske naturligt spares, jeg husker f.eks. en gang jeg skulle have et par nye træsko, så spurgte jeg mor: "Må jeg ikke godt få et par med læderoverdel i stedet for dem med træ?" Svaret lød: "Det må du spørge far om".

Her lød svaret: "Dem med træ er de bedste og de billigste !" og så var den sag afgjort.

Når jeg blev sendt et ærinde i byen hed det sig: "Hvis du nu bliver budt en kage eller andet, så husker du at sige tak !" En anden gang var jeg sendt med penge, det var vist til Bonnet, vi handlede jo i Brugsen, så sagde de: "Nu passer du på pengene !"

Der skulle også bestilles noget, det tog min ældste broder Peder sig af, han var god til at sætte andre i arbejde. Når jeg kom fra skole, stod han i marken og råbte til mig: "Nu må du skynde dig at skifte tøj og komme ud at luge roer !" - Engang vovede jeg at komme hjem kl. 7 i stedet for halv otte, som var fyraftenstid, ak ja, det vovede jeg kun een gang. Da fik jeg en ordentlig skældud.

Da jeg var yngste barn, fik jeg nok nogle rettigheder, som store søskende ikke så godt kunne ta' - jeg kunne f.eks. ikke drikke the, det kan jeg heller ikke som voksen,

så troede de, at de kunne narre mig, de holdt døren til køkkenet, mens de hældte lidt the i min kaffe, men den gik ikke for dem ! Jeg kunne nemt smage det.

Jeg kunne heller ikke så godt spise fisk, så mor gav mig et stykke røget skinke i stedet. - Men nu kan jeg godt spise fisk.

Da jeg blev en stor pige, ville jeg meget gerne bage. Det gav mor mig lov til, men det var lidt for meget for mine store søskende, de sagde: "Hvorfor skal hun ha' lov til det ?" - mon ikke de har tænkt: "Sådan en forkælet tøs !" Men mor sagde: "Lad hende blot !" - Nu bagefter tænker jeg mange gange på, at lyst til bagning og madlavning har fulgt mig hele livet fra barneårene op i den modne alder. I min ungdom tog jeg tit til demonstration i Bonnet af "Mesterkokken"s opskrifter, ja, at man skulle cykle helt fra Lomborg søndre sogn (1930) til Bonnet, betød jo intet.

I skole.

Jeg fik en syvårig skolegang i Lomborg Nordre Skole hos Marie og Jens Abildtrup. Begge hørte til Indre Mission ligesom mor og far, så hjem og skole enedes godt.

I skolen sad jeg sammen med vor nabos datter Agnete Andersen, hun var meget dygtig. Jeg var ikke altid så artig, så læreren tog mig engang i hagen med to fingre og løftede op, det gjorde fælt ondt, men var sikkert fortjent.

Lomborg Nordre skole 1919.

Krista Ertbjergs broder Ejnar står i bageste række nr.6 fra venstre, Krista selv står yderst til højre i næstforreste række. Begge bærer matroskraver. I Kristas række står som nr.3 Elna fra Højgård. Elnas broder Viggo er nr.3 fra venstre øverst. Lærer Jens Abildtrup ses til venstre i billedet. Maria Abildtrup står i højre side.

Skolen var treklasset. Hr. Abildtrup var førstelærer, fru Abildtrup var vinterlærerinde. Begge var dimitteret fra Nr.Nissum seminarium året 1907. Lønnen var 2640 kr. årligt til førstelæreren og 900 kr. til vinterlæreren.

Anne Marie Hestdal.

Da jeg var barn, kom der somme tider til Ertbjerg en dame fra Fjaltring. Hun hjalp mor med at sy. Hun hed Anne Marie Hestdal, og hun boede i et lille hus, som hed Nørbyhus, tæt ved Fjaltring Brugsforening og tæt ved havet.

Anne Marie var så rar, og hun indbød mig til at besøge hende nogle dage i skolens sommerferie. - Jeg glædede mig til at holde sommerferie i Fjaltring, og jeg cyklede selv derud, da dagen oprandt.

Men jeg havde aldrig været hjemmefra før, og pludselig var det hele så forfærdeligt. Navnlig var det slemt at komme i seng om aftenen. Jeg græd og var ulykkelig, og allerede næste dag fik jeg lov til at cykle hjem til Ertbjerg igen.

Om Anne Marie og hendes datter Petrine samt deres slægt fortælles i kapitel 15: Udvandrerne.

Min mor.

Nu vil jeg fortælle lidt om min gode mor. Hun var den, som bare skulle være der, når man kom fra skole, for

Mor.

ellers hed det straks: "Hvor er mor?" Mor bad hver aften aftenbøn med sin pige. Om søndagen kom mor ikke slet så ofte i kirke som far, men så læste hun højt en flere sider lang prædiken, som de vist selv syntes var kort - man blev ikke tvunget til at høre på, men en uskrevet lov fortalte mig: "Du sidder og hører med!"

Ellers vil jeg sige om mor, at hun hørte til de stille i landet. Hun var en god mor, og da hun døde i 1930, blev der en stor, tom plads i hjemmet.

Til mors begravelse syntes jeg, der var et stort følge, 22 køretøjer fulgte mor fra Ertbjerg til graven på Lomborg kirkegård.

Venner fra samfundet gav en marmorplade, hvorpå de lod sætte foruden navn og årstal følgende: "I fred og oprigtighed vandrede hun med Gud" - et dejligt ord, som jeg synes passede på mor.

Min far.

Nu vil jeg så gerne fortælle om far, her må jeg sige: Far var udadventt af natur, han ønskede at dygtiggøre sig, var bl.a. på Vallekilde højskole i ungdommens år, hvilket jeg tror berigede ham meget. Senere ønskede han, at hans børn også tog på højskole, men det skulle være på en af Indre Missions højskoler. Enten blev det så det, eller slet ikke.

Vækkelse.

I fars liv var der ligesom et ret skarpt skel, altså før og nu. Det skyldtes, at der kom en ny præst til Lomborg i 1893, han hed pastor Nyborg, han var præst i Lomborg fra 1893 til 1898. Ved hans forkyndelse kom der en åndelig vækkelse til Lomborg, og den blev far også grebet af.

Her er, hvad min gode far selv har fortalt: Han blev omvendt til Gud på den måde, at han nu kunne tro Guds ord, for ham blev det et særligt ord, nemlig beretningen om Jesus, som helbreder de ti spedalske. Far følte, at det var ham, der vendte om og gav Gud æren.

Far har også fortalt følgende: Far og mor havde nogle meget gode venner i gården Nørre Mølle, som de var kommet meget sammen med i flere år, det var også unge mennesker ligesom far og mor, somme tider spillede far kort med dem.

Nu gik far om og fortalte sin gode ven om sin oplevelse med Gud, og at kortspil og deslige måtte høre op. Da han var færdig med at fortælle, svarede venen: "Ja, nu forstår a dæ ett !" - sagt på rent vestjydsk.

Far brændte kortene i den store ovn. Siden jeg blev voksen, har jeg ofte tænkt: Dette at miste en ven, hvor det må være svært. Men mon ikke far fik glæde og venner på en ny måde efter dette.

Missionshus og søndagsskole.

Far lærte aldrig at cykle, og da vi boede i nordre sogn, var der lang vej både til kirke og missionshus. Her taler jeg om det gamle missionshus, som lå oppe på bakken nabo til vore venner i Bennedsgård og Store Lundsby.

Far holdt søndagsskole i flere år. Det var altid kl.2 søndag eftermiddag. Bagefter gik han om til Ane og Eskild i St.Lundsby, for om aftenen var der jo møde i missionshuset. Det foregik på følgende måde: En af samfundsvenerne læste en prædiken og bad en bøn. Så sang man et par salmer. Efter mødet gik man den lange vej hjem.

Far.

Blandt de gode barndoms minder er også juletræsfesten for børn i missionshuset. Jeg tror næsten, far var træt efter en sådan eftermiddag. Den foregik med flere venners gode hjælp, både børn og forældre fik chokolade ligesom ved en fødselsdag. Nogle leverede mælken, andre stod i køkkenet og kogte chokolade, og så vaskede man op bagefter.

Alle samfundsvener hjalp hinanden med missionshusets drift, således med at holde huset rent, her havde hver familie nøglen i en måned, for så at aflevere huset i rengjort stand - husk på, ikke noget med centralvarme eller toilet, dette sidste var jo et skur udenfor med en spand, som skulle tømmes. Der skulle fyres i en stor kakkelovn.

Missionshus, fortsat: Vand til rengøring skulle man hente i Bennedsgård, det skulle i spande bæres op ad en bakke.

Mere om Ertbjerg.

Hjemme i Ertbjerg holdt far én gang daglig andagt for husstanden. Den bestod i at læse et stykke af bibelen eller en andagtsbog samt bede en bøn. - Der blev bedt bordbøn, vi kunne ikke synge.

Sognerådsmøder.

Min far var i sognerådet for Lomborg-Rom kommune, vist 2 gange 4 år, det var jo en tillidspost. Dengang holdt sognerådet møde skiftevis hos sognerådets medlemmer, det var jo det billigste for kommunen. Der var jo ikke noget, der hed kommunkontor, slet ingen personale, formanden og kassereren fik nogle få hundrede kroner om året i løn, det var hele udgiften til administration.

Når der var sognerådsmøde i Ertbjerg, skulle maden være ekstra pæn - og så var der øl og sodavand på bordet. Det skete ellers sjældent, hvad drikkevarerne angår.

Jeg var kun et barn, men jeg kan huske, at jeg tænkte: "Når du bliver stor og selv får penge, så bliver der til en sodavand !"

Ude at tjene.

Senere kom jeg ud at tjene hos en landmand i Fabjerg. Der fik jeg 45 kr. om måneden i løn. Det var ikke så lidt dengang, men jeg brugte ikke så mange af dem.

1. maj og 1. november var skiftedag for tjenestefolk, da blev lønnen udbetalt, så skulle det meste gerne være tilbage, så det kunne blive sat i banken.

Jeg havde kun fri hveranden søndag, og kun om eftermiddagen, ikke noget med ferie, det kendte man ikke dengang.

Krista og hendes bror Peder.

Når jeg havde fri, tog jeg hjem og besøgte min mor - jeg husker endnu, at hun gav mig en krone, engang jeg var hjemme på besøg.

1930 - det år, hvor der skete så meget.

I vinteren 1929/30 havde jeg plads hos et par rare landbofolk i Rom. Jeg var 19 år dengang.

Min bror Peder var forlovet med Emma, og det var meningen, at de skulle overtage Ertbjerg. Far købte derfor i denne vinter et dejligt hus, næsten nyt, her i Lomborg Mejeriby. Det kostede 8000 kr. Der ville mor og far så flytte hen, når de unge overtog gården.

Men så skete der det, at min mor døde den 12. april 1930. Mors død og begravelse har jeg fortalt om på side 69.

Den 15. maj var der dobbeltbryllup i Ertbjerg. Emma og Peder blev gift, og tillige blev vor søster Kristiane gift med Laurids Lange Sørensen fra Vesterhede ved Grindsted. Da mor var død kort tid forinden, holdt man kun et lille og stilfærdigt bryllup.

Laurids var enkemand med et barn på 7 år, en sød pige ved navn Meta Lange Sørensen. Min søster havde været husbestyrerinde i hjemmet.

Om disse to brudepar fortælles der mere senere i denne bog.

Husbestyrerinde for far.

Min mor nåede altså ikke at komme ned i huset her på den gode plads - meget centralt - godt sted at bo også i 1987.

Den 1. november 1930 flyttede far og jeg så ind her.

Se billede af huset på side 11.

Da vi havde boet her i tre år, var jeg først i tyverne, så nu syntes far, det var på tide, at jeg kom på højskole. Han var selv repræsentant for Nr.Nissum højskole, så han så gerne, at det blev der. Og det blev det så. Jeg var på højskole 3 måneder i sommeren 1933.

Jeg husker engang far skulle til et møde på Nørre Nissum højskole, at det ikke passede med rutebilen, - nå, men så kunne han da heldigvis gå til Nr.Nissum !

Da jeg spurgte, hvordan han ville klare sig i de tre måneder, jeg var på skole, svarede han, at han tog op på gården i den tid.

Det nye Missionshus.

Mens vi boede i villaen i Lomborg, oplevede far noget, som jeg ved, var en hjertesag for ham: det var, da det nye missionshus blev bygget her ved vejen til kirken. Jeg forstod det sådan, at der blev samlet ind til det formål, og at far også lånte dem penge.

Missionshuset i Lomborg.

Den 9. september 1930 blev grundstenen indmuret i det nye missionshus, og den højtidelighed var far med til. Der blev indmuret tre sten, en i Faderens, en i Sønnens, og den tredje i Helligåndens navn. Sognepræsten i Lomborg, pastor Ottesen, nedlagde den første grundsten som repræsentant for kirken. Det var med ordene i Davids salme 68, vers 21.

Den anden grundsten blev nedlagt af missionær Friis fra Ramme som repræsentant for Kirkelig Forening for Indre Mission, med ordene fra Peters brev, 2.6.

Den tredje sten blev nedlagt af min far, P. Chr. Ertbjerg, som repræsentant for Samfundet i Lomborg, med ordene, som står i 2. Korintierbrev, 3. kapitel, vers 5 og 6.

Far og mor var meget gæstfrie mennesker, jeg husker engang, at han sagde til samfundsvennerne: "Mødet hos mig er altså ikke i Ertbjerg, men her i mit nye hus, det skal I lige huske !"

Engang var vi begge til møde henne i det nye missionshus. Jeg vidste, vi skulle have nogle stykker til aftenkaffe bagefter, men jeg blev noget forbavset, da far stod op og sagde: "Alle skal være velkommen med hjem til kaffe !" Plads var her, men jeg måtte låne lidt julekage hos smedens kone - bagefter tænker man: Hvor der er husrum, bør der også være hjerterum. Det synes jeg, der var hos os. Vi havde to stuer nedenunder og et stort køkken.

Fars 80-års fødselsdag, den 26. maj 1937.

Fødselsdagen blev fejret, først herhjemme med hans børn, svigerbørn og børnebørn. Om aftenen gav samfundsvenner en pæn kaffefest i missionshuset for min far, hvor de selv havde bagt brød og kager, pyntet borde og gjort det så festligt i det nye missionshus. Dette kunne da kun glæde min far, for hvem Kirken - Samfundet - Missionshuset betød så meget, også i hans ældre dage. Der havde han jo sit åndelige ståsted.

Fotografi fra Peder Chr. Ertbjergs 80-års fødselsdag.

Bageste række: Peder Krista Anders Laurids Meta.

Mellemste " : Emma Sine P.Chr. Kristiane Anders' mor.

Forreste " : Marie Christian Ruth Jenny Martin Maren Mary.

På 80-års fødselsdagen den 26. maj 1937 blev der også taget et billede af Peder Chr. Ertbjerg sammen med yngste generation.

Øverst i billedet ser vi far og Meta. Børnene er fra venstre:
 Marie Christian Maren Ruth Mary Jenny Martin.
 Meta Sørensen var Kristianes steddatter. Mary hendes egen.
 Jenny og Martin er Sines børn.

Den kendte forfatter Gerhard Rasmussen var sognepræst i Lomborg i mange år. Derfra flyttede han til København. Han skrev i 1943 et fødselsdagsbrev til P. Chr. Ertbjerg Det gengives i fotokopi på de følgende sider:

Strandvejen 63. København Ø.
25-5-43.

Kære P. Christian Ertbjerg!

Desværre kommer vi for sent med vor Brev, endda vi flere Gange har gaaet og tænkt om, at vi skulde tænke at for skrevet i rette Tid. Men Saadan er vi Mennesker!

Alligevel vil vi sende Dem vore hjertelegste Hilsener og Fruktur om et godt Nytaar. I Deres Alder er jo enhver Fødselsdag ligesom lidt mere betydningsfuld end for os, der endnu er unge. Vilkaarligt vil jo enhver Fødselsdag for de gamle blive en kraftig Paarsindelse om, at vi x Maal

normale. Saadan vil det jo i alle Tilfælde
være for dem, der har givet Gud deres Hjerte,
og det ved vi, De har. Vi ved, at De kan
bede med af fuld Hjerter for Salvelinjen:

Bestemt mig dog de Vænder,
jeg snart i Himlen staar. (Salvelinjen ^{Nr}
59j)

Og det er ogsaa egentlig det, vi mest vil
ønske Dem til Lykke med. for Fødselsdagen.

Her har vi det ved det gamle. Vi er
Sommereen kommen, og det er vi glade for.
Om en Maanedes Tid regner vi med at spille
for Penie.

Vil De ikke kiste maase Gæse
og Deres Dyrige Kære, saavel de Ulemme, som
Rigge ind til Dem.

Kærlig Hilsen fra os alle her!
Kærlige Hilsener og Gødsal Pæsmænd

TIL FARS OG BEDSTEFARS 80 AARS FØDSELSDAG
den 26. maj 1937.

Mel.: Det haver så nyligen regnet

Ofte går det så underligt i livet,
skæbnens veje vi råder ikke selv.
En blev glæden, en anden sorgen givet,
nogle lykken og andre intet held.
Men hvordan det end går,
bliver dage til år,
og med eet ved en milepæl vi står.

Vi i dag lader tanken gå tilbage
til den tid, da vi kun var ganske små;
hvor i hjemmet vi havde glade dage,
mens vi lærte at krybe og at gå.
Mor og far gav da agt,
og var altid på vagt,
intet dårligt i hjemmet ind blev bragt.

Tiden gik, og snart blev vi noget større,
kom i skole og læste dag for dag
mange ting - både morsomme og tørre,
blev så kloge i mange, mange fag.
Men af jer fik vi lært
hvad i livet har værd,
tro at kæmpe, selv om det tit er svært.

Hjemme fandt vi den kærlighed, der bringer
smil i øjet og lyset i vort sind.
Da vi siden kom ud på egne vinger
faldt vi ofte, men søgte til jer ind.
Og hos jer da vi fandt
den kærlighed, som bandt,
som ingen andre i verden byde kan.

Kære far, du skal høre det i aften:
Aldrig glemmer vi, hvad du var for os.
Og vi takker for hjemmet og for glæden,
du så gerne ville give os.
Gid du lykke må få,
selv om dagen bli'r grå,
og til sidst du må livets krone få.

Børnene.

Veninder.

At sidde med et veninde-brev i hånden, og brevet er 40 år gammelt, og den gode veninde forlængst er død, giver én så mange tanker. Minderne siger: Husker du? - husker du, da vi gik i skole sammen, du ville så gerne besøge hende

Ruth Mose

i hendes hjem - senere gik vi til præst sammen i Lemvig til pastor Sjørring. Efter konfirmationen ønskede min mor og far, at jeg skulle gå til K.F.U.K.møde i Lom-borg, nå, ja, så kom også Ruth Mose til at gå der. Senere drog vi hver til sit, Ruth i sygeplejelære i Her-ning, jeg som tjenestepige på en gård i Ferring. Her var jeg glad for at være, jeg havde før haft plads i huset, og jeg var ikke forvænt med hverken frihed eller løn.

Mens Ruth var i lære i Her-ning, blev hun sat til at passe en tuberkulose-patient. Herved blev hun selv smittet, og efter en kort sygeperiode døde min gode veninde Ruth Mose. Hun blev begravet en kold vinterdag, båret til gra-ven af hvidklædte sygeplejersker. Kammerater gav en lille plade, hvorpå der stod foruden navn og data:

*Glad i lys at vandre - hvor end vejen går,
selv et lys for andre - det er gode kår.*

Kennung Amboss gik den d. 10. 7. 37.

Søndag Nat.

Mine kære Kirste!

Hvad skal der have været mange Tak for for
Fødselsdagskitsen og de fine Sammenlæs-
holdet, det var alt for, gald, de var so uydelt
ge syet, og jeg havde lige været til nogle Sam-
menlæsblader, for dem bruger jeg so mange af
herovre. Som der se på Omskriften er jeg
i Hattesagt. og da mine Patienter er so dybt
valige, giver jeg lige Pinner, for at sende
en Kiste til Aldershuset i Lankburg
Det er et dybt Kiste i Hattesagt for Kirste,
er det ikke ogsaa dybt at gøre og giv rent
i so ad den et nyt Kiste. Kiste i Sygkammer
Dagligstue, hvor vi sidder om Hatten, der
er lige gult soa paut i Staud, Trælleme
er blevet støppet om og malet soa fint.
Rimstuen er ogsaa gult soa fint, det hele
denne er blevet malet hvidt, det er
soa paut ud, naar man det interessere
der dig vist ikke for, Hvardan har i det eller
deelymmen i Lankburg. Beilie skrev til
mig at Helga i Hisingerly var blevet anven
hvar et det et gladlig Bredskab, dette at
brugt vender sig til Jesus.

Der har jeg lige været hjemme at spise til
 Middag, vi fik Hø, Agurker, Salat, Stikkelsbær
 grød og fardebær med Fløde, Vi er 4 halvsøg-
 ter altid, og vi spiser jo alle Præsten, ligesom
 eller alle Løgn, Det gik meget godt for mig
 med at vende om, ja det såo Løgn bliver til
 Nat og gummelt, jeg som såo udmarken alle
 Løgn, vi må være og til 11. såo vi har jo en
 dytlig Fæmiddag til vores egne Raadighed.
 Jeg er soog glad soog glad for at være hjemme.
 Særlig alle er soog såid mod mig, og vi har
 det soog godt, selv om vi sammelt der må
 så noget der går lidt andet, hvad gør det soo,
 det er jo allesammen naturlige Ting, der
 sker alligevel inden vi ser deys soo alle y.
 Forleden Nat døde der en ung Treen, her fra
 Byen, hun er 13 Aar gammel, jeg holdt hende.
 Der boede hendes hende døde, men det
 var slet ikke ublygsomt, for hende var
 soo rolig og stille fra Livet og ind til Døden,
 og med Nat hende de med en lille Dreng,
 der var døde i Søby Sæ, de arbejdede med
 Pølserolaver, for alle muligt at hende de
 fremkalder lidt Liv, men det lod sig ikke
 gøre, han ligger nu på en af mine Stuer,
 og jeg ser ind til hende, men hende er
 død, en dytlig stær 14 Aars Dreng, hende
 det var, haardt ved hende Moder, da
 hende fik det at vide, men det var jo hende.

ikke saa underligt; naar jeg saa dan an-
 matter se meget saigeligt, saa kan det
 Tanker underligt den kommer frem, mig,
 hvorfor skulde det der nu ske, men saa
 flyver mine Tanker skots tilbage til det
 Ord, der staaer i Bibelen, vi er herre Tjenere
 de og Uddandige her, paa Bøgerskabet,
 Himmelen, og saa er jeg tilfreds, for jeg ved,
 at der ske intet ^{uden} det samvirket dem til
 gode sans eltes Gud. Ja bare Kirke, lad en
 rigtig laare drøft, at var Tid er slægt
 her paa Jorden og er ved ikke hvorvort
 den sidste Time kommer, men at det gi-
 og saa lige meget, naar blot vi altid maatte
 de være rede til at tage herfor, det synes
 jeg, det skal meget til, for at kunde sige
 mine jeg har den faste Tro og Tillid til
 Jesus, at han vil gøre os rede til Tjenere
 og gøre os Tjenodighed naar vi maa
 kange delat, og saa har vi ingen ting
 at sige om, vi har en underfuld
 Følelse, hvor kan vi andet end være
 glæde, han vil hjælpe os i hver lille
 Ting, vi kanger til, han er og han frem
 alt i alle. Ja hvor vilde jeg ønske at
 flere der bymme i Danmark maatte
 give sig over til Jesus, tank, hvor vilde
 det blive dygtigt, om der kunde blive
 en bakkelse, dygtig. Dit der ~~saa~~

hils dem saa rigtig lykkelig og mang
 mange for mig de tyvendes i R. T. U. H.
 og selv var du blevet saa det barlig.
 ble for dem altid krogen. Unders de
 Rulle Bross.

Der fløjtes Salsaten saa tydeligt
 hende og det betyder at R. T. U. H.
 da begynder den regelmæssig hende
 Nat, det er en dybtlig Tid alnaage
 saa det er lyst næsten hele Nattem,
 og jeg har ikke saa mange dybtlige
 Patenter, som klinger hele Tiden. Prof
 det er saa rødt, og kants nu er den
 Nat snart færdig og saa, den er fløjlet
 Nat, for jeg ved af det, saa er R. T. U. H.
 da begynder krogen næsten hende
 og selv er nu færdige R. T. U. H.
 Der skal jeg hende at drikke Kaffe,
 og der saa have Favel for denne Sang.

Hils Sine, Emma og den Far man
 ge Sang for mig. Jeg er ked af at
 det har været saa længe, inden jeg har
 skrevet til dig, men min Tid er godt,
 det kan hende gaa nu, da Drenge er
 fra Ferie, har ligget ved Børn, der har
 har at Hens, vi skal selvfølgelig have lidt
 alle sammen, men ikke saa meget.
 Der Favel hende og har det rigtig godt, din
 gode Rulle,

Marie Nørgaard.

Så har jeg også lyst til at fortælle om en anden ungdomsveninde: Marie Nørgaard. Hende lærte jeg at kende, da hun tjente hos vore præstefolk, Dagny og Gerhardt Rasmussen. Hun kom flittigt i vores K.F.U.K.forening. Hun var sådan en rar og god pige. Senere rejste hun fra Lomborg, blev gift med en lærer, bosat først i Herrup ved Vinderup, senere Busk skole ved Hammerum.

Også hun døde i en ung alder. Der skete efter det andet barns fødsel. Den store var fire år og siger til sin far ved Maries begravelse: "Jamen, far, hvorfor har du ikke mor med?"

Mon ikke også vi voksne mennesker ret så ofte spørger: Hvorfor nu dette eller hint, som vi ikke fatter - burde vi ikke hellere spørge "hvortil" i stedet for. Vi ser kun så kort.

Marie skrev til mig om sin lykke med mand, hjem og barn; men min faste tro er, at hun havde sin lykke først og fremmest i troen på sin Gud og Frelser Jesus Kristus.

En søndag morgen sov hun stille hen, kun 34 år gammel. Hvor var hun en god ven.

Marie Nørgaard.

*Livet er som en skoledag
med glæde og sorg som hovedfag.
Glædens stunder var idel fest,
i sorgens timer vi modnes bedst.*

Den tyske besættelse. Fars død.

Det var, som mange på min alder ved, svære tider i 30-erne, særlig for landmænd. Så kom den tyske besættelse under krigen 1940-45, hvor de gravede store grøfter, også i Ertbjergs jord. Min bror Peder var meget nedslået, da han kom og fortalte dette for vor far, han troede, at jorden aldrig ville blive god igen.

Her i fars hus kom tyskerne og forlangte først ét værelse og siden et mere. Dengang lå far til sengs. og det var vore to soveværelser ovenpå, de forlangte. Der indrettede de systue, nogle tyskere sad der og syede, de satte en kakkelovn op på det ene værelse.

Far døde den 17. april 1944, og han oplevede så ikke, at freden kom til Danmark den 4. maj 1945.

Far var knap 87 år gammel, da han sov hen, min søster Sine og jeg våggede kun et eller to døgn. Han var lammet, først i den ene side, og så i den anden, men han var klar, lige til lammelsen kom.

Det er ej svært at dø,
når livet følger med - -

Pastor Seerup holdt ved fars begravelse en tale i kirken, hvori han sagde mange gode, smukke og sande ord om min far. Vi har lånt præstens manuskript, og den gengives ordret i det følgende kapitel.

Tiden efter 1944.

Da min far var død i 1944, var det min svoger Anders Jensen, som fik den gode ide, at det var mig, der blev køber af huset her, så det kunne fortsætte med at være mit hjem. Dette ved jeg, var også min søster i Billunds ønske.

Min søsterdatter Jenny sagde en dag til mig: "Jeg synes, du skulle fortælle noget om dig selv !" - Ja, se det mener jeg, på en måde, at jeg har gjort i barne- og ungdomsminde-erne; men så kan jeg nu prøve at fortælle om årene efter fars død i 1944. Jeg var 33 år dengang, og jeg måtte nu tjene til føden ved at arbejde for fremmede. Jeg lugede roer, vaskede storvask, gjorde rent, somme tider hjalp jeg til ved gilder. Timelønnen var kun et par kroner, jeg turde næsten ikke lægge 50 øre på, for tænk, hvis man så mistede sit arbejde. Nogen gange gik jeg ud at passe barselspatienter, da gjorde jeg det grove arbejde om formiddagen, om eftermiddagen kunne der jo komme damer på besøg, så skulle der jo laves kaffe.

Således gik der mange år, men da jeg så blev ældre, kunne jeg ikke holde til det pres, for når folk skulle betale for hver time, så ville de jo helst, at der blev bestilt noget. Så søgte jeg førtidspension, den fik jeg efter to års forløb, så gik det ligesom lidt bedre med at klare udgifterne på huset, som jeg stadig var meget glad for.

Jeg fik huset indrettet således, at jeg kunne leje det nederste ud, så boede jeg selv ovenpå. I 1950 fik jeg 40 kr om måneden i husleje for den nederste lejlighed.

For at skaffe penge til at få indrettet huset til beboelse ovenpå, så tjente jeg nogen tid hos min kusine for en ret stor løn, nemlig 175 kr. pr. måned, samt kosten, så kunne det gå an at sende bud efter en tømrer.

Der var to værelser ovenpå, som før havde været brugt til soveværelser, der blev indrettet en dejlig lejlighed til mig. Der var lunt, for far, som var praktisk og snild på fingrene, havde sat sækkelærred op under spærene på loftet.

Men der var meget, som trængte til at blive lavet, og der var meget, der skulle kostes på. Der skulle lægges vand ind, vi havde jo brønd i gården, nu skulle der bores efter vand. Der skulle laves et lille køkken ovenpå, og der skulle vandet kunne løbe både op - og ned ! Der blev indrettet toilet, det var før uden for huset i et skur - her var der også plads til lidt brændsel, samt min cykel -.

Så forlangte de, at elektriciteten skulle laves om fra jævnstrøm til vekselstrøm, det var en udgift på flere hundrede kroner.

Min bror Ejnar i U.S.A. var flink til at sende en skilling, så det blev lettere at klare dagen og vejen. - Da jeg var ene, betød hjemmet her så meget for mig, ikke mindst da jeg kom op i årene.

Se billede af villa "Arnen" på side 11.

Krista Ertbjerg.

Under krigen forlangte tyskerne, at alle danske skulle have et legitimationskort, forsynet med billede. Dette kort skulle man altid have hos sig. Her ser vi billedet fra Kristas legitimationskort.

Når Krista Ertbjerg fejrede rund fødselsdag, var der gerne en sang eller to fra familie og venner. Hendes 75-års dag holdt hun på Ramme hotel, og til den fest havde hendes gode veninde og genbo Karen Matstrup skrevet nedenstående:

Mel.: Jeg ved et lille himmerig

På højdepunktet i vor by
er Kristas hus posteret -
der ligger det så net og fint
med flisegang placeret.

Hver lille blomst bli'r plejet der
og ugræs straks bli'r fjernet -
og der gror urter mellem træer,
og der gror frugt med kerne.

Og der gror mange blomster små
imellem lys og skygge -
en farveskala lang og stor
gi'r Krista fryd og lykke.

Så bli'r der ny paneler lagt
i Kristas kaffestue -
og bordet bli'r udskiftet fluks
med en, som har en skrue.

For huset får sin søsterdel,
tillige størehuset -
med farve blå det males op
og der bli'r tapetseret.

Og støren fløjter som en degn,
trompeten er indbygget -
som tak for husly gi'r den hjælp
med bær fra busk at plukke.

Og Krista rejser rundt med tog,
med bil og hængelbaner -
Og tager så en flyvetur
til Betlehems parader.

Så holder Krista party fest
med vin og chokolade -
og hun serverer kaffe rundt
med flødeskum og kager.

Og der er flere bøger fuld
af foto hun sig hente -
så vi få alle lod og del,
hver rejse giver rente.

Tak, Krista, for så mangen gang
vi gæstet har din bolig -
til lykke med din fødselsdag,
hvor blomster stå så frodig.

Hjertelig

kilsew og tillykke

Karen

Rejser.

Da jeg blev 70, kunne der blive tid og råd til at rejse lidt - før den tid tænkte jeg: Det må da vist kun være meget rige mennesker, som har råd til det !

Bornholm.

Helligdomsklipperne.

Nu vil jeg så fortælle om en rejse til Bornholm. Det var fra den 15. til 20. august 1983. Jeg så den averteret i Lemvig Folkeblad af E.G.V., hvilket betyder Ensomme Gamles Værn, som selv ejer busser og hotel. De gav 200 kr. i tilskud til billet og ophold.

Vi var 40 personer, desværre var ingen fra Lomborg uden jeg med på denne tur, så nu var det med at lære nye mennesker at kende.

Det blev en oplevelses-rig tur i herlige omgivelser, og vi havde en fornøjelig og sjov chauffør ved rattet.

Nu bagefter kan jeg mindes turen i billeder og ord, som jeg har i to album. Min nabo Aksel Nielsen havde i forvejen sagt til mig: "Solen skinner altid på Bornholm!" Det var en skøn tur, som længe vil blive husket . . .

Rokkestenen.

Israel.

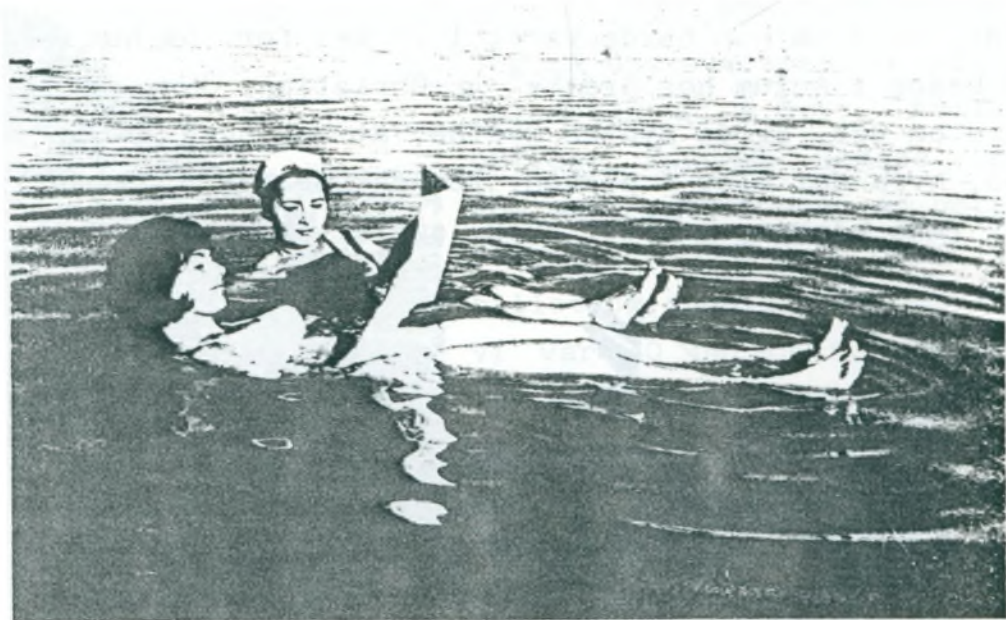
I flere år var det mit store ønske at kunne rejse til Israel, men det var for dyrt - men da Ejnar, min bror, døde, var der noget, der hed arv, så jeg kunne få råd, men da var jeg over 70 og lidt gangbesværet, så jeg turde ikke tage den tur alene. Min niece Maren havde talt med mig, om jeg ikke kunne følges med nogen fra min omgangskreds, - dette kunne jeg ikke forestille mig, men hun ville altså godt, selv om hun havde været i Israel før. Da hun så var på besøg i Aulum hos Grethe og Christian, kom de til at tale om det, og da syntes Grethe, at hun også gerne ville med, hvis det blev i påsken, for da var Christian alligevel ikke hjemme, men til skak, som er hans hobby.

Jordansk familie på rejse i nærheden af Bethlehem. (Popperfoto).

Så blev det alligevel i vinteren 1984 jeg skulle tænke på den påskerejse til Israel, og det blev en ubeskrivelig skøn tur. Den foregik med "Felix Rejser".

Maren ordnede det hele for mig, hun er god til engelsk, Grethe til tysk, også denne rejse med de store oplevelser har jeg i billeder og dagbogsoptegnelser. - Selv om der er gjort forsøg på at beskrive, så lader det sig ikke gøre, men når man er hjemme igen, så er det med tak til Gud og mennesker i ens sind, for alle de store og positive skønne oplevelser.

Et par turister demonstrerer, hvorledes man flyder ovenpå i det saltholdige vand i Det døde Hav.

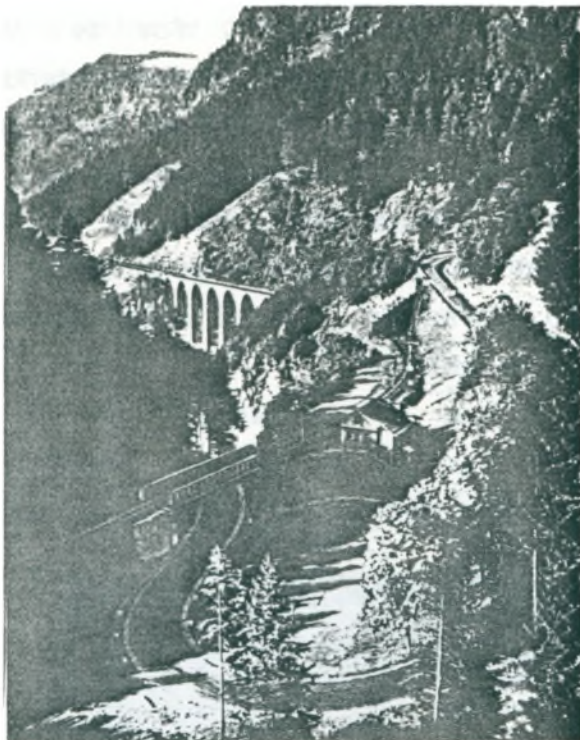
Tænk, at rejse med fly for første gang ! Det gik nu fint. I flyveren fik vi overrakt en konvolut med en lille bog: BIBELSKE DIGTE af Karen Fløndergaard. Det var en gave fra Lohses Forlag. Forfatteren er min kusine. Hun var i mange år købmandskone i Lomborg. - Mere om hende senere i bogen. Det var en overraskelse, og endnu en overraskelse fik vi, da vi spurgte vor guide, om hun vel ikke tilfældigvis kendte Karen Fløndergaard, som var død i Israel under en

tur den 21. april 1982. Jo, det gjorde hun, for det var hende, som hentede Karen ind, da hun fik et ildebefindende, mens hun badede i Det Døde Hav. Karen døde uden at komme til bevidsthed. Døden skyldtes ikke egentlig drukning. Dagen efter, at vi havde talt om dette, kom vor flinke guide og forærede mig Karen Fløndergaards gruppebillede fra dengang. De var over 50 personer. Karen står midt i billedet, jeg kunne nemt kende hende. På vor tur til Israel var vi kun 16 deltagere, heraf to nordmænd, den ene rejseleder. Der var et ægtepar fra Mors, som kun var med for at besøge en datter, som var i kibbutz.

Udsigt over den lille by Nazaret, der ligger i den nordlige del af Israel, i landskabet Galilæa mellem Tiberias sø og Middelhavet.

Bjergdal i Schwarzwald med skovklædte skråninger. Man ser en landevej og Schwarzwald-banen, der fra Bodensøen fører til Straabourg. Her er mange tunneler, høje broer og store slyngninger.

Schwarzwald.

Ja, så blev vi tre igen enige om en påskerejse i 1985 til Schwarzwald i det sydvestlige hjørne af Vesttyskland.

Det var med Gislev Rejser. Det var også denne gang en skøn og oplevelsesrig tur, som efter en tids forløb blev til at album i dagbogsform med billeder, - men turen kan, trods gode minder, ikke sammenlignes med den gode tur til Israel.

Rejsen til Egypten.

Krista Ertbjerg var 4-18/7 1987 på en 14-dages turistrejse til Egypten sammen med sin niece Maren fra Ørum Djurs og Christian og Grethe fra Aulum.

Temperaturen i Egypten ligger i juli på 35-40° eller derover, men da der er air-conditioning både på hotellerne og i busserne, og da det var svært for de tre ledsagere at få fri fjorten dage i sammenhæng anden tid på året, vovede man denne rejse, og det gik da også så godt, at der blev en fantastisk herlig tur ud af det.

I et album har Krista Ertbjerg en mængde billeder fra turen, samt en dagbog, som fylder over 20 A4-sider, dels skrevet af Krista, dels af Christian.

I det følgende bringes Kristas rejsebeskrivelse:

En Egyptensrejse sommeren 1987.
Faster Kristas dagbogsoptegnelser.

Rejsedeltagere: Maren, Grethe, Christian og faster Krista.

Motto: Gud, vi er i gode hænder, dine hænder, gode Gud !

Denne rejse skulle planlægges allerede i vinterens sidste halvdel, og da jeg nu syntes at have haft en ret god vinter, helbredsmæssig set, så ønskede jeg ikke at lytte til to rejsevante damer, der sagde til hinanden: "Det kan faster ikke holde til !"

men jeg besluttede at have tre tjenere med samt en stok !

Det blev så Christian, Grethe og Maren, som næsten pakkede mig ind i vat, som en rejsedeltager sagde. Så turen blev, hvad jeg i en alder af 76 år må betegne som en livsoplevelse !

Et par uger før vi skulle af sted, fik jeg besked på at spise de to første malariatabletter samt at kontakte min læge for at få en leverbeskyttende indsprøjtning. Stjernegaards Rejsebureau havde i forvejen foreslået os at medbringe nogle piller mod et eventuelt maveonde.

Så oprandt da lørdag den 4. juli. Christian havde dagen i forvejen hentet mig til Aulum. Hans svigersøn Morten Lund kørte os til Karup Lufthavn i Christians bil. Herfra fløj vi så til Kastrup i et lille propelfly, der jo fløj noget langsommere end de store jetfly, vi senere skulle op at flyve i.

I Kastrup var der ca. 4 timers ventetid, før vores fly til Cairo skulle afgå. og da jeg aldrig

havde været i Tivoli, besluttede vi at afkorte ventetiden med et besøg på det berømte forlystelsessted. Vi tog en ventende bus ind til Københavns Hovedbanegård, og derfra gik vi tværs over gaden til Tivoli.

Her gav vi os først tid til at få lidt at spise - serveringen skulle helst gå stærkt, for at vi også kunne nå at se os lidt omkring. Vi nåede også at købe nogle småting til minde om besøget, bl.a. en lille tivoligardist klædt i rødt og hvidt.

Så gik det igen for fuld fart med bus ud til udenrigsgården i Kastrup. Uha, hvor her er store forhold med f.eks. en rullende trappe, som er min skræk ! Christian driller mig lidt i al godmodighed. Nu kommer vi så ud til det store gamle monstrum af et egyptisk fly. Vi bliver godt belært om langsomhed. Det varer vel en lille halv time, før vi begynder at rulle ud ad startbanen. først langsomt og senere stærkt - og så er vi pludselig i luften. Her langt over skyerne sidder jeg og ser på de meget store vinger. Hvor lange og hvor brede mon de er ? Man kommer næsten til at tænke på autobanen i Tyskland - vistnok en lidt sjov sammenligning. Egyptiske fly må ikke sammenlignes med SAS's eller andre danske fly. Det er næsten som at køre i en gammel fordbil i stedet for i en fabriksny Volvo !

Nu her mellem kl. 6 og 7 om aftenen får vi serveret et solidt og velsmagende måltid - mon ikke maden er taget med fra Danmark? En fiskeret, stegt kylling med tilbehør, en dejlig kage, en tår kaffe. Solen skinner over skyerne, hvor vi flyver, og vi ser en skøn blå himmel.

Først på aftenen, efter 4½ times flyvning, lander vi i Cairos lufthavn. Efter en del ventetid ved paskontrol og bagageudlevering kommer vi ud til en ventende bus, hvor vi møder Jan, vores flinke, venlige, hjælpsomme, humoristiske, meget dygtige danske rejseleder, der har fast bopæl i Cairo.

Med bus ind til hotel Safir i Cairo, en by med 14 millioner indbyggere, hvor der er meget stor forskel på fattig og rig.

Maren og jeg får anvist et stort, lyst værelse på 10. etage med altan og udsigt over storbyen med al dens trafik og mange lyde, men også med udsigt til en skraldeplads, hvor vi så mennesker gå og rode i skraldet for at se, om der skulle være lidt at putte i munden. - Ak, ja, vi fik påbud om absolut ikke at give dem, som tiggede, noget. En gang imellem er det meget svært at lade være, og enkelte gange gav vi dem lidt penge eller en kuglepen. Vi fik et smil til gengæld. Vort værelse er den rene luksus: Dejlige senge opredt med lagener og tykke tæpper, natbord med radio og telefon, et bord, to store, behagelige polstrede stole, et lille bord og 2 havestole på altanen, skrivebord, fjernsyn, køleskab, stativer til at lægge kufferterne på, et stort klædeskab med bøjler og endelig et

dejligt badeværelse med kar, bruser, toilet, bidet, håndvask, og fliser fra gulv til loft.

Søndag den 5. skulle vi så igen mødes med Jan, der bl.a. orienterede os om dagens tur. som gik med bus til Egyptisk Museum. Det er så stort, at jeg, som ergangbesværet, flere gange må sætte mig. Her hører vi om de gamle egypteres guder, Faraoer og Ramses'er. Ja, hvem der blot havde fået nogle timer i oldtidskundskab som barn i Lomborg Nordre skole! Nu får vi et hurtigt kursus efter naturmetoden - spændende er det, helt anderledes, end det, man oplevede som barn. På vej hjem fra museet lægger vi igen mærke til den egyptiske form for trafik. Den er helt speciel og ville aldrig kunne gå i Danmark. Selv om bilerne kører ret stærkt i tre eller fire rækker, kan en fodgænger godt slippe helskindet over. Der er også plads til cykler og æselkøretøjer. Man sagtner blot farten eller bruger hornet. Alle skal jo være der. Man kører også som den naturligste ting af verden over for rødt, blot den flinke, pænt klædte færdselsbetjent ikke ser det.

På informationsmødet i formiddags fortalte Jan os om, hvordan vi skulle færdes i Kairos gader. Vi skulle være rolige, besindige, naturligt takkeligt klædte, altså ikke vise for meget bart kød, for det kan egypterne ikke tage.

Hvis egypterne en gang imellem råber op, skal vi lade som ingenting. Føler vi os snydt i en handel eller af en taxachauffør, skal vi blot tilkalde turistpolitiet, som helt sikkert vil

sørge for, at vi får en rimelig behandling. Både politifolkene og tjenerne er flotte fyre i deres fine uniformer, men man mærker tydeligt, at der er over-tjenere, som har opsyn med det hele på de store hoteller.

Det er næsten utroligt, på hvor mange måder Jan er os behjælpelig. Han har selv tegnet et kort over Cairos vigtigste bydele til os. På det har han markeret, hvor man kan købe sølvting, lædervarer og lignende. I bussen sender han af og til bolsjer rundt, og til hver anden af os har han udleveret en ualmindelig god kniv, som vi kan bruge til at skrælle eller partere frugt med. Når vi rejser hjem, kan vi så aflevere den igen eller købe den for under 2 kroner. Maren og jeg købte vores kniv.

Mandag morgen startede vi på den store tur ud til pyramiderne.

Jeg tog naturligvis med, for jeg kan da ikke komme tilbage til Danmark uden at have set pyramiderne, i hvert fald udvendig fra. Der, hvor den gamle hovedstad Memfis lå for 4-5000 år siden, ser vi nu kun en kæmpe stor statue af Ramses den Anden og en lille alabastersfinks, som har løvekrop, medens Ramses den Anden har lagt hoved til.

Ved den store begravelsesplads i Sakkara kørte en egypter Maren og mig ned til et stort gravkammer. Vi kørte i en tohjulet vogn trukket af en hest. Jeg var lidt indenfor i gravkammeret, men der var ret mørkt, og vi havde glemt at tage lygter med. Egypterne er meget flinke og tjenstvillige, og vi har meget at lære af dem. Alligevel bliver man taknemlig: Tænk, jeg er dansker, og Danmark

er mit fædreland. - Jeg husker så godt, at min far også gav udtryk for dette synspunkt.

Jeg sidder nu i bussen og ser på pyramiderne udvendig fra. Det gør ikke så meget, at jeg ikke får set dem indvendigt, for varmen er kraftig, vist 35-40°, så jeg bliver i bussen, som er ret kølig i forhold til udenfor.

Rundt om bussen løber en flok små hunde, og man tænker: "Er de mon tamme? Hovederne minder noget om ulve." I bussen befinder sig foruden mig to egyptere og et sovende barn.

Her er fredeligt og trygt!

7. juli.

I dag, tirsdag, vil jeg helst sidde i bussen, da det ellers bliver for megen gåen på trapper på denne rundtur i Cairo.

Vi ser mange fattige, som har det svært. Nogle bor i noget, der mest minder om jordhuler, andre i små lejligheder. Her er dog også skyskrabere og fine kvartierer. Der er en utrolig kraftig trafik, som betjente i flotte, hvide uniformer forsøger at holde styr på. Lige nu holder vi i et mere velhavende kvarter. Her er rent og pænt.

I andre gader vælter de fattige skraldespandene ud på fortovet og roder skraldet igennem i håb om at finde noget, de kan putte i munden. Senere kommer et par mænd med en skovl, en kost og en æselkærre for at fjerne skraldet. Børn og voksne løber efter bybusserne. Hvis det kniber med pladsen indvendigt, hænger de sig fast udenpå. Nogle springer af, mens bussen er i fart.

Tilsyneladende sker der ikke noget ved det,

8. juli.

Onsdag var vores sidste dag i Cairo-området, før vi skulle længere sydpå. Om morgenen kørte vi mod nordøst langs en af Nilens deltagrene. Senere kørte vi omtrent ret mod øst langs en ferskvandskanal, der blev gravet for at skaffe vand til området, mens man gravede Suez-kanalen.

Ca. 100 km. fra Cairo punkterede højre baghjul på vores bus, men det blev blot en ekstra oplevelse, som dog nok tog en tre kvarters tid. Egyptianerne er jo meget hjælpsomme, og der kom straks én og hjalp chaufføren med at skifte hjul.

Vi fortsatte til Ismailia, hvor vi først nød tilværelsen ved et fint hotels svømmebad. Derefter spiste vi god mad med flere retter på hotellet.

Når vi kommer ud for høje temperaturer i Egypten, er der flere vigtige ting at huske: En hvid bøllehat, helst våd i toppen, gode travesko, tyndt tøj, helst af hvidt bomuld - og endelig skal vi huske at drikke væske i store mængder. Det kan læres, enten man tror det eller ej.

Fra Ismailia kørte vi tilbage til Cairo ad en 4-sporet motorvej gennem ørkenen. Turen tog tre timer. Det var godt, vi ikke havde vrøvl med bussen, for her var langt til en automekaniker. Fra bussen så vi nogle vældige sandbjerge, og Jan fortalte os, at dette var Egyptens største vandreklit. Om nogle år vil der blive problemer med, at klitten vil vandre over den nuværende motorvej.

9. juli.

Torsdag morgen blev vi fløjet til Aswan i et propelfly. Turen tog ca. tre timer. I Flyet fik vi serveret sandkage og dejlig kold orange-juice. Da vi stod ud af flyet, stod solen næsten lodret over vore hoveder, og det var, som om et overophedet varmetæppe slog os i møde - uha, endda!

Med bus bliver vi kørt ind til Aswan by og ned til Nilens bred, hvor vi går om bord i en mindre båd, der sejler os over til Oberoi Hotel, der ligger på Elefantineøen.

Hotellet viser sig at være vældig flot. Vort værelse er i to etager med en opholdsstue nederst og fra denne fører en trappe op til soveafdeling og badeværelse. Der er én telefon i stueetagen, én ved hver seng, og endog én i badeværelset - og så et kaldeanlæg uden for døren. Badeværelset har lyseblå fliser fra loft til gulv, stuen er smagfuldt møbleret, og vinduespartiet har gardiner, som rækker fra loftet i øverste etage til gulvet i den nederste.

Jeg sidder nu på terrassen på det fine hotel, da det er meget varmt her. Jeg har en vidunderlig udsigt ud mod Nilen, verdens længste flod, 6671 km lang. Det er en mærkelig tanke, at der bor 52 millioner egyptere i et område, der er lidt mindre end Danmark, for de bor kun langs det smalle, dyrkede område, der strækker sig som et grønt bånd på begge sider af Nilen. Det er en stor oplevelse at se alle de store, høje træer med en rig blomsterpragt i næsten alle regnbuens farver.

Tænk, at smage en figen, inden den bliver presset og tørret. Ih, hvor smager den godt, har form og udseende næsten som et lille løg. Vi ser bananpalmer og dadelpalmer med frugter på, og på hotellerne får vi rig lejlighed til at smage de dejlige, friske frugter.

Her, hvor jeg sidder nu, er der en stor, åben gennemgangshal med masser af grønne, fine planter og en vidunderlig, krydret duft. Bag Nilen er et stort bjerg af sand. Sand i uanede mængder. Tænk, hvis det flyttede sig i en sandstorm - det tør jeg næsten ikke tænke på! - Og hvad med regn? Mon det nogen sinde regner i Egypten? De vander jo alt med Nilens vand,

Hvis nogen vil påstå, at en egypter er doven, vil jeg sige det modsatte. De er simpelthen nødt til at tage den med ro i den varmeste tid om middagen, men så arbejder de til gengæld til langt ud på aftenen. Selv butikkerne har åbent til omkring kl. 9 om aftenen.

Hvis en egypter ikke kan nå sit program den ene dag, så må han fortsætte den næste.

Fredag den 10. juli 1987 deltog Christian i en udflugt, hvor man beså Ramses II's store tempelanlæg, medens Maren, Grethe og jeg tog hotellets båd ind til Aswan by. På kajen hyrede vi en hestedrosche og kørte på indkøbstur i bazargaderne. Indkøbene foregår på en særlig måde. Her skal pruttes om priserne. Man starter med at byde noget under halvdelen af, hvad manden forlanger. Lad blot, som om du går igen, selv om du gerne vil købe.

Kort over den østlige del af Egypten.

Vi bemærker de tre byer, hvor rejseselskabet gjorde ophold: Cairo, Aswan, Luxor.

Syd for Aswan ser vi den store, langstrakte sø, hvor Nilens vand opsamles, så egypterne nu kan vande deres marker hele året.

Han skal nok komme løbende efter dig, hvis han øjner chancen for en handel, og som regel ender det med, at du får varen for halvdelen af det, han forlangte.

Lidt før middag flyttede vi over på hotelskibet M/S Giza, hvor vi skulle bo de næste 3 dage og sejle fra Aswan til Luxor. Her har vi helpension, og vi startede med at spise en solid frokost. Foreløbig skal vi ligge ved kaj, til vi har været på udflugt i morgen formiddag.

Lørdag den 11. juli.

Om morgenen startede vi med at spise malariatabletter og morgenmad allerede kl. halv syv, fordi vi skulle på udflugt til Aswandæmningerne og forskelligt andet. Vi blev noget forsinket, fordi buschaufføren sov over sig, men af sted kom vi da i en behagelig bus med det sædvanlige udluftningsanlæg. Efter at have beset den gamle Aswandæmning sejlede vi over til en lille ø, hvor vi skulle se et ret stort tempel. Jeg orkede dog ikke at se det hele. Maren og jeg gik så tilbage til båden, Her mødte vi skipperen, som begynder at nynne og fatter om et strengeinstrument, mens vi sammen med et par egyptere klapper takten. Maren og en af egypterne dansede til musikken, og jeg fik Maren til at synge "Der er et yndigt land". Det var en skøn oplevelse vi fik indtil de andre kom tilbage.

Søndag den 12. juli.

I dag til morgen tog nogle på tempeltur, medens andre sov lidt længe og gik til morgenmad klokken halv otte, hvorefter vi igen sejlede videre.

Hotelstandarden på skibet er ikke helt så god som på hotellerne i Land, men det kan man nok heller ikke forlange.

Maden både her og andre steder i Egypten serveres med masser af fedtstof i stedet for sovs. Kartofler ser vi ikke meget til, og aldrig rugbrød.

Til gengæld er den natur, vi møder på sejlturen en stor oplevelse. Snart ser vi dyrkede marker med dejlige grønsager, som vandes fra Nilen, snart bugnende frugtplantager.

Lige nu passerer vi en ret stor by med højhuse, broer og kraftig trafik. Hvad den by hedder, er et ubesvaret spørgsmål.

Mandag den 13. juli 1987

var vort ophold på M/S Giza slut. Vi blev afhentet af en ny bus og kørte ad en god asfaltvej langs en af de mange kanaler fra Nilen. Vi så en lang allé af palmer og mange frugtbare marker med arbejdende mennesker. Vi er lidt bange for at spise deres ellers så lækre frugter. Maren siger, at frugterne skal vaskes med sæbe først, men det gør vi nu ikke med hotellernes frugt, for vi har indtryk af at alting behandles hygieinisk korrekt på vore hoteller.

Vi er nu nået til et stort tempel med 24 imponerende søjler. Jeg skal nu ikke med rundt, og Maren er vist også lidt sløj, så vi går tilbage til bussen. Her er vi så heldige, at chaufføren er parat til at lukke os ind, sætte luftrensning i gang og bruge jasmin-spray - ih, hvor dejligt.

Nu er klokken 10 formiddag, og solen, der har været på himlen siden godt fem i morges, gør gaderne bagende varme. Vi har lige været på en lille strøgtur i byen Kena - en provinshovedstad med ca. 100.000 mennesker, hvor turister er en sjældenhed. Her er næsten ikke til at ånde. Christian bliver hos mig, mens vi får slukket tørsten og ser på den myldrende skare af fodgængere, cyklister, bilister, hestekøretøjer og en enlig hyrde med en flok får. - Det hele glider bare så fint, for alle har jo ret til at være her.

Krista under en palme på Krokodilleøen.

Først på eftermiddagen nåede vi i bus til Mövenpick hotel, der ligger på Krokodilleøen i Nilen, lidt uden for byen Luxor.

Stedet er meget svær at beskrive, men flere synes, at det næsten er et paradys på jord. Her er over en halv snes bungalower, tækket med et meget pænt rørmateriale, som igen er overgroet af et slyngplantenet med de skønneste blomster. Det hele er placeret i en parklignende have med brede flisegange.

Hotellets store, flotte svømmebassin er placeret med udsigt til Nilen. De badende henter

et håndklæde hos en tjener, når man ankommer til bassinet, og smider det i en container, når man forlader stedet.

Hvis vi vil ind til Luxor by, kan vi frit vælge en gratis tur med bus eller hotellets båd.

Vi har et lille blå kort at vise frem, men normalt stoler de på os og forlanger ikke engang at se kortet. - Jo, egypterne er både godtroende, ærlige, venlige og hjælpsomme, men mange af dem har ikke hørt om Danmark. Det ligger så langt væk og fylder så lidt på et landkort - hvordan skulle de kende det ?

Lige nu kom en kamelrytter og præsenterede sit dyr for os inde på hotellets græsplæne. Grethe og jeg sagde nej tak til at få en ridetur.

Vores lejlighed indeholder et rundt bord, 3 stole, et skrivebord med et stort spejl samt lampe og et stearinlys i stage. Vi har en kommode med skuffer til vore mindre ting og et dejligt køleskab til vore kolde drikke og friske figner, hvoraf vi lige har købt et kilo. "Som brødre vi dele, men ingen tar det hele", siger Maren.

Ih, hvor de smager !

Der er rigelig plads til vores tøj i garderoben bag et forhæng. Over vore to senge hænger der et kønt billede. Sengene er indbyggende opredt med lagener, et stort, grønt tæppe og et tilsvarende sengetæppe. Vi har fjernsyn, radio og telefon samt masser af lys, der kan tændes og slukkes i et panel i natbordet.

Grethe har opdaget, at der her også findes et el-stik, så vi kan lave dansk kaffe af vore medbragte bønner - vi kan nu ellers godt drikke den egyptiske kaffe.

Badeværelset har fuldstort kar, toilet, håndvask, fliser på alle vægge og en forkromet stang til vore håndklæder.

Om onsdagen var det planen, at Maren og jeg skulle have været med på turen til kongernes og dronningernes dal, men da jeg var blevet lidt dårlig, blev vi hjemme fra den anstrengende otte-timers udflugt.

Nu her kl. 7 om morgenen sidder vi ude på terrassen i en næsten brændende sol med fuglekvidder og næsten ingen andre lyde.

Med udsigt til den parklignende have læser Maren om Nilen.

Vi har også lige læst et stykke sammen fra Brødreminhedens kalender.

I kalenderen er henvist til nr. 674 i salmebogen, hvor der står i 1. vers: "Gak ud min sjæl, betragt med flid i denne skønne sømmertid Guds underfulde gaver ! Se, hvor hvert lille blomsterpar sig yndefuldt sig smykket har på marker og i haver !"

Jeg har fået et par piller af nogle venlige medrejsende, så appetitten er allerede blevet bedre. Her er et stort udvalg af meget fin fremmed mad - jeg har simpelt hen aldrig før set så mange fine retter.

Det var også her i dette slaraffenland, at vi ved vor første ankomst blev budt velkommen med strengemusik og en meget velsmagende rød drik, og hver gang vi passerer hovedindgangen for ind- eller udgående, spiller de igen for os noget så kønt og stilfuldt !

Torsdag den 16. juli.

Om formiddagen var vi fire sammen med Vagn og Sonja på sejltur i en filuka på Nilen. Den tur havde jeg glædet mig meget til, og jeg nød den i fulde drag.

Jeg tror, at vor egyptiske kaptajn bad en stille bøn til Allah, inden vi startede. Lidt efter gled båden stille ud i strømmen, hvor vi havde den skønneste udsigt. I ca. en time nød vi at betragte dadelpalmer, bananlunde og hvad vi ellers kunne se fra båden på rundturen omkring krokodilleøen.

Efter sejlturen var det tid at tage afsked med vort dejlige opholdssted. Efter en hurtig frokost kørte vi til Luxors lufthavn, hvorfra vi med en stor jetflyver blev transporteret tilbage til Cairo.

Vi er nu tilbage på hotel Safir her i myldretiden mellem kl. 4 og kl. 5 om eftermiddagen efter en tur i bus fra lufthavnen.

Maren er smuttet en tur i svømmebadet, for der er jo god tid, inden vi skal spise til middag, det sker først ved 7-tiden i aften.

17. juli. Fredag formiddag tog vi en taxa ind til Zoologisk Have. Den tur havde jeg glædet mig meget til, og jeg nød også meget de ca. 1½ time, hvor vi gik stille rundt i et meget stort område. Fredag er helligdag for alle de egyptere, der er muhammedanere, og det er langt de fleste. Mange egyptere var derude i deres fineste stads, akkurat som når vi tager på skovtur, medbringende en madkurv. Her er børn, unge, gamle - hele familier, som sætter sig på jorden, mange steder på små græsplæner, som er beregnet til netop dette.

Vi så mange forskellige dyr, men da området er så stort, fik vi langtfra set det hele.

En dyrepasser havde et bundt gulerødder med til girafferne. Han gjorde dem i stand og skar dem over og bad os fodre girafferne med dem.

Ved Zoologisk Haves udgang hyrede vi en taxa, som satte Christian og mig af ved hotellet, så jeg kunne hvile mig lidt. Grethe og Maren fortsatte ind til Cairos centrum for at gøre nogle indkøb.

Deres handel blev vist ikke det helt store, for kl. 12 lukkede alle forretninger, og alle muhammedanere lagde sig på bedetæpper i gaden for at bede til Allah.

Kl. 5 om aftenen lukkede forretningerne op igen, og så måtte de have en ny taxa for at få gjort de sidste indkøb.

Fredag aften er vores sidste i Cairo, og vi skal ind til en lille festlighed på en større egyptisk restaurant. Det er et sted, hvor nogenlunde velhavende egyptere ynder at tage hen, når de vil spise ude. Vi lejer en taxa frem og tilbage.

Da vi har været meget tilfredse med vores rejseleder, har vi samlet ind til en gave til ham. Knud har brugt et par timer på at få købt en bog, som Jan godt kunne tænke sig, og de tiloversblevne penge fik Jan i en konvolut. Efter deltagernes ønske holdt Christian en lille tale til Jan og overrakte ham gaverne. Vi hyggede os et par timer og tog så hjem for at få lidt søvn før afrejsen i morgen tidlig.

18. juli. Lørdag morgen blev vi vækket allerede et kvarter i fire. Efter morgenmaden kørte vi ud til lufthavnen, der ligger nordøst for Cairo. Her skal vi være 2 timer før vores flys planmæssige afgang. Klokkeren 8 sidder vi i flyet og hører motorerne varme op. Klokkeren bliver halv ni, uden at der sker mere. Et kvarter i ni fik vi besked om at forlade flyet og gå tilbage til afgangshallen. Ved halv elleve-tiden fik vi tilbudt en ekstra frokost på flyselskabets regning, og det passede os meget godt, da det faktisk var 6 timer siden, vi spiste morgenmad.

Klokken 12 fik vi lov at gå om bord i et andet fly, og 4½ time forsinket kom vi endelig af sted. Vi er naturligvis glade for, at de tager sikkerheden alvorligt. Vi mellemlandede i Paris, hvor ca. halvdelen af passagererne skulle af.

Endelig landede vi i København, hvor vort fly til Karup forlængst var afgået, og vi måtte igen være tålmodige, for nu er der en hel del, som skal have deres billetter ændret til Tirstrup, Billund eller Odense.

Hvordan kommer vi nu i forbindelse med Christian og Grethes svigersøn, som skulle have hentet os i Karup? Det viser sig, at Grethe efter et par telefonopringninger får forbindelse med ham, og han lover at hente os i Tirstrup.

Morten var ganske rigtig klar med bilen, da vi ankom til Tirstrup, og nu gik det i nattens mulm og mørke videre til Aulum, hvortil vi ankom ved to-tiden om natten.

Det kan nok være, der var nogen, der nu ønskede at komme i seng efter de mange timers rejse det sidste døgn.

For mit vedkommende blev det afslutningen på en uforglemmelig eventyrrejse. Med tak i sindet til Gud og mennesker har jeg nu en stor oplevelse at tænke tilbage på.

Det er dejligt at være i gode hænder. Måtte vi altid være det! Så tror jeg også, vi kan få kraft til den hverdag, der begynder efter en god ferie.

Slutning.

Nu er jeg alene tilbage af ældre-generationen fra Ertbjerg, en lidt vemodig tanke, - der kommer ingen til en tår kaffe eller et måltid mad. Men jeg har haft min tid, der er kun grund til tak, den sendes opad. Tænk, jeg har ni søskende-børn, som er venlige og hjælpsomme, de forstår at sprede glæde.

Her vil jeg slutte med ønsket om, at vi må mødes derhjemme, hvor vor herre og mester har beredt plads for hver og een. Ingen synd og død mere at fornemme, tænk, hvilken lykke. Mors sang var: Hvilken lykke det skal blive, når Guds børn må komme hjem.

Lomborg kirke.

5. kapitel.P. Chr. Ertbjergs begravelse.

Peder Chr. Ertbjerg døde mandag den 17. april 1944, og han blev begravet den følgende mandag, den 24. april.

Om hans sidste dage er der allerede fortalt på side 88.

I Lemvig Folkeblad for 19. april finder vi dødsannoncen, og i bladet for onsdag den 26. april 1944 er der referat af begravelsen.

+

Vor kære Far, Svigerfar og
Bedstefar,

Peder Chr. Pedersen (Ertbjerg)
fik i Dag Hjemlov.

Pa. 166

Lomborg, den 17. April 1944.

Børn, Svigerbørn og Børnebørn.

Begravelsen foregaar Mandag
den 24. ds. Kl. 15 ved Lomborg
Kirke. De, som vil glæde os med
at følge, er velkommen. Indby-
delsen sker kun paa denne Maade.

Jordeførd i Lomborg.

I Mandags begravedes paa Lomborg Kirkegaard den knap 87-aarige Peter Chr. Ertbjerg, der var Sognets ældste. Der var samlet et stort Følge.

Pastor Seerup talte ud fra Salme 40, 4, og ved Graven takkede afdødes Søn P. Pedersen Ertbjerg for Deltagelsen, hvorefter Følget samledes i Hjemmet, hvor flere havde Ordet bl. a. Rentier Mads Bjerre, Gdr. Chr. Gjeldstrup, Lærer Christensen, Mads Gransgaard, to af afdødes Døtre, Sognefoged N. C. Nielsen, Tømrer Kragelund, Rentier N. Chr. Poulsen og Gdr. Anders Madsen. Pastor Seerup sluttede med Andagt.

Peter Chr. Ertbjerg, der har været Enkemand i flere Aar, har i den senere Tid og under sit lange Sygeleje nydt en kærlig og god Pleje af sin yngste Datter.

I Indre Missions Tidende stod følgende nekrolog, indsendt af gdr. Anders Madsen, Lomborg. Anders Madsen hørte ligesom P. Chr. Ertbjerg til Samfundet i Lomborg.

Et mindeord.

I en tid som nu, hvor så store ting sker, er det i særlig grad de store navne, der er fremme, og de ikke så omtalte let stilles i skyggen, er der måske alligevel grund til at bøje af fra tiden - et finsk ordsprog siger: Små ting er små, men trofasthed i det små er stort. Det gælder ikke mindst i Guds riges tjeneste. En sådan tro tjener var P. Chr. Ertbjerg i Lomborg, som nu i april måned, omtrent 87 år gammel, gik ind til sin herres glæde. For ca. 15 år siden døde hans hustru, og deres ældste søn Peder overtog gården. P. Chr. Ertbjerg købte da en villa i Mejeriby, hvor han til sin død nød en kærlig pleje af sin yngste datter. For over 40 år siden gik der en åndelig opvågning hen over sognet. P. Chr. Ertbjerg og hustru var der imellem, og det var en hel omvendelse. Fra den tid lå det dem stærkt på hjerte, at også andre kunne få del i den samme nåde.

Til kirken og til søndagsskolen gik hans gang, ydmygt under det store ansvar for at lede de små hen til børnevennen stor.

I en årrække var han samfundets leder. Som ret naturligt var han hjemme i sin bibel og havde tit et vægtigt indlæg ved samtalemøderne, præget af hans personlige oplevelse. En sorg for ham var, at det personlige vidnesbyrd ikke var nær så meget nu, som det før havde været tilfældet.

Når P. Chr. Ertbjerg på sine gamle dage fik besøg, enten det så var af meningsfæller eller ikke, gled samtalen altid ind på spørgsmålet, hvad der tjente til Guds riges fremme og sjælenes frelse. Engang spurgte jeg ham, hvad hans åndelige testamente var, svaret var: Korset, De Helliges Samfund, søndagsskolen.

Nu, da P. Chr. Ertbjerg ikke mere er iblandt os, føler vi savnet af en kær ven og broder - og tak til Gud for trofasthed imod sine til det sidste.

Ved P. Chr. Ertbjergs begravelse holdt pastor Seerup
i Lomborg kirke følgende tale:

Og han, som sad på tronen, sagde:
"Se, jeg gør alle ting nye."

Det er sognets ældste mand, vi skal følge til graven i dag. Alderens tryk havde han mærket i flere år. De par år, jeg kendte ham, lå han jo stadig til sengs, en enkelt gang kunne man finde ham oppe, siddende på en stol; men det meste af de sidste år blev tilbragt i sengen. Det var den fordom så stærke mand, som måtte bøje sig under alderens tryk. Det legeme, som engang havde været ungt og stærkt, var blevet gammelt og svagt. Sådan fuldbyrdes forkrænelighedens lov i menneskenes verden. Ofte, meget ofte, tager det ikke en 80-90 år, før dette vort forkrænelige legeme er bukket under for dødens jernhårde lov. De færreste opnår så høj en alder. I sin høje alder mærkede P. C. Ertbjerg, at vel hænger vi ved dette liv, men der er alligevel så mange tråde, som løsnes. Alene det, at hørelsen med årene blev dårlig, var jo noget, der løsenede. Han var glad for at tale med mennesker; men han skulle sidde med dem enkeltvis, ellers følte han sig helt sat udenfor. Han mærkede, at her var der med alderen fulgt en svækkelse, som ganske særligt satte ham uden for meget af det, som andre mennesker var optaget af. Noget andet, som også var med til at løsne, var det, at de allerfleste af hans egen generation forlængst er gået i graven.

Dem, han havde kendt i sin ungdom og manddom, var ikke mere. Naboer og kendinge fra virketiden var jo borte, alt det fra den gamle tid var en ny tid faret hen over.

Et par nye generationer var vokse op siden hans bedste tid. Nye ansigter så han omkring sig, det var ikke dem, som så på livet på akkurat samme måde, som hans generation havde set på det.

Når det går sådan, så er det, som om livet mere og mere glider fra én, det forstår man godt.

Selv om man endnu er med i det, og også hænger ved det på en måde, så er det dog, som om livet er løbet fra én, og man kan ikke mere indhente det. Det er, som om man ikke rigtig er med i de nye generationers liv, og der er ingen, der rigtig har brug for én mere. Man forstår egentlig godt, at afstanden fra ens bedste tid og den tids mennesker og forhold kan være med til at løsne et gammelt menneskes vedhængen ved livet. Og sådan var det sikkert også for P.C.Ertbjergs vedkommende. Han var fra en anden tid end vor. Ikke på den måde, at han ikke i sin avis fulgte med i vor tids vældige og voldsomme begivenheder, det gjorde han vist ret godt; men han havde sin rod i en anden tid, og han havde lagt sin bedste kraft og sin manddomsgerning i en anden tid. Der var en tid, som var hans tid, og den brugte han også godt. Han har, efter hvad man siger, været en overordentlig flittig og energisk

mand, som ikke undte sig nogen hvile før efter veludført dagværk. Og da han tillige var økonomisk og påpasselig, så stabiliserede han gennem årene sit hjem og sin bedrift. Man kan vel altid sige, at der er noget af en dåd i det, når det rent timeligt lykkes for en mand. P.C. Ertbjerg havde også en manddomsdåd bag sig. Han havde haft den tilfredsstillelse, at det stadige, vedholdende slid havde båret sine gode frugter.

Han har været sit sogn, sit land en god mand, for så vidt det altid er en fortjeneste at være tro i sin jordiske gerning.

Nu var hans tid gået. Selv den travleste og mest virksomme får lært at gå stille og må finde sig i og kunne glæde sig over, at andre travle hænder tager fat, hvor de gamle slap. Det arbejdsliv, som engang optog P. C. Ertbjerg, og som gav ham arbejdsglædens nye friske impuls hver dag, var nu noget tilbagelagt, det hørte den gamle tid til, ligesom han selv. Når arbejdet bliver taget fra en virksom mand, så føles det vel omtrent, som om man er ved at være lidt til overs, og derfor er det også noget af det, som er med til at løse en ældre generation fra livet – det virksomme, pulserende nutidsliv er de på afstand af, og meget af deres liv er vel så at genopleve den gamle tid i tanker. Det var også noget, man lagde mærke til hos P.C.Ertbjerg. Sad man ved hans seng og samtalede med ham, så varede det ikke længe, før vi var inde i hans tid, det fra den tid huskede han forbausende godt, alle hans bedste oplevelser knyttede sig til den

tid, og dem ville han gerne dele med andre. Og sad man hos ham, så skulle det heller ikke vare længe, før samtalen var drejet ind på åndelige spørgsmål. Han havde let ved at tale om åndelige emner. Man kunne begynde en samtale om alt muligt andet; han havde én der, hvor han ville have én: Udveksling af tanker og erfaringer fra troens liv.

For når man skal karakterisere P. C. Ertbjerg, så er det slet ikke nok at omtale ham som den arbejdsomme mand, som gav sin bedrift sine bedste kræfter. Sommetider står vi ved en kiste og kan godt sige det om den afdøde, men så heller ikke mere. Om Ertbjerg er der mere at sige. Han var et menneske, som levede i samfund med Gud i troens verden. Det, jeg, som kun har kendt ham så kort tid af hans lange liv, særligt vil mindes ham for, er ikke manddomsdåden; men det bliver alderdommens vidnesbyrd om Guds trofasthed og Guds magt til at bevare sine helt op under de grå hår. Men dette trosliv var begyndt engang i den første manddomstid. P.C. Ertbjerg har tit fortalt mig om den præst, som blev Guds endelige redskab til at drage ham ind i Guds Rige. Det var i pastor Nyborgs præstetid her i Lomborg. Da kom vækkelsens nye liv til Lomborg sogn, og der var en del mennesker, for hvem alt blev helt nyt.

P. Chr. Ertbjerg var en af dem. Han havde i sin ungdom været under stadig åndelig påvirkning og under Guds dragelse, bl.a. havde han været på højskole hos Trier; men det var gennem pastor Nyborgs forkyndelse, at han kom igennem

omvendelsens snævre port og blev et bevidst troende menneske, glad og lykkelig i troen på Guds nåde. Og disse herlige dage, hvor alt blev nyt for ham, kunne han aldrig blive træt af at vende tilbage til i sine minder. Det stod for ham som en ubegribelig nåde mod særlig ham, at Gud sådan havde grebet ind i hans liv og gjort ham til et nyt menneske, mens så mange, mange andre ikke kom ind i Guds rige og oplevede lykken ved at være et Guds barn.

Det var det nye liv fra Gud, vakt gennem Indre Missions vækkelsesforkyndelse, der også kom til nogle i Lomborg som et åndens nybrudsvejr, og et friskt pust fra åndens rige ramte også Peder Christian Ertbjergs hjerte så stærkt, at han gav sig over til Gud og kom ind i en livslang vandring med sin Gud. Den nåde blev han ved med at prise Gud for på sine gamle dage. Han vidste fuldt ud, at det var Gud, der havde grebet ind og havde grebet ham. Han havde erfaret, at han selv intet nyt kunne lave i sit liv, men Gud gjorde det for ham. Se, han gjorde alt nyt. Det gik ikke sporeløst af. En reel omvendelse i de dage bragte hurtigt en vending også i et menneskes ydre forhold. Spillekortene kom på bålet, den verdslige omgang blev forsaget. Vidnesbyrdet kom frem. Man gik ikke stille med sin nye indstilling, man søgte med det samme at drage andre med.

Det var for resten noget af det, den gamle mand ofte talte med den nuværende generation af Indre Mission om, at dette personlige vidnesbyrd om Gud helt anderledes i hans tid lå i luften.

Han beklagede ofte, at det næsten er forstummet. Og selv om vækkelsens første ild ikke kan blive ved at blusse med samme styrke, så kan vi vel alligevel ikke andet end give den gamle mand ret og ønske noget mere af det bekendermod tilbage, som de havde i de dage. - P.C. Ertbjerg var fra den gamle tid; men han havde fået del i det nye liv, som brød frem i den gamle tid, og selv om tiden løb fra ham, så beholdt han det væsentligste fra de gamle dage, nemlig det nye liv, som kommer til os fra Gud ved omvendelse og tro.

Måske er det rigtigt, at andre har betydet mere i det lokale kommunale liv, men i åndelig henseende da er det et af skovens store træer, som er faldet.

Det er muligt, at mange havde større evner end han, men på troeslivets område var han helbefaren, og i det gamle Indre Missions samfund her i Lomborg var han en af stifterne og lederne. Han følte sig i høj grad hjemme blandt vennerne i Indre Mission, og troligt sad han i deres kreds. - Ikke dermed sagt, at han ikke havde forståelse for andre kristnes standpunkt, det havde han i hvert fald på sine gamle dage; men han var selv Indre Missions barn - det blev han, samtidig med, at han blev sig bevidst som et Guds barn, og hans åndelige nådegaver kom især Indre Mission til gode. Men han var alle dage klar over, at Indre Mission er folkekirkens ægtefødte barn, og derfor var kirken også altid et helligt sted for ham. Han havde selv mødt livet gennem en af folkekirkens præster.

Kirkens forkyndelse og kirkens sakramenter var altid en væsentlig del af hans åndelige føde. Derfor var han også altid, mens han kunne gå, en særdeles flittig kirkegænger, har jeg hørt sige. Og at gå i kirke fik børnene lært ved fars og mors eksempel. Det er igen et vidnesbyrd om, af hvor overordentlig stor betydning det er for den unge slægt, at man ser de gamles trofaste vedhængen ved fædrenes kirke.

Nu er det et halvt århundrede siden, åndens nye liv kom til hjemmet i Ertbjerg. Gennem årene blev der så levet i Guds frygt og Nøjsomhed, man vidste at takke Gud for både åndelige og timelige gaver og uberegnelig velsignelse kom der ind over dette hjem.

Og over børnene, som voksede op der, fordi der var et menneske, der ikke stod imod, da Gud kaldte ham. Det kunne være, at én her skulle tænke på, hvad dit hjem og dine børn måske er gået glip af, af velsignelse fra Gud, fordi du ikke har villet omvende dig, og lade Gud gøre dit liv og dit hjem nyt.

Det kunne også være, du skulle tænke på, hvilken velsignelse og nåde, der endnu kan komme ind over dit hjem, dersom du lod Gud komme til dit hjerte.

Det har vi set så tit, at fra et gammelt troende hjem er der udgået børn, som selv gik videre i fædrenes spor og dannede kristne hjem. - Lad os bare ved P.C. Ertbjergs bære tænke på, hvad en omvendelse kan komme til at betyde, ikke bare for et menneske selv, men også for den opvoksende slægt og nye generation.

Peder Chr. Ertbjergs omvendelse for 50 år siden er et vidnesbyrd derom.

Nu var han i den sidste tid ved at tale om, at han var færdig på jorden og så gerne ville drage hjem. - Nu er han rejst. Han rejste ikke på det uvisse, han vidste, hvor rejsen af Guds nåde bar hen - hjem til Gud, hjem til himlen.

Troen holdt sig levende til det sidste, han satte sin lid til, at han, som begyndte med ham i nåde, også ville lade ham slutte sit liv på jorden under den samme nåde. Og jeg er vis på, at han af Guds nåde skal få lov at stå foran Guds trone og høre ham, som sidder på tronen, sige: "Se, jeg gør alle ting nye. Det nye fra mig kom til dig, og du tog imod det. Du blev gammel i troen, og som en gammel synder, der troede på Guds nåde døde du. Se, nu gør jeg alle ting nye - ingen synd mere - kun nåde nu, evigt liv nu."

6. kapitel.Emmas erindringer.

Emma Ehrenreich, født 2. oktober 1895 i U.S.A.

Datter af Else og Emanuel Ehrenreich Wedfald.

Gift 15. maj 1930 med Peder Pedersen fra Ertbjerg.

Boede i Ertbjerg fra 15/5 1930 til 1/10 1957,

derefter i "Søndermark" ved vejen fra Lomborg til Ramme.

Der var fem børn i ægteskabet.

Er nu (1987) 91 år gammel og bor på Bækmarksbro plejehjem.

Emma har for mange år siden skrevet sine erindringer. Hendes nydelige håndskrift taget i betragtning har redaktionen valgt at bringe dem i fotokopi, nøjagtigt som hun skrev dem.

I Emmas erindringer finder man også de forskellige data for hendes forældre og andre slægtninge.

Emma.

Emma og Peder Ertbjerg Pedersens efterslægtstavle.

1. Christian Ertbjerg viet 9.7.1960 Grethe Thastum	a. Susanne Ertbjerg Morten Lund b. Per Ertbjerg c. Carsten Ertbjerg	1. Andreas Lund Ertbjerg
2. Marie Ertbjerg viet 28.12.1971 Ole Rasmussen	a. Torsten Rasmussen b. Viktor Rasmussen	
3. Maren Ertbjerg ugift		
4. Ruth E. Pedersen viet 7.12 1957 Nikolaj Kristensen	a. Poul Erik Kristensen Mona Andersen b. Dorthe Kristensen c. Annette Kristensen d. Bjarne Kristensen	1. Ditte Kristensen
5. Lydia Pedersen viet 23.5.1958 Jeppe Kristensen	a. Jan Kristensen b. Ivan Kristensen c. Jef Kristensen	

Emma og Peder Pedersens fem børn:

	født
1. Christian Ehrenreich Ertbjerg Pedersen	01.02.1931
2. Marie Ehrenreich Ertbjerg Pedersen	30.03.1932
3. Maren Ehrenreich Ertbjerg Pedersen	24.09.1933
4. Ruth Elisabeth Ertbjerg Pedersen	11.03.1936
5. Lydia Ertbjerg Pedersen	30.07.1938

De tre ældste har senere taget navneforandring til Ertbjerg.

Hele familien samlet.

Emma skriver:

Jens Nikolaj Lünd blev ejer af Nordentjær og boede
 der i 30 år sammen med sin første hustru, som
 var fra Pedborg i Rom. Da hun døde, overdrog han
 gården til sin eneste datter og svigersøn og boede
 hos dem i 2 år. Men så byggede han gården Ert-
 bjerg, som han havde købt fra Nordentjær og
 forbeholdt sig selv, og giftede sig anden gang med
 Kristiane Lünd født 1825, som stammede fra
 Skadhede i Bøvlung, hun var syngesø, også i Lou-
 borg. Men i høst brændte hun i gårdene, det kunne
 hun tjene mest ved. Jens Nik. Lünd og Kristiane
 ejede Ertbjerg i 24 år, han døde, da han var 78
 år. Da var datteren: Maren Lünd født 7/2-1865,
 død 17-4-1930. blev gift med P. Christian Pedersen
 født 26-5-1857 i Ferring, død ¹⁷⁻⁴⁻1944, 87 år. Og de
 havde overtaget gården, og der var bygget til det
 gamle stuehus, så J. Nik. Lünd og Kristiane Lu
 kunne blive boende der. Kristiane døde så også
 der i 1902. Der var kun 3 børn: tvillingerne, Ma-
 ren, som blev i Ertbjerg, og pastor Jens Lünds far.

Jens Peder Hünd, som rejste til U. S. A. med sin hustru:
 Bebrine og deres første sødte: Jens Kirk Hünd, (kaldt op efter
 hans bedstefar) og døde i Hennig kirke. Det er altså præsten
 Jens N. Hünd. I U. S. A. blev der født flere børn: Christina,
 Viktor og Johanne. Forældrene er døde i U. S. A. Og det
 er pastor J. N. Hünd's hustru: Emma også, og i 1968 er
 hun igen blevet gift med en enke: Elida. -

Så den 3. bror til Haren og Jens Peder Hünd) Kristian
 Pedersen Hünd rejste også til U. S. A., han blev al-
 drig gift, han strev sjældent og døde derovre.

Peder Christian Pedersen's far: Peder Pedersen boede
 i Ferring sammen med sin hustru, Elie, som
 også stammede fra Skadhede i Bøvling, altså J.
 Chr. Pedersen og Haren Hünd var far og kusine
 på modrenes side. De fik 15 børn, hvoraf mange
 døde som små og 2 som voksne: Karl Kristian
 Pedersen, han var født 17. apr. 1898 og druknede
 ved badning i åen v. Ulfsund, sommeren 1916.

Han var meget præget af broslivet. David's salme
 23. - Det samme må siges om Jens Peder Hünd
 Pedersen, født d. 20. okt. 1901, som udvandrede til
 U. S. A. i 1925 og døde v. en jernbaneulykke i Cin-
 cago i 1928, der ligger han begravet på en kirkegård.
 Karl kjendte på Thorbjerg i Bøvling, da ulykken skete.

Karl ligger begravet på Homborg kirkegård, hvor hans far og mor senere blev begravet ved siden af. —

Hans svigerfar P. Chr. Pedersen, Erbbjerg og svigermor fru
ren P. ejede Erbbjerg fra 1883 til 1930. De var begge stærkt
grebet af brostivet i Andre Mission. Han holdt søndags
skole i 35 år i Homborg og var også formand for
missionshøjskolen en tid. Han drev gården med
lystlighed sammen med familien. Foruden de
mange børn (de små, der er døde, og de 2 ombkomne ved
ulykke) skal nævnes Peder Pedersen (Erbbjerg) født d. 20.
febr. 1889, han var på Rønde Højskole i 2 perioder
først 1910-11 og 2. gang i 3 mnd. i 1925. Har tjent i 12
år, først som hyrdedreng i 3 aarsre i Tørring og i
Skvassesgård i Homborg, og som karl 3 år i St. Hunds-
by Homborg, Tmd. hos proprietær Heilmann v. Randers,
1 år i Sommersted i Sønderjylland under krigen, Som-
mersted hørte da under Tyskland, dernæst 2 år i
Nygård i Flynder, 1 år i Nørre Grøntjørn i Flynder, 2 år
i Nr. Nissens præstegård, 1 år i Vildbjerg, som be-
skriver for en enke. Derefter 9 år i Erbbjerg som med-
hjælper for forældrene. Og var da i en lang peri-
ode i beskæftigelse for K. F. W. M. og også Blå Kors' hus.

Kristiane Pedersen født 6. jan. 1891, har haft mange forskellige pladser bl. a. 2 perioder i Kåbskrup i Vandborg, og i Gd. Ryssesten, som køkkkepige, og ligeledes i V. Ryssesten og også på Fær, som hushjælperinde og i Thy. Kristiane var også på Guldborg kvindeskole på Holland. F. 1914 og i flere perioder medhjælper hjemme i Erklær. — Jensine Pedersen født 20. maj 1893 har ligeledes haft mange pladser og har været på Guldborg kv. skole under første verdenskrig, har også været medhjælper hjemme imell. Hun blev gift i 1929 med landmand Anders Jensen, Vejager, Lønborg, de fik 2 børn: Martin F. født d. 23 febr. 1930 og Jenny F. f. 23 febr. 1932. Martin og Inger har 2 børn: Tove og Erik og bor i Bakkehave i Nr. Lønborgs landmand. og arb. v. Bang og Olufsen, Skriver. — Jenny er gift m. Gerhardt Møller, de bor v. Lønborg mejeri, han har fast arb. v. Bonnet og patetkeri. Jenny passer sig hjem og hjælper som hushjælperinde og afløser i sognet. De har 3 børn: Erling, Bente og Helge. Lise døde i aarg. 1966. Anders og Lise boede og passede missionshuset en del år, men var flyttet

hun i mejeribyen til husek. "Brøen" hvor Pina døde og
 ders J. stadig bor. Det var hos Krista Pedersen f. den
 23. august 1910 i Esbjerg, som den yngste af de 15 børn.
 Hun blev født siden forældrenes sølvbryllup. Også
 hun var dels hjemme og i pladser til hendes mor
 var død og faderen flyttede i husek. "Brøen" i me-
 jeribyen til novbr. 1930. Hun sørgede hus for hane
 til hans død 1944, hvorefter hun gik husek og
 lavede kglighed ovenpå og har boet der siden, det
 underste lejede hun ud. I 1933 var Krista på
 K. Nissum højskole. Efter faderens død gik Kri-
 sta i nogle år ud at arbejde for folk og tjente derved
 til livets ophold. Krista har i mange år været i
 H. F. U. K.'s bestyrelse. Nu er hun med i D. M. L.'s kvin-
 dekreds. Så er der de to brødre i U. L. K.: Martin ^{frinds} f.
 30. oktbr. 1900. Han tjente som hyrdedreng på Mose
 og i St. Frindsby. Var i perioder med hjælp hjemme i
 Esbjerg, og tjente i Gjejlgaard i K. Nissum lærer der på
 foderen i "Trøstrup" i Tjuring sogn i Himmerland herred.
 Et år på Haldingegnen. Og så på Tommerup højskole;
 rejste i 1923 derfra til Denver, Colorado i U. L. K. Han og
 så var i Chicago. Første gang hjemme fra i 1930. Han
 da da var gift, og hans første kone var død. Han har

1. sin i første ægteskab. Da han kom hjem 3. gang
 var han gift 2. gang og Effie og Puggie (Lille Martin) var
 med. Martin har været murerfaget i Amerika. Det han
 stadig driver. — Einar Petersen født d. 27. marts 1906.
 Han kom ind ad hjem 1. gang, da han var 15 år
 hos Jens Haldahl, Hamborg. Så kom han til Halding-
 nær i Martins plads, da han rejste på højskole. Der
 efter rejste han til Nord Sjælland og fik en gård
 der lår. De første 3 md. af 1925 var han hjemme i
 Carlbjerg som karl. 7. apr. 1925 rejste han til Viborg og
 blev landbrugsmedhjælper 1 sommer. Derefter til Tex-
 asi et garbneri, han lærte med stadige møde-aler
 bl. a.; efter kort tids forløb kom han til en kornfarm,
 som var ledet af en tysker, de leverede mælk til en stor
 by, de havde 170 køer, og der arbejdede Jens Peder og si.
 Efter kort tids forløb kom de 2 brødre med en bus
 de 300 km. til Chicago, og blev industriarbejdere. I 1929
 for jul rejste Einar første gang hjem til Danmark.
 Da var Jens Peder død. Efter nogle md.'s forløb rejste
 Einar igen til Chicago og blev taxa chauffør i 7 1/2 år,
 han ejede selv vognen. Dernæst var han 2 år i Fort Da-
 kola hos hans fætter: Mads Grausgård Nielsen. Der var
 700 kreaturer, og som andel af lønnen fik han fodret
 halve, han var selv kommet med 1/200 halve, da de

var store, begyndte han selv som farmer i White Ri-
 ver, South Dakota, han har ialt omkring 1500 tdr. land,
 grasareal, som delvis er lejet, forpagtet og købt. Han
 har ca. 300 kreaturer, deraf langt over 100 køer, som
 kalvene dier til de er 1/2 år, disse bliver så fedet op til
 de er mindst 2 år (for en del), de går i de hele året, i
 sine køres der høstetke ud til dem. Einer fik en
 afløser nogle md. i 1949-50 og rejste en tur hjem til
 Danmark. Hvor vi tog imod ham i Brubjerg. Han
 var hjemme igen i 1960 og i 1964 nogle md. hver gang.
 De 2 sidste gange rejste Einer med fly.

Einer.

Dobbeltbryllup i Ertbjerg den 15. maj 1930.

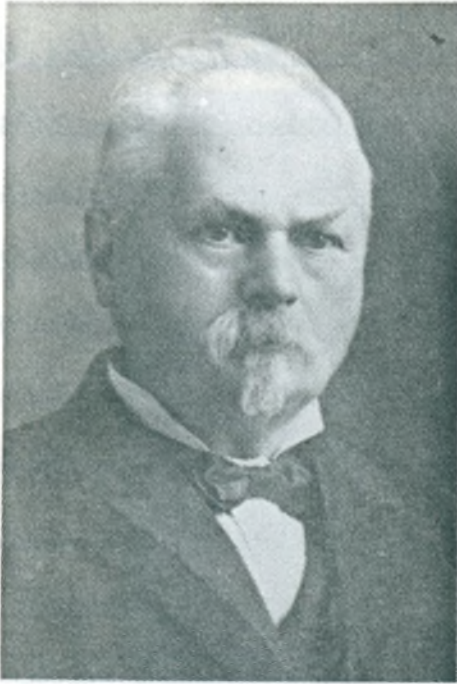
(se næste side).

På billedet ses i venstre side Emma og Peder,
til højre Kristiane og Laurids med hans
datter Metha af første ægteskab.

I begyndelsen af 1930 blev Peder og jeg, Emma Ekren-
 reich ringforlovet og gift d. 15. maj 1930. Der var
 dobbelt bryllup, idet Kristiane havde været hjem-
 me - fra novbr. 1929, hendes mor var meget sterio-
 belig og døde i apr. 1930. - Kristiane havde været
 hushjælperinde i Vesterhede, 8 km. fra Grindsted
 hos Laurids Lorensen i 3 år, han var enkemand
 og havde en lille pige, Melba fra sit ægteskab. Nu
 da Kristiane var rejst hjem, kom der snart bud
 om, at han og barnet ikke kunne indvare hende,
 han ville gerne giftes, og det blev så til dobb. bryllup.
 Peder skulle nemlig overlage gården Ballerup, og vil-
 le nødig have hushjælperinde. - Jeg er født i
 U. S. A.: Lansingburg i Troy i New York stat, d. 2.-
 10-1895. Her boede min far's forældre også nar-
 ved. Min far hed Emanuel Ekrenrich Wedfald,
 mine bedsteforældre Mr. og Mrs. Wedfald var me-
 get gode mod os. Min mor var fra Mr. Nissim,
 hvor hendes far Anders Dahl var fisker, en broende-
 mand, min bedstemor hed Kathrine. De boede
 i et hus på østsiden af Mr. Nissim, ikke så langt
 fra fjorden, men syd for landevejen. Der voksede

Emmas fars forældre: Mr. og Mrs. Wedfald.

Emmas fødestavn: Staten New York.
Vi ser byen Troy ca. 140 miles
nord for New York City.

mor og hendes søskende op. Hun hed Else Marie An-
 dersen f. d. 31.-3.-1863 (det var det m. Andersdatter, der så
 var blevet til Andersen). I daglig tale blev hun altid kaldt
 Else Dahl. Hun kom i skole, da hun var 15 år, stod i
 lære i 4 år (syede knaphuller og knap i, lagde kjoler op og kø-
 stede om sømme o. s. v. og skulle først ret til at lære, da hun
 selv begyndte) Hun havde da gået med rindh i gården
 al sy; så de kendte hende, og folk ville gerne have hende.
 Efter nogle års forløb ville mor gerne ind at se sig om
 og rejste til Holding. Forinden havde hun været med
 i det første hold elever-piger på den nyoprettede høj-
 skole i Nr. Nissum, hvor hun inens boede hjemme.
 Forstanderen, der oprettede højskolen var pastor Thum,
 den meget omkølle Danmarks mindste præst. Løn-
 rer var Davidsen, der siden blev lærer på Haslev høj-
 skole, han tog sig aller mest af eleverne, da sognepræ-
 sten jo havde så meget andet at passe. Mor kom
 altså til Holding som syppige. Her traf hun min
 far ved ungdoms møder, han var i Danmark en
 tid og havde plads i nærheden af Holding. Han
 rejste igen til U. P. K., hvor han arbejdede på tekstils-
 tilfabrik. Men da var de enige om at ville giftes,
 når mor fulgte efter. Det skete, og jeg har læst:

Emmas forældre og søskende.

Et billede taget i Struer 1904.

Vi ser Emmas mor Else Dahl og hendes far Emanuel Ehrenreich Wedfald.

Børnene er fra venstre: Ovidius, Agnes, Emanuel og Emma.

mors dagbozoftteguelser på rejsen med skibet, der vist
 mors daglige oplevelser med Guds ord og med Gud i bønne.
 Af os 3 børn, som blev født i U.S.A. var jeg den ældste. Her
 længtes hjem til sin slægt i Danmark, him blev kænnd
 forbrølig med sproget i det fremmede. Og da jeg var 4 år
 besluttede far, at vi skulle rejse til Danmark, hvor han
 blev murer. En lille pige: Elfrida, som blev født en tid
 efter hjemkomsten og kænndevende 2 år, him havde til
 krampe og blev en dag i det i mors arme, blev begravet
 på Nr. Nissum kirkegård. — Min bror Emanuel kaldt
 med fars navn, som skete er i U.S.A. blev f. d. 2. 2. - 1897,
 lærte til kourer, blev gift ^{med Marie} og fik en søn Axel, som blev gift
 med Anna, de har haft en lille pige, som er død. Marie er død
 og Emanuel's anden kone en enke hedder Escher, de bor
 stadig i Holdby og også sønnen bor der. — Derefter
 min søster Agnes Kathrine f. d. 14. 2. - 1898 er kaldt op
 efter hendes morfar og mormor, som begge var døde,
 mens mor var i U.S.A. Agnes er gift med smed
 Berdel Jensen, Sivskud, de fik 14 børn. Da jeg var
 7-8 år blev min yngste bror født: Ovidius f. d. 30. juli
 1903, han er kaldt op efter min fars yngste bror ^{i U.S.A.}
 er kaldt op efter en af min fars søstre, som er død.
 Ovidius er gift med Anna fra Høllen f. ^{Bundrup} 18-11-1902.
 De bor i Lystrup i Bjerg, har 1 datter, som er gift på Sj.
 med Paul Nielsen, de har 2 døtre, som begge er gift: Bonna
 på Sjælland og Lis i København. Ovidius har arbejdet på

121.

Ovidius, Emmas yngste bror.

prøveseriet v siden af deres bopæl. Og desuden
 haft elever i violin-spil, såvel i orkestret i mange
 år m. m. - Se et billede på vor vag af os alle i vor
 barndom. - På sine gamle dage ønskede mor at va-
 re på "De gamle hjem" i Høding, der var hun meget
 glad for at være, hun var meget forbrudt af gigt,
 gik v. 2 stokke, men klagede aldrig. Hun blev 88 år og
 døde i Kroen på sin Frelser, Jesus Kristus. Mine
 forældre er begravet på kirkegården i Høding.
 Og skal fornyes ved køb i 1971. - Jeg kom ind
 hjem, som barnepige sommeren 1905 - altså som 10 årig
 for 10 kr. ialt. Og sommeren efter i samme gård: Næst
 gård i Fousing - for at passe kreaturerne. Var derefter
 2 sønre hos et par gamle men. Marie og Anders. Hej-
 dahl, som havde en lille landejendom i Lsp, de havde
 en søn, der ejede Borg i Lsp, havde ellers ejede Væje i Flyn-
 der, men afsat den til en søn Chr. Men vinteren
 mellem de 2 sønre tjente jeg som barnepige i Munk-
 gård i Lsp, her der: Else Marie var fra St. Bykøbe
 i Nissum og kendte mor, hendes mand. Mads Brønd-
 gård Nielsen kaldet Mads Munksgård, havde tjent
 som forkarl hos Rasmussen i Dr. Byskov i Nissum.
 Og efter den 2 sønre hos Anders M. kom jeg igen til Munk-
 gård, gik til præst den vinter og konfirmeret i foråret
 af provst. Møller, og var så i Munksgård om sommeren til
 novbr. Og de ville beholde mig igen, men da lærer Chris-

Else Ehrenreich og hendes fire børn.

Børnene er: Agnes, Emanuel, Emma, Ovidius.

Efter at faderen, Emanuel Ehrenreich Wedfald, tredje gang rejste til Amerika, hørte man aldrig fra ham. En efterlysning gav intet resultat.

skensen bød mig mere i løn 150 kr. for 1 år, og jeg havde
 lyst til at tjene i skolen, flyttede jeg dertil og tjente der
 i 3 år. Så kom jeg til Nissum til min morbror Kåbu.
 Peder Luninggård Andersen og hustru Karen (København nu
 Nissum by). De ville gerne beholde mig mere end det
 år, men jeg ville gerne tilbage til Asp og kom til Nunte-
 gård igen i 2 år, altså har ialt tjent der i 3½ år. Så
 var jeg igen i Nærsgård i Fousing om vinteren, fordi
 jeg ville på højstole den næste sommer og kom
 på Rønde i 1917 i 3 md. Det var K. Hersteind, der
 var forst. og hans bror F. Hersteind, landbrugskan-
 var lærer. De ^{første} faste rejste hjem til høst og jeg hjalp
 til i gårdene. - Jeg havde lyst til at blive lærerinde
 og ville gerne læse på forstolsesem. i Vejle, men der var
 det med pengene, som jeg ikke havde nok af. Var ved
 at opgive det. Og kom til Pår som husebestyrerinde for
 en iigift morbror: Hans Andersen. Men min mors
 brors i Holstebro: Tomsen og arbejdet. Niels og Judith
 Andersen syntes ikke, jeg skulle opgive at blive l.
 De tilbød mig at give kost og loji, så jeg kunne gå i
 Norden Larsens fristole sammen med preliminar-
 kurses for endel og noget i børneskolen og iøvrigt
 forberede mig i de bøger, der skulle bruges på sem.

i Küssum til optagelsesprøven og fortsatte der, så kunne min
 morbror's der bedre støtte mig lidt, havde de sagt. Da jeg
 så skrev til seminariek og spurgte hvilke bøger, der brugtes,
 varede de, at jeg mindst 1/2 år skulle gå på sem. inden prø-
 ven, da de havde elever nok og først tog deres egne. Da jeg havde
 fået en tid i Holstebro og også havde fået private timer,
 gik jeg til skolebestyrerinde frk. Johansen og talte med
 hende om min fremtid. Hun mente, at mine evner
 var så gode, at jeg godt kunne tage på sem. i Küssum;
 men ang. det m. penge havde hun et andet forslag;
 at fortsatte - det år, der først var tale om, og derfra søge plads
 i en grundtvigsk friskole, de ville gerne fra Holstebro
 anbefale mig, og jeg kunne dygtiggøre mig på kurser
 fremover, og kom de selv til at mangle en, var der
 mulighed for, at de gerne ville have mig. Og da det
 med pengene bryede mig hårdest, valgte jeg dette.
 Efter 1 års forløb fik jeg plads i Lulstrup friskole 1/2 km
 fra Thisted. Jeg var på gymnastiske kurser på Løgthøj
 fiskerhøjskole i 2 sommerf. jeg var glad for skolen, men
 mærkede nu meget mere forskellen mellem det grundtvig
 og Andre Mission, som jeg var opvokset i og det bragte mig i
 anfælgelse. Jeg gik så i sognekirken og i K.F.U. i Thisted.
 Og jeg syndige og fortabte men. fandt igen fred i min
 synders forladelse og barmhert hos Gud. Efter 2 års for-

I et flykkede jeg til Oplægssestjerner. i Strøer til først. My-
 nus og Kirstine Grønne og blev medhjælper der i 2 år. Jeg
 fik straks et småbørnskursus i København 1 md.
 (Det var ikke let at blive lærerinde uden eksamen under
 skider end i gr. friskoler.) Derefter kom jeg til Oplæg-
 sestjerner. Peder Bangsvej 64 Kl. hvorn. F. 1 år til søster Per-
 brea, der var først. inde. Efter dette års forløb søgte Hark-
 ör friskole en lærerinde, jeg søgte og fik det, havde de-
 fra et begynderkursus i Slagelse. Efter 2 års forløb så jeg
 det som min opgave at hjælpe i et hjem i Lønborg,
 hvor kongen Johanne (jeg kendte dem og så blev svært
 det var) lå på sygeh. i gibelste: tuberkulose i ryggen, den
 et stk. blev savet ud og erstatet m. et triske, så ryggen
 blev stiv. Manden Fr. Skov, kørte malke og i hjemmet
 var 3 småpiger, den yngste var ikke fyldt 2 år. - Ja,
 jeg havde fuld visked for, om det var Guds vilje, sket.
 le jeg nok komme ind i skolearb. igen. Og det skete
 efter 2 års forløb, da kom jeg til Nr. Højvej 1 år, og
 der fik jeg et kursus i småbørn i Åskov. Så gik
 turen til Lønborg friskole oprettet, fordi der var
 langt til skole, der skulle bygges og dette var mest
 ideelt. Det var der, jeg blev forlovet med Peter.
 Jeg var konfirmeret med i ¹⁸⁴⁸ studeskolarb. og blev vel
 til jeg blev gammel og brakte mig ind, jeg var også valgt
 ind i K. F. U. K.'s bestyrelse og blev en række år.

Tre generationer.

Peder og Emma med Emmas mor Else Ehrenreich
og Peders far Peder Chr. Ertbjerg, samt de
to børn Christian og Marie.

Det var en dejlig festdag med solskin, der optraadte
d. 15. maj 1930 med venod iblandet, da Peder og Kristi-
ane så nyliq havde mistet deres mor.

Fru. Hildbrup, ndr. stole, smykkede Kristiane og Ka-
trine Ravnstak, ndr. stole, smykkede mig. På vej til
kirken fik en sken op og slog hul, så benzinens løb ud.
Chaufføren gik da til Underbjerg hvor det var sket ind-
ford og ringede til Kirkegård og bad Niels Pjerre få et
par biler til at hente os og dem ved kirken. En bil fra
Vesterhede hentede: Frøurids, Kristiane og fru Hildbrup
og smed Chr. Madsen, som var skaffer, kom efter os
andre 3. „Nu kom jeg alligevel til at køre med dig,
Peder.“ sagde smed Madsen, da vi sad i bilen. Det
var en skøn, hellig og festlig stund i kirken. Vi
lovede jo hinanden brostak til døden skiller os.
For Kristianes vedkommende fik de lov at holde
sølvbryllup sammen, men da var gården afhændet
for nogle år siden. Frøurids havde da en fremskro-
den køberkølose, de boede i et dejligt hus i Vorbasse
og der døde Frøurids få år efter sølvbryll. De havde
en datter sammen: Mary f. 17. 7. 33. ^{en søn, der blev gift med en pige} Og en søn, som
var død 1/2 år gammel. Næsther gift og har 4 piger.

hvoraf 2. nu er gift. Mary blev gift med Hermann Pedersen, men ca. 1 år efter fik han børnelammelse og døde 4 dage efter. Mary fik dog en lille pige efter dette ægteskab: Hanne Pedersen, som nu er konfirmeret. Noget år efter giftede Mary sig med en bror til Hermann: Andreas Pedersen som boede i Plougslund i Billund, men der er ikke flere børn. Kristiane byttede sit store hus i Vorbasse med et lille dejligt hus i Billund, hvor hun stadig bor.

— Da vi kom hjem fra kirke på vor bryllupsdag, ventede os en festlig middag, og bagefter kom fotografen og tog et billede af hele brudekoren og os syd for gården. Og af os 2 hold brudepar hver for sig. Senere gik Katrine med os 2 en lille tur henad banen og vi plukkede anemøner i kamskråningen. Liden samlede vi og sang nogle salmer og sang, jeg spillede orgel til. Vi sang bl. a. Når for Jesus dagen endte m. v. Høre Jesus vil du være hustru i vor lille hjem, ved dit milde ord os lære, som Guds børn at vandre frem, du må ganske for os råde, giv os sag, som du det vil, ald er barmhertighed og nåde, når kün dig vi hører til. Og sidst sang vi: Dred dine nådes vinger. . . Ja, det vi sang ville vi gerne leve, og Gud har rigelig velsignet os. Gud er god imod alle, men mod mig især. Jeg er et imbecil, men Kristus mit alt. Vi fik 5 børn: Christian

Emma og Peder med deres fem børn.

Ehrenreich Erthbjerg Pedersen f. 1.-2.-31. kaldt op ef-
 ter hans farfar. Marie Ehrenreich Erthbjerg Pedersen f.
 30.-3.-32, kaldt op efter hendes mormor. - Marie Ehren-
 reich Erthbjerg Pedersen f. d. 24.-9.-33 er kaldt op efter sin
 farmor. - Ruth ^{Elisabeth} Erthbjerg Pedersen f. d. 11.-3.-36. - Og Lydia
 Erthbjerg Pedersen f. d. 30.-7.-38. - Det gælder for alle
 5 børn, at jeg har bedt for dem fra før de blev født,
 og det største af alle for os er, at vi alle må sandes
 i himlen en gang. - Børnene voksede til, blev
 konfirmeret og kom ind i pladsen skiftevis eller
 hjalp til hjemme for pigernes vedkommende. Ene-
 derimod blev Karl hjemme, til han skulle ind-
 som soldat.

I bed da, at hjertefreden ej vige nå for verdens lys,
 at røsten hist fra visheden må finde genklang i dit bryst,
 så du til sjælels sande gavn må leve i din Jesu navn.

Pl. 668, nr. 3.

I 1957 - 1. oktbr. flyttede vi fra Erthbjerg, som vi har-
 de solgt til Verner Pedersen, til Løndermark v. søndre
 landevej. Vi havde ejet huset 12 år og rep. meget ved
 det, lavet 1 stue ind i arvsbyggn. o. s. v. Der var kun 1 de-
 sand til huset, resten 2 bdr. l. var solgt før vi købte h. Lønder-
 lejede vi brekanten ud vesten for h. og nogle år efter 1/2 stykke
 jord ind, til gartner Jacobsen i Ravnby, her isen for.

Guds ord det er verk arvegods, det skal verk afkomns vare; Gud, giv os i vor grav den ros, vi holdt det højt i are! Det er, vor hjælp i nød, vor trøst i liv og død, Gud, ikvor det går, lad dog mens verden står, det i vor at midarves!

Vi kan ikke lade være at skrive lidt om kirken, som vi har søgt fra vi var små, det er vor arv. Hvad er en søndag uden at have været til gudstj. ? ja, det er et sært og fjerdel med langsel, når vi ikke kan komme der, og sadamer det også med møder i missionsk. og de små møder i hjemmene. Vi havde en gammel præst pastor Østesen, som viede os og dette var 2 første børn; men tog sin afsked i 1933. Længere er fik vi pastor Rasmussen fra 1933-42, da han fik embede i Kbhvn. Og pastor Seerup fra 42-57, da han døde og blev begravet her. Han har konfirmeret vore 5 børn. Så fra 57 til 65 var pastor H. Koller Radsen sognes præst her og den langes vi stadig efter. De flyttede til Grün-Gimmerup pastorat, Djursland. - Og fra 1965 fik vi så pastor Elleby. - Vi må med tak til Guds sigel, det har været kende præste folk, vi har haft og har, der har forkyndt Guds ord pukt og rent. - Skole, hjem og kirke har været nær forbundet med hinanden og af de lærere der har haft størst betydning for os og vore børn må nævnes: lærer Agrebo som døde v. et ulykkeskilfælde i 1947. Og Jakob Poch, senere fru Fogård som kom hertil i 1944 og virkede v. skolen endnu. Og endnu mere lærer Fogård, som vi fik efter lærer Agrebo. Derefter kom fru Nørgård's i 2-3 år, som vi blev nær forbundet med, selv om hinnen da var ~~hinnen~~ inde af skolen. Men vi er stadig i forbindelse med de 3 sidst nævnte familier.

Oversigt over Emma og hendes søskende.

1. Emma Ehrenreich Wedfald, født 2.10.1895 i Lausingsburg
i staten New York, U.S.A.
2. Emanuel Ehrenreich Wedfald, født 2.2.1897 i Lausingsburg.
gift med Marie. Deres søn Aksel blev gift med Anna.
Aksel og Anna fik en lille pige, som er død.
Emanuel gift 2.gang med Esther. Bor i Kolding.
3. Agnes Kathrine Ehrenreich Wedfald, f. 14.2.1898 i U.S.A.
gift med smed Bertel Jensen, Givskud. 14 børn.
4. Elfrida E. W., født 1899 i Danmark, død som spæd.
5. Ovidius Ehrenreich Wedfald, født 30.7.1903 i Danmark.
gift med Anna Strarup fra møllen i Binderup,
født 18.11.1902.
Børn: En datter, gift med Poul Nielsen.
De har to døtre: Conny bor på Sjælland
Lis " i Ålborg

I Emmas erindringsbog er afskrevet et brev af 24-1-1961 fra J.Søndergaard-Jacobsen, Nr.Nissum. (Suppl. 2.kapitel).

Kære P. Erikbjerg Pedersen!

Det har desværre været noget længe, før jeg har fundet tid af, hvordan det forholdt sig med Niels Christian Lunds fra Kongensgård i Nr. Nissum, men jeg opdagede snart, at de var flyttet her fra sognet i 1830. De var 2. juledag 1830 til barnedåb hos deres søn, hustru Mathias Lund, som da havde gården Sønderkov i Nr. Nissum, og da betegnes deres bopæl som Solielyst i Nr. Lenn. Drengen der blev døbt, blev iøvrigt opkaldt efter sin farfar og kom til at hedde Niels Christian Lauritsen Lund. - Jeg var nu klar over, at N. C. Lunds ikke kunne være begravet på Nr. Nissum kirkegård, men nærmest skulle findes i Nr. Lenn, men først i går aftag jeg lejlighed til, hos provst Vesterbergård i Lennvig at undersøge kirkebogen for Nr. Lenn, og dette gav også resultat. - 29. juli 1844 døde på Solielyst parriser Lunds hustru, Mariane, født Brimholk, datter af Christen Jensen Brimholk, som en tid ejede Sæbbel. Hun blev 82 år og blev begravet på Nr. Lenn kirkegård d. 5. august 1844. Som dødsårsag anføres: Alderdøen. N. Chr. Lund døde 22. juli 1851, 87 år gl. - Han døde som oftest mand i Tørring, men blev ført herfra til Nr. Lenn

kirkegård, hvor han blev begravet 30. juli 1851. -
 Jeg har også efterset den eldske kirkebog, der findes
 her i Nr. Nissium præstegård, men den begynder først
 i 1816, og da var alle N. C. Günd's børn fødte. Der var kon-
 firmation for de 2 yngste: Jomfru Karen Günd, Kongen-
 gensgård blev konfirmeret 1. søndag efter påske 1821.
 Hun var født 13. maj 1805. Og Jens Nikolaj Günd af
 Kongensgård var født 23. juli 1807 og blev konfirmeret
 1823. - Desuden fandt jeg nogle steder, hvor medlemme
 af fam. Günd var anført som faddere. Således var hr.
 Günd til Kongensgård, da degnen: Günd Fyhnes sin hlo
 døbte 15. oktbr. 1826 og opkaldt efter præsten: Anker Storm,
 og da degnen senere havde tvillinger i kirke, var jomfru
 Trine Günd fra Kongensgård gudmor for den ene, og N.
 C. Günd var fadder til den anden. Da husind. Niels Ni-
 bensen Klarkjø 24. oktbr. 1819 havde baruedøb, var jom-
 fru Rosil Marie Günd, gudmor. Ved baruedøb 8. juli 1818
 hos sognepræsten, pastor Ehlauser's navnes som fadder:
 jomfru Sophie Günd og den unge jomfru Günd fra Kon-
 gensgård. - Ja, det er så alt, hvad jeg har læst ud af
 undersøgelserne. Måligvis kan der være et monument
 over N. C. Günd og hustru på Nr. Lem kirkegård, men
 det har jeg ikke undersøgt.

Med hjertelig hilsen og en indstegldu. for, at det har
 været så længe med svar. J. Søndergård Jacobsen.

7. kapitel.Christian Ertbjergs erindringer.

Minder fra mit barndomshjem
ved Christian Ertbjerg.

Når jeg tænker tilbage i erindrungen, fortøner de første minder sig i ubetydelige hændelser fra foråret 1935. På det tidspunkt levede vi 7 mennesker på "Ertbjerg", der i hele den tid, far ejede den, var på 27½ tdr. land, ca. 15 ha. Far var på det tidspunkt 46 år, mor 39, Maren 1½, Marie 3, og jeg 4 år. På den tid havde vi Ellynor i pleje

Christian Ertbjerg.

fra Ringkøbing Amts Plejeforening, og hun fungerede samtidig som ung tjenestepige. Endelig havde vi en tjenestekar, som hed Niels. Af én eller anden grund kan jeg fra en bestemt dag huske Marie og mig gå rundt på fliserne, der i én række lå hele vejen rundt om stuehuset.

En dag kom farfar, som vi kaldte bedstefar, på besøg. Sådan et besøg var altid spændende. Han havde nemlig et betydeligt bedre håndelag end

far til at gå og foretage de småreparationer, som en landmand altid selv må klare, og alle reparationer, der kunne

opsættes, blev gemt til bedstefar kom på besøg. og så skulle han "stande" tingene. Så havde han travlt med hammer og søm og kniv, og jeg var en meget interesseret tilskuer og gik ham efter ringe evne til hånde. Fra dette, det første besøg jeg erindrer, skønt det lå i min underbevidsthed, at jeg kendte ham udmærket fra tidligere besøg, husker jeg min første erfaring med fysikkens mærkelige fænomener. Jeg sad og legede med nogle små blå søm og bedstefars kniv, mens han brugte hammer og tretommersøm. De små søm hang fast ved knivsbladet. Jeg var overbevist om, at kniven havde lidt olie på sig, og jeg tørrede knivsbladet godt af på mine bukser, men bukserne blev ikke beskidte, og sømme- ne hang lige godt ved bagefter. Bedstefar forklarede mig så, at det var fordi kniven var magnetisk.

I slutningen af maj samme år kom mormor, som vi kaldte bedstemor, på besøg. Hun kom med toget helt fra Kolding, hvor hun boede på "De gamles Hjem", men hun var nu ikke mere alderdomssvækket, end at hun godt selv kunne rejse den lange vej. Jeg tror, hun holdt "sommerferie" hos os i ca. 3 uger. Når hun kom på besøg, blev mors håndsymaskine fundet frem og smurt grundigt, for der var også noget, hun var bedre til end mor, nemlig at sy tøj om. Og her var der tale om professionel sagkundskab, for hun havde nemlig været sypige i sin ungdom. Nu blev alt muligt syet om, så vi børn havde frakker, bukser, kjoler, skjorter og undertøj nok til det næste år. - Mens hun var på besøg, skete den halvårligt tilbagevendende begivenhed, at vores so fik smågrise, 10 stk. ved denne lejlighed, og Marie og jeg hentede hver et af de små vidundere ind i dagligstuen, så bedstemor kunne beundre de bedårende skabninger. På tilbagevejen lod vi grisene gå selv noget af vejen over gårdspladsen. I kostaldøren tog far imod de små væsener,

lagde dem i en riskurv sammen med de 8 andre, og så gik han i gang med at klippe alle tænderne af de små grise. Han forklarede os, at ellers ville de bide soen i patterne, og det skulle helst undgås.

På min 5 års fødselsdag 1.2.36 var det tøvejr, og vor nye tjenestekarl, Henrik, som vi havde fået 1. november, skulle køre ajle ud. Det foregik med vore to brune jyske heste, Lotte og Prins, spændt for en arbejdsvogn af den slags, man brugte på den tid. Hjulene var af træ med et jernnav og en jernring omkring fælg og eger. På vognen lå en stor trætønde, som blev pumpet fuld af ajle ved hjælp af en centrifugalpumpe, trukket af ejendommens eneste elektromotor, der i dagens anledning møjsommeligt var slæbt ud i maskinhuset, der på den tid var ejendommens nordligste bygning. Da jeg kom for at besigtige arbejdet, ønskede han mig til lykke, betragtede mig vurderende og erklærede med stor alvor, at jeg mindst var vokset tre tommer siden i går ! Han forærede mig en lille skovl og udtrykte håbet om, at jeg så til gengæld ville hjælpe ham med at muge ud ved kørerne. Mugningen var normalt hans job. Vi havde på den tid 8 kører, 6-8 unglykreaturer og 7-8 kalve. Skønt den kombinerede ko- og grisestald var bygget i 1919, var den ikke alt for tidssvarende indrettet, idet der manglede fodergange foran kørerne. Grovfoderet skulle derfor bæres op mellem kørerne, der stod 2 og 2 i båsene. Derimod gik vandingen let, idet der ovenover foderkrybberne løb en lang vandrende, som kunne fyldes fra en vandhane.

Vandforsyningen var i øvrigt et kapitel for sig. Fra gammel tid fandtes der en brønd inde i selve stalden, den var i mellemrummet mellem køernes og grisenes afdelinger. Brønden var forsynet med 2 håndpumper. Den ene kunne bruges på almindelig vis til at pumpe vand i spande, den anden

kunne pumpe vand op i en stor jernbeholder, som kunne rumme ca. 2000 liter, og som var anbragt på høloftet over kostalden. Fra denne beholder førtes så rør til de omtalte vandingskrybber, til en hane ved en beholder til opblanding af svinefoder, til det udendørs anbragte mælkekølingsanlæg, og i en lang rørledning under gårdspladsen til stuehusets bryggers. Den vilde luksus at indrette en vandhane i køkkenet havde man overhovedet ikke drømt om. Vandet kunne sagtens hentes i bryggerset i en spand. På et eller andet tidspunkt må det have knebet at få vand nok fra omtalte brønd, og der blev boret en moderne brønd ude i gården i hjørnet mellem kostald og hestestald. Pumpen i denne brønd blev trukket af ejendommens føromtalt 5 hestes jævnstrøms-elektromotor. Ved hjælp af en rem trak motoren en stor træremskive, som drejede en ca. 8 m lang jernaksel, der fra laden ragede ud gennem en mellemgang til pumpesystemet i gården. Træktøjet med diverse tandhjul fra en gammel lastbil havde ansvaret for, at pumpen fungerede og var i stand til at pumpe vandet op i førbeskrevne vandbeholder. Ved sin fremkomst har dette system sikkert været at betragte som et stykke pionerarbejde på området, men nægtes kan det ikke, at nabogårdene, som først på et senere tidspunkt fik elektrisk vandforsyning, til gengæld fik fikserer systemer med en lille el-motor, der kunne starte og stoppe automatisk, og som kun brugtes til at pumpe vand med.

Hen på foråret fik vi 100 små kyllinger, som var udruget samlet i en supermoderne rugemaskine, så alle kyllinger kunne afleveres daggamle i én portion. De blev anbragt i et nyanskaffet kyllingehus, forsynet med hjul, så vi kunne spænde hestene for og køre vidunderet ud på en passende græsmark senere på sommeren.

Foreløbig stod kyllingehuset syd for ladegavlen, og de små gule kræ blev holdt varme i et særligt indrettet rum med en petroleumslampe. Efterhånden som kyllingerne blev større, måtte hanekyllingerne lade livet til lækre søndagsmiddage, mens hønekyltingerne de næste par år var udset til at levere æg, hvoraf de fleste en gang ugentlig blev afhentet af brugsforeningen i Bonnet, der ved samme lejlighed leverede bestilte kolonialvarer. Netop den sommer blev hønsehuset bygget dobbelt så lang som før, og herefter havde vi plads til 100 høns, som gradvis blev slagtet i 2-3 års alderen. I slutningen af maj fik vi leveret 10 små gæslinger. I løbet af sommeren voksede de sig store, og et par dage før mortensaften måtte de alle lade livet. Når de var slagtet og plukket for fjer og dun, drog far af sted til Lemvig med dem. Han havde en fast kundekreds dernede, som hvert år aftog gæssene. Mellem disse kunder var vores læge, dr. Jepsen, som når én af os blev syg, ankom i bil for at tilse patienten. Bortset fra ham samt dyrlægen og elektrikereren var bilende gæster sjældne hos os på den tid.

Den sommer fik vi høstet et par tdr. land korn med en nymodens opfindelse, der hed en selvbinder. En sådan maskine, der automatisk kunne binde en snor om de enkelte neg, havde de anskaffet sig i Ndr. Mølle, og far havde bestilt Niels Chr. Poulsen til at høste nævnte stykke. Selvbinderen krævede 3 hestes forspand, mens resten af kornet blev mejet af vores slåmaskine trukket af 2 heste. Slåmaskinen var egentlig kun beregnet til at slå græsset med, men den blev påmonteret en særlig mekanisme, så far siddende i en stålsto1 på maskinen kunne få det mejede korn til at ligge i passende bunker, som så kunne bindes i neg af mor, tjenestepigen og tjenestekarlen, der alle

havde mere end nok at gøre med at "binde op". Næste dag skulle kornet sættes i skokke på marken og 8-14 dage senere køres hjem i laden. Enkelte år havde vi så meget korn, at noget af det midlertidigt skulle sættes i stak for så at blive kørt hjem i laden hen på vinteren. Hjemme i laden havde vi en eltrukket tærskemaskine, som blev brugt til at tærske kernerne fri og med luft blæse disse over i 2 sække, som var hængt på maskinen. Halmen kom løs ud i den anden ende af maskinen, og det var et besværligt arbejde at få den forket på plads, generet som man blev af en kraftig støvsky fra tærskemaskinen.

På min 6-års fødselsdag havde vi rigtig vinter med masser af sne, og jeg fik en kælk i fødselsdagsgave af faster Krista, som er min gudmor og altid har ment, at hun derfor skulle gøre lidt ekstra stads af mig. Det år gjorde mor en hel del ud af at lære Marie og mig at læse. Det mente hun, man skulle kunne, inden man kom i skole, og det lykkedes også at nå målet i løbet af det næste års tid. Den 1. april 1938, to måneder efter min 7-års fødselsdag, begyndte jeg så i Lomborg nordre Skole i den lille klasse. På det tidspunkt var lærer Agerbo enelærer og havde ansvaret for 2 klasser, den "lille" med elever fra 1., 2. og 3. årgang, som om sommeren gik i skole fire dage om ugen, men kun 2 dage ugentlig om vinteren, og den "store" klasse med 4.-7. årgang, hvor eleverne gik de øvrige af ugens hverdage.

I april 1938 startede vi kun 2 elever på 1. årgang, min 22 dage yngre fætter Martin og jeg, men hele den lille klasse bestod dog af 11 elever. I de efterfølgende årgange kom der dog flere elever, og også min årgang blev udvidet med tre tilflyttere, så i mit 3.-5. skoleår havde vi en

Lomborg Nordre Skole, tidligt forår 1941.

De to yngste klasser. Yderst til venstre ses lærer Agerbo. Bag fru Agerbo ses Christian fra Ertbjerg. Fætter Martin står bag lærerinden frk. Wrist.

Næstforreste række nr. 2: Jenny, nr. 4: Marie.

ordning, så der om vinteren også var en lærerinde. Eleverne var så fordelt i 3 klasser. Derefter blev ordningen lavet om, så der på helårsbasis både var en lærerinde og en lærer.

Fars og mors tilknytning til Indre Mission satte sit præg på forholdene i hjemmet. Der blev bedt bordbøn både før og efter hovedmåltiderne, og hver dag efter morgenmaden læste far et kapitel af bibelen, ligesom han efter middagsmaden læste et stykke af en andagtsbog. Et par gange om året havde vi samtalemøde. Det blev holdt om aftenen, men om eftermiddagen den dag havde mor travlt med at bage og

gøre rent, mens far tog et par timer fri til at spekulere over, hvad han skulle sige til indledning om den bibeltekst, der var aftenens samtaleemne. I modsætning til bedstefar havde far svært ved at formulere sig i en offentlig forsamling som denne.

Far havde en teori om, at mindst én og helst flere skulle repræsentere gården "Ertbjerg" i kirken om søndagen, og vi børn blev tit taget med, uden at vi blev spurgt, om vi fik noget ud af præstens prædiken, der først og fremmest var henvendt til de voksne.

Hver anden søndag formiddag var vi børn i søndagsskole. I den nordlige del af sognet blev søndagsskolen holdt rundt i en række hjem på skift. Der var otte søndagsskoleledere, som på skift to og to holdt søndagsskole de forskellige steder i sognet. Mor var med i dette team, og det var onkel Anders også. De havde begge et godt tag på at fortælle, så vi børn syntes, det var spændende at lytte dertil.

I dagligstuen havde vi en radio med en særskilt højtaler stående ovenpå. Den fik strøm fra en akkumulator, som stod på gulvet, og som en gang imellem skulle lades op. Far havde købt den brugt. Han kunne godt lide at anskaffe sig nymodens ting, hvis de kunne skaffes billigt. Hans sparsommelighedshensyn hang jo nok dels sammen med, at han havde overtaget gården i en krisetid og derfor en overgang havde været tvunget til at være sparsommelig, dels med hele hans pessimistiske livssyn. Han var altid forberedt på, at de værst tænkelige forhold skulle indtræffe. Når far og tjenestekarlen hørte radioavis om aftenen, havde vi børn pligt til at være stille, så de voksne kunne blive informeret om verdens skæve gang. - Mange alvorlige beretninger fik vi fra denne mærkelige museumsgenstand.

Gennem dette apparat hørte vi om tyskernes invasion i Polen, om finernes heroiske kamp mod den russiske overmagt og om tyskernes indmarch i Danmark.

Den 9. april 1940 husker jeg tydeligt. Der var en trykket stemning i hjemmet - mor græd ! Næste dag løb alle vi skolebørn hen til vinduet i skolestuen for at se tyske flyvemaskiner flyve forbi. Hidtil havde vi kun set flyvemaskiner 2 eller 3 gange i vort liv. De skulle snart blive en hverdags begivenhed, og allerede næste dags aften måtte en tysk flyver nødlande på naboens græsmark, så der fik vi mulighed for at se sådan et monstrum på nært hold.

Foruden at mærke til krigen i form af mørklægning og rationering m.v., fik vi den på nært hold på 2 andre måder. Tyskernes befæstningsanlæg kom til at passere "Ertbjerg" på en ret ubehagelig måde. En tankspærring i form af en grav, ca. 5 m bred og 3 m dyb, blev gravet diagonalt fra det nordøstlige hjørne af jorden til det sydvestlige i en længde af 500 m. Det kom som en overraskelse for far, at en så lang strækning overhovedet fandtes på vore marker. Sydøst for den førtes 3 serier med pigtrådsspærringer, og bag disse igen en skyttegrav, der snoede sig af sted på den østligste mark, som bedstefar i sin tid havde købt fra "Hvassesgård". Tankgraven lavede mest ravage ved at ødelægge 13 drænledninger, som krydsede dens vej. Disse drænledninger gav far anledning til langt flere bekymringer end nødvendigt, men mange problemer gav det trods alt.

Af og til kom en deling soldater og forlangte at kunne sove i laden. Så vidste vi, at et eller andet krigsvigtigt skulle transporteres med banen, der jo løb tæt forbi gården. I de næste par dage gik soldaterne så vagt på jernbanen, 2 mand for hver 50 meter, for at forhindre sabotage.

De soldater, som ikke var på vagt, forsøgte at være flinke, og enkelte af dem gav endda lejlighedsvis en hånd med, når der skulle arbejdes i stald og lade.

Så flinke var ikke alle tyskere, og det værste chock, lokalt set, fik vi, da vor nabos søn Karl Peter blev dræbt med riffelskud, fordi han ikke på tilråb standsede sin hestevogn for at tage tyske soldater op at køre !

Under krigen flottede far sig med at købe en fabriksny radio, der kunne gå direkte på netspændingen, og som ikke bare kunne indstilles på Kalundborg langbølgesender, men som på 49 m kortbølgebåndet kunne tage BBC's dansksprogede udsendelser. Ad den vej fik vi langt mere præcise oplysninger om krigens virkelige forløb, end den censurede danske radio kunne bringe, og på den hørte vi 4. maj 1945 om aftenen det frydefulde budskab, at de tyske styrker i Nordvesttyskland, Holland og Danmark havde overgivet sig.

Få dage efter blev jeg konfirmeret i Rom kirke. Vi kørte den lange vej i lejet hestevogn - den eneste gang, far havde flottet sig med den luksus. I løbet af sommeren blev tankgraven dækket til igen. Det skete ved hjælp af danske arbejdere med håndkraft, på samme måde som den var blevet gravet. Far fik vist 5-6000 kr. i erstatning for ulempe og mistede afgrøder. Han var overbevist om, at der aldrig i hans levetid ville kunne gro noget særligt i den rå ler, der nu lå øverst det meste af vejen, hvor tankgraven havde været. De første 3-4 år var udbyttet også meget ringe, men lidt ekstra kunstgødning og rådnende plantedele viste sig efterhånden at kunne gøre underværker, og efter et par års forløb med mange problemer fik vi også drænelledningerne til at fungere igen.

Pigtrådsrækkerne og skyttegravene fik vi akkord på selv at skaffe af vejen, og efterhånden fik vi gårdens drift ind i normal gænge igen.

Far havde vistnok været meget interesseret i moderne landbrug i sine yngre dage, men efter krigen gik han næsten i stå på det punkt. Mens alle vore naboer fik malke-maskiner og indhegnede græsmarkerne med elektriske hegn, fortsatte far stadig med at lade køerne malke med håndkraft og græsse kreaturerne i tøj. 2 gange i døgnet blev køerne trukket ud af stalden enkeltvis, koblet sammen i række og geled, trukket ud på græsmarken og tøjret i passende afstand fra hinanden, et par timer senere flyttet nogle meter og så hele proceduren i omvendt orden for at få dem hjem igen.

Mens naboerne fik gummivogne og traktorer, fortsatte vi med den stive arbejdsvogn forspændt to heste.

Tjenestepigernes tid fik ende kort efter Lydias fødsel, og efter november 1945 mente far, at jeg måtte kunne gøre det ud for hans tjenestekarl. Jeg var naturligvis langvejs blevet trænet op til arbejdet i løbet af min skoletid, for far mente, at lediggang var roden til alt ondt, så han gjorde, hvad han kunne for at holde os børn beskæftigede.

Christian Ertbjerg.

Med den hvide seminaristhue, efter at have bestået optagelsesprøven til Nr.Nissum seminarium juni 1956.

Dengang var det endnu muligt for "manden fra ploven" at komme på seminarium uden først at have taget studentereksamen eller HF.

Da tiden for min soldatertid nærmede sig, var far klar over, at han igen blev nødsaget til at have en tjene-stekarl. Han var også klar over, at det næppe længere lod sig gøre at fæste en karl, der skulle malke med håndkraft og trække køer i kobbelt frem og tilbage. Så, endelig, blev der givet grønt lys for opsætning af elektriske hegn, og vi fik anskaffet et malkemaskineanlæg.

Jeg tror nok, det var en stor skuffelse for far, at jeg valgte at læse til lærer i stedet for at overtage gården efter ham, men hans ønske om at bevare den i familiens eje rakte dog ikke til at forsøge at få en datter og svigersøn til at overtage den. - Gården blev solgt til Verner Adsersen fra Dybe i efteråret 1957.

Jeg blev dimitteret som lærer fra Nr. Nissum seminarium i juni 1960. På seminariet mødte jeg Grethe Thastum, som er født 2. maj 1936 i Krstrup ved Randers. Hun var villig til at gifte sig med mig, men mente, at det var umoralsk at gifte sig til efternavnet Pedersen og så bo sammen med en fyr, som kaldte sig Ertbjerg til efternavn.

Jeg undersøgte derfor mulighederne for at få efternavnet Pedersen slettet. Advokat Hermannsen i Lemvig fandt ud af, at ingen andre i hele landet bar efternavnet Ertbjerg, så formedels den imponerende sum af 60 kr. fik Maren, Marie og jeg udstedt navnebeviser, der gav os ret til at bære navnet Ertbjerg som slægtsnavn.

Grethe og jeg har lige siden vort giftermål den 9. juli 1960 boet i Aulum. Vi har 3 børn:

1. Susanne, født 10 april 1961,
2. Per, født 20. maj 1962
3. Carsten, født 29. juni 1963.

Viet i Krstrup kirke den 9. juli 1960.

Per, Carsten og Susanne, fotograferet 1964.

Vore 3 børn er alle født i Jyllandsgade 17 i Aulum, hvor vi boede i årene 1960-65. 1965-70 boede vi i Kilde skole, 4 km fra Aulum by. Jeg underviste fortsat på Aulum Byskole, mens Grethe var enelærer for de tre yngste årgange i skolen der. Kilde skole blev nedlagt i 1970, og samme år fik vi bygget vort nuværende hus på Kløvervej.

S u s a n n e .

Susanne startede som 6-årig i Aulum byskole i august 1967 - vi fandt det rigtigst, at vore børn skulle undervises af andre lærere - Susanne var på det sidste hold, der kunne bestå prøven for 2. real i 1976 efter den tids eksamensordning.

Samme år startede hun på sproglig linie på Holstebro Gymnasium, hvorfra hun bestod studentereksamen 1980, idet hun ind mellem 1. og 2. gymnasieklasse tog et års pause til et AFS' studieophold i USA, efteråret 1977 i Crescent City, Californien, og foråret 1978 i Los Angeles.

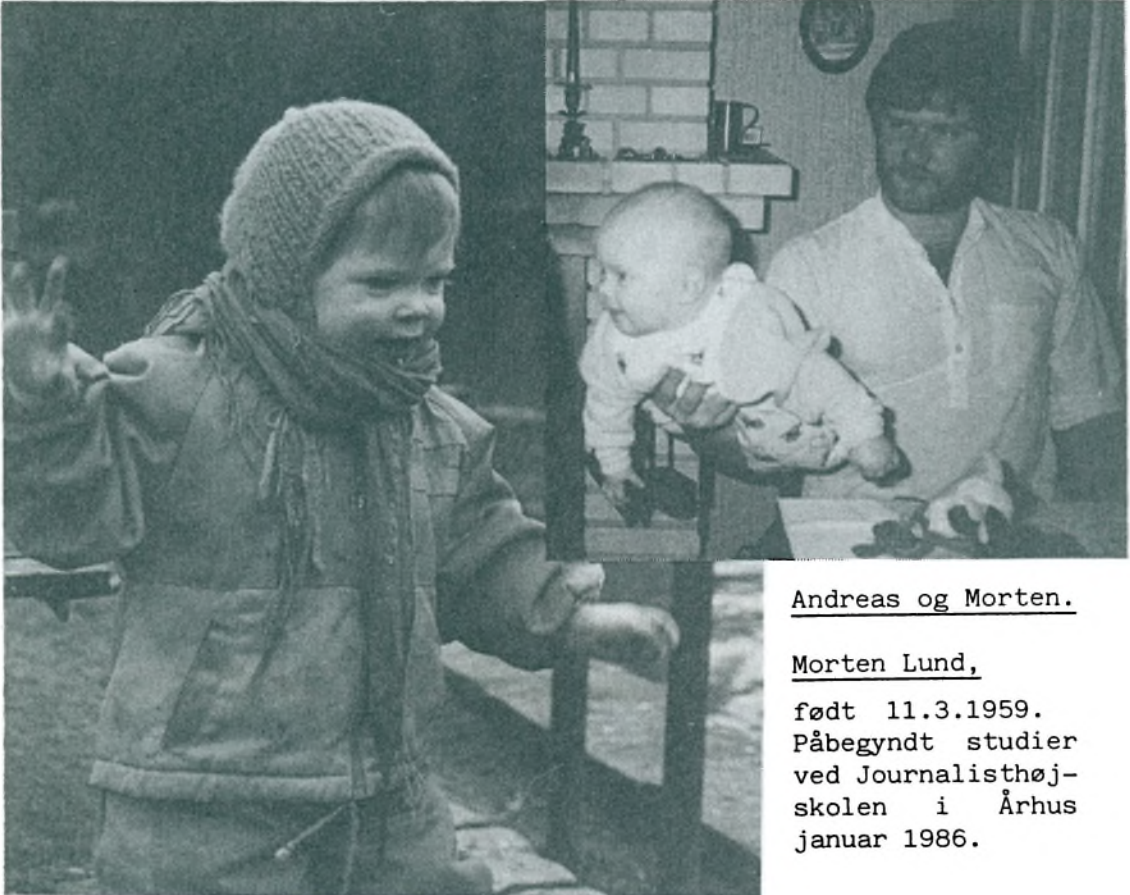
Susanne ønskede efter studentereksamen at forsøge sig et års tid på arbejdsmarkedet, men startede dog med en arbejdsløshedsperiode, først i Holstebro, senere i Århus, hvorpå hun tog et halvt års ophold på Kvindehøjskolen. I skoleåret 1981/82 studerede hun etnografi ved Århus Universitet. Derefter tog hun en pause på fem år fra studierne med skiftende arbejdspladser,

først med rengøringsarbejde på et hospital, så som pædagogmedhjælper i vuggestuer og børnehaver.

I 1985 flyttede hun sammen med Morten, og 5. november samme år blev Andreas født.

1. september 1987 gik Susanne i gang med at studere medicin ved Århus universitet.

Andreas og Morten.

Morten Lund,

født 11.3.1959.

Påbegyndt studier ved Journalisthøjskolen i Århus januar 1986.

Andreas Lund Ertbjerg, født 1985.

Som et kuriosum kan nævnes, at navnet Lund optræder i forskellige forbindelser i slægtens historie:

Navnet blev bragt til Lomborg af Jens Nicolaj Lund med hans køb af Nordenkær i 1831. Som bekendt boede han fra sit giftermål i 1861 med Kristiane Pedersen på Ertbjerg til sin død i 1885. På familiegravstedet på Lomborg kirkegård er hans grav markeret ved et jernkors.

Flere af hans efterkommere i U.S.A. bærer stadig slægtsnavnet Lund. (Se kapitel 15). Ruth og Nikolaj bor på gården "Lund" i Bøvling sogn. Som det fremgår af ovenstående, har det for øjeblikket yngste skud på på vores gren af slægtstræet fået indflettet navnet Lund fra fædrene side: Andreas Lund Ertbjerg.

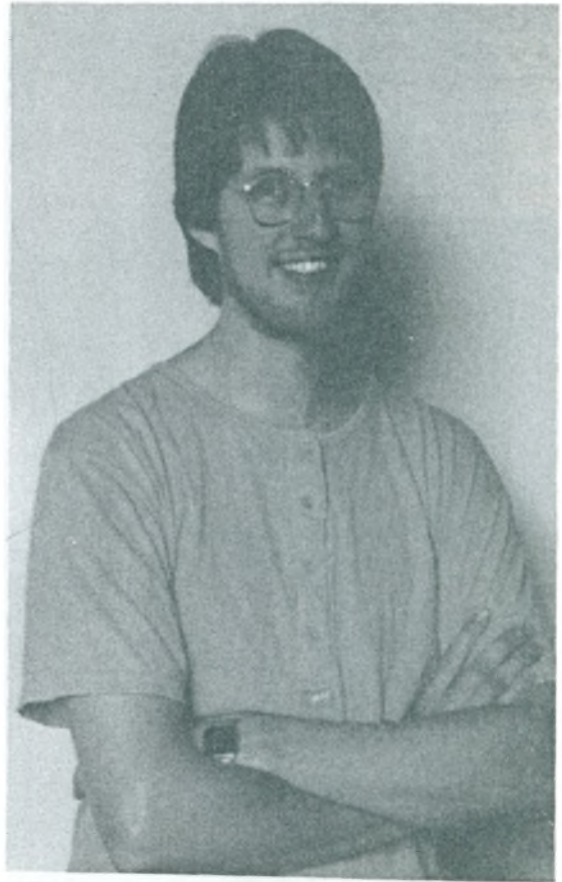
Per Ertbjerg

født 20.5.1962 i Aulum sogn.

Per begyndte skolegangen i Aulum i august 1969 og var på næstførste hold, der kunne bestå 10. klasses udvidede statskontrollerede prøve, hvilket altså skete i 1979.

De næste 3 år blev brugt til at bestå studentereksamen - matematisk-biologisk linie fra Holstebro Gymnasium. 1982/83 tilbragte Per i Århus, først med et forsøg på at blive udtaget til pilotuddannelse, derpå med praktisk arbejde på en tømmerhandel.

September 1983 startede Per sit nuværende biologistudium ved Odense Universitet. - Han tog i foråret 1986 et halvt års orlov fra studierne til en tur til Pakistan, Indien, Nepal og Thailand.

Carsten Ertbjerg

født 29.6.1963 i Aulum sogn.

Carsten startede i Aulum Byskole August 1970 og forlod skolen med statskontrolleret prøve fra 9. kl. i 1979. Samtidig med Per gik han 3 år på Holstebro Gymnasium, dog ikke i samme klasse, idet han valgte den matematisk-fysiske linie.

1. september 1979 startede han civilingeniørstudiet ved Danmarks Tekniske Højskole i Lyngby.

Ligesom Per tog han et halvt års pause fra studierne i foråret 86, men han valgte et ophold i kibbutz i Israel sammen med 14 dage i Egypten.

I 1988 blev Carsten cand.polyt.

Sølvbryllup den 9. juli 1985. Festen stod i Skibbild forsamlingshus, der var inviteret 120 gæster. Vi ser Grethe og Christian under æresporten. Der var også rejst æresport hjemme på Kløvervej 2.

Ved bordet i Skibbild forsamlingshus.

8. kapitel.

Marie Ertbjerg Rasmussens erindringer.

Marie Rasmussen.

Marie bor nu sammen med sin mand og deres to drenge på Södertäljevej 15 i Struer i et dejligt parcelhus i pæne omgivelser. Fra vinduerne kan man se ud over Kilen helt over til Resen kirke.

Marie fortæller:

I 1932, da de trange økonomiske tider for landbruget var på sit højeste, blev jeg født på gården Ertbjerg i Lomborg. Jeg vejede kun 5 pund og var lille og svagelig. Dette fulgte mig gennem hele min opvækst.

Jeg blev døbt Marie Ehrenreich Ertbjerg Pedersen.

Min bror Christian var kun 14 måneder ældre end jeg.

Vore forældre arbejdede hårdt, og jeg husker, at især min far var meget bekymret for, om vi kunne beholde gården, da det, man solgte, ikke gav mange penge. Vi havde også en karl, det, som i dag kaldes landbrugsmedhjælper, og han skulle have løn og kost.

I vor første barndom havde vore forældre et plejebarn fra Struer Optagelseshjem. Hun var som et medlem af familien og hjalp til med alle praktiske gøremål. - Senere fik jeg 3 søstre, Maren, Ruth og Lydia, som alle er født med få års mellemrum.

I hele vor opvækst har vi alle hjulpet meget til med alt arbejde på gården. Jeg mener kun, at jeg var 5 år, da jeg lærte at malke. Da jeg var 7 år, havde jeg mine faste køer, som jeg malkede, inden jeg gik i skole, og igen om aftenen.

Vi gik i en toklasset skole, hvor vi gik 2 dage om sommeren og 6 dage om vinteren.

Vi fem søskende fik tildelt forskelligt arbejde, alt efter alder og kunnen. Vi passede hønsene, samlede æg ind, hjalp til med at fodre grise, feje, muge ud, strø halm, raspe roer o.s.v.

Vi har sikkert alle prøvet at sidde hos en so, mens den fødte smågrise, og jeg husker, at vi skulle klippe navlestrengen over, hvilket jeg ikke syntes var særlig rart.

På landet er der jo en masse sæson-arbejde. Noget af det bedste og sjoveste syntes jeg var høsten. Da Christian var 10 og jeg 9 år, husker jeg, at vi alene med heste og vogn kørte i marken og hentede korn hjem. Min bror forkede op og jeg lagde på vognen. Vi var ikke så lidt stolte, da vi kom hjem med det første læs. Siden blev det til mange læs, og jeg husker, at også vores forældre så glade og stolte ud, når vi kom hjem med de store kornlæs.

Alt dette fortæller om, at vi har hjulpet meget til på gården, og dette, tror jeg, har gjort, at vi fik et stærkt fællesskab. vi blev praktiske, kunne organisere, kunne udholde, - og udnytte tiden, også til noget sjovt og spændende. F.eks. når vi hakkede roer, så fortalte vi hinanden historier, gættede gåder, fægtede med hakker, skød til måls med sten eller kartofter, når vi samlede op, - o.s.v.

Søndagen var noget helt særligt. Dyrene skulle fodres og maden skulle laves, men derudover havde vi fri. Vore forældre tilhørte Indre Mission, og hele deres liv bar stærkt præg af dette. De gik til mange møder og var i kirke hver søndag, såfremt det kunne lade sig gøre. Om søndagen blev der ligeledes holdt søndagsskole. Min mor var leder, et

Marie og Christian
i gang med at malke.

job, hun overtog efter vores farfar, kaldet bedstefar. Mor var fantastisk til at fortælle, og søndagsskolen blomstrede under mors lederskab.

Søndagen blev udover det føromtalte brugt til leg, jeg husker, hvordan stuen om vinteren blev lavet om til købmandsbutik eller frisørsalon o.s.v.

Vi legede gemmeleg og byggede huler i laden. Vi klatrede i træer og spillede bold. Alle former for spil blev ligeledes flittigt benyttet.

Mor læste tit op for os om aftenen eller fortalte historier, som vi elskede at lytte til.

Vi havde et stærkt sammenhold i familien, vi kunne skændes og drille hinanden, men vi havde det trygt og godt sammen.

Gården "Ertbjerg" havde far overtaget efter bedstefar, og det betød meget for far, hvad hans far havde sagt og gjort. Bedstefar kom ofte på besøg. Han hjalp ofte til med et eller andet reparationsarbejde. Jeg husker, at engang bedstefar overnattede hos os, skulle jeg sove sammen med ham i den store seng i gæsteværelset. Da vi var kommet i seng, fortalte han om gamle dage, og han sluttede med at fortælle bibelhistorier for mig.

Jeg lyttede og hyggede mig.

Noget af det, der gav os et friskt pust fra den store verden, var, når vi fik besøg fra Amerika. Vores far havde to brødre derovre, farbror Martin i Denver, Colorado, og farbror Einer i White River, South Dakota.

Farbror Martin besøgte os før krigen med kone og en søn, altså vores fætter. Vi fik gaver - og vi havde en dejlig tid sammen.

Farbror Einer, der var ugift, besøgte os flere gange både før og efter krigen. Han elskede at fortælle om, hvad han havde set og oplevet på de mange rejser, han havde været på rundt i U.S.A. - Han var meget børnevenlig, og vi så op til ham som noget helt særligt.

Når han var på besøg i Danmark, lejede han en bil uden fører, og vi var på mange dejlige ture til steder og egne, hvor vi aldrig tidligere havde været. Det var en fantastisk spændende tid for os alle.

Farbror Einer var meget begejstret for vores sangstemmer, og både når vi kørte i bil og ved andre lejligheder sang vi, det bedste, vi havde lært, både børnesange, fædrelands-sange og salmer.

Han var så begejstret for vores sang, at han fik Rørbæk Madsen fra B og O i Struer til at komme til Ertbjerg for at optage vores sang på bånd. Dette var noget helt nyt, noget vi aldrig havde hørt om før.

Kort efter, at farbror Einer var kommet tilbage til U.S.A. brændte stuehuset til hans farm, alt indbo gik op i flammer, men det bånd, vi havde indsundet, fandt man i asken, og det var intakt, bortset fra to minutter af "Lille Peter Edderkop". Det var stålbånd, man havde dengang. Også denne episode optog os meget.

Krigen kastede en skygge over vor barndom. Jeg var indlagt på Lemvig sygehus til undersøgelse, da tyskerne besatte Danmark den 9. april 1940.

Som tiden gik, blev vi meget involveret i krigens gang, idet der på vore marker blev sat pigtrådshegn op, og der blev gravet skytte- og pansergrave. Jorden fra de dybe pansergrave blev kørt bort og spredt over andre arealer, for at englænderne ikke skulle kunne se, hvor gravene var.

På et tidspunkt arbejdede der ca 200 mand på vores marker samtidig, desuden var der mange hestevogne til jordtransport. Nogle af mændene - det var danskere, som arbejdede for tyskerne - var indkvarteret på gårdene i omegnen, og vi havde 2 mand til at bo hos os.

Desuden skete det ofte, at der kom et hold soldater, der skulle overnatte i laden.

Vor nabos søn, Karl Peter på 18 år, blev skudt af tyskerne fordi han ikke standsede heste og vogn og tog 2 tyskere op at køre, da de anråbte om dette. - Om han ikke standsede, fordi han ikke hørte dem råbe, eller om det var, fordi han ikke ønskede at have dem op at køre, vides ikke, men i hvert fald blev han skudt og døde. Vi børn strøede grønt på vejen ved hans begravelse.

Det uretfærdige i dette drab gjorde et stærkt indtryk på os.

Den 4. maj 1945 var vi børn alene hjemme, men vi havde alligevel lukket op for radioen og hørte derfor om kapitulationen. - Vi jublede og gik ud for at hejse flaget.

Vi følte en intens og varm glæde.

Når jeg tænker tilbage på min barndom, mindes jeg den med glæde.

Min far var pessimist og så ofte sort på fremtiden, men mor var optimist og lys og glad, og hun havde en egen evne til at begejstre os børn for mange værdifulde ting.

Deres forskellighed opvejede hinanden, og de gav os børn et trygt og godt hjem.

Marie Rasmussen

Sødertäljevej 15, 7600 Struer.

Familien Rasmussen.
Marie og Viktor. Ole og Torsten.

*****

Af familiens data kan nævnes:

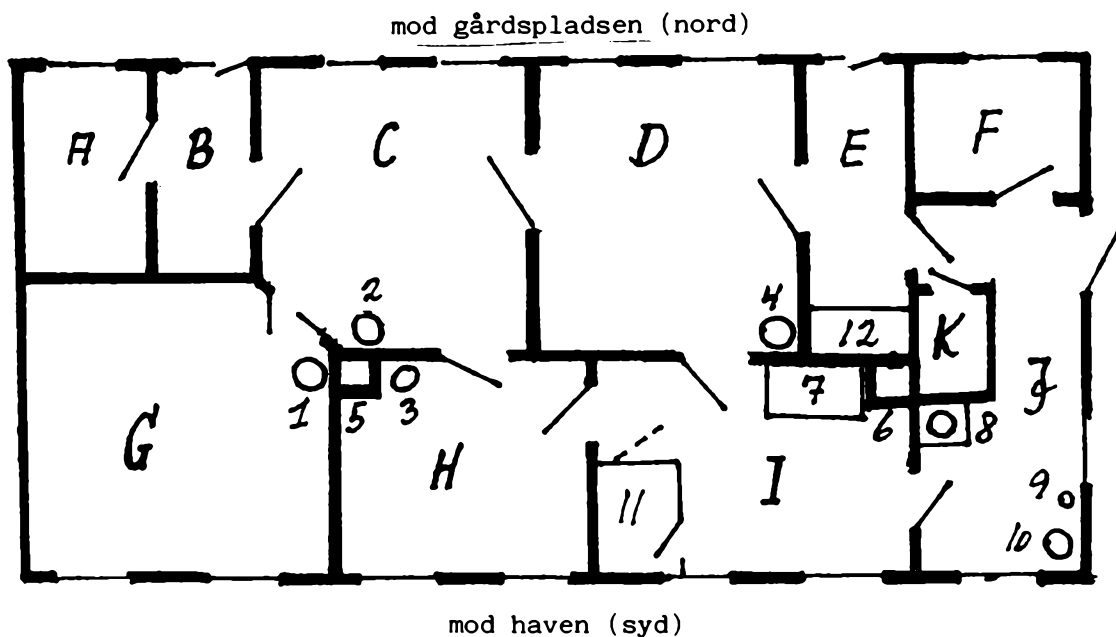
Den 28. 6.1961 blev jeg færdiguddannet som socialpædagog.

Den 28.12.1971 blev jeg gift med Ole Rasmussen, Odense,
født 22.3.1938.

Den 9. 7.1973 fik vi en søn: Torsten Ertbjerg Rasmussen.

Den 29. 1.1976 fik vi søn nr.2: Viktor Ertbjerg Rasmussen.

Grundplan over Ertbjergs stuehus, tegnet af lærer Ertbjerg, Aulum.

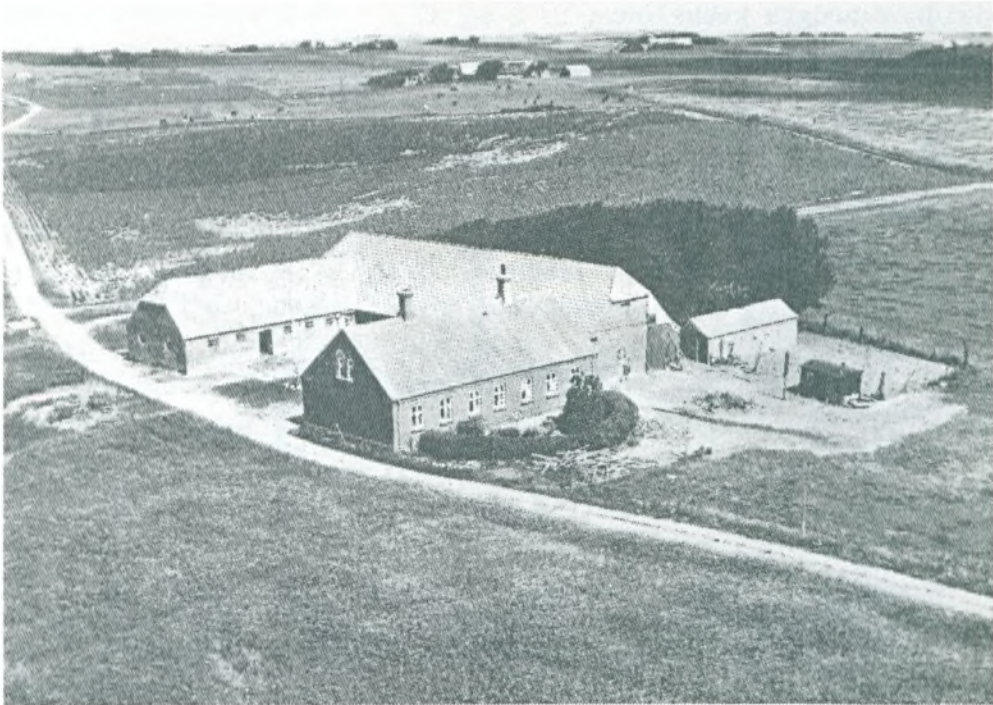
Stuehuset blev bygget i 1914 for den formidable sum af 2500 kroner. Ovenstående skitse af stuehusets grundplan viser følgende:

- A: Gæsteværelse.
- B: Hovedindgangen, der ligesom den daglige indgang havde to fløjdøre, hvoraf normalt kun den ene åbnedes, mens den anden kunne åbnes, når brede genstande skulle bringes igennem.
- C: Den lille gæstestue, der kun blev brugt, når vi havde indbudte gæster. (Den pæne stue).
- D: Dagligstuen, hvor vi indtog de fleste måltider og især opholdt os om aftenen. Stuen blev opvarmet af en kakkelovn 4. Røgen fra denne gik gennem et vandret jernrør langs køkkenvæggen til skorstenen 6. Det kneb somme tider med aftrækket gennem dette rør, så der blev en del røg i stuen.
- E: Den daglige indgang med et indbygget skab 12 til overtøj m.v. Fløjdøren var kun låst om natten, hvorimod hovedindgangen kun var låst op, hvis vi ventede indbudte gæster.
- F: Værelse, der oprindeligt blev brugt af tjenestepigen, men senere af én eller to af mine søstre.
- G: Den store gæstestue blev kun brugt, når vi havde tilstrækkelig mange indbudte gæster.

- H: Fars og mors soveværelse. Skorstenen 5 gav aftræk for røg fra de sjældent brugte kakkelovne 1, 2 og 3.
- I: Køkkenet, der oprindeligt havde et gammeldags komfur 7, som i 1947 eller 48 blev udskiftet med et kosangasanlæg. Skorstenen 6 skulle aftage røgen fra komfuret 7, fra gruekedlen 8 i bryggerset og fra kakkelovnen 4 i dagligstuen. - Under 11 havde vi en lille kælder til madvarer, med adgang via den dør, der er vist stipleet. 11 selv var et lille spisekammer, der lå to trin over køkkengulvets niveau.
- J: Bryggers med gruekedel 8, vandhane 9 og afløbsrist i gulvet 10. Fra dette rum førte en bagdør via en mellemgang ud i laden.
- K: Trappeopgang til stuehusets loft, der indeholdt et værelse, der aldrig blev brugt, og et stort loftsrum, der blev brugt som kornmagasin.

Billede af Ertbjerg, antagelig fra 1944 eller 1945.

Lærer Ertbjerg skriver: "Luftfotoet må være taget i 1947 eller 1948, antagelig det første. Roemarken mod nordøst mellem vejen og jernbanen viser tydelige skadevirkninger efter tyskernes tankfælde, der gik diagonalt gennem denne mark. Det oprindeligt transportable kyllingehus, som ses sydligst på billedet (se omtale side 142/43), stod efterhånden fast stationeret på den viste position, men blev ødelagt af en skypumpe i 1949. - Stuehuset er bygget i 1914. Gårdens øvrige bygninger nedbrændte og blev genopbygget i 1919. Samme skæbne er en gang til - i 1958 - overgået disse udhuse, efter at far afstod Ertbjerg i 1957."

9. kapitel.

Maren Ertbjergs erindringer.

Maren.

*Maren Ertbjerg, født 24. september 1933 i Lomborg sogn.
Lærer ved centralskolen i Ørum Djurs.
bor Østbakken 18, 8586 Ørum Djurs.*

*****

Maren fortæller:

Mine barndoms-erindringer på gården Ertbjerg starter med en oplevelse en søndag eftermiddag, en sommerdag, hvor vi har familiebesøg.

Jeg er på dette tidspunkt 3 år gammel, og min søster Marie og jeg har fået besked på at kalde på vores karl, han skal komme ind og spise aftensmad.

Vores karl var gået "sønden om" for at give kalvene mælk af to spande. Vi bad ham om at komme ind og spise, hvorefter han gav kalvene den sidste mælk, vendte spandene på hovedet, så de sidste dråber forsvandt, og satte så Marie i den ene spand og mig i den anden, tog åget over skuldrene og bar os vest om stuehuset og tværs over gårdspladsen, hvor gæsterne smilende så til gennem vinduerne. Vi blev sat af, og han gik over i skyllerummet med spandene, før han kom ind for at spise.

Jeg er den midterste af os fem børn og opkaldt efter min farmor Maren Lund, som jeg aldrig har set, fordi hun var død, da jeg blev født.

Da vi fem børn er født i løbet af 7 år, har vi haft megen fornøjelse af hinanden.

Min mor og far var vidt forskellige, men de formåede at give os en kærlig og tryk barndom på gården Ertbjerg.

Mor var lærerinde på Lomborg Friskole, da hun lærte far at kende, og på dette tidspunkt var far ved at overtage gården efter sin far og mor.

Fars mor døde i april, og far og mor blev gift 15.5.1930. Mor var fantastisk udadventt og meget glad for børn. Hun holdt søndagsskole, hun var medlem af skolekommissionen, og hun var meget vellidt.

Far var mere stilfærdig, men meget velbegavet og god i en samtale på tomandshånd.

Mor var optimisten, mens far var pessimisten, bekymret for mange ting.

Vores barndom var præget af deres overbeviste kristne holdning, hvor mor var det strålende midtpunkt i hverdagen.

Vores hverdag var præget af, at der var brug for os på gården Ertbjerg. Vi havde meget tidligt daglige pligter, som skulle udføres, også før vi gik i skole, og hver morgen blev vi vasket, og vi fire piger fik redt det lange hår, og flettet det, før vi drog af sted til skole.

Og når vi kom hjem igen, fik vi først lov til at lege, når der ikke var mere arbejde, der skulle laves.

Skolegangen var derfor nærmest en slags fritid, hvor vi fik lov til at lære noget. Ved Lomborg Nordre Skole var der kun to lærere. I de yngste klasser gik vi i skole hos frk. Bach, og i de ældste hos lærer Agerbo.

Om sommeren gik vi i de ældste klasser kun i skole to dage om ugen, det var fra kl. 7-13, men om vinteren gik vi så til gengæld des mere i skole, da gik vi hver dag fra om morgenen til midt eftermiddag. - Skolegangen var indrettet efter, at børnene hjalp til på gårdene.

Vi havde ikke megen fritid som børn, og når vi havde fri til at lege, var det næsten altid med vore søskende. Det kunne dog ske, at der var en af vore kammerater på besøg. Vi havde ikke meget legetøj, nogle spil, dukker, dukkevogn af træ, som onkel Anders havde lavet, et dukkehus, en snurretop og lignende simple ting.

Søndagen var hellig, da holdt vi fri fra arbejdet, gik i søndagsskole eller i kirke, mor skrev breve og holdt søndagsskole. - Søndag eftermiddag gik turen ofte til Lomborg mejeriby, hvor far tog et par stykker af os med ned for at besøge hans far og søster.

Min første sommerferie sammen med Marie gik da også ned til faster Krista og bedstefar, men da vi en af aftenerne var på besøg hos onkel Anders og faster Sine, hvor mor og far også var, drog jeg med dem hjem til Ertbjerg igen i stedet for at fortsætte sommerferien i mejeribyen.

Vores barndom var naturligvis præget af 2. verdenskrig. Jeg husker tydeligt den 9. april 1940, en tåget morgenstund, hvor vores karl var ude at harve, hvordan flyvemaskinerne meget lavt fløj hen over hestene, så de blev skræmte.

Vi fik besked på at mørklægge over hele huset. Vi måtte klare det med tæpper, lagener o.lign., da vi umuligt kunne skaffe rullegardiner så hurtigt.

Vi boede få meter fra banelinjen, her var støbt fundamenter over jernstativer ved siden af banelinjen, så englænderne ikke kunne køre her, hvis de invaderede Danmark fra vest. Vores mark blev gravet lige tværs igennem fra sydvest til nordøst, og der blev bygget pansergrave. Øst for gården var der løbegrave, og i nord pigtrådshegn.

En overgang var der tale om, at vores gård skulle sprænges i luften, da de mente, pansergraven skulle gå, hvor gården lå. En anden gang fik vi besked om at flytte 4 kornstakke inden mandag morgen. Det var om lørdagen, og da min far ikke ville arbejde om søndagen, lod han være, og der skete heller ikke noget ved det.

Jeg har flere gange som barn været bange for, at tyskerne skulle komme og tage far, det skete jo med flere andre mænd, vi kendte. Så jeg husker, at hvis der kom en tysker og skulle tale med far alene, listede jeg lige så stille bag efter, for at være sikker på, at der ikke skete far noget.

Og selv om jeg var klar over, at mine forældre ikke holdt med tyskerne, så jeg dog, at de følte medlidenhed med dem, når en af dem tog en af os på armen og sagde, at hjemme i Tyskland havde han en datter. - Og da mine forældre så, at tyskerne i den sidste tid sultede, gav de dem lov til at købe æg og mælk af os.

Vi børn oplevede befrielsesbudskabet den 4. maj som en uforglemmelig dag. Far og mor var til samtalemøde, da vi hørte BBC's radioudsendelse, og blev klar over, at Danmark var frit igen. Vor spontane glæde gav sig udtryk i, at vi højste flaget, så løb vi om til Højgård (der ingen radio havde) og fortalte dem, at tyskerne havde kapituleret. Vi blev oppe en halv time længere, end vi måtte. Så tog vi flaget ned og gik i seng.

De kristne højtider blev fejret med kirkegang, og så lidt arbejde som muligt. - Julen på Ertbjerg foregik på følgende måde:

Dyrene blev malket og fodret tidligt. Alle, der kunne undværes, var i kirke.

Vi spiste suppe, hønsekød og ris a l'amande. Far læste juleevangeliet. Så blev der vasket op og tændt juletræ, vi dansede om juletræet og fik nogle få gaver. - Senere på aftenen fik vi godter og legede med gaverne.

I juledagene kørte vi i fjedervogn eller i kane ned og besøgte faster og bedstefar, og vi var til søndagsskolens juletræ, og på julebesøg hos onkel Anders og faster Sine, og de samme kom så til os en af jule- eller nytårsdagene. Vi børn havde megen glæde af at spille forskellige spil med hinanden i juledagene, når vi ikke var på besøg eller havde gæster.

Hver sommer tog mor af sted til Kolding en tre dage, og hun tog gerne et par af os med. Så besøgte vi mors mor på De Gamles Hjem i Kolding og morbror Ovidius og tante Anna i Agtrup, og mors bror Emanuel kom også, mens vi var hos mors mor.

Far tog ligeledes nogle dage fri hver sommer til at besøge sin søster og svoger, der havde en gård i Vester Hede ved Hejnsvig, da var der også altid et par stykker af os med.

Da mors mor havde været syerske, kan jeg også huske, at hun af og til kom på besøg i Ertbjerg og blev en uges tid, og så kom symaskinen i gang, og hun syede kjoler til os fire piger.

Den sidste sommer, jeg gik i skole, var jeg ude at tjene. Det var hos tømreren Niels Kragelund og hans kone i Lomborg Mejeriby, et ældre ægtepar. Jeg cyklede så hjem to gange om ugen, sov hjemme de to nætter og var i skole fra 7-13, men jeg længtes hjem, særlig hvis der var nogen syge på gården. Jeg husker engang, mælkekusken kom og fortalte, at sygebilen havde været på Ertbjerg, og jeg gik der hos tømreren og vidste ikke, hvem det kunne være, der var syg derhjemme, men det var min bror, som var faldet af hesten og havde fået en blodsamling i knæet.

Til mine barndomserindringer hører også, at bedstefar døde, da jeg var 10 år gammel. Vi piger havde alle fået blå nederdele og hvide bluser. Vi strøede gran på vejen. Efter begravelsen var vi med ved spisningen hos faster Krista.

Til min konfirmation ønskede jeg mig en sang, da jeg var meget glad for at synge. Jeg fik tre sange, en fra mor, en fra de tre fastre, og en fra familien Skov.

Når vi havde konfirmations-eftergilder, var der mange mennesker med, omkring 100, så blev soveværelset ryddet, så der kunne spises i de tre stuer og soveværelset.

Vi havde kogekone. Det må have været svært for mor at få samlet mærker nok, så vi kunne få sukker, kaffe o.lign. til et sådant gilde.

Af større oplevelser i barndommen vil jeg nævne, at vi fik pakker fra U.S.A. efter krigen. De var afsendt af fars brødre eller fætre, og de indeholdt gerne kaffe, kakao, ris eller måske tøj. Varerne blev så fordelt i familien.

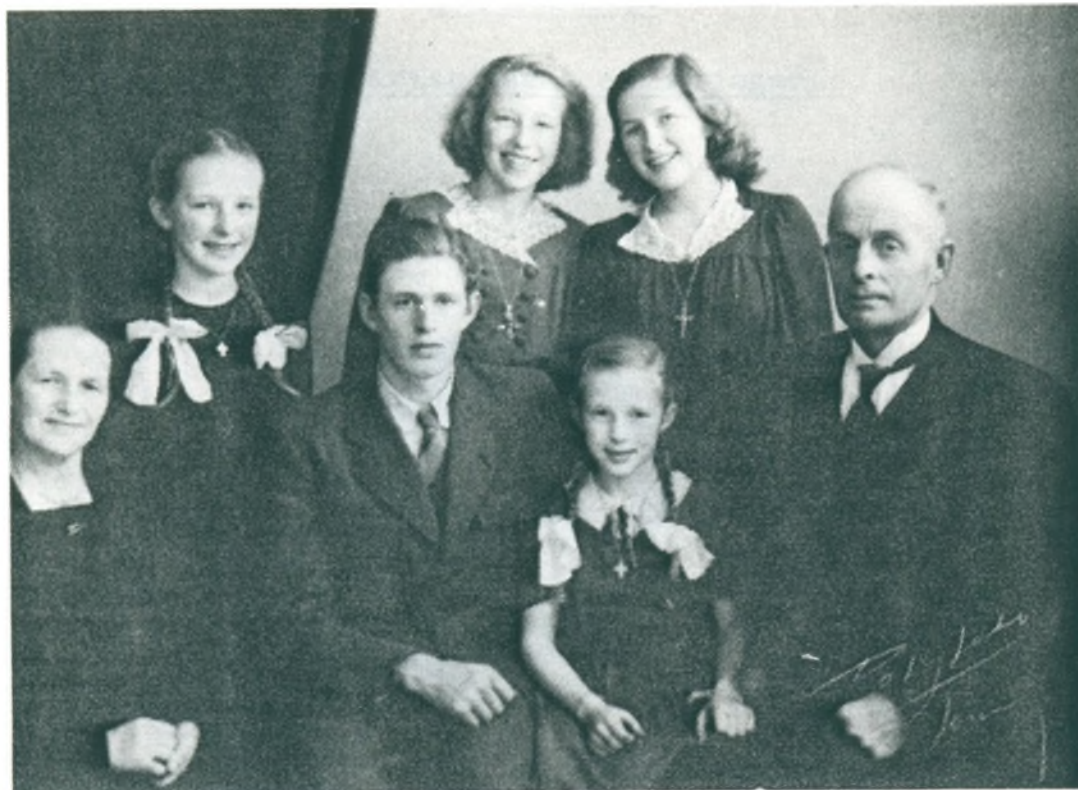
Det var også meget store begivenheder, da fars brødre og fætre med koner kom hjem, da smagte vi for første gang tyggegummi, og jeg skrev en velkomstsang til min farbror. Tyggegummiet blev udlånt til de bedste veninder i skolen.

For mig blev barndomstiden i Ertbjerg lys og lykkelig trods krig, og trods fars sygdom.

Min far var på sygehuset flere gange, han havde blodforgiftning i venstre hånds ringfinger, og denne forgiftning var skyld i, at alle fingrene blev stive på venstre hånd. Han havde også brandbylder, og flere gange lå han syg derhjemme med lungebetændelse.

Som 15-årig tog jeg hjemmefra og kom til at tjene på en gård i Rom hos Marie og Chr. Bech, nogle af vore bedste venner. De havde haft en gård nær Ertbjerg, så vi kendte dem vældig godt.

Senere kom jeg på Statens seminarium for Småbørnslærerinder i Vejle, blev lærer på Jegindø i 7 år, Forbundssekretær for F P F i 6 år, derefter ½ år i U.S.A., og derefter i Ørum Djurs som lærer indtil nu.

Ruth - Maren - Marie
Emma - Christian - Lydia - Peder

Emma og Peder Ertbjerg Pedersen med deres fem børn, de fem, som hver for sig har skrevet deres erindringer til denne bog.

175.

10. kapitel.

Ruth Kristensens erindringer.

R u t h .

Ruth Elisabeth Ertbjerg Pedersen,
født den 11. marts 1936 i Lomborg sogn.
gift den 7. december 1957 med J. Nikolaj Kristensen.
bor i "Lund", Lundvej 36, 7650 Bøvlingbjerg.
Ruth og Nikolaj har 4 børn og 1 barnebarn (se side 178).

Ruth fortæller:

Hvis jeg skal fortælle noget, jeg husker fra min barndom, er det første, som falder mig ind netop noget, som har tilknytning til slægten. Jeg husker, vi kørte med heste og fjedervogn ned til Bedstefar og faster juledag. Faster Krista dækkede altid så fint op, med masser af gode sager, f.eks. fik vi tit vinbudding til dessert.

Onkel Anders og faster Sine besøgte vi også tit, da de kun boede et par km. borte. Her husker jeg særlig deres meget små stuer, og onkel Anders, der tit læste sømandshistorier for os. Bølgerne gik altid højt, men det endte heldigvis med, at skibet kom godt i havn.

Højdepunkter var det, når et par af vi børn fik lov engang om året, enten at komme med far ned til faster Kristiane i Hejnsvig - så skulle vi op midt om natten og med et meget tidligt tog.

Eller vi var med mor i Kolding for at besøge vores mormor. Så fik vi flere gange lov til at komme ind og se Koldinghus.

Noget af det, som også satte kulør på tilværelsen, var når en af vore farbrødre var hjemme fra U.S.A. Jeg husker især, da farbror Einer var hjemme i 1949-50. Da skete der en masse usædvanligt for os. Han fik det ordnet, så der kom en mand fra B & O i Struer og optog noget på stål-bånd. Vi sang julesalmer, og far læste juleevangeliet. Vi sang også en masse andre danske sange, som farbror Einer fik med til Amerika.

Einer forærede mig en væv, som hele familien vævede på.

Og han kørte lange ture med os børn i en bil, han havde lejet.

Jeg husker mest far, som var nøjsom, gudfrygtig og tit pessimistisk. Mens mor var den glade, udadvendte, hjælpsomme og optimistiske. Hun var også i skolekommissionen, og hun arbejdede meget for søndagsskolen. Jeg husker flere gange vi var på søndagsskoleudflugt til Vesterhavet eller Ferring Strand. Da havde hun lavet en lille skattejagt, en anden gang opførte vi et lille syngespil om Snehvide og de syv små dværge.

Tre ting var jeg bange for som barn: Toget, som kørte lige forbi, må jeg inderst inde have været bange for, idet jeg mange gange drømte, toget kørte af sporet og var lige ved at køre over en af os.

En anden ting var rotter. Dem havde vi af og til i udhuse-
ne. Engang skulle der rigtig ryddes ud i roehuset, og da fangede vores hund 32 rotter !

Den tredie ting var tyskerne. Jeg husker, at jeg hver dag i lange tider bad Gud beskærme os mod tyskerne.

Der var jo også mange ting at glæde sig over. Om vinteren var vi tit ude at se efter nordlys og kigge på stjerner. "Karlsvognen" sad altid lige over laden.

Når der var is, løb vi på skøjter henne på mosen.

Vi spillede en masse forskellige spil med æselkortene eller dam, nitavl eller matador.

Vi skulle selvfølgelig også hjælpe til med noget, f.eks. at tærse korn, det var noget af det værste, jeg vidste, da det støvede helt forfærdeligt. Men Lydia og jeg var nok, som de mindste, ikke så hårdt spændt for med arbejde. Vi fik som de eneste lov til at lære at spille på orgel. Jeg spillede tit, når vi havde gæster, for vi sang meget derhjemme.

Jeg vil slutte med at fortælle, at jeg ligesom også mine forældre og søskende, som ung var på Rønde højskole. Jeg nåede også at få en lille barnepleje-uddannelse, inden jeg blev gift med Nikolaj. Vi fik fire børn, og foreløbig ét barnebarn. Her er datoerne:

	født
Poul Erik Kristensen	12.02.1959
Dorthe Kristensen	26.08.1961
Annette Kristensen	15.06.1963
Bjarne Kristensen	05.03.1970

Poul Erik blev gift med Mona 13.09.1980.

Ditte blev født 19.09.1984.

(se også slægtstavlen på side 106).

Sølvbryllup den 7. december 1982.

Annette, Dorthe, Bjarne, Mona, Poul Erik
Ruth og Nikolaj

Marie og Ruth
den 7.12.1957.

Fire generationer.

1. Emma Pedersen (1895)
2. Ruth Kristensen (1936)
3. Poul Erik Kristensen (1959)
4. Ditte Kristensen (1984)

11. kapitel.Lydia Kristensens erindringer.Lydia .

Lydia Ertbjerg Pedersen, født den 30.7.1938 i Lomborg sogn.
 gift den 23.5.1958 med Jeppe Kristensen fra Engmark i Rom.
 bor i Hjortkær i Fabjerg sogn, Dubgårdvej 5, 7620 Lemvig.
 Jeppe og Lydia har 3 børn:

	født
Jan Kristensen	08.05.1961
Ivan Kristensen	06.09.1964
Jef Kristensen	19.01.1972

Efter at have arbejdet med børn i over tyve år påbegyndte Lydia i 1983 som 45-årig en uddannelse til børnehavepædagog på Holstebro Børnehaveseminarium, hvor hun tog eksamen i 1986.

Lydia har ligesom sin mor (side 105) en pæn håndskrift. Det er vist fælles for alle børnene fra Ertbjerg. Lydias indlæg bringes derfor i facsimile på de følgende sider. Den håndskrevne form gør det ligesom mere personligt.

Jeg hedder Lydia og blev født den 30-7-38 i Lertbjerg, som nr. 5 i flokken. Det skulle nu have været en dreng, - efter 3 piger på rad - havde far i hvert fald ønsket sig en dreng.

Min allerførste erindring derhjemme fra kostalden. Mor malkede jo hver dag, så Maren skulle køre med mig i barnvognen, selvom jeg var mellem 2 og 3 år. Hun ville så køre ud ad døren til gården, der var et trin ned, og så vältede barnvognen. Jeg kan huske, mor rejste sig så hurtigt fra køen at malkestolen vältede, men jeg tog ingen skade.

Noget der kom til at præge mine første barnår, var jo krigen. Den markede vi en hel del til, idet vi gennem marken havde både pigtrådsparringer, løbegrave og en tankfælde (en grav på 4 m bred og 3 m dyb som gik fra det ene hjørne i marken til det andet - ca 500 m i vores mark)

Dertil kom, at jernbanen jo gik lige bag om kostalden, og der var sabotageragt på døgnnet rundt. Vi børn kunne godt mærke på far, at det var slemt for ham, som de ødelagde vores jord, - drænledninger og stjal vores ting, - men vi var jo børn og udmyttede tingene til leg. Cement-piller, hvor jernbanen krydsede tankfalden, blev brugt til at springe over, og når vi stod på dem, kunne vi se vidt omkring, - den mindste var min - jeg var jo den mindste. Et hul i banen, hvori der skulle sættes en jernkolos hvis englænderne kom, brugte vi til at kravle ned i. Christian blev endda siddende der engang og lod toget køre hen over sig, selvom der ikke var mange cm. at give af.

Engang skulle vi hente køerne, som stodovre på den anden side af pigtrådsparringerne. De stod jo i tøjr, for jorden var skåret ud i mange småstykker af tyskernes fastningsværker. Så ville vi se,

hvem der hurtigst kunne komme over til køerne. Christian skulle hoppe over det sammenfiltrede, rustne pigtrådmårn skulle løbe udenom og Ruth kravle under. Jeg blev ikke regnet med, for jeg var jo så lille. Hvem der kom først husker jeg ikke, for Christian rev to lange flanger fra øverst til nederst på det ene ben. Han ville ikke fortælle det derhjemme, for det var jo ikke så godt, at vi havde leget i stedet for at gøre det, vi skulle. Først da vi havde spist til aften, viste han det til mor, og så kom han hurtigt afsted til lægen og fik indsprøjtning mod stivkrampe.

Jeg blev helt gode venner med mange af de tyskere og danske arbejdere, som gik der hver dag. Mangen en 16 og 25 øre blev tjent ved at hente vand at drikke til dem. Sabotagevagtens banecykel eller drasine fik ofte lov at køre på mellemtogetiderne. Tit lagde vi 1 og 2 ører på skin-

nerne og lod toget køre over dem for at se, hvor sjove de kom til at se ud. Skinnerne blev brugt til at gå balancegang på, og se hvor mange skinner vi nu kunne gå uden at falde ned. En gang kan jeg huske, jeg ikke var langt fra at blive kørt ned af toget. Vi var alene hjemme, og de andre gik hen i marken for at hente hestene hjem. De gik på banen, det var lige så naturligt for os, som når andre brugte en vej. Pludselig råbte de andre noget til mig, - jeg stod midt på banen og råbte: „Hvad nogle gange. De råbte endnu mere og fægtede med armene. Så hørte jeg noget bag mig, og vendte mig om, - da var toget ikke langt fra mig. Det var toget, de ville gøre mig opmærksom på, - og jeg nåede at komme væk. Banen havde en stor plads i vores hverdag, og vi inddelte tiden efter hvornår 11 toget eller 3 toget kom for så måtte vi gå hjem fra marken og få kaffe osv. Jeg har mange gange drømt.

at toget kørte af skimmerne og kørte efter mig, lige meget hvor jeg løb.

Vi fik virkelig lov at bestille noget. De andre sagde at jeg blev forkalet fordi jeg var den mindste, - jeg fik først lært at malke som 7-8 årig, de andre havde lært det som 5-6 årige. Min foretrukne ko at malke hed Grøtke - mange af dyrene havde navne. Pligter havde vi allesammen - alt efter alder. En skulle give høns, en anden vaske mejerispande, een skure roer osv. I den tid markarbejdet stod på var der jo ekstra meget. Vi kunne godt være i marken og hørve en time før vi skulle i skole kl. 7 om sommeren. 2 til 5 ører var lønnen for hver række roer vi lugede - alt efter længde, og 10 ører pr. række gulerødder, som der skulle kræves til. Øndeløse kunne rækkerne virke, og jeg kunne aldrig følge med de andre, ellers kunne vi godt gå og gatte gåder eller lige „skibet er ladet med“ osv.

Christian var en spillernatur, og utedaglige er de kroner vi har vaddet, eller sat 10 ører på spil ved at se, hvem der kunne ramme flest kartofler i kurven, når vi samlede kartofler op om efteråret. Jeg var jo 7 år yngre end han, og fik derfor somme tider en fordel ved at stå lidt tattere på, men jeg tabte tiest alligevel. Een gang var det vognen, vi skulle ramme, og vi stod lige med hvor mange vi havde ramt i - jeg manglode een og den ramte hjulet på vognen og hoppede op i vognen - for en gangs skyld vandt jeg. Om aftenen snakkede mor om, at hun syntes ikke det blev til så meget med det samlede kartofler op, - og vi havde lidt dårlig samvittighed.

Tærsker var det værste vi vidste, der var rotter og mus, og det støvede forfærdeligt, - vi havde ingen halmpresser, så det var løs halm. Christian skulle lagge i tærskemaskinen, een lagge mig på bordet, een

tage halm fra og jeg trådte i halmen oppe på kostaldloftet. En gang vi var alene hjemme, prøvede vi at hoppe fra loftet og ned på ladegulvet, hvor der lå et ganske tyndt lag halm. Det gik godt nok et stykke tid, selv jeg turde. Men så skulle det gøres sværere, vi skulle hoppe helt oppe fra hanebjælken. Jeg turde ikke rigtigt, og sad længe og tog mod til mig, - men Christian sagde: „Kom nu” og så sprang jeg. Det blev helt sort et øjeblik, og så kunne jeg ikke få luft. De andre blev vist også bange, for Christian sad og holdt mig oprejst til jeg igen kunne få vejret. Mange dage efter kunne jeg mærke det i ryggen, men vi fortalte det ikke til far og mor, for vi var blevet voksne.

Far var svagelig, han kunne ikke tåle at fryse og fik let lungebetændelse. Men vi var så vant til, at han var syg, at vi ikke tog os så meget af det, - livet gik jo videre.

re endda. Men en katastrofe var det hvis mor blev syg. Det skete engang at både far og mor kom på sygehuset, så de lå der på en gang. Da ambulancen også kom og hentede far, løb jeg om bag ved huset; gemte mig og græd. Jeg ville ikke se at de bar far ud. Så blev Maren sendt over til faster Sine, som så kom og hjalp os.

Der blev sparet på mange ting. Under krigen kunne vi jo slet ikke få det, vi skulle bruge. Jeg syntes aldrig, jeg fik andet end aflagt og omsyret tøj fra de andre. Vi fik alle 4 piger en rød fløjlskjole, - dem har jeg brugt alle fire, - tilsidst syede mor lange bukser til mig af 2 af kjolerne. Det var, da far havde accepteret, at piger godt kunne gå med lange bukser. En gang fik jeg dog selv en ny frakke, det var noget stort for mig.

Julegaver var der jo ikke så meget med. Det var mest nyttige ting. En dukke havde de vi hver, og jeg husker, at jeg et år fik et

træpenalhus med et pænt billede på låget + en lille hund med en nål bag på (til 35 ører). Desværre tabte jeg den, så den blev væk, det sørgede jeg meget over.

Noget helt fantastisk i vores barndom var, når vi fik besøg fra Amerika af vores to farbrødre. Det var en eventyrverden, som der åbenbarede sig for os, både hvad ord angik, og med de ting de bragte med sig. Juleaften 1947 fik vi f. eks. alle appelsiner, det havde ingen af vi børn nogensinde smagt på grund af krigen. Jeg fik et dukkehus, som jeg blev utrolig glad for, - men jeg havde nok lidt dårlig samvittighed over at jeg fik så stor en gave, og de andre ikke.

Der blev hver dag læst dagstykke og bedt borbøn. Mor holdt søndagsskole i mange år. Det var hun god til, hun kunne virkelig få børnene til at lytte, - og når der var juletra, kunne hun lege med børnene som ingen anden.

Vi var jo mange til at lege, så vi kunne lege kronspil, dåsestjil, rindbold eller andre lege som krævede flere. Og vi har spillet et utal af spil.

På trods af at vi arbejdede meget, havde vi en god og tryk barndom. Når vi blev konfirmeret, blev vi betragtet som voksne, der selv måtte tage ansvaret for vore handlinger. Vi fik ikke besked om at være hjemme til bestemt tid-far og mor stoled på os. Selv om far og mor var gamle og gammeldags som forældre, sagde de aldrig noget til at jeg tidligt begyndte at komme sammen med Feppe.

Den 23-5-58 blev jeg gift med Feppe Kristensen fra Engmark i Rom. Vi har 3 drenge, Jan født d. 8-5-61, Ivan født d. 6-9-64 og Jef født 19-1-72 og vi har hele tiden boet i Hjortkar i Fabjerg

Lydia Ertbjerg Kristensen
Dubgårdvej 5
7620 Lemvig.

Lydia og Jeppe den 23. maj 1958.

Familien Kristensen den 13. april 1986. Jefs konfirmationsdag.

Jeppe - Lydia - Jef - Jan - Ivan.

Foran Lydia lille Jane, som er i familiepleje hos familien Kristensen, og som her har fundet sig et godt hjem.

Jan er ingeniør og bor i Skjern.

Ivan er p.t. på en jordomrejse af to års varighed. Lemvig Folkeblad bringer et rejsebrev fra ham en gang om måneden.

Jef går stadigvæk i skole.

12. kapitel.P. Chr. Ertbjergs søskende.Familien i Sønderbak i Ferring.

Peder Bjerregaard Knudsen, født 12.9.1816 i Flynder sogn.
 død 27.8.1892 i Lomborg sogn.
 viet 20.10.1849 i Lomborg kirke til
 Else Godballe Pedersdatter, f. 10.6.1821 i Bøvling sogn.
 død 20.5.1893 i Lomborg sogn.

De havde 6 børn, alle født i Ferring.

1. Mette Marie Pedersen, født 5.1.1852, død 7.2.1924 i Tørring sogn.
 viet 13.10.1886 i Lemvig kirke til
 Christian Bjørndal, født 7.6.1855 i Gudum, død 19.3.1936 i Tørring
 bestyrer på Tørring Fattiggård, boede senere Grønhøj. Ingen børn.
2. Niels Christian Pedersen, født 16.11.1854, død 1.1.1928 i Bonnet.
 viet 4.11.1881 i Ferring kirke til
 Mariane Andersen, født 10.11.1851 på Jegindø, død 21.4.1922 Bonnet
 boede i Vandborgstoer. Vævere. 1 barn.
3. Peder Christian Pedersen, født 26.5.1857, død 17.4.1944 i Lomborg.
 viet 7.10.1883 i Lomborg kirke til
 Maren Lund, født 8.12.1862 i Ertbjerg, død 12.4.1930 i Ertbjerg.
 Denne bogs hovedpersoner. Der var 15 børn i ægteskabet.
4. Karen Marie Pedersen, født 14.7.1859, død 15.4.1942 i Lemvig sogn.
 viet 30.5.1886 i Tørring kirke til
 Mads Gransgaard Nielsen, født 10.4.1863 i Tørring, død 28.12.1890.
 viet 2. gang 22.9.1891 i Tørring kirke til
 Mads Nielsen, født 4.9.1869 i Ramme sogn, død 7.4.1957 i Lemvig.
 Boede i Sdr. Gransgård i Tørring. 7 børn i alt.
5. Søren Pedersen, født 7.11.1861, død 8.8.1929 i Grønhøj i Tørring.
 Ugift. Boede mange år i Amerika.
6. Peder Sakskjær Pedersen, født 31.8.1863, død 23.11.1926 i Gimsing.
 viet 8.11.1888 i Resen kirke til
 Lucie Møller, født 24.8.1865 i Resen, død 9.4.1944 i Gimsing sogn.
 Boede først Sønderbak i Ferring, senere Grøneng, Gimsing. 2 børn.

197.

De seks børn fra hjemmet i Sønder Bak, Ferring.

Billedet er taget i 1917 i Grøneng i Gimsing
hos Peder Sakskjær Pedersen.

Bageste række: Niels Christian, 62 år, Peder Christian (60)
Søren (55), Peder Sakskjær (53).

Forreste række: Mette Marie (65), Karen Marie (57).

1. Mette Marie Pedersen.

Det ældste af Else og Peder Bjerregaard Knudsens børn var Mette Marie, født 5. januar 1852 i Ferring sogn.

Død 7. februar 1924 i Tørring sogn, 72 år gammel.

Hun brugte kun navnet Marie - Krista Ertbjerg kaldte hende faster Mitte.

Den 13. oktober 1886 blev hun i Lemvig kirke viet til ungkarl Christen Christensen (Bjørndal) fra Gudum sogn.

Han var da 31, hun 34 år gammel. Ægteskabet var barnløst.

I 1888 fik Marie og Christen Bjørndal plads som bestyrerpar på Tørring Fattiggård, hvilken stilling de beklædte i mange år.

Christen Christensen var født 17.6.1855 i Gudum sogn, søn af Peder Christian Christensen og hustru Ane Sørensen, Trindgaard i Gudum. Af kirkebogen fremgår det, at hans gudmor var fra Bjørndal, der må have været en nær forbindelse for slægten til dette sted, for han kaldte sig senere altid Christen Bjørndal.

Folketælling 1890, Tørring sogn.

<u>Fattiggården.</u>	alder	født	stilling
Christen Christensen Bjørndal	36	Gudum	Fattiggårdsbestyrer
Marie Pedersen	37	Ferring	hans kone
Ellen Marie Nielsen	17	Houe	Tjenestepige
Hans Boel	70	Nørlem	Fattiglem
Peder Kristian Jensen	9	Harboøre	"
Ane Kirstine Munk	76	Vandborg	"
Kristiane Sofie Frederikke Jensen	60	Tørring	"
Else Marie Bak Jensen	83	Vandborg	"

Der var altså 5 fattiglemmer i 1890. I folketællingen 1901 var antallet 9 fattiglemmer + en logerende sypige, så da var husstanden på 13 personer. - Det var næsten alle gamle folk. Dengang var der ingen alderdomshjem, endsige plejehjem, så fattiggården var ensomme gamles eneste mulighed.

Mette Maries brodersøn Peder fra Ertbjerg kom i året 1900 til Tørring fattiggård som hyrdedreng. Om sine oplevelser dér fortæller han selv:

Båndoptagelse.

Den 20.2.1969 fyldte Kristas ældste bror Peder 80 år, og i den anledning blev han interviewet af sin datter Maren, som optog samtalen på bånd. Her bringes et lille uddrag, hvor Peder fortæller om sit ophold som hjorddreng hos faster Mette Marie Bjørndal.

Maren: Hvornår kom du ud at tjene første gang ?

Peder: Det var i året 1900, da jeg var 11 år, da kom jeg til Tørring Fattiggård.

M.: Nu skal du fortælle om din slægt langt tilbage.

P.: M-ja, kan jeg ikke lige fortælle lidt om det der - jeg skulle have 20 kr. for den sommer, og så gav de mig også et par nye træsko, de kostede 1 kr 20 øre, dem gav de mig helt frivilligt. Jeg fik ikke en øre af de 20 kr., men det havde jeg da heller ikke regnet med, at jeg skulle have.

M.: Fik din far dem ?

P.: Ja, ja. - men jeg længtes sådan hjem, da jeg var i Tørring Fattiggård.

M.: Var du ikke sommetider hjemme da ?

P.: Det var meget sjældent, det var så lidt.

M.: Hvad skete der så ?

P.: I Tørring Fattiggård gik jeg til børnegudstjeneste oppe i Tørring missionshus - sammen med Kjeldager !
Mads Gransgaard holdt søndagsskole for os. Han havde et langt skæg, der gik helt ned på brystet, da var han 30 år.

Mette Marie havde tilbøjelighed til tungsind, og efterhånden blev hendes humør så svingende, at de måtte opgive bestyrerpladsen på fattiggården. De købte i stedet en ejendom "Grønhøj" i Tørring. Der døde Mette Marie i 1924. Christen Bjørndal levede som enkemand endnu i knap 12 år. Han fik en husbestyrerinde, som hed Karen Jensen. Hun var dygtig og sørgede godt for ham.

Chr. Bjørndal var stadig en rask mand, og med sine heste passede han Thøger Larsens barndomshjem ved Gjellerodde. Det ejedes af digterens søster Bodil Larsen.

Lemvig Folkeblad for 20.3.1936 meddeler under rubrikken
MIDT- OG VESTJYLLAND:

Fhv. gårdejer Chr. Bjørndal, Tørring, er i går pludselig død.
Han stod og talte med smed Johs. Nielsen, da han pludselig
faldt om, død af et hjerteslag. Afdøde, der blev 80 år, var
i en årrække bestyrer af Tørring Fattiggård.

Dødsannoncen lød som følger:

Det bekendtgøres for slægt og venner, at fhv. gaardejer

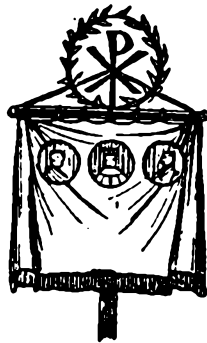
Chr. Christensen Bjørndal

i dag pludselig er afgået ved døden i en alder af 80 år.

Han begravnes onsdag den 25. marts kl. 1 fra hjemmet.

Grønhøj, Tørring, den 19.3.1936.

Karen Jensen

2. Niels Christian Pedersen.

Den næstældste i søskendeflokken i Sønder Bak i Ferring var Niels Christian Pedersen, født 16. november 1854.

Som ung arbejdede han som landbrugsmedhjælper, og i 1881 tjente han på gården Nr. Damsgaard i Ferring.

I nabogården Øster Damsgaard tjente en ung pige, som hed Mariane. De to unge blev kærestere - måske var de det før - og den 4. november 1881 holdt de bryllup i Ferring kirke. Bruden, som hed Mariane Andersdatter, var fra Jegindø, hvor hun blev født 10.11.1851, datter af fisker Anders Christian Nielsen Holm og hustru Inger Marie Andersdatter.

Mariane og Niels Christian Pedersen, Vandborgstoer.

Marianes hjem lå i den nordlige del af Jegindø. i et distrikt, som hedder Ibsted.

Ved brylluppet var han 26 år, hun 29 år gammel. Som forlovere er noteret hans far, Peder Knudsen, samt hendes husbond, P. Borg Damsgaard.

Mariane og Niels Christian Pedersen kom til at bo i en lille ejendom, som hedder Galtmosehus. Den ligger i et mindre område, som kaldes Vandborgstoer. Det er i Vandborg sogn, lidt NØ for Råbjergvej, knap 2 km. fra Bonnet station. Se kortet næste side.

Om Galtmosehus oplyser fhv. skyldrådsformand Niels Sejr Yderstræde, Ramme:

Galtmosehus, beliggende i Vandborg sogn, Lemvig kommune, Vandfuld herred, er i dag en ejendom på 16,6 ha. Den er matrikuleret under matr.nr. 20 b Præstegården, Vandborg, med 7,0 ha, 12 d Præstegården Vandborg med 5,0 ha, samt matr.nr. 11 n Præstegården Houe, 4,6 ha. Ejendommen er antagelig opstået ved sammenlægning af udlodder fra følgende gårde, som har ovennævnte matrikelnumres bogstav a som hovednummer, nemlig matr.nr. 20 a Galtmose i Vandborg, matr.nr. 12 a, Nørgård i Vandborg, samt matr.nr. 11 a, Store Houdam i Houe sogn.

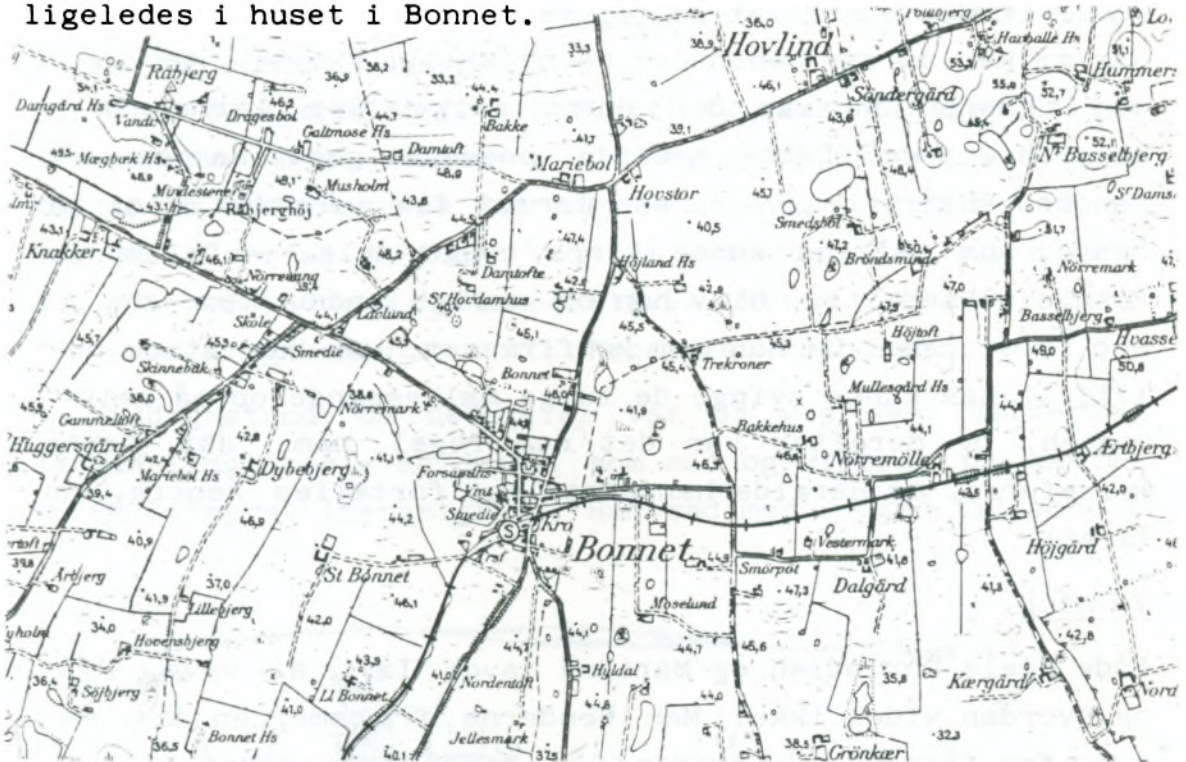
"Vandborg Stoer" er formentlig, som navnet siger, betegnelse for et område af Vandborg sogn, som i forrige århundrede lå udyrket hen, og hvoraf flere gårde i Vandborg og Houe ejede parceller, som så senere er opdyrket og udstykket til oprettelse af selvstændige småbrug og husmandssteder.

Vandborgstoer er et mærkeligt navn. Endelsen "stoer" findes også i Tørringstoer og Houstoer. Holstebro bibliotek har prøvet at finde ud af, hvad stoer betyder, men det står ikke i nogen af de mange leksika, som findes over jysk dialekt. Den lokale befolkning siger Wandborg-stu'r, men det kan jo ikke have noget med "stor" at gøre, da det kun er små ejendomme.

Når børnebørnene i dag taler om, hvor bedsteforældrene boede, siger de altid Vandborgstoer, ikke Galtmosehus.

Så boede da Mariane og Niels Chr. Pedersen i Galtmosehus i 30 år, og de fik en søn Harald, født 21. juni 1892, han var eneste barn.

Marianne døde i Bonnet den 21. april 1922. 70 år gammel, Niels Christian døde den 1. januar 1928, 73 år gammel, ligeledes i huset i Bonnet.

Geodætisk Institut 1:25000. Man ser Galtmosehus ca. 2 km. nordvest for Bonnet. Bemærk endvidere Ærtbjerg i Lomborg ca. 3 km. øst for Bonnet. I Ærtbjerg (Ertbjerg) boede Niels Christians yngre broder Peder Christian Pedersen, som er omtalt foran i denne bog.

Galtmosehus var som før fortalt et husmandssted på ca. 30 tdr. land, men jorden var sandet og fattig, og det økonomiske udbytte ved landbruget derfor ringe.

Men Mariane og Niels Christian var driftige folk, som fandt ud af på forskellige måder at supplere indtægten. Ekstra indtægterne var navnlig tre: Mælkekørsel, vævning og dagleje.

Mælkekørsel.

Det lykkedes N.C. at få akkord på en mælketur til Vandborg mejeri. Han kørte fra gård til gård og tog mælkejungerne, som folk havde stillet ud til vejen, op på vognen.

Når mælken så var behandlet på mejeriet, skulle han samme vej tilbage. Nu var der skummetmælk eller kærnemælk i mejerispandene. Dette arbejde passede godt sammen med landbrugsbedriften, idet han derved fik udnyttet sine to heste, som sagtens kunne klare begge dele. - Da sønnen Harald voksede til, blev han om muligt endnu mere dygtig end forældrene. Da han var konfirmeret, var han stærk nok til, at han kunne svinge de tunge mælkespande op på mælkevognen, og derefter var det som regel ham, der kørte mælketuren. Om Haralds handelstalent fortælles senere, nu først:

Vævning.

Både Niels Christian og Mariane havde lært at væve. Hvor og hvordan vides ikke. Men bønderne fra omegnen kom med garn fra fåreavlen. Fårenes uld havde husmoderen vasket, kartet og spundet - men garnet skulle ikke tvindes, det skulle det kun til strikketøj. Af garnet vævede N.C. og Mariane især "hylsklæder" til brug i sengene. De lunede så dejligt i de kolde vinternætter. På gårde i Dybe ligger der stadig gulvtæpper, som i forskellig størrelse blev fremstillet i vævestuen i Vandborgstoer. I daglig tale kaldtes Niels Chr. Pedersen altid "Æ Vøwer" både i Vandborg og i Bonnet. Når man sagde Æ Vøwer, så vidste folk straks, hvem det var.

Dagleje.

Den dygtige mand levnede sig også tid til at gå ud i dagleje og tjene en skilling ved arbejde for fremmede. Det var som regel i Tørring, han arbejdede, der havde han jo sine to søstre. Den ældste, Mette Marie, var gift med bestyreren på Tørring Fattiggård, og lillesøster Karen Marie var kone i Gransgård.

Når N.C. skulle på dagleje i Tørring, stak han altid lige til over markerne. Dengang gik alle på landet med bare fødder om sommeren, så det tog ikke lang tid for ham at løbe til Tørring. På sin vej til arbejde fik han engang lov til at redde et menneskeliv. Herom fortæller hans sønnesøn, slagtermester N. C. Pedersen, Thyborøn:

En middagsstund, da bedstefar var på vej over markerne, så han langt borte en dreng, som sad og vippede på kanten af en liimgrav (mergelgrav). Han sad med ryggen til vandet.

Pludselig forsvandt drengen. Bedstefar løb, alt hvad han kunne, derhen. Der lå drengen nede i det dybe vand. Han havde ikke en chance for selv at redde sig op, da mergelgraven havde lodrette sider. Men bedstefar fik da drengen trukket op af vandet. Drengen var fra en gård i nærheden. Bedstefar fulgte med drengen hjem, men kun til forstuen, der sagde han til drengen: "Gå nu ind og få noget tørt tøj på !" Så gik bedstefar, for det sømmede sig ikke, at en husmand uden videre gik ind i stuen på en gård.

Som den beskedne mand, bedstefar var, kendte han sin plads i samfundet, derfor gik han ikke med ind.

Drengen fortalte jo sin mor og far, hvad der var sket, men han vidste ikke, hvem den fremmede mand var, som havde hjulpet ham op af vandet.

Forældrene fik dog opspurgt, hvem redningsmanden var, og det medførte et livslangt venskab mellem de to familier. Hvert efterår, når julegrisen var slagtet på gården, fandt et stort stykke af grisen vej til det lille væverhjem i Vandborgstoer. Man forstår forældrenes taknemlighed.

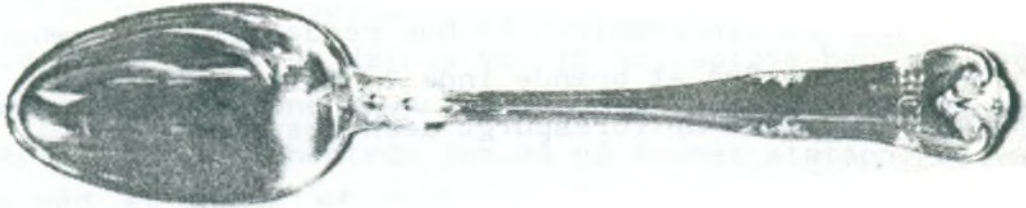

Husmandsbrandkassen.

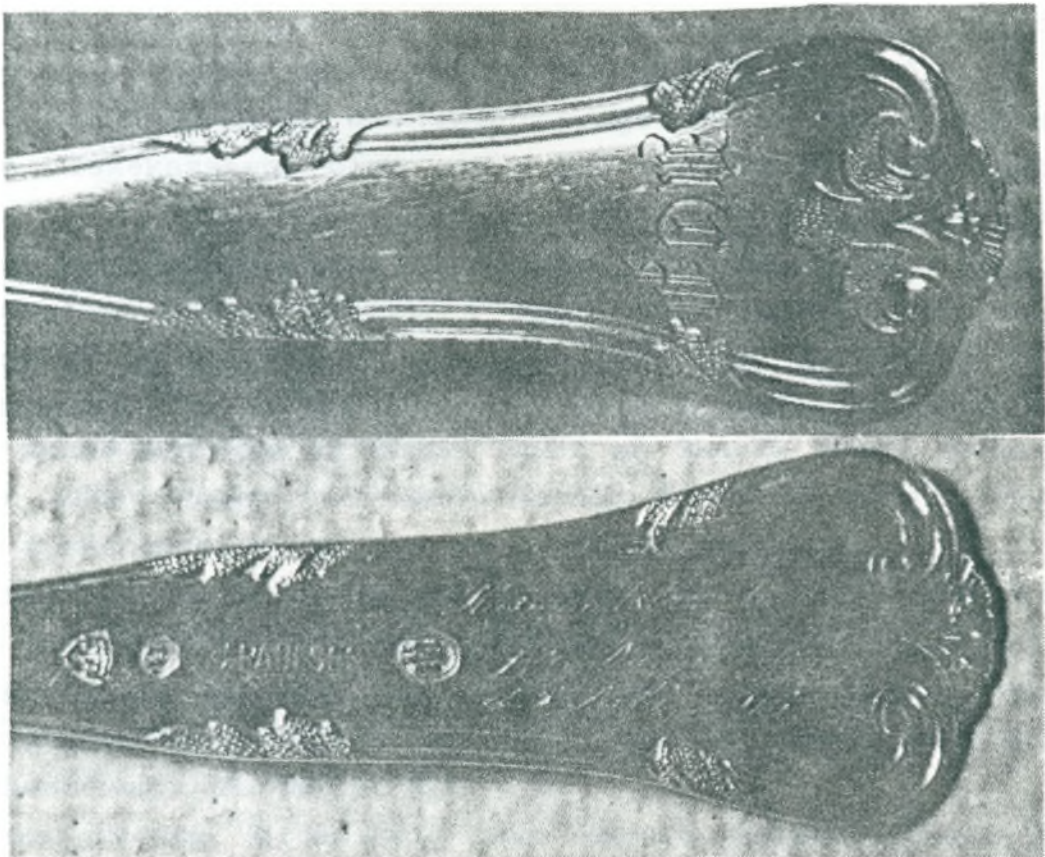
En anden redningsdåd, som Niels Christian Pedersen udførte, kender vi datoen på, for sønnesønnen i Thyborøn har en sølvske, som hans bedstefar har fået som belønning.

207.

Skeen er en tretårnet sølvske, Herregårdsmønster, længden er 22,4 cm, vægt 78 gram. En tilsvarende ske koster i dag (1987) 774 kr. På skeen er indgraveret på forsiden "NCP" og på bagsiden: Husmandsbrandkassen for Danmark d. 5. juli 1915.

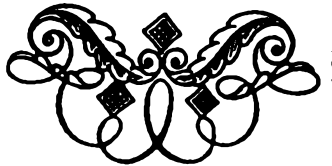

Ovennævnte sølvske i formindsket gengivelse

Forside og bagside (forstørret).

I Lemvig Folkeblad for tirsdag den 6.7.1915 kan vi læse om et heftigt tordenvejr, som havde raset i hele Jylland om mandagen. Der havde også været brande som følge af lynnedslag på Lemvigegnen. Men der står ikke noget om brændte huse i Vandborg eller Tørring. Hvad det var, N.C. reddede, er gået i glemmebogen, men noget må der have været, siden han fik sådan en fin præmie. Et hus reddet fra at brænde? Mennesker reddet fra at brænde inde? Vi ved det ikke. Husmandsbrandkassen er forespurgt uden resultat.

Harald.

Sønnen Harald blev født den 21. juni 1892, på årets længste dag. Da han voksede til, blev han dygtig til at hjælpe til i bedriften. Dengang hjalp børn jo til med arbejdet derhjemme. Foran er fortalt, hvordan han kørte mælketur. Men han var også dygtig til noget andet: at sælge fisk ! Allerede i 1908, da Harald var 16 år, solgte han sin første kasse fisk. Fiskene blev sendt fra Thyborøn med morgentoget, og Harald hentede dem så på Bonnet station. Så var det med at komme af sted og få dem solgt, så kunderne kunne få friske fisk til middag. Harald havde handelstalent. Han fandt snart ud af, at det gav flere penge at handle med fisk, end det gav at drive landbrug.

Harald Pedersen fortsatte med at handle med fisk, og da han døde i 1968, havde han handlet med fisk i 60 år.

I begyndelsen havde han ingen penge til indkøb af fisk. Men fiskekasserne blev sendt pr. efterkrav. Så lånte han 10 kr. af en mand, der hed Skarby. Derved kunne han løse forsendelsen ind. Om aftenen, når fiskene var solgt, skulle de 10 kr. afleveres igen. Når han så havde talt pengene op til Skarby, sagde denne: "Ja, der er jo ett for manne !" - Så måtte Harald ryste op med en tiøre mere. Så kunne han låne ti kroner igen af Skarby næste morgen. Men efter nogen tid havde Harald tjent så mange penge på fiskehandelen, at han blev selvfinansierende.

Harald fik sin første bil i 1923, og i 1929 købte han en helt ny bil, Ford 29, den kunne bruges både som personvogn og som varevogn, den kørte han i til 1959. Under krigen var den klodset op, og i den tid kørte vi rundt i hestevogn, fortæller N.C.

Under første Verdenskrig var Harald soldat 1915-1916. Ålborg kaserne.

Huset i Bonnet.

Allerførst i tyverne havde Harald tjent så mange penge på fiskehandelen, at han kunne købe et hus i Bonnet.

Hans far og mor solgte så Galtmosehus, og hele familien flyttede til det nye hus. Det er det hus, som Haralds søn Søren stadig bor i nu i 1987, Bøgelundvej 22.

Galtmosehus blev solgt til en mand, som hed Karl Høgsberg. Haralds mor Mariane fik kun lov at bo i huset i Bonnet en kort tid, hun døde som før nævnt allerede i 1922. Harald og hans far boede så alene i huset i nogle år.

Huset i Bonnet, Harald Pedersen og den dejlige Ford 29.

Karen Margrethe.

På den anden side af gaden havde skræddermester Adolf Petersen forretning. Hos skrædderens havde de en ung pige i huset, som hed Karen Margrethe. På et tidspunkt i tyverne, hvornår vides ikke, flyttede Karen Margrethe over til Harald og hans far som husbestyrerinde. Harald syntes godt om den søde husalf, hun syntes godt om Harald, og så endte det med, at de holdt bryllup i maj måned 1928.

Karen Margrethe Kaalund, født 17. maj 1896, var fra Houe, datter af tømremester Søren Plovgaard Kaalund og hans kone Ane. - Da Harald og Karen Margrethe blev gift, var han 35 år, hun fire år yngre.

Karen Margrethe og Harald fik to sønner:

Niels Christian Kaalund Pedersen, født 4. august 1930.

Søren Kaalund Pedersen, født 16. juni 1932.

Karen Margrethe og Harald Pedersen
med deres to sønner, Søren og N.C. (til højre).

Dødsfald.

Haralds far, Niels Christian Pedersen, døde nytårsdag 1928. Han sad på en sofa inde i stuen, og der sad også Karen Margrethe og strikkede. Så hørte hun, at han sagde sådan noget som "Åh", og i det samme sank han om på sofaen. Han døde uden at være kommet til bevidsthed. - Således endte "æ vøwer" sine dage.

40 år senere døde sønnen Harald på samme måde og på den samme plet, hvor hans far udåndede i 1928.

Der skete da følgende:

Den 5. juni 1968 om eftermiddagen traf Harald sin gode ven el-installatøren i Bonnet Jens Peder, som spurgte, om Harald ikke ville med en tur til Skive, de skulle netop et ærinde der. Jo, det ville han da gerne. Da de kom hjem fra Skive, fik de noget mad, og de så fodbold i fjernsynet. Så gik Harald hjem. Der var ingen i huset, for N.C. boede nu i Thyborøn, og Søren var i Lemvig.

Man kunne bagefter se, at Harald må have følt sig dårlig allerede ved hjemkomsten, for hans jakke var smidt ude i bryggerset og ikke lagt pænt, som han plejede, og i køkkenet var der spildt af et glas med hjertetabletter, som han nok havde forsøgt at tage. Han nåede ind i stuen til telefonen, hvor han ringede til centralen, som lå lige ved. Han nåede ikke at sige noget, men centraldamen kunne høre, at telefonen faldt på gulvet. Hun løb straks derover.

Han var da stadig i live, og han hviskede: "Denne gang klarer jeg det ikke !" og så døde han på den samme sofa, hvor hans fader havde endt sine dage 40 år tidligere.

Krigstid.

Et lille træk fra krigens tid kan fortælle vor tids generation om, hvor vanskeligt det var at skaffe alting under krigen. Da Haralds søn Niels Christian skulle konfirmeres, var de i Lemvig for at få noget konfirmationstøj til ham. Men det eneste tøj, de kunne få, var lavet af papirgarn. Pænt var det ikke, men det skulle jo bruges, for man kunne ikke få andet. - Man skulle passe på, det ikke blev vådt.

En dag var N.C. cyklende til biograf i Lemvig sammen med nogle andre unge fra Bonnet. Det var fint vejr, men da forestillingen var forbi, var det begyndt at regne, og inden de nåede til Bonnet, var alle gennemblødt. Så var det sket med papirtøjet. Da det blev tørt, stumpede ærmerne helt oppe ved albuen, og man kunne pille det hele fra hinanden.

N. C.

Karen Margrethe og Harald Pedersens ældste søn, Niels Christian Kaalund Pedersen, født den 4. august 1930, lærte slagterfaget hos slagtermester Byskov, Bonnet. Efter nogle år som svend købte han i 1957 en slagterforretning i Vesterhavsgade i Thyborøn. Bolig og butik i samme hus. Den 29. marts 1958 holdt han bryllup med Jutta Berg. Hun er født i Fjaltring den 15. juni 1933.

Ved fælles hjælp drev Jutta og N.C. forretningen op, så der i 1978 blev råd til at skifte den ud med en ny og større butik på Drejøvej. Omkring denne var der ved at blive bygget et nyt boligkvarter, så der skulle være muligheder. Samtidig fik de bygget et nyt hus på Sprogøvej, ikke langt fra den nye butik. Beboelseshuset var færdigt til indflytning den 7/11 1978, butikken åbnede den 30/11 1978.

Det var sikkert en klog disposition, man der lavede i 1978. Selv om det kostede en del penge i starten, så klarer N.C. og Jutta sig godt økonomisk med stigende omsætning i forretningen. Hertil bidrager naturligvis den udvikling, som har været i Thyborøn med gode indtægter til fiskerne og mange tilflyttere.

Jutta og N. C. Pedersen har tre børn, alle piger.

1. Anette, født 14. april 1960. Hun er udlært som slagtersvend. Medhjælper i faderens forretning. Hun er gift med fisker Jimmy Bundgaard, født 27/6 1958. De bor i Thyborøn.
2. Lone, født 16. september 1964. Studentereksamen 1983 fra Lemvig gymnasium. Medhjælper i forretningen. Bor hjemme.
3. Susanne, født 17. december 1971. Skoleelev. Bor hjemme.

Yngste generation: Anette og Jimmy Bundgaard har to piger: Ditte Bundgaard, født 11/7 1983, og Janne Bundgaard, født 12/9 1984.

Søren.

Karen Margrethe og Harald Pedersens yngste søn, Søren Kaalund Pedersen, født 16. juni 1932, bor stadig i forældrenes hus på Bøgelundvej 22, Bonnet. Han er ugift.

Skolegang: Først Bonnet friskole, de sidste år i Dybe nordre Skole.

Valgte tømrerfaget som profession (som morfar). I lære hos tømrermester Sahl, Bonnet 1946-1950. Så Hadsten Håndværkerhøjskole et halvt år, hvor Søren bestod svendeprøven med ros.

Efter læretid arbejdede Søren som svend hos tømrerm. Sahl i fem år, dernæst hos andre tømrermestre, indtil han i 1959 etablerede sig som selvstændig mester sammen med en kollega. Det varede i ca. 5 år, og i den periode stod Søren for opførelsen af flere huse i Thyborøn og andre steder. - Midt i tresserne blev Søren syg af astma. Denne sygdom havde hans mor også. Hun led meget af astma, de sidste år hun levede. Det er nok en familiesvaghed, siger Søren.

Han solgte så i 1965 sin part af firmaet til kompagnonen. Siden har han arbejdet som svend, afbrudt af perioder med sygedagpenge. Han har i mange år været berettiget til invalidepension på grund af astma, men den har han hidtil ikke villet søge. - Men nu har hans læge overtalt ham til, at han skal skrive under på ansøgningen.

Kapitel 12-4.4. Karen Marie Pedersen.

Karen Marie var nr. 4 af de seks børn i Sønderbak i Ferring.

Hun blev født 14. juli 1859 og døde i huset på Vinkelvej i Lemvig den 15. april 1942, 82 år gammel.

I sin ungdom tjente hun sit brød som tjenestepige, ligesom de fleste unge piger på landet, og i 1886 var hun husbestyrerinde for gård-ejer Mads Gransgaard Nielsen. Mellem Gransgård i Tørring. Der gik det sådan, som det så ofte går, og Karen Marie og Mads holdt bryllup den 30. maj 1886.

Ægteskabet fik kun lov at vare i fire år, idet Mads blev syg og døde den 28. december 1890, 27 år gammel.

I ægteskabet var der tre børn, alle drenge, den yngste blev født fem måneder efter faderens død.

Da Karen Marie havde en søn, før hun blev gift, stod hun nu alene med fire små drenge, nemlig:

1. Peder Pedersen,	født 11.7.1882 i Ferring
2. Mads <u>Erik</u> Nielsen Gransgaard,	" 3.6.1887 i Tørring
3. Karl Sinius Nielsen Gransgaard,	" 19.4.1889 i "
4. Mads Nielsen Gransgaard,	" 29.5.1891 i "

Karen Marie valgte at drive gården videre ved hjælp af en bestyrer.

Karen Marie Gransgaard,
født Pedersen.

Karen Maries første mand og hans slægt.

Karen Marie blev i 1886 gift med Mads Gransgaard Nielsen. Han var født i Mellem Gransgaard den 10. april 1863, og døde sammesteds den 28. december 1890, 27 år gammel.

Hans mor var ligeledes født i Mellem Gransgaard, så man må sige, det var noget af en slægtsgård. Hans forældre var: Mads Eskebæk Nielsen, død 8.5.1883 i Mellem Gransgaard. Karen Margrethe Gransgaard Madsdatter, født i Mellem Gransgaard 1.11.1834, død i Lemvig 31.7.1887, 52 år gammel. Karen Margrethe var flyttet til et hus i Lemvig, om det var straks efter mandens død, eller det var, da Mads ville giftes, vides ikke. Karen Margrethe var datter af Mads Josefsen og hustru Johanne Lauridsdatter, Mell. Gransgaard. Da Karen Margrethe i 1863 fik en søn, blev han nævnet op efter hendes far. At han derved kom til at hedde Mads ligesom hendes mand, ja, det var der jo ikke noget at gøre ved.

Mellem Gransgaard skifter navn til Sønder Gransgaard.

I 1920 gled Mellem Gransgård ud af slægtens eje. Forinden havde gården skiftet navn til Sønder Gransgård.

Oprindelig var der tre Gransgårde: Nørre-, Mellem- og Sønder Gransgård. Det kan vi se af alle de folketællinger, som blev foretaget i 1800-tallet, hvor alle tre gårde var beboede. - Fremgår ligeledes af Tørring kirkebøger.

Mads Gransgaard Nielsen var en driftig mand, han købte i 1887 naboejendommen Sønder Gransgaard, og den blev så lagt ind under Mellem Gransgård.

Mads G. Nielsens mor var som nævnt ovenfor død 31.7.1887, og hendes hus i Lemvig stod nu tomt. Så byttede Mads med huset og gården (ejer: Jens Lauritsen Neirup).

I handelen blev huset sat til 2000 kr, og Sønder Gransgård blev sat til 11600 kr. Mads skulle så give 9600 kr i bytte.

Karen Marie og Mads Nielsen Gransgaard

med deres to ældste børn Mads Erik og Karl.
Mads Erik rejste til Amerika.
Karl fik gartnerforretning i Lemvig.
Billedet er taget i 1890. Samme år
døde Mads den 28. december.

De 9.600 kr skaffede Mads ved, at han overtog et lån på 8.000 kr., som Jens Neirup netop havde fået i kreditforeningen i Ringkøbing, og så betalte Mads 1.600 kr. kontant. Overtagelse 1. april 1888. Skøderne blev tinglæst 7.12.1887.

Nu lød det jo lidt fjollet med Nørre- og Mellem Gransgård, når Sønder Gransgård var væk, så Mads kaldte herefter sin gård Sønder Gransgård. Derfor hedder de to gårde i dag Nørre Gransgård og Sønder Gransgård. - Nu husker ingen, at der engang har været tre Gransgårde, flere stedkendte folk er blevet spurgt, men nej, og navnet Mellem Gransgård har de aldrig hørt.

"Om tusind år er alting glemt", siger man. Vi kunne såmænd gerne sige: "Om hundred år er alting glemt !"

Generalstabskort fra 1882.

Kort fra 1870.

Karen Maries anden mand.

Da Karen Maries første mand i 1890 var afgået ved døden, søgte hun en bestyrer til gården, og hun fik en ung mand fra Ramme, som pudsigt nok hed Mads Nielsen ligesom hendes afdøde mand. Han var født i Ramme sogn den 4.11 1869, og han var altså godt 10 år yngre end Karen Marie. Alligevel besluttede de to at gifte sig, og de blev viet 22.9.1891 i Tørring kirke.

Karen Marie og Mads skabte et godt og velrenommeret hjem i Gransgård, hvor de boede i næsten 30 år. I ægteskabet var der tre børn, først to drenge, og endelig kom der en pige til sidst, efter at Karen Marie havde født 6 drenge.

1. Christen Gransgaard, født 28.4.1893.
2. Magnus Gransgaard, " 26.1.1898.
3. Karen Gransgaard, " 22.8.1900.

I 1920 solgte de Gransgaard og flyttede til et hus på Vinkelvej i Lemvig, i den vestlige del af byen. I dette hus fejrede de deres guldbryllup den 22. september 1941.

Guldbryllupsbillede.

Mads Gransgaard og hustru

Mads Nielsen havde samtidig med, at han overtog gården, antaget navnet Mads Gransgaard, og under dette navn blev han kendt i vide kredse.

Navneforandring: Ved kongelig bevilling af 12. maj 1917 fik Mads Gransgaard tilladelse til at benytte Gransgaard i stedet for Nielsen for sig og familien.

Karen Marie Gransgaard døde 15.4.1942 i Lemvig, 82 år.
Mads Gransgaard døde 7.4.1957 i Lemvig, 87 år.

I sin bog "Kulturbilleder fra vestjydske egne" fra 1953 har konsulent Niels Mølgaard et afsnit om Mads Gransgaard, hvor han lader Mads selv fortælle om sit levnedsløb. Det bringes her i fotokopi.

MADS GRANSGAARD

En særpræget vestjydsk bonde, stærkt kristeligt præget og meget berejst.

En af de, der foruden at drive særdeles dygtigt landbrug også har en vid horisont og er stærkt kristeligt præget, er fhv. gård-ejer Mads Gransgaard, Sdr. Gransgård i Tørring. Han drev i en årrække gården Sdr. Gransgård i Tørring, men solgte den for mange år siden og byggede sig en villa ved Lemvig, hvor han endnu lever under gode kår.

Mads Nielsen, som er hans døbenavn, er født og opvokset i Lemvigs sydlige opland, nemlig i et lille hjem (æ Moen) sydligst i Ramme sogn.

Den 84-årige Mads Gransgaard fortæller:

„A er født i „æ Moen“ i Ramme den 4. november 1869. — Ja, det er jo en sær navn o mi' fø'hjem, men du véd jo nok, hu æ Soul (Sol) ligger i Ramme? (en lille gård, som ligger et par km. syd for Ramme kirke ved en ret stor kæmpehøj: Solhøj, heraf har gården fået navnet „æ Soul“), og det er jo nok folkeviddet, der kaldte mit fødehjem (en lille ejendom med 8 tdr. land) for „æ Moen,“ nover fler' småejendomme i nærheden blev kaldt „æ stjerner.“ „Æ Soul“ ligger der jo endnu, men „æ Moen“ og „æ stjerner“ er forlængst nedlå, lagt ind under „æ Soul.“

Mit barndomshjem var fattigt. Det var kun et lille lavt, lyng- og stråtækket hus med 8 tdr. land mager sandjord til. Far gik hver dag ud på dagleje hos omegnens bønder. Om sommeren arbejdede han for en del i mergelgrave og ved tørvegravning; daglønnen var 2 kroner. Om vinteren gik han ud med plejlen. Da var daglønnen kun 35 øre. Min far var ellers interesseret i landbrug. Han kom så vidt med sin ejendom, at han i sine ældre år kunne blive hjemme det meste af tiden og drev ejendommen frem, så der kunne holdes 5 kreaturer. Han fik også bygget ajlebeholder og dyrkede roer, hvilket ikke var almindeligt dengang. Han var en god far for os børn, gudfrygtig, arbejdsom og nøjsom.

Han solgte ejendommen først i århundredskiftet og flyttede til Nr. Lem ved Lemvig. Først kom a til at tjene hos Johs. Kaasgaard i Ferring. Det var en god plads. Senere kom a til at tjene i 2 år hos Klemmen Kjælder i Lomborg. — Han var en dygtig mand, men det var ellers en streng plads. Om vinteren gik a i skuel i Ramme hos lærer Petersen. Han ku' godt ta' sin dram, men han var en dygtig lærer. Vi drenge, der var ude og tjene om sommeren, fik kun en halv dags skoleundervisning om ugen; men vi fik det forsømte rettet op om vinteren hos lærer Petersen.

Da a var blevet konfirmeret, kom a til og tjene hos proprietær Høgh Pedersen, Vester Ryssensten i Bovling. Den første vinter var a røgter, senere skulle a vær' andenkarl; men det var a for klejn til. Men Høgh vild et af med mæ. Så blev a mollekusk, og a kom te og køre med mi husbond, når han var ude og tilse ejendomme. Høgh Pedersen var nemlig kreditforeningsrepræsentant for Vest- og Sønderjydsk Kreditforening. Han repræsenterede hele Skodborg—Vandfuld herreder, og det var lange køreture, vi foretog omkring i sognene. Han var slet ikke stor på det. Vi sad og samtalede, og han fortalte mæ møj om gårdens drift derhjemme men også, hvad vi så ved besøgene i gårdene, og hvad der manglede, eller hvorledes de burde ordne det.

Det kom mæ senere hen til stor nytte. Man skulle ikke tro, en nylig konfirmeret dreng kunne tilegne sig ret møj af, hvad en erfaren mand kund' meddele.

16 år gammel kom a til Neder Kammersgård i Hygum. A kom fra sandmarksjordene og til svær lermarksjord. Det var en stor forandring, særlig var det hårdt arbejde at gå med æ hjøle i æ pleteng (saltvandsengene ved Limfjorden, norligst i sognet). A skuld' gå foran to gamle sletkæel, der var øvet i at bruge hjøle.

Det er hejsen et let og slå den kort', glat græs; i solvarme, mødt o æ dav var den næsten et til at ta', æ hjøle vild' smut' oven over. Æ hjøle skuld' vær' særlig skarp; det bløv den ved at bliv „håret“ (æggen banket tyndt ud på æ hårbænk). Først da a fik lært ret o hår mi hjøle, kund' a ret brug' den.

A var i Neder Kammersgård i 3 år; det først' år fik a 125 kr., det andet år 150 og det tredie 175 kr.“

I 1890 aftjente Mads Gransgaard sin værnepligt i Viborg som infanterist. I 1891 kom han til Sdr. Gransgård i Tørring som bestyrer for enken, Karen Marie Pedersen. Hendes mand var død

året før. Boende hernede tæt ved fjorden havde han haft mere lyst til fiskeri end til landbruget. Fiskeriet havde han brugt en del, gården var derfor noget ude af drift.

Mads Gransgaard, som han for eftertiden kom til at hedde, tog straks fat på avlens forbedring. Han havde jo hvervet sig en del erfaringer; da landbruget altid havde haft hans største interesse, havde han set og hørt sig godt for, hvor han havde været, også i Viborg-egnen, da han var soldat.

En af de opgaver, han først kastede sig over, var roedyrkning. Det var i de første år efter mejeribrugets stærke fremgang, at roeavlens vandt interesse i dansk landbrug.

Mads Gransgaard blev gift med enken, Karen Marie, og i de kommende år fortsatte han med gårdens opdrift, så Sdr. Gransgård snart kom i særdeles god drift. Havebrug havde særlig hans store interesse. Der blev anlagt en stor, smuk have, som var en sjældenhed på egnen i denne tid.

Den indremissionske bevægelse havde fra Harboøre bredt sig til Hygum. Mads Gransgaard havde, fra de år han var her, mange gode venner, hvor igennem han kom i forbindelse med indremissionen og blev stærkt grebet heraf. Han blev en bevidst troende mand, og det kom til at præge ham livet igennem. Snart efter kom hans hustru også med i bevægelsen, og dette kom til at præge hjemmet stærkt gennem årene.

Mads Gransgaard blev snart stærkt optaget af sognets anliggender. Han var i 17 år medlem af sognerådet og dets formand i 10½ år, resten af tiden kasserer. Han blev endvidere taget i brug på næsten alle områder. Han var således ejendomsskyldsvurderingsmand for Tørring og Heldum sogne; i menighedsrådet, kirkevæрге, i skolekommissionen og havde flere andre tillidshverv.

Men det var dog særlig den kristelige bevægelse, der fyldte hans liv stærkt. På grund af hans hustrus tiltagende svaghed, men også fordi han efterhånden blev stærkt optaget som rejsesekretær for Dansk Missions-Selskab, solgte de gården i 1920 og flyttede ind til Lemvig. Tæt vest for byen købte han en større grund og byggede her en villa og anlagde en stor have omkring.

Skønt det var et stort savn for Mads Gransgaard at komme bort fra sin gård og store virkekreds i Tørring sogn, blev han dog snart stærkt optaget i de nye omgivelser.

Om sommeren optog havearbejdet en stor del af hans tid, ikke blot fik han snart meget at gøre i sin egen have, men der kom bud til ham om anlæg af haver eller omlægning af gamle haver. Han omlagde således den store have hos Niels Agger, Sdr. Vinkel; seminarieforsøger Gjelstrups have i Nr. Nisum og mange flere. Han beskar frugttræer, podede unge frugttræer og skaffede folk gode frugttræer fra planteskolerne; men hans største interesse og kærlighed var hos Dansk Missions-Selskab. Nu kunne han rigtig ofre sig for denne sag; det meste af vinteren var han på rejse med lysbilleder fra missionsarbejdet i hedningelandene. Han havde også lyst til at lære andre lande at kende, allerede mens han boede i Tørring i 1905, var han med seminarister fra Nr. Nisum seminarium på en rejse til Sverige, og gennem årene var han flere gange i Sverige til kristelige fællesmøder. I 1914 meldte han sig til 100-års jubilæet i Ejdvold i Norge.

Det blev en stor oplevelse for ham som for alle de andre danskere, der deltog; at være med og opleve den begejstring og feststemning, som herskede blandt deltagerne, og at stifte bekendtskab med mænd, der var besjælede af de nordiske tanker.

I 1937 var han i Norge til Indre Missions 5. nordiske kongres. Det var stærke indtryk, han fik med sig herfra. — Man besøgte bl. a. fængslet, hvor lægprædikanten Hans Nielsen Hauge sad fængslet i mange år for sit kristelige opvækkelsesarbejde i Norge. Stærkt grebne blev vi alle, siger Mads Gransgaard, da vi i fængslet sang Hauges yndlingssalme: „Jesus, din søde forening at smage.“

Men sit livs største oplevelse havde han dog i sommeren 1928, da han fik lejlighed til at deltage i en fællesrejse gennem Europa til det hellige land Palæstina.

Det var fra Sverige initiativet var kommet. Kristeligt Dagblad bragte sagen frem herhjemme. Da Mads Gransgaard læste herom, sagde han straks til sin datter Karen: „Vil du med? så melder vi os med det samme.“ Det ville hun gerne; hun var ikke bange for at rejse og var kyndig i fremmede sprog, og hun havde let ved at orientere sig.

Turen gik fra København gennem Tyskland, Schweiz, Italien og med skib gennem Middelhavet:

„Vi sejlede lige til foden af Karmels bjerg,“ siger Mads Gransgaard. „I Palæstina kørte vi i biler til alle de kendte steder fra bibelen, således besøgte vi Jerusalem, hvor vi så de kendte steder.

Vi var i den hellige gravs kapel. Vi besøgte Bethlehem, Nazareth, Bethania og Oliebjerget, hvor Jesu himmelfart fandt sted. Bethania ligger ikke langt fra Oliebjerget. — Jeg gik derhen imod alene og tænkte: „Mon det ikke var, for at Jesus ville, at hans venner: Martha, Maria og Lazarus skulle være vidner til himmelfarten? Vi besøgte også Genezareth sø, og her spiste vi fisk, der var fanget i søen; vi fik franskbrød til, og jeg tænkte da: Bare vi nu havde haft nogle af vore gode, danske kartofler til, men man havde ingen kartofler her.

Siden kom vi til Ægypten og til Kairo. Vi boede på hotel Bristol. Karen og jeg benyttede tiden til et besøg i de snævre gader, hvor der var et ejendommeligt liv. Det interessanteste var dog et besøg ved pyramiderne; den største skal have en højde som Rundetårn med Københavns rådhus ovenpå, og pyramiden skulle dække over 6 tdr. land, blev der sagt.

På hjemrejsen sejlede vi gennem Adriaterhavet; rejste gennem Tjekkoslovakiet, Østrig og Tyskland. — Vi havde været i 3 verdensdele og 8 lande, da vi kom tilbage til København, men det var besøget i det hellige land, der havde haft min interesse; jeg havde levet mig ind i forholdene, så jeg aldrig glemmer det mere.“

Den følgende vinter måtte Mads Gransgaard naturligvis på sine rejser omkring i Jylland fortælle om udenlandsturen — og selvfølgelig først i Lemvig: „A fortalt' i hele 3 timer, og de ville høre mere,“ siger han, „så måt' a fortælle ved et nyt møde hos overassistent Kirk omme på stationen.“

Endnu en tid kunne han rejse ud som rejsesekretær og vise lysbilleder fra missionsmarken: „A var engang i Esbjerg, hvor a vist' lysbilleder for 1000 børn,“ fortæller Mads Gransgaard.

En øjensygdom, der medførte en operation, afbrød hans rejser. Efter en operation blev han ikke helt blind; han kunne se lidt, men synet tog stærkt af, og i flere år har han nu været næsten helt blind. Dette er jo et stort savn for den interesserede og virkerige mand.

Et stort savn var det også, da hans gode, trofaste hustru døde for nogle år siden, men et stort gode var det, at han fik en god kvinde, Marie Pedersen fra Harboøre, til at passe hjemmet og gøre det hyggeligt og hjemligt. Han nyder den kærligste pleje, og da han ikke kan se at læse, læser hun op for ham af aviser og blade og alle de gode bøger, som han ønsker at stifte bekendtskab med, og af bibelen, som er det kæreste af alt. Og så har han

sin radio, her kan han jo følge med i alt, hvad der sker. Gladest er han nok, når venner kommer og sidder og taler med ham, så går samtalen livligt. Og han kan endnu fortælle om alle de oplevelser, der har fyldt hans liv. Altid munder samtalen ud i en tak til Gud for alt, hvad han har fået af hans hånd. — Tiden bliver aldrig lang for Mads Gransgaard.

Hans børn er nok de flittigste til at besøge ham, og særlig når hans eneste datter, der nu bor i Silkeborg, kommer hjem, er det, som lever de sammen i minderne. Til faderens 70-års fødselsdag skrev hun følgende sang:

*Engang i gamle dage, i længst forsvundne år,
der gik en lille hjorddreng og vogted' sine får.
Det var såmænd Mads Gransgaard, han var en lille fyr,
men fuld af ungdomsglæde og trang til eventyr.*

*Og drengen blev til yngling; han drog til Hygum hen,
der lærte han at kende sin allerbedste ven;
der valgte han at tjene den største kongesøn,
der lover hver en stridsmand en gylden krans til løn.*

*Du fra dit hjem jo bragte de gode minders skat;
din fader havde gudsfrygt der som det største sat.
Han lærte jer at elske og tro på biblens ord —
det var hans mål for livet at følge Jesu spor.*

*Det samme mål du fulgte, da selv du stifted' hjem,
os børn du gerne ville til Herren lede frem.
De skønne barndoms minder, de var vort bedste værn,
hvor end vi måtte vandre i verden nær og fjern.*

*Dit sind var altid åbent — du lidt „forfløjen“ er,
du tog en tur til Norge, og Sverige tog du med.
Så fik du blod på tanden og kræved' stadig mer' —
hist i den store verden så mange ting man ser.*

*En lille tur til Tyskland, til Schweiz, Italien,
Ægypten, Palæstina; ja, hvorfor ej, min ven?
„Die schönen blauen Donau“ i Østrigs hovedstad;
i Tjekkoslavakiet du rejser nok så glad.*

*Men fantasiens vinger dog videre dig bar
til Indien og Kina, ja, Sudan med, sågar;
hvor kunne du fortælle, lyslevende vi så
de gule, brune, sorte rundt om os monne gå.*

*Hav tak for gode minder fra skønne barndomshjem.
Hav tak, fordi du ledte os imod målet frem.
Hav tak for alle glæder i barndoms-, ungdomsår.
Gid vejen vi må vandre til hjemmet hist en vår!*

Mads Gransgaard er en ypperlig repræsentant for den vestjydske bonde. Der er mange, der lever et lignende virksomt og rigt menneskeliv, men han er nok en af de mest særprægede.

Dette skrev konsulent Mølgaard i 1953. Om Mads Gransgaards fire sidste år kan vi læse i den nekrolog, som stod i Lemvig Folkeblad ved Mads Gransgårds død 9. april 1957. Her er et lille udsnit af den udførlige nekrolog:

"De første år, M.G. boede i Lemvig, rejste han meget for D.M.S. og viste lysbilleder. Han kom over det meste af Jylland og fik mange venner.

For ca. 15 år siden måtte han opgive denne gerning, da han begyndte at blive blind. Den 4. januar blev han syg, og en tilstødende lungebetændelse førte nu til døden."

Mads Gransgaard bliver forvekslet med Stauning.

Mads Gransgaard havde helt fra sine unge dage et prægtigt, stort fuldskæg. På guldbryllupsbilledet på side 219 er det blevet klippet, men før gik det helt ned på brystet. Det var skyld i følgende:

Engang først i 30-erne havde Lemvig socialdemokratiske Forening indbudt Stauning til at tale ved et møde i teatersalen, og en modtagelseskomité var udtaget til at hente Stauning på Lemvig banegård. De var i god tid, så de kunne lige nå at få en enkelt øl nede i byen - den ene blev til

flere, og da de kom på banegården, var toget kommet ind. Der var ingen Stauning at se, den var gruelig gal - de tog det i løb til det øverste af Vesterbjerg, dér gik en mand, som de med stort besvær fik sat i guldstol, og alle hans protester tog de som beskedenhed. - Da de kom ned under jernbanebroen, så de, at det var Mads Gransgaard, de bar, - han fik lov at gå resten af vejen til missionshuset, og væk var de.

Det var nogle slukørede mænd, der kort efter kom ind i Missionshotellets store sal, og der stod Stauning og talte. Han havde lejet en bil i Struer. - En af de mænd, som bar Mads Gransgaard, har fortalt, at næste dag meldte han sig ind i Blå Kors.

Den, der kender et billede af Stauning, ved næsten, hvordan Mads Gransgaard så ud: stor, kraftig, rank, og med tvedelt skæg.

Karen Maries børn.

Af de fire ældste af Karen Maries børn (side 217) rejste de tre til U.S.A. Det var i ungdommens dage, de emigrerede, det var jo i den periode omkring år 1900, da der gik en strøm af udvandrere fra Europa til U.S.A. Det gik rimelig godt for disse tre derovre, hvilket der fortælles om i denne bogs kapitel 14: Udvandrerne. Den eneste, som blev i Danmark af dette første hold børn, var:

Carl Gransgaard^{*)}, født 19.4.1889, død 28.3.1959 i Lemvig. Han var gift med Ane Kathrine Sørensen, født 16.10.1893. Deres datter Maria blev gift med Svend Tage Olsen. De har en gård på Ringkøbingvej 168, lidt nord for Bækmarksbro. Maria og Tage har en datter, Lisbeth, født den 2.12.1965. Carl og Kathrine havde i mange år et gartneri på Lemvig Bymark, og det meste af hans jord blev den nye del af Lemvig kirkegård.

Ved Carls død den 28. marts 1959 skrev Lemvig Folkeblad:

Dødsfald i Lemvig.

Gartner Carl Gransgaard, Lemvig, er død på Lemvig sygehus. Han ville i næste måned være fyldt 70 år. Gartner Gransgaard havde i mange år drevet gartneri ved Vinkelvej i Lemvig. Han var for nylig flyttet til et nyt hus, som han har ladet opføre ved Heldumvej.

Gransgaard efterlader sig hustru og en datter, som er ansat på kærnerkontoret i Lemvig.

*) Han var døbt Karl, men skrev sig altid Carl.

Karen Marie Gransgaard fik i sit andet ægteskab tre børn, nemlig Kristen (1893), Magnus (1898), og Karen (1901).

Kristen Gransgaard.

Han blev gift med Kirstine Kloster fra Thyborøn, født 1901. Præstegårdsforpagter i Tørring præstegård i mange år, senere statshusmandsbrug nær Tørring kirke.

Stinne og Kristen fik 8 børn:

1. Mads Gransgaard,	født	3.3.1922
2. Jens	"	" 31.3.1923
3. Holger	"	" 15.6.1924
4. Karen Marie	"	" 29.10.1925
5. Carsten	"	" 25.5.1933, død 3.9.1933
6. Carsten	"	" 15.10.1934
7. Anne Mette	"	" 14.7.1937
8. Villy	"	" 14.7.1938

Om Kristen Gransgaards levnedsløb kan vi læse i en fødselsdagsartikel i Lemvig Folkeblad for 27. april 1983 i anledning af, at han den følgende dag fyldte 90 år:

Torsdag 28. april: Kr. Gransgaard, Gjelleroddevej 11, Tørring, 90 år. Kr. Gransgaard er født på Sdr. Gransgård i Tørring, hvor han gik til hånde i en del år, indtil han i 1913 kom ind til militæret. Han lå i København og var inde to gange. - Efter ½ år på landbrugsskole blev han i 1921 gift med Kirstine Kloster, og parret kom ind som forpagter af Tørring præstegård. Samme år var tre ejendomme skilt fra præstegården, deriblandt "Nybo", som Kirstine og Kr. Gransgaard købte 1928. Til ejendommen var 14 tdr. land jord, og det var for lidt til at brødføde familien.

Kr. Gransgaard måtte både køre mælketur og og tage ud at tærse for folk ved siden af. Han kørte rundt med hestevogn og tærseværk, og det arbejde resulterede i, at to af sønnerne senere slog ind på at drive maskinstation fra Nybo. Faderen og sønnerne arbejdede sammen helt frem til 1970, da en datter og svigersøn overtog Nybo, efter at Kr. Gransgaard to år forinden havde mistet sin hustru.

Kr. Gransgaard erkender, at de første mange år på Nybo var hårde, og der var ikke tid til interesser og tillidshverv ved siden af, når familien - konen og de 7 børn - skulle underholdes.

Kr. Gransgaard bor i dag hos datteren og svigersønnen på Nybo, og de 90 år markeres på dagen i Klinkby forsamlingshus, hvor alene familiedlemmerne vil tælle godt ved festen. Foruden de 7 børn og 7 svigerbørn har Kr. Gransgaard 22 børnebørn og 15 oldebørn.

På sine ældre dage, da børnene havde overtaget det meste af slæbet, fik Kr. G. tid til at dyrke sin hobby. Kaktusdyrkning. I Lemvig Folkeblad for 13. juli 1970 kunne man læse en længere artikel (m/billede) om hans "Nattens Dronning", som i løbet af få dage bar 14 pragtfulde blomster - noget af en rekord !

Det sidste års tid opholdt Kristen Gransgaard sig på Klinkby plejehjem, og der døde han den 16. august 1985, 92 år gammel, og han blev begravet på Tørring kirkegaard.

Magnus Gransgaard.

Magnus var den næst yngste af Karen Maries børn, født 1898. Beretningen om hans liv og levned sammenfattes i nekrolog, som bragtes i Lemvig Folkeblad i anledning af hans død i 1979.

5. september 1979. Dødsfald. Fhv. købmand Magnus Gransgaard. Kimsvej 5, Holstebro, tidligere Nørlem, er død 81 år gammel.

Magnus Gransgaard var født i Tørring ved Lemvig. I mange år virkede han som kontrolassistent på Lemvigegnen, hvor han en overgang også havde en landejendom og handlede med kreaturer. Omkring 1940 overtog han en købmandshandel i Nørlem. Det var en blandet landhandel, som han drev til 1964, da han blev pensioneret og flyttede til Holstebro. Kort efter, at han var startet i Nørlem, traf han sin senere hustru. Det var Karen Højris, som var lærer ved en nu nedlagt friskole i Nørlem. Karen Højris var fra Mejrup. Hun døde i 1977 og blev begravet i familiegravstedet i Mejrup.

Magnus Gransgaard efterlader sig en datter, som bor i Århus.

Magnus Gransgaard begravnes også i familiegravstedet i Mejrup.

Karen Fløndergaard, født Gransgaard.

Det yngste af Karen Maries børn var Karen Gransgaard, som var født i Sønder Gransgaard i Tørring den 22. august 1900, og død i Israel den 24. april 1982, 81 år gammel.

Hun blev gift med Axel Fløndergaard, som døde allerede den 15. april 1968, så hun var således enke i 14 år.

Karen Fløndergaard

Karen og Axel Fløndergaard havde en købmandsforretning i Lomborg Mejeriby i mange år. Både Axel og Karen var aktive medlemmer af Indre Missions Samfund i Lomborg. Axel var mange år rejsesekretær i "Kristeligt arbejde blandt blinde", og Karen var fra sin ungdom aktivt med i K.F.U.K. i Lemvig, senere i Sudanmissionen, D.M.S., Ordet og Israel, og da de flyttede til Århus, kom hun med i menighedsarbejdet i Sankt Johannes sogn.

Da Karen og Axel var så aktive i troslivet, var det naturligt, at Krista kom meget sammen med dem, og de to kusiner havde megen glæde af hinanden i de mange år, købmandsfamilien boede i Lomborg.

Som det allerede er fortalt på side 223 og 224, var Karen med sin far Mads Gransgaard på en rejse til Det Hellige Land i året 1928. Karen var da 27 år, Mads 58 år. Dengang var det et særsyn, at en almindelig bondemand foretog så lang en rejse, det var jo før charterrejsernes tid, men senere var Karen i Israel flere gange. Rejsen i 1982 blev hendes sidste.

Efter turen i 1928 rejste Mads og Karen rundt og fortalte om deres rejse og viste lysbilleder, især i søndagsskoler.

Da Karen og Axel ingen børn fik, adopterede de to børn: Frank, gift med Lis. Frank er død.

Inger, gift med Jørgen Eriksen. Bor i Viby ved Århus.

Karen holdt meget af at skrive digte, ordene flød så let fra hendes pen, og rimene kom af sig selv. Til familiefester og fødselsdage har hun skrevet utallige sange, og et par år, før hun døde, udkom to digtsamlinger: "Kristne Digte" og "Bibelske Digte". - På side 225 er der en prøve på Karens digtekunst.

Efter mange år i Lomborg flyttede Karen og Axel Fløndergaard til Alderslyst, en forstad til Silkeborg, her havde de i nogle år en hjørnebutik, den blev udvidet, så den blev både stor og fin.

Derefter havde de en lidt mindre butik i Århus, hvor Axel døde i 1968.

Som pensionist boede Karen i en lille hyggelig lejlighed i Århus. Engang Krista Ertbjerg var på besøg hos sin broderdatter Maren, lærer i Ørum Djurs, siger Maren: "Jeg skal til et møde i Århus, skulle vi ikke ringe og spørge, om Karen Fløndergaard er hjemme, så kan du besøge hende imens?" Dette besøg glemmes sent, for jeg tror, det var mit sidste samvær med Karen. Hvor kunne hun fortælle om Israel, så hjertevarmt, så det næsten følte, som om den rejse var man selv med på, fortæller Krista.

Det findes en mindeplade af sølv for Karen Fløndergaard i en mindepark i Israel, hvor der tillige er plantet et træ til hendes minde.

5. Søren Pedersen.

Født 7/11 1861, død 8/8 1929 i Grønhøj i Tørring. Ugift. Søren opholdt sig i U.S.A. i mange år, og da han vendte hjem, kom han til at bo hos Bjørndals. Mette Marie var jo hans søster. Han boede der, da hun døde i 1924. De sidste år, hun levede, var han flink til at hjælpe hende med husgerningen, som hun ikke rigtig magtede på grund af sin sygdom. Søren var ferm og kunne lave alting med sine hænder. Han gik tit ud i sognet og sadelmagererede, og når han var i en gård at sy seletøj og ikke havde lovet noget til de næste dage, så var det tit, han hjalp med at kalke og mure lidt, eller bare rydde op.

Søren døde fem år efter sin søster, den 8. august 1929, 67 år gammel, og han blev begravet på Tørring kirkegaard.

Peder Sakskjær Pedersen

var det yngste af børnene fra Sønder Bak i Ferring.

Født 31. 8.1863, søn af Else og Peder Bjerregaard Knudsen.

Død 23.11.1926 i Gimsing sogn, 63 år gammel.

Viet 8.11.1888 til Lucie Møller, født 24.8.1865 i Resen,
død i Gimsing 9.4.1944, 79 år.

Peder Sakskjær Pedersen og Lucie Møller.

I året 1888 tjente Peder Sakskjær på Bloksgård i Fabjerg hos gårdejer Ludvig Balk Møller. På gården opholdt sig endvidere Ludvig Møllers broderdatter Lucie Møller.

Der skete så det i sommervarmen, at Lucie blev gravid ved tjenestekarlen, og brylluppet stod i Resen kirke den 8. november 1888.

Lucies fine familie betragtede det som noget af en mes-alliance, at Lucie skulle giftes med den simple husmands-søn, men sket var jo sket, og så var det alligevel bedst, at Lucie blev gift med barnets fader.

Lucie og Peder kom til at bo i Peders barndomshjem, som var Sønder Bak i Ferring sogn, et lille husmandssted, og her fødtes datteren Else Sakskjær Pedersen 8.marts 1889. Da Else var to år, fik hun en lillesøster: Agnes Sakskjær Pedersen, født i Ferring den 29. juli 1891.

Familien Sakskjær boede i Sønderbak i 13 år til 1902, da den flyttede til Grøneng i Gimsing. Skødet er dateret den 29. september 1902.

Da Peder og Lucie overtog Sønderbak, måtte hans forældre flytte, for der var ikke plads til to familier i det lille hjem. Peders fader var da 71 år, hans moder 67 år gammel. De havde da boet i Sønderbak i 38 år.

Købesummen var 4.500 kr., hvoraf faderen lod 1000 kr. stå i ejendommen i form af et pantebrev. Der blev ikke bygget aftægtsbolig ved Sønderbak, som det ellers var mest brugt dengang, men Peder Knudsen købte et lille hus i Lomborg, Højbjergus, hvortil Else og Peder flyttede.

Peder Knudsen befandt sig ikke godt i Lomborg, hvor han næsten ingen mennesker kendte, og han savnede køerne og de andre husdyr. Han havde altid været vant til at have noget at stå op til hver morgen - nu var der intet.

Peder Knudsen døde i Højbjergus den 27. august 1892, 75 år.
Else Godballe " " den 20. maj 1893, 71 "

Lucie og Peders ældste datter, Else, døde som ung i 1910. I Gimsing kirkebog står der under døde kvindekøn:
"Else Sakskjær Pedersen, død 18. juni 1910 på Kgl. Medicinsk Hospital i København. Ugift pige tjenende i Fousing.

Den 14. juni 1917 var der stort bryllup i Grøneng.
I Gimsing kirke blev Agnes viet til Jens Dusinus Bertelsen, født i Ryde 25.1.1889, søn af smedemester Niels Bertelsen og hustru Mette Kirstine i Ryde. - Smedien lå nær ved Store Ryde Mølle.

Agnes og Jens Bertelsen 14.6.1917.

Jens Dusinus Berthelsen fik skøde på Grøneng den 20.6.1917, altså kun få dage efter brylluppet. Lucie og Peder Saks-kjær flyttede så til et lille hus et par kilometers vej fra Grøneng. Huset lå tæt ved landevejen Struer-Holstebro. I dette hus døde Peder den 23. november 1926, 63 år, og Lucie 18 år senere, den 9. april 1944, 79 år.

Agnes og Jens Dusinus Berthelsen fik 5 børn:

1. Ester Gunhild Berthelsen,	født	10.03.1918
2. Oda Elisa	"	" 17.06.1919
3. Gerda	"	" 28.11.1924
4. Peder Vagner	"	" 10.12.1925
5. Irene	"	" 25.06.1928

Peder Vagner Berthelsen fik skøde på Grøneng 12.11.1951. Da var hans mor, Agnes, død den 9.5.1951. Hans far, Jens, døde to år efter, den 12.4.1953. Begge døde i Grøneng, Agnes 59 år, Jens 64 år.

Wagner Berthelsen fortæller om sine bedsteforældre, Peder og Lucie:

Min morfar husker jeg ikke, da jeg kun var knap 1 år gammel, da Peder Saks-kjær døde i 1926, men min far snakkede tit om, at han savnede morfar meget, for han var sådan en rar mand, ja, han var godheden selv.

Lucie, min mormor, har jeg derimod kendt meget godt, jeg var jo 18 år, da hun døde. Da jeg og mine søskende gik i skole, gik vi gerne hen til mormor i middagsfrikvarteret, der var ikke nær så langt at gå som til Grøneng.

Lucie var en viljefast kvinde. Engang, da hun som enke boede alene i huset, kom skorstensfejeren for at feje

Bryllup i Grøneng den 14. juni 1917.

skorstenen. "Jeg vil ikke have fejlet skorsten i dag", sagde Lucie. "Jeg kommer på embeds vegne, jeg skal feje din skorsten", sagde fejeren. "Du kan bare gå din vej !" sagde Lucie og tog en brødkniv, som lå på køkkenbordet. - Så måtte skorstensfejeren fortrække !

Da loven om aldersrente kom i 1933, var Lucie berettiget, men hun ville ikke have aldersrente. Hun skulle nok klare sig selv uden hjælp fra det offentlige !

Lucies slægt.

Hun var født på gården Mø i Resen sogn, datter af gård-ejer Ove Krarup Møller, født 1833 i Vivild præstegård, og Mariane Westergaard fra Struerdal, født 1836.

Ove Krarup Møller var af præsteslægt, kan man sige, for både hans farfar og hans morfar var præster.

Hans forældre var Lucie Krarup og Thomas Møller. Lucies far var pastor Krarup i Vivild, og Thomas's far var pastor Møller i Søby-Skader-Halling pastorat i Århus stift.

Lydia og Wagner Berthelsen.

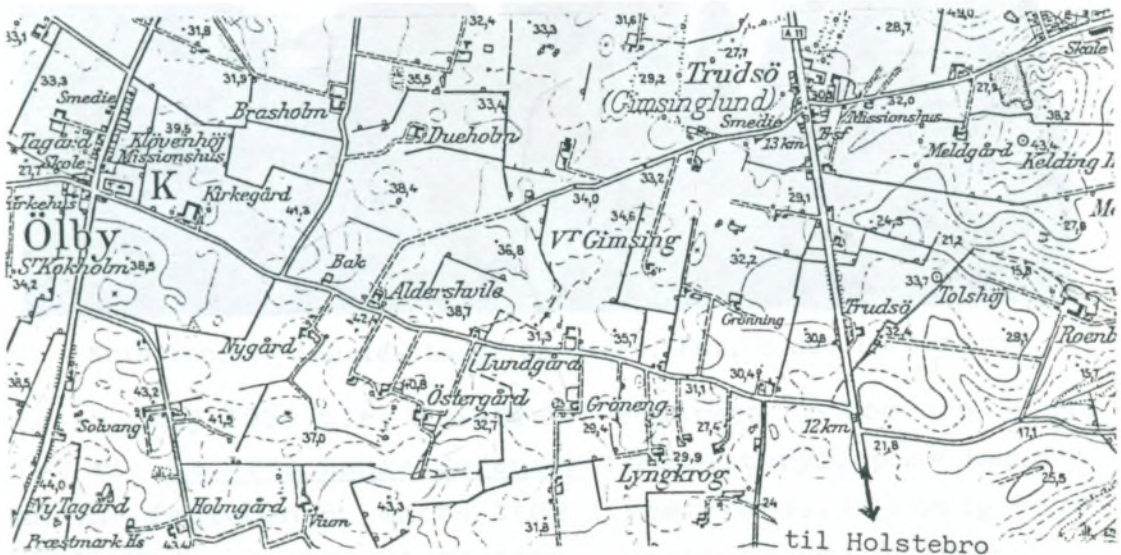
Nr. 4 af de på side 238 nævnte børn, Wagner Berthelsen, som nu bor i Grøneng, er konsulent. Han arbejder for et firma, som hedder BURUPS VENTILATION. Det ligger på Sjælland. Han er landmændene behjælpelig med indretning af staldbygninger, i særdeleshed ventilation.

Den 25. april 1953 blev Wagner viet til Lydia Andersen, født 5.10.1926.

De har en datter, Solveig Berthelsen, født 2.7.1957 i Grøneng. Solveig er nu gift med Bendt Nielsen. Bor i Vejrum. Solveig har købt navnet Saks kjær og hedder nu Solveig Saks kjær Nielsen. - Solveig og Bendt har to børn: Anna-Lea Saks kjær Nielsen, født 8.8.1982 i Vejrum
Julia Saks kjær Nielsen, " 9.2.1986 i Vejrum.

Gården "Grøneng" i Gimsing sogn. Adressen er nu Rubjerghøj 7. Der hører 25 tdr. land til gården. Husene stod som på billedet til 1930, da blev kostalden (vestfløjen) brækket ned, og en ny kostald blev bygget med plads til 14 køer. – Den var i brug til ca. 1960, da blev køerne solgt, og siden har der ikke været køer i den. Østfløjen med hestestald og karlekammer blev fjernet i 1968. Laden blev fornyet i 1970.

Udsnit af Gimsing sogn med gården Grøneng.

13. kapitel.Kristiane Sørensen.

Født den 6. januar 1891 i Ertbjerg
Død den 31. december 1971 i Grindsted

Af alle de 15 børn, som blev født i Ertbjerg, var der kun de fire, som fik lov at bringe slægten videre.

Det var: Peder, Kristiane, Sine og Martin. Om Peders børn handler kapitel 7-11, Martin omtales i kapitel 15.

Her skal omtales Kristiane og Sine, Kristiane i kapitel 13, og Sine i kapitel 14.

Kristiane og Laurids Lange Sørensen. Fot. sidst i 1940-erne.

Den 15. maj 1930 blev Kristiane Pedersen i Lomborg kirke viet til Laurids Lange Sørensen (dobbeltbryllup se kap.6). Han var født den 5. marts 1889 i Vesterhede, Hejnsvig sogn. og han døde den 8. marts 1956 i Vorbasse, 67 år gammel.

Kristianes levnedsløb kan nemmest og bedst fortælles ved at afskrive den nekrolog, som 2. januar 1972 stod at læse i Vejle Amts Folkeblad:

Få dage før sin 80 års fødselsdag er fru Kristiane Sørensen, Systemvej 12, Billund, i går død på sygehuset i Grindsted.

Kristiane Sørensen havde begyndt forberedelserne til fødselsdagen, idet hun indtil for få dage siden havde været rask og selv passet sit hus. Hun rantes da pludselig af sygdom.

Hun stammede fra Lomborg ved Lemvig, men størsteparten af hendes livsgerning faldt på Grindstedegnen. Hun kom i sin tid til Vesterhede som husbestyrerinde for gdr. Laurids Lange Sørensen, der var blevet enkemand og stod ene med et lille barn. På en usædvanlig trofast og dygtig måde overtog hun således både en moders og en husmoders rolle, og hun blev senere gift med Laurids Sørensen.

Gennem en meget lang årrække drev de gården i Vesterhede, hvor Kristiane Sørensen var med i alt arbejde, men da gården var afhændet, flyttede familien til Vorbasse, hvor manden døde.

For en halv snes år siden købte Kristiane Sørensen hus i Billund, hvor en datter bor.

Her som de andre steder, hun har haft sit hjem, var hun travlt optaget af at være noget for dem, der stod hende nærmest. - Derfor vil mange i venne- og familie-kredsen savne hende.

Kristiane Sørensen efterlader to døtre, Meta, der er gift med murermester Ejner Terp, Hejnsvig, og Mary, der er gift med gårdejer Andreas Pedersen, Plougslund.

Om de i ovenstående nekrolog omtalte piger, Meta og Mary, kan følgende oplyses:

Meta.

Laurids Lange Sørensen var i et tidligere ægteskab gift med Karoline, født Sejersén. Fra dette ægteskab er datteren Meta, født 15.10.1923. Meta har været gift med murermester Ejner Terp, født 7.8.1908, død 31.1.1978.

Meta Terp har nu adressen Nyvej 8, 7250 Hejnsvig.

Meta og Ejner fik tre børn:

Edna, g.m. Svend Pedersen. De har 2 børn: Rene og Felix.

Lissy, gift med Poul Erik Nielsen. Børn: Helle og Torben.

Alice, gift med Leif Nielsen. Børn: Kenneth og Susan.

Meta og Mary.

De to piger voksede op sammen i hjemmet i Vesterhede. Vi må dog huske på, at der var 9 års aldersforskel. Da billedet blev taget, var pigerne ca. 10 og 19 år.

Mary,

født 17. juli 1932 i Vesterhede, har været gift to gange. Den 4. maj 1952 holdt hun bryllup med Hermann Svends Pedersen, født 18.7.1926 i Billund, Grene sogn. Allerede få måneder efter brylluppet, den 16.11.1952, døde Hermann af børnelammelse (polio).

I anledning af giftermålet købte Hermann og Mary en lille landejendom på 10-15 tdr. land. Den lå i Loft, en lille by ca. 4 km. vest for Grindsted. Loft var stationsby på den nu nedlagte jernbane fra Grindsted til Varde. Ejendommen var en grønsagsfarm, hvor man dyrkede grønsager, som blev solgt i Grindsted. Det gav en god indtægt, men meget arbejde.

Mary og Hermann fik en datter, Hanne Svends Pedersen, som blev født den 10. juni 1952 i Loft, Grindsted sogn.

Efter Hermanns død beholdt Mary ejendommen en kort tid, så blev den solgt, og hun flyttede hjem til Vorbasse med sin lille Hanne. Mens de boede der, fik Mary arbejde i Grindsted.

Den 2. juni 1956 giftede Mary sig med sin nuværende mand, Andreas Svends Pedersen, som er en broder til hendes første mand. Andreas havde en landejendom på 25 tdr. land i Plougslund, 2-3 km. fra Billund. Der bor Mary og Andreas endnu i 1987. Adressen er Grenevej 3, 7190 Billund.

Det økonomiske udbytte af så lille en ejendom er begrænset, og efter fem års forløb tog Andreas arbejde på Grindstedværket. Der arbejder han endnu. I 1986 kunne han fejre 25-års jubilæum på Værket (se billedet). I Plougslund har de lejet jorden ud, det gør, at Mary og Andreas bor nogenlunde billigt på ejendommen.

Hanne Svends Pedersen blev den 10. august 1974 i Billund kirke viet til Ole Ørnsholt, født 24.1.1950 i Vonge sogn. Ole Ørnsholt er tømrer af profession.

Deres børn: Karina Ørnsholt, født 11.1.1975.

Henriette " født 11.2.1978.

Marys barndomserindringer.

Mit barndomshjem lå i Vesterhede, små 10 km fra Grindsted. Det var en gård på ca. 40 tdr. land, de 10 tdr land var græs og mose, hvor min far om sommeren gravede tørv, dels til eget brug, dels til levering til mejeriet. Han gjorde selv arbejdet, kun hjulpet af en mand i selve sæsonen, til at trække tørvene op af graven, og det var kun en uges tid, han havde medhjælper.

Dobbeltbryllup i Ertbjerg den 15. maj 1930.
Fra venstre: Emma-Peder-Laurids-Kristiane-Meta.

Om aftenen tog far ud og skar de tørv, han ikke havde nået om dagen, der kunne blive en 18-20 tørv af hver af dem, man trak op af graven. Når tørvene var tørre på oversiden, skulle de vendes, det gjorde far også selv. Efter et par måneder var tørvene tørre og kunne leveres til mejeriet, far kørte dem selv derhen med hestevogn, det tog mange dage for ham at levere et helt års forbrug til mejeriet. Tørvene til os selv skulle jo også køres hjem.

Far var ikke bange for at tage fat, og det var min mor heller ikke, for når far havde travlt i mosen, klarede mor selv arbejdet derhjemme, med at hakke roer, fodre kreaturer, lave mad og passe huset. Efter skoletid blev jeg sendt ud med en madkurv til min far og medhjælperen.

Mit hjem var præget af nøjsomhed og gudsfrygt, der var trygt og godt at være. Jeg husker, når jeg en vinterdag med meterhøje snedriver kom hjem fra skole, ventede min mor mig med varm kakao og hjemmebagte boller.

En gang om året rejste min mor og jeg til Lomborg for at besøge min bedstefar og moster, det husker jeg som en stor oplevelse. Min moster var meget dygtig til madlavning, så der var altid noget lækkert til os. Min bedstefar fortalte altid morsomme historier, han var så god til at underholde børn, han holdt jo også i flere år søndagsskole.

Det var kun til særlige højtider eller festdage min far kunne være med, én måtte jo blive hjemme at passe bedriften, jeg husker, han var med til bedstefars 80 års fødselsdag, som virkelig var en stor festdag for os alle.

Min bedstefar kom også en eller to gange om året her til Vesterhede for at besøge os. Der gik kun rutebil een gang om dagen fra Grindsted og ud til os, min mor havde skrevet, hvad tog han skulle tage for at nå rutebilen, men han syntes, ventetiden på stationen blev for lang, så han syntes, han lige så godt kunne spadsere til Vesterhede.

Da bedstefar på vejen til Vesterhede var nået et stykke uden for Grindsted, standsede en mand på motorcykel op og spurgte, om bedstefar ville køre med - jeg kan huske, at da de kørte ind i gården, kørte han en ekstra runde med ham, han sagde så: "Her kommer jeg med en frisk mand, jeg tog op på vejen !" og de morede sig begge. "Ja, nu skal han med ind og have kaffe", sagde bedstefar, og snakken gik livligt.

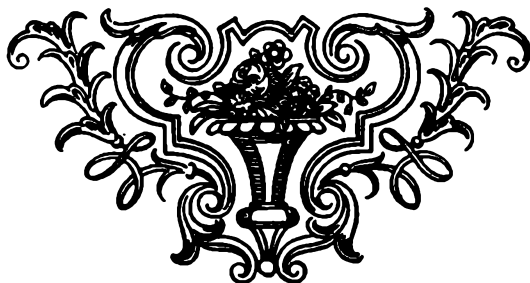
For os var det en oplevelse at have hans besøg, han havde aldrig været der længe, før han sagde: "Jeg har mit gamle tøj med, I har nok noget, I gerne vil have repareret eller malet", og så var han i gang.

Jeg listede gerne ud for at se, hvad han var i gang med. Han sagde: "Hvor var det godt, du kom, nu kan du rigtig hjælpe mig med at hente det, jeg mangler", og så hyggede vi os med snak og sang.

Mit barndomshjem betød meget for mig, desværre blev far syg som godt 60-årig, min mor passede selv gården et års tid, hun havde en medhjælper til markarbejdet. Min fars bror, der også boede i Vesterhede og var pensioneret, var meget flink til at hjælpe os. Da min far ikke kunne blive rask, solgte de gården i 1948 og købte et dejligt hus i Vorbasse. Her havde de otte gode år sammen. Min far var en eller to gange om året på sygehus, når han var hjemme, passede mor ham. Desuden holdt hun hus og have i fineste orden. Far døde i 1956, tre dage efter sin fødselsdag. Han blev 67 år. Mor boede i huset et års tid derefter. Jeg blev 3 måneder efter fars død gift og kom til at bo to km. uden for Billund. Mor syntes, huset i Vorbasse var for stort at bo alene i, der var to lejligheder i det, så hun solgte det og købte et lille dejligt hus i Billund,

der blev hun meget glad for at bo, hun fik nogle gode venner der, særlig en dame på hendes egen alder, lige nabo til, i et hus magen til hendes. Her fik mor 14 gode år, de første år, hun boede i Billund, var hendes største glæde vist, når hun tog sin cykel og kørte ud til os, så lød det altid, som jeg husker bedstefar sagde: "Har I noget til mig at bestille?" Så tog hun fat i hus og have og hvor der trængtes til en kærlig hånd. - Mor fik lov at blive i sit hjem til fire dage før hun døde, det år kom min moster Krista for at fejre jul sammen med hende. Juleaften var de ude hos os, anden juledag var vi alle i kirke. Men 4. juledag om morgenen kom mor ikke op, som hun plejede, moster fandt hende delvis bevidstløs i sin seng - moster sendte bud efter læge og os. Mor kom straks på Grindsted sygehus, her sov hun stille ind nytårsaften, hvor moster og jeg sad hos hende de sidste timer. Mors sidste år var præget af glæde og tak for hvad hun fik i livet.

Andreas Pedersen, den 20. juni 1986.

Gavebord i anledning af 25-års jubilæum på Grindstedværket.

Marys 50-års fødselsdag den 17. juli 1982.

Karina og Henriette sammen med mor og mormor ↑ og alene ↓
Festklædte i dagens anledning.

14. kapitel.Jensine Jensen.

Jensine Karoline Pedersen, født 20. maj 1893 i Ertbjerg, død på Lemvig sygehus den 28. august 1966, 73 år gammel. Viet den 22. marts 1929 i Lomborg kirke til Anders Jensen, som var født 2.6.1899 i Hygum, død 28.2.1969 på sygehuset. Han var søn af Jensine Jensen (1868-1944) og Mads Madsen.

Sine og Anders Jensen, 22.3.1929.

Jensine (i daglig tale kaldet Sine) og Anders fik to børn: Martin Chr. Jensen, født 23. februar 1931 i Lomborg sogn. og Jenny Jensen, født 23. februar 1933 i Lomborg sogn.

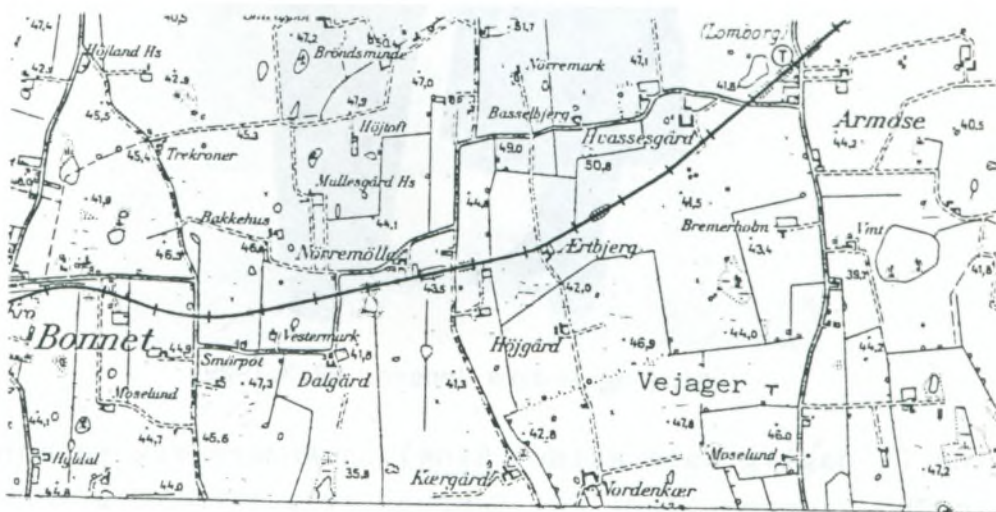

Sine var i sin ungdom ude som tjenestepige i forskellige pladser, hvor hun var et år eller to ad gangen. Derimellem var hun hjemme et år for at hjælpe til i bedriften på Ertbjerg. - Under Første Verdenskrig var hun en sommer på Guldborg højskole på Lolland. Der havde hendes ældre søster Kristiane også været på højskole.

I 1919 må hun have opholdt sig hjemme, for det var hende, der vækkede Krista, da gården brændte.

Da Sine var blevet gift med Anders, flyttede de ind i en lille landejendom, som Anders havde. Den hed Vejager, og den lå i den nordlige del af Lomborg sogn, ikke så langt fra Ertbjerg (se kortet). Det var kun et husmandssted, 14 tdr. land, men jorden var god, det var lerjord, og når stedet blev passet godt, kunne Anders have 2 heste, 6 køer nogle grise og nogle høns. Det var jo dengang, da man havde alle slags husdyr i et landbrug.

"Hvor der er hjerterum, er der også husrum", siger et gammelt ord, og det ord passede godt på Vejager. Det var det mest gæstfrie hjem, man kunne tænke sig, så hyggeligt, og man følte sig altid velkommen.

Sine - Martin - Anders - Jenny

Tre generationer: Til venstre Jennys mor Sine, i midten Jenny med Bente, og til højre Gerhardt med Erling.

Jenny Møller fortæller om sit barndomshjem.

Min barndom var på et landbrug på 14 tdr. land. Min farmor boede hos os til hun døde i 1944. Hun hed også Jensine ligesom min mor. - Min barndom var meget præget af krigen 1940-45, der skulle være rullegardiner for alle vinduer, og det var svært at købe næsten alting. Vi fik næsten intet nyt tøj, det var altsammen syet om af noget gammelt. Far gravede tørv sammen med en nabo, vi hentede også lyng eller brænde i skoven til at fyre med om vinteren, men trods al uro rundt om i vort land havde vi det trygt i vort hjem. Min far var glad for at læse højt for os.

Vi fik den første radio ca. 1939, jeg husker, vi hørte krigsbudskabet den 9. april 1940, jeg var syv år dengang, men 5 år efter hørte vi frihedsbudskabet den 4. maj 1945 om aftenen, da gik flagene op rundt om. Det var en dejlig aften.

Der var også altid glæde, når der kom breve eller pakker fra U.S.A., og senere kom der også besøg af min mors brødre Martin og Einer Pedersen.

Jenny og Gerhardt overtager Vejager.

Da Jenny i 1954 havde holdt bryllup med Gerhardt, overtog de unge ejendommen, og Sine og Anders flyttede hen i den lejlighed, som var i Lomborg Missionshus.

Det var en pedelbolig, hvor de skulle holde missionshuset rent og i orden, så fik de fri bolig. Anders gik ud og tjente lidt penge ved at hjælpe forskellige steder, og Sine kunne nu snart få folkepension. Sammen med pengene, de fik for Vejager, kunne de sagtens få det til at slå til. Efter ti års forløb måtte de på grund af alder og svagelighed opgive arbejdet i missionshuset, de flyttede da hen til Sines søster Krista i villa Arnen.

Der døde Sine i 1966 og Anders tre år efter.

Jenny og Gerhardt boede i Vejager i ca. 10 år, så solgte de ejendommen og flyttede til et hus i Lomborg by. Det hedder "Birkebo" og ligger Lomborgvej 92. Der bor de endnu. Gerhardt gik så ud som arbejdsmand, men engang var han så uheldig at beskadige ryggen ved fald fra en lastbil. Han prøvede så et par år med lettere arbejde på Bonnet Ægpakkeri, men det måtte han opgive, og han får nu invalidepension.

Jenny blev i 1968 antaget som hjemmehjælper for Lomborg kommune, efter sammenlægningen er det for Lemvig kommune. Hun er glad for sit arbejde.

Jenny og Gerhardts sølvbryllup i 1979.

Øverst: Lene og Erling.

Siddende: Helge, Gerhardt Jenny, Bente og Anders.

Sine og Anders Jensens efterslægt.

Som fortalt på side 255 fik Sine og Anders to børn:

- * 1. Martin. Født den 23. februar 1931 i Lomborg sogn.
viet 24.9.1955 i Ørsted kirke til
Inger Bæk, født 24. maj 1933 i Ørsted sogn.

De har to børn:

- 1. Tove Bæk Jensen, født 1.6.1959 i Nr. Lem sogn.
- 2. Erik Bæk Jensen, født 24.3.1965 i Nr. Lem sogn.

Købte et statshusmandsbrug "Bakkehave" på Kappel Mark den 8.9.1955, hvor Inger og Martin flyttede ind efter brylluppet.

Skilsmisse blev bevilget den 11.2.1980. Inger bor stadig i Bakkehave, Martin bor Østergade 16, 7620 Lemvig. Begge arbejder på B&O, Struer.

-
- * 2. Jenny. Født den 23. februar 1933 i Lomborg sogn.
viet 13.11.1954 i Lomborg kirke til
Gerhardt Møller, født 1. april 1929 i Overlade sogn.
Jenny og Gerhardt bor i "Birkebo", Lomborgvej 92, 7620 Lemvig.
De har tre børn:

- 1. Erling Møller, født 3.4.1956 i Lomborg sogn.
Viet den 23. maj 1981 i Snedsted kirke til
Lene Krabbe Jensen, født 9.12.1956 i Snedsted sogn.

De har to børn:

- Casper Krabbe Møller, født 21.12.1984 i Thisted.
- Ann-Sophie Krabbe Møller, født 21.1.1988 i Thisted.

- 2. Bente Møller, født 15.8.1959 i Lomborg sogn.
Viet 19.2.1983 i Lomborg kirke til
Anders Chr. Gisle Larsson, født 4.12.1959 i København.

Deres børn:

- Joachim Gisle Larsson, født 2.11.1980 i Aalborg,
død 8.11.1986 i Randers.
- Pernille Gry Larsson, født 24.5.1985 i Aalborg.

- 3. Helge Møller, født 17.6.1963 i Lemvig.

Tove - Inger - Martin - Erik

Erik 1987

Erik læser til cand.oecon. på Århus universitet,
han bor på Kollegium 8, Universitetsparken.

Tove 1987

Hans 1987

Tove blev cand.jur. i 1984. Underviser siden 1.12.1986 i erhvervsret og nationaløkonomi på Århus Teknikum. Den 1. sept. 1987 begyndte hun desuden at læse til H.D., aftenkursus. Hun bor i Århus på Katrinebjergvej 61 ¹ tv sammen med Hans Westman Jensen, som studerer til cand.oecon. på Århus universitet.

Lene - Casper - Erling. 1987.

Erling er maskinarbejder, han blev i 1978 udlært på Bonnet maskinfabrik ved Lemvig. Han aftjente derefter værnepligt som CF'er, og efter endt tjenestetid arbejdede han som maskinarbejder i Hanstholm men kom i 1985 til Thisted og arbejder nu på W.K. værktøj. Hans kone Lene blev i 1983 uddannet sygehjælper på Thisted sygehjælper-skole og har siden arbejdet på Dragsbæk-hjemmet. Erling, Lene og Casper bor Syrenvej 7, 7700 Thisted. Tilføjelse: Den 21.1.1988 fik de en datter, Ann-Sophie.

Helge er elektroniktekniker. Blev uddannet på Struer tekniske skole i 1985 og arbejdede derefter i Hvide Sande hos Scan-Steering A/S. Fik i begyndelsen af 1987 arbejde hos Videbæk Højttalerfabrik A/S som tekniker. Han bor hjemme i "Birkebo", Lomborg. Kører frem og tilbage hver dag. Afstand 70 km.

Helge Møller 1987.

Pernilles dåb i 1985.

Bente - Pernille - Joachim - Anders.

Bente arbejdede indtil fornylig på Krstrup plejehjem i Randers, men er pr. 1-9-1987 begyndt at læse til plejehjemsassistent.

Anders arbejder som EDB-programmør hos Campool i Randers.

De bor Orionsvej 56, 8900 Randers.

Joachim.

I denne familie er der sket noget forfærdeligt. Bente og Anders Chr. Larssons lille søn Joachim blev myrdet lørdag den 8. november 1986, 6 år gammel.

Der skete følgende:

Lørdag den 8. november blev Joachim sendt til bageren efter morgenbrød. Med sig havde han en plasticpose. I den lå en indkøbsseddel og en hundredekroneseddel.

Da Joachim ikke kom tilbage fra bageren, blev der sat en stor eftersøgning i gang med politi og frivillige.

Man fandt plasticposen med indkøbssedlen, men Joachim var forsvundet, og der var ingen, som havde set drengen.

Joachim blev efterlyst i radio og fjernsyn, og alle landets aviser bragte billede af ham på forsiden - men først om onsdagen fandt en hundepatrulje drengens lig.

Det lå imellem nogle tætte træer i en granplantage lidt uden for Randers, ca. 50 m fra offentlig vej.

Det viste sig, at Joachim var blevet myrdet med knivstik.

Der var intet spor af gerningsmanden, og trods ihærdigt arbejde fra politiets side er det ikke lykkedes at opklare, hvem der har gjort det.

Joachim.

15. kapitel.Udvandrerne.

For omkring 100 år siden gik der en strøm af udvandrere fra Europa til Amerika, navnlig til U.S.A., frihedens land, først koloni, men siden 1783 selvstændig stat. Der vinkede guld og grønne skove. Nogle af udvandrerne klarede sig da også godt, andre mindre godt.

I sidste del af 1800-tallet tog udvandringen til og fortsatte indtil krigen 1914-18, efter krigen ebbede det ud. Det blev da sværere at få indrejsetilladelse.

Medens antallet fra Danmark før 1914 lå på ca. 7000 personer årligt, var antallet i 30-erne faldet til 300 om året.

Indvandrere i kø foran vekselskontoret på Ellis Island, sæde for USAs indvandrerkontrol 1892-1924. I kontrollens første år blev indvandrerne gennemsnitligt snydt for 25-30 % ved ombytningen af deres europæiske penge til amerikanske dollars. De var så lykkelige over at være sluppet igennem kontrollens skærmsild, at de ikke sansede at sikre sig, at de fik penge nok tilbage. Fot. The State Historical Society of Wisconsin, Madison.

Også Ertbjerg-slægten ydede sit kontingent. I udvandrerperioden rejste mindst 15 personer af slægten over dammen. Disse 15 personer fremgår af nedenstående fortegnelse:

Af Jens Nicolaj Lunds første ægteskab: Hans og Maren Sodborgs fem børn forblev i Danmark, men af deres datter Marianes børn var der to, der rejste. Det var:

1. Jens Nicolaj Lund Pedersen, født 1863, snedker, rejste først i 90-erne, sammen med
2. Carl Martinus Lund Pedersen, født 1866, advokat.
Marianes barnebarn, søn af lærer Kr. Lund Pedersen, Ramme:
3. Laurids Lund Pedersen, født 1899, mejerist, rejste 1926.
Jens Nicolaj Lunds andet ægteskab med Kristiane:
4. Jens Peder Lund, født 1862, møllersvend, rejste 1891 sammen med sin kone og deres lille barn:
5. Petrine Amalie Hansen, født 1862,
6. Jens Nicolaj Lund, født 1890, samt hendes ældre søn
7. Johannes Vinkel Sørensen, født 1886.
8. Carl Christen Sodborg Lund, født 1864, landmand, rejste ligeledes i 1890-erne.

Krista Ertbjergs fars slægt er også repræsenteret blandt udvandrerne, således hendes farbror:

9. Søren Pedersen, Ferring, født 1861. Rejsedata vides ikke.
Tre af faster Karen Marie Gransgårds sønner rejste. Det var:
10. Peder Pedersen, født i Ferring 1882.
11. Mads Erik Nielsen Gransgaard, født 1887. Rejste 1907.
12. Mads Nielsen Gransgaard, født 1891 " 1911.

Maren og P. Chr. Ertbjerg fik som omtalt 15 børn, og af dem rejste tre sønner til Amerika. Det var:

13. Martin Lund Pedersen, født 1900. Rejste 1923.
14. Jens Peder Lund Pedersen, født 1901. " 1925.
15. Einer Christian Pedersen, født 1906. " 1925.

På de næste sider omtales hver enkelt af de 15 udvandrere.

Der er muligvis flere af Ertbjerg-slægten end de femten, som her er nævnt, som tog sejlturen over Atlanterhavet for at prøve lykken i det fremmede, men om de femten kan følgende berettes:

Nr. 1. Jens Nicolaj Lund Pedersen, født 29.4.1863 i Nordenkær, Lomborg sogn, søn af Mariane og Laurids Christian Pedersen.

Jens blev udlært som snedkersvend og arbejdede i sin ungdom som snedker i Skjern. I Ramme skole stod et smukt poleret ovalt bord med udtræk samt en stor reol med skuffer i, som han havde lavet, så han var dygtig til sit fag.

Han blev gift med Kirstine Agger fra Nr. Kokholm i Tørring. Først i 1890-erne rejste de til U.S.A. sammen med deres lille søn, som døde et års tid efter.

Birgitte Lund fortæller om sin farbror Jens og tante Stine: "Senere fik de en datter Sigrid og et par år senere Astrid. Så vidt jeg husker, var det i 1910, tante Stine og hendes to unge døtre holdt jul i Danmark. Astrid døde få år efter, 17 år gammel. Sigrid blev gift i Pasedeloup, hendes mand var vist af portugisisk slægt. De fik to døtre, June og Jean. June blev gift med en tysker, Hans Mattick. Hun har ikke været så rask, og der er ingen børn.

Jean er ugift. Hun har en stor sekretærstilling. De er begge ældre nu, så med dem uddør den gren af familien i Amerika. June Mattick døde den 17. maj 1987.

Hvad farbror Jens kom i gang med i Amerika, ved jeg ikke, men de kom til at bo i i kvarteret omkring North Avenu i Chicago, hvor der bor mange danske, så forretningsfolk kunne tale dansk. Det siges, at tante Stine aldrig rigtig kom efter det amerikanske. (Da June og Jean var i Danmark, kunne Jean tale dansk, det havde hun lært af sin mormor). De var værter i en dansk club, som havde en sommerbolig ved Michigansøen. Jeg husker, at tante Stine, engang hun var på besøg i Danmark med sin mand, fortalte om, hvordan hun syede tæpper til de mange senge i klubhuset.

Farbror Jens lå de sidste år til sengs og var helt senil. Tante Stine skrev engang til mine forældre, at det var så svært, for hun kunne ikke gøre ham tilpas. "Nej, dengang jeg var gift med Kirstine, da var alt godt, hun var en dejlig kone". - Det var så tantes trøst, at han havde været glad for hende, da han var ved sin bevidsthed. Jens døde omkring 1940, Stine sidst i 40-erne.

2. Carl Martinus Pedersen, født 27.5.1866 i Nordenkær. Carl rejste til U.S.A. sammen med sin broder Jens. Carl havde præliminæreksamen og kunne hjælpe Jens med sproget. De fulgtes til Chicago. Der gik det godt for Carl. Han blev advokat, senere notarius publikus. Firmaet Pedersen eksisterer endnu. Han blev også "real estate agent", ejendomsmægler. Han blev gift med en københavner, som han traf i Amerika. Hun var en ret elegant dame. på mig gjorde det indtryk, at hun hævdede, at hvad hun mødte i sin loge, var meget bedre end det, kirken kunne bringe, fortæller Birgitte Lund. Carl døde først i 30-erne, hun engang i 40-erne.

Nr. 3. Laurids Kristian Lund Pedersen, født i Ramme skolen den 8. juli 1899, søn af førstelærer Kr. Lund Pedersen og hustru Villemine Marie Villesen.

Laurids blev udlært som mejerist. Han rejste i 1926 til Amerika, hvor han ved flid og sparsommelighed efterhånden selv blev ejer af et mejeri i Mattoon i staten Illinois. Han købte fløde af farmerne, som selv bragte den ind til mejeriet. Af fløden lavede han smør, som han solgte.

Han blev 2.2.1936 i Ramme kirke viet til Elly Dalgaard, datter af stationsforstanderen i Ramme, H. P. Dalgaard. Efter brylluppet fulgte Elly med ham til Mattoon, hvor hun arbejdede såvel i hus som forretning, hun var kontoruddannet og vant til regnskab.

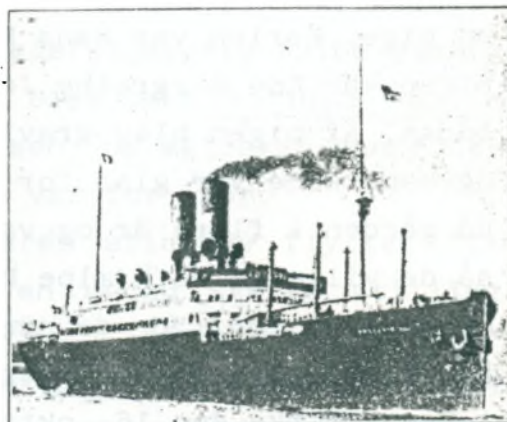
Der var ingen børn i ægteskabet.

I 1946 vendte Elly og Laurids tilbage til Danmark. Mejeriet havde de solgt, og for nogle af pengene købte de en villa med frugtplantage. Den hed Abildvang. Den lå i Snoghøj med skøn udsigt til Lillebælt. Der døde Laurids i 1954.

Elly bor nu i et hus i Fredericia.

Elly og Laurids 1936.

Dampskibet *Frederik VIII*.

Laurids kom hjem med juleskibet Frederik VIII i december 1935. Skibet var Skandinavien-Amerika Liniens stolthed, bygget 1913 til udvandrere, men i 1936 ophørte driften p.g. underskud.

Også i Jens Nicolaj Lunds andet ægteskab med Kristiane var der børn og børnebørn, som rejste ud, således rejste begge sønnerne, da de nåede den voksne alder, og af deres -datters børn rejste tre.

Nr. 4. Jens Peder Lund, født 8.12.1862 i Ertbjerg.

Han var Krista Ertbjergs mors tvillingbror.

Sammen med Jens Peder rejste hans hustru:

Nr. 5. Petrine Amalie Hansen, født 7.8.1862 i Trans,

samt hendes og Jens Peders lille søn

Nr. 6. Jens Nicolaj Lund, født 6.8.1890 i Lemvig,

samt Petrines søn med smedesvend Jacob Sørensen:

Nr. 7. Johannes Vinkel Sørensen, født 22.2.1886 i Fjaltring

Denne lille familie, 4 personer, drog af sted til Amerika i 1891, måske allerede sidst på året i 1890, det nøjagtige afrejste fra København den 14. april 1891 tidspunkt ~~kendes ikke~~ med Thingvalla-liniens skib "Norge".

Men før vi fortæller om deres oplevelser i det fremmede, skal vi vide lidt om Petrines slægt.

Petrines bedsteforældre.

I året 1836 tjente på gården Fuglkjær i Trans en karl og en pige. Karlen var Hans Peter Nielsen Hestdal, 27 år, og pigen var Ane Margrethe Jensdatter, 26 år. Det gik jo så sådan, at pigen blev gravid ved tjenestekarlen. Gårdmanden og hans kone var glad for Ane Margrethe, hun havde tjent på gården i flere år og var næsten som en datter for dem, så de ville gerne hjælpe hende i den vanskelige situation. De sørgede for, at de unge blev gift, gdr. Hans Jensen Fuglkjær står som forlover ved brylluppet, som fandt sted i Trans kirke den 16. oktober 1836.

Men begge de unge var fattige og havde ikke noget sted at bo, og de blev så i deres pladser i Fuglkjær foreløbig.

Da fødselen nærmede sig først på året i 1837, flyttede Ane Margrethe til nogle pårørende, som boede i et hus tæt

ved Rammedige, medens Hans Peter forblev i sin plads i Fuglkjær.

I Rammedige fødte Ane Margrethe en lille pige 24.3.1837. Barnet blev døbt i Ramme kirke den 6. april og fik navnet Ane Marie Nielsen. Dette barn blev Petrines mor.

Vi springer nu frem til året 1861, da var Ane Marie Nielsen Hestdahl blevet 24 år gammel og tjente på en gård i Trans. - I dette år, 1861, kom der en ung herredsfuldmægtig til Lemvig. Han var kun 22 år og meget ung til så stor en stilling. Men han var dygtig.

Hans navn var Emanuel Falbe-Hansen, født 1.2.1839 i Odense. En stor del af Emanuels arbejde bestod i at føre tilsyn med de - mange - skibe, som strandede dengang. Bjergning af gods, ikke for meget tyveri, strandauktion. Han måtte derfor ofte opholde sig ude ved kysten flere dage ad gangen, og der traf han Ane Marie Hestdahl.

Emanuel var ikke alene begavet, han var også en smuk mand og meget pige glad. Det kunne Ane Marie ikke stå for, og sidst på året blev hun gravid.

Den 7. august 1862 fødte Ane Marie en datter. I kirkebogen for Trans sogn står der, at herredsfuldmægtig Falbe-Hansen vedkendte sig faderskabet. Pigen blev døbt Petrine Amalie Hansen, selv om moderen hed Nielsen. Om ægteskab kunne der ikke være tale. Standsforskellen var for stor.

Da Petrine blev født, var faderen allerede flyttet til Holstebro, hvor han havde fået en endnu større stilling som herredsfoged der.

Det vides ikke, om Petrine nogen sinde fik lov at hilse på sin far. Der er jo ikke så langt fra Fjaltring til Holstebro. Men det fik hun nok ikke lov til.

I Holstebro finder vi Emanuel Falbe-Hansen blandt byens honoratiores. Han havde advokatforretning, blev branddirektør, medlem af byrådet, godsforvalter på Ausumgård og m.a. Emanuel Falbe-Hansen var gift to gange, første gang med en præstedatter, anden gang med datter af skibsmægler. Deres efterkommere bor næsten alle i København.

Ane Marie forblev ugift, og hun fik ikke flere børn end Petrine.

I Hardsyssels årbog for 1909 og 1910 fortæller Emanuel meget levende om sine oplevelser som herredsfuldmechtig i Lemvig - men der står intet om Ane Marie.

Fotokopi fra Hardsyssels årbog:

EMANUEL FALBE HANSEN

* 1. FEBRUAR 1839 - † 10. JANUAR 1910

Forfatteren af foranstaaende Skildringer, Branddirektør Emanuel Falbe Hansen, er født den 1. Februar 1839 i Odense som Søn af Prokurator Jørgen Hansen og Hustru Marietta, født Basse, en Datter af Distriktskirurg B. i Lemvig. Han var ældste Søn af ti Søskende, gik i Odense Latinskole og

fik sin første Kontorplads i Middelfart.

I 1859 tog han dansk juridisk Eksamen med 1. Karakter. ~~Straks efter fik han Ansættelse som 1. Herreds-~~

Ane Marie kom til at bo i et lille hus i Fjaltring, Lille Nørbyhus. Det lå tæt ved Fjaltring Brugsforening.

Der besøgte Krista Ertbjerg hende, se Kristas erindringer side 68. Ane Marie levede af at hjælpe til på gårdene, i særdeleshed, når der skulle komme gæster. I kirkebogen benævnes hendes stilling som kogekone.

I Lille Nørbyhus i Fjaltring døde Ane Marie Nielsen Hestdahl den 29. oktober 1923 og blev begravet på Fjaltring kirkegård.

Petrine.

Ankommen til U.S.A. bosatte familien Lund sig i Menomene i staten Michigan. Der fik Petrine og Jens Peder endnu tre børn: Christine, født 1891, Johanne, født 1893, og Victor, født 1895.

Derfra flyttede de til Denver i Colorado, hvor Jens Peder fik arbejde på et savværk. Der skete der det frygtelige, at Jens Peder døde efter en arbejdsulykke på savværket. Det skete i 1897 (måske 1898). - Derom skriver Johanne's datter, fru Ruth Speraw, Californien:

"Min bedstemor (Petrine) blev i Denver og måtte forsørge sine fire små børn i en fremmed by. Hun overlevede ved at lave mad til nogle arbejdere, som anlagde en ny hovedvej. Det var så hård en tilværelse for hende, at vi slet ikke kan forestille os det i dag".

Men det var en familie med krummer i. Hvordan de klarede den, hvordan de bar sig ad, skjuler sig i glemselens tåger, men vi ved, at alle fire børn blev dygtige og ansete borgere i U.S.A.

Den ældste, Jens Nicolaj Lund, blev præst. Under navnet pastor Jens Lund blev han kendt i vide kredse blandt de danske. Han udgav også et dansk blad.

Petrine og Jens Peder Lunds efterkommere.

Når vi hører om disse fire søskende, som nu alle har børn og børnebørn, er det overraskende, hvor mange akademikere og lærde folk, der er mellem dem. Det skyldes antagelig egenskaber, som er nedarvet fra slægtens gamle stamfader: Emanuel Falbe-Hansen.

Pastor Jens Lunds førnævnte søsterdatter, Ruth Speraw, skriver herom i brev af 3.12.1986:

Min morbror, Jens Lund, blev præst. Han havde 3 børn. En døde som lille, men hans datter, Mariane, bor i La Habra, Californien. Hun er skolelærer og har tre børn. Jens Lunds søn, James Lund, bor i Lansing, Michigan.

Min moster Christine har to sønner, Warren Rasmussen er lærer og Albert Rasmussen er Luthersk Præst.

Min morbror, Victor Lund, har én søn, Victor Lund jr., som er civilingeniør og bor i Pacific Palisades, Californien. Han har en gift datter og børnebørn. Han er min bedstefar Peder Lunds udtrykte billede.

Min mor, Johanne Lund, giftede sig med Hans Krag fra København i 1919. Han døde i 1932. Min mor var sygeplejerske og arbejdede på hospitaler, da hun var ung. De har tre børn: Cletus Lund Krag, min ældste broder, han er læge og bor i Stockton i Californien. Hans kone er Greta Pedersen, hvis forældre er fra Danmark. De har 5 børn, to sønner er læger, og den tredje er stud.med. Der er to døtre, én er en fin kunstner, den anden er lærer.

Min anden broder, Daniel Otis Krag, er også læge (patolog), han gik på pension i fjor. Han har 4 børn, to sønner og to døtre, alle lærere.

Jeg selv har eksamen fra universitetet, jeg har arbejdet med undervisning, og så har jeg været hustru og moder.

Ruth Speraws mor, Petrine og Jens Peder Lunds datter, fru Johanne Krag, født Lund, døde i januar 1987, 93 år gammel.

Før denne bog blev skrevet, anede Emanuel Falbe-Hansens efterkommere i Danmark intet om, at de havde slægtninge i Amerika - ligeledes vidste dem i Amerika intet. - Emanuel fortalte aldrig nogen om sit eventyr med den lille bondepige.

Emanuelns sønnesøn, professor, dr.med. Jørgen Falbe-Hansen, f. 1903, bopæl Klampenborg, døde 10.12.1987 og blev begravet i familiegravstedet i Holstebro.

Johanne og Jørgen var jo fætter og kusine. Begge døde 1987.

Ved Johanne Lund Krags begravelse blev der taget ovenstående billede af hendes børn og børnebørn. Kun enkelte var fraværende. Johanne var jo datter af Petrine og Jens Peder Lund, som emigrerede 1891. Tallene på skitsen refererer til pågældende person på billedet.

1. Ruth Speraw, Johannes datter (se side 274).
2. Cletus Krag, læge, Ruths broder.
3. Hans kone, Greta Petersen Krag.
4. Valeria Krag, Dan Krags datter.
5. Jim Madden, Cletus Krags svigersøn.
6. Rise Krag Madden, hans kone.
7. Andrea Speraw, Ruths smukke datter.
8. Daniel Speraw, Ruths søn.
- 9 Robert Speraw, Ruths mand.
10. Daniel O. Krag, patolog, Ruths broder.
11. Victor Krag, lærer, Daniels søn.
12. David Krag, læge, yngste søn af Cletus.
13. Jean Krag, Daniels kone.
14. Caterine Krag, lærer, Dan Krags datter.
15. David Krags kone, kunstner.

Om nr. 6, 7 og 8 i fortegnelsen over udvandrere er der knap så meget at fortælle.

Nr. 6. Jens Nicolaj Lund, blev præst, hvilket Ruth Speraw har fortalt om i brevet side 274. - Om pastor Jens Lund skriver Birgitte Lund i "Slægtsminder":

Nylig læste jeg i et dansk blad om en pensioneret præst af dette navn, som foruden at være præst for danske i Amerika også havde udgivet et lille dansk blad. Det var ham, der som lille barn rejste med forældrene.

Nr. 7. Johannes Vinkel Sørensen, født 22.2.1886 var 5 år, da han rejste med sin mor og sin stedfar til U.S.A.

Da hans stedfar døde i året 1900, "stod Petrine tilbage med fire små børn" - ja, hun havde altså fem, men Johannes må da have været stor nok til at forsørge sig selv.

Ellers ved vi kun om ham, at han har et barnebarn: Richard Johnson, 214 Forest, Goleta, Ca. 93107. (I Californien).

Nr. 8. Carl Christen Sodborg Lund, født 28.3.1864, rejste vistnok samtidig med sin storebror Jens Peder i 1891.

Om ham fortæller Peder Pedersen Ertbjerg i sit på side 199 omtalte interview:

Jens Peder Lund døde ved et ulykkestilfælde på en papirfabrik i 1900. Hans broder, Christen Sodborg Lund døde ikke inden 1912 eller sådan en ting. Men i 10 år var han på sindssygehospital, men trods det, at han havde været der i mange år, så kom han ud igen - det er jo meget sjældent, at man kommer ud igen efter så mange års forløb.

Nr. 9. Søren Pedersen, født 7.11.1861 i Sønderbak, Ferring, død 8.8.1929 i Grønhøj i Tørring, Ugift.

Om ham er der allerede fortalt på side 234.

Nr. 10. Peder Pedersen, født den 11.7.1882 i Ferring sogn.
Om ham har vi ligeledes kun sparsomme oplysninger, men han rejste vist mellem 1900 og 1915, fulgtes muligvis med sin halvbroder Mads Gransgaard i 1911.

Om hans herkomst kan vi læse i Ferring Kirkebog:

Peder Pedersen, født 11. juli 1882 i Ferring sogn.

Søn af ugift fruentimmer Karen Marie Pedersen, tilhuse hos
husmand Peder Knudsen, Sønder Bak i Ferring.

Som barnefader er udlagt tjenestekarl Hans Jensen Godballe, Lemvig.
Moderen opholdt sig i Tørring 10-måneders dagen før fødselen.

Peders halvbrødre Erik og Mads brugte ikke navnet Gransgaard derovre, da det var sprogligt besværligt, de brugte navnet Nielsen, men Peder holdt fast ved navnet Gransgaard og skrev sig altid Peter Gransgård.

Det meste af tiden derovre boede han i Californien.

Han blev gift med Alyce Elizabeth, f. 24.4.1913 i Nebraska, hun døde 24.6.1968 i Hemet, Californien.

De havde to børn: Franklin (som døde 22.4.1970) og Karen.
Franklin Gransgård blev gift med Pat, der er tre børn:
Michele, Christina, Melissa.

Karen blev gift med Mike, senere skilt, har vistnok en ny mand nu.

Nr. 11. Mads Erik Gransgaard Nielsen.

Født 3.6.1887 i Mellem Gransgård i Tørring sogn.

Død 8.9.1969 i U.S.A.

Nr. 12. Mads Gransgaard Nielsen.

Født 29.5.1891 i Mellem Gransgård i Tørring sogn.

Død 29.12.1971 i U.S.A.

De to emigranter var helbrødre, fra Karen Marie Gransgaards første ægteskab. De havde meget til fælles derovre og skal derfor omtales samlet i denne bog.

Den ældste, som blev kaldt Erik, rejste til U.S.A., da han var 19 år gammel. I Udvandrerarkivet finder vi, at hans udvandrerkontrakt nr. 4374/1906 er påtegnet af Københavns politi den 6. september 1906. Samme dag, kl. 12 middag, afsejlede han med "Hellig Olav" fra Kbh.Frihavn med kurs mod Amerika. Ankomst til New York 17. september 1906.

Han bosatte sig i Nysted i Nebraska. Det første år gik han i skole i sin fritid for at lære engelsk. Ved flid og sparsommelighed drev han det til, at han efter nogle år havde sin egen farm. - Se billede af Erik som barn på side 217.

Hans fire år yngre bror Mads rejste over til ham, ligeledes som 19-årig, i april 1911. Udvandrerkontrakt nr. 1888/1911 er påtegnet 20/4 1911. Afrejse med "Hellig Olav" samme dag. Skibet ankom til New York den 2. maj 1911.

Erik, som nu var etableret amerikaner, hjalp ham til rette med at finde arbejde. Det gik også meget godt for ham, selv om det jo nok var hårdt i begyndelsen. Mads endte som farmer i nabostaten South Dakota.

Begge brødre benyttede på rejsen til U.S.A. Skandinavien-Amerika Liniens gode skib "Hellig Olav". Det var et dampskib m/dobbeltkrue, som i mange år dampede frem og tilbage over Atlanten med udvandrere. Den kunne sejle 15 miles i timen, og turen tog 11 dage. Ligeledes 11 dage fra U.S.A. og hertil.

Mads Erik Nielsen Gransgaard brugte ikke navnet Gransgaard i U.S.A., da dette navn er svært at udtale på engelsk. Han kaldte sig Erik Nielsen.

Den 27. juli 1911 giftede han sig med Carrie Christensen. Han 24, hun 20 år. Hendes forældre var indvandret fra Danmark. De bosatte sig i Nebraska, og der blev Carrie født. (født 30.4.1891 i Howells i staten Nebraska).

Carrie og Erik boede på en farm i Lynch i Nebraska, og der fik de fire børn, hvoraf en pige døde som 12-årig. Se familietavlen side 282.

Erik døde 8.9.1969, 82 år, i Lynch.

Carrie døde 16.5.1986, 95 år, i Verdigre, Nebraska.

— — — —
Mads Nielsen Gransgaard (Mads Nielsen) bosatte sig i South Dakota, men det var ikke så langt fra Lynch (nabostater). Han var også farmer.

Giftede sig 3.10.1917 med Ruth Jensena Christensen, 21 år, født 21.10.1895. De fik to børn, se side 283.

Mads døde 29.12.1971, 80 år gammel.

Ruth døde 23.03.1985, 89 år gammel.

Ruth og Mads Gransgaards datter

Thelma Sayler

61 år (født 3.9.1924).
fotograferet oktober 1985.

Carrie Nielsens 90-års fødselsdag den 30. april 1981.

Fra venstre: Homer - Esther
Delbert - Maxine - Lois -
Leonard -
Carrie.

Esther og Homer Tonner.
Guldbryllup 31.12.1986.

Carrie og Mads Erik Gransgaards efterslægt.

4 børn

14 børnebørn 37 oldebørn 2 tipoldebørn

Tallet efter et navn angiver fødselsår

Mads Erik Nielsen 1887-1969 Carrie Christensen 1891-1986
 viet 27.7.1911

Delbert V. Nielsen
 født 4.4.1924
 viet 11.10.1947 til
 Maxine Meier (O1)
 Delbert døde i 1986

Leonard G. Nielsen
 født 22.11.1918
 viet 5.2.1949 til
 Lois Wilson, d.1982
 viet 17.12.1982 til
 Maxine Vesely

Pearl Cecilia Nielsen
 født 4.7.1916
 død 19.5.1929
 12 år gammel

Esther Marie Christina
 Nielsen
 født 14.4.1912
 viet 31.12.1936 til
 Homer Tonner

Carol Tonner 40
 viet 1959

Robert Tienken

Gordon Tonner 42
 viet 1961

Kathleen Schmidt

Linda Tonner 51
 viet 1974

Ralph Hasselquist

Robin Tienken
 f. 1960 død 74

Carla Tienken 62
 viet 1981

Kevin Pinneo

Brent Tonner 62

Sheri Tonner 63

Kristi Tonner 64

Jennifer Marie Hasselquist 76

Kerri Christina Hasselquist 78

Heath Aaron Hasselquist 81

Lundon Ann Pinneo
 født 20.8.1983

Michael Jade "
 født 29.5.1985

Deanna Nielsen 50
 viet 1968

Gary Fritz

Colleen Nielsen 53
 viet 1971

Stanley Fritz

Rita Nielsen 55
 viet 1975

Christopher Schulte

Larry Nielsen 58
 viet 1977

Debbie Tonner

Garry Nielsen 61
 viet til

Teresa Boelter

Dana Fritz 72

Todd Fritz 74

Corey Fritz 72

Angela Fritz 75

Casey Fritz 79

Tyler Fritz 81

Taylor Fritz 81

Garth Schulte 78

Garrett Schulte 80

Garnet Schulte 84

Grant Schulte 85

Kirklyn Nielsen 77

Kristen Ann Nielsen 80

Derek Nielsen 82

Adele Nielsen 84

Eric James Nielsen 74

Kimberly Ann Nielsen 76

Nathan Edward Nielsen 79

Melissa Marie Nielsen 82

Regina Marie Nielsen 84

Norman Eric Nielsen 87

Grant Nielsen 78

Stacie Nielsen 80

Katie Nielsen 82

Ross Daniel Nielsen 86

Christina Anna Cain 79

Michael Douglas Cain 81

Bradley John Cain 83

Norman Nielsen 51
 viet 1973

Theresa Conway

Douglas Nielsen 53
 død 1980, 27 år

Richard Nielsen 55
 viet 1975

Loree Peed

Marion Sue Nielsen⁵⁷
 viet 1977

Robert Cain

Connie Jean
 Nielsen 58
 viet 1983 (dødt 86)

Dave Eveleth

Robert Nielsen 66

Brandon David Eveleth 84

Ruth og Mads Gransgaard Nielsens efterslægt.

Mads Gransgaard Nielsen 1891-1971 Ruth Jensena Christensen 1895-1985

Viet 3.10.1917

2 børn	4 børnebørn	11 oldebørn	1 tipoldeb.
(tallet efter et navn angiver fødselsår).			
<p>Donna Faye Nielsen født 4.1.1926</p> <p>Viet 17.5.1944 til Herman Poul Stromer, som er født 28.5.1923</p>	<p>Thelma Christena Nielsen, f.3.9.1924 Viet 24.3.1945 til Helmuth Bucholz, født 10.4.1920, død 16.9.1966</p> <p>Gift anden gang 12.8.1971 med Arthur Raymond Saylor, født 14.10.1927</p>	<p>Karen Ruth Bucholz 47 viet 1965</p> <p>Danny Craig Sumners 47 skilsmisse 1978</p> <p>gift 2. gang 1978</p> <p>John Lyle O'Bryan 53</p>	<p>Jamie Shuree Sumners 66</p> <p>Brady James Sumners 83 (James søn)</p> <p>Danae Dawn Sumners 72</p> <p>Dustin Craig Sumners 74</p> <p>Lori Dee O'Bryan 79</p>
<p>Betty Joan Stromer 46 viet 1964</p> <p>Kenneth Wayne Risseeuw 43</p>	<p>Sharon Faye Bucholz 49 viet 1970</p> <p>William Charles Brooks 49</p>	<p>Shawn La Ray Risseeuw 65</p> <p>Cory Wayne Risseeuw 73</p>	<p>Scot Matthew Nielsen 76</p> <p>Olivia Kristin Nielsen 78</p>
<p>Candy Jo Stromer 53 viet 1977</p> <p>Guy Albertus 54</p>	<p>Cody Ferdinand Albertus 78</p> <p>Alonna Faye Albertus 81</p> <p>Clay Paul Albertus 82</p>		

Som omtalt på side 217 havde Erik og Mads Gransgaard en bror, som blev hjemme i Danmark. Det var Carl Gransgaard, som havde gartnerforretning i Lemvig. Carls barnebarn, Lisbeth Gransgaard Olsen, besøgte familien ovre i Amerika i 1985, og i det følgende beretter hun om, hvordan emigranternes efterkommere lever derovre.

Lisbeth Gransgaard Olsen

Som barnebarn af gartner Gransgaard i Lemvig havde jeg siden barnsben hørt tale om familien i Amerika, og jeg var meget hurtigt sikker på, hvor jeg skulle hen efter endt skolegang.

I 1985 drog jeg så af sted på familiebesøg i det vilde vesten. Jeg havde oprindeligt kun regnet med at tilbringe to måneder i Staterne, men familien var så gæstfri, at det i stedet blev til fire måneder.

Mit første stop gjaldt storfarmere i familien: Delbert (søn af Erik) og hans familie i Nebraska. Han drev selv gården sammen med sin kone Maxine og sønnerne Robert og Richard, men havde dog et par mænd fra egnen til at hjælpe sig i den travle periode.

Delbert var den af de 3 søskende, der havde beholdt den største portion tør dansk humor. Han var en mand, der ikke kunne sidde stille mange minutter ad gangen, så når de havde en stille periode i landbruget, byggede de siloer enten for andre eller til eget brug. Han havde efterhånden bygget så meget rundt om gården, at man i omegnen kaldte gården for "Blikbyen". Sad han endelig hjemme en aften, læste han som regel bøger.

En af de første dage jeg var der, blev jeg vist rundt på ejendommen. Pludselig fik jeg øje på et rør, som vandet vældede ud af og bare løb ud i det nærmeste vandløb.

Jeg troede ikke, de havde set det og spurgte, om de ikke skulle have lukket for vandet. Det frembragte megen latter, og jeg fik at vide, at det var en kilde, som sprang hele tiden, og at det nok ikke ville være så let at lukke for den. - Så blev man så klog.

Delbert dyrkede lucerne, hvede og en afgrøde, som de kaldte MILO (en slags majs, hvor man i stedet høstede hovederne og brugte på samme måde, som vi bruger byg). Resten af jorden var så bakket, at den var umulig at dyrke noget på. Den var så udlagt til græsgange for kvæget, som man flyttede med jævne mellemrum.

Lisbeth laver mad.

De ville gerne have noget rigtig dansk mad, så jeg gik i gang med frikadellerne, desserterne , hakkebøfferne og pebernødderne.

Det var ikke sidste gang, de skulle prøve det, selv om frikadellerne var lavet af svinekød. Amerika er jo som bekendt et bøfland.

Lisbeth på motorcykel.

Som alle andre steder er Midtvesten også blevet motoriseret, og Delbert havde også nogle af de trehjulede motorcykler, som havde afløst hesten. Som så meget andet skulle jeg også prøve at køre/styre sådan én.

Det første, jeg præsterede efter at have sat mig op på "dyret", var at blive smidt af igen. - Jeg havde drejet gashåndtaget for hurtigt !

Lisbeth hygger sig sammen med Delberts børnebørn.
 Marion og Robert Cains tre børn:
 Fra venstre: Michael, 3 år, Bradley, 1 år, Christina, 5 år.

De tre søskende Delbert, Esther og Leonard bor rimelig tæt ved hinanden, så jeg gik på det nærmeste på omgang. Esther og hendes mand Homer er pensionerede farmere og bor nu i den lille by Lynch og nyder deres otium sammen med børn og børnebørn, som med jævne mellemrum kommer på besøg.

Jeg tilbragte også en uges tid hos Leonard og hans kone Maxine. Han er handelsmanden i familien. Han har sit eget lille transportfirma med store lastbiler, som kører med alt lige fra kvæg til foderstoffer. Det er dog for det meste hans eget kvæg, han kører rundt med.

Hans to sønner Larry og Gerry er chauffører, medens den ældste datter Deanna fører regnskaberne. Jeg fik lov til at komme med på nogle af de ture, Gerry kørte med hans største lastbil, som kunne rumme 65 stykker kvæg i 2 etager. Da jeg havde kørekort til den type biler, fik jeg også lov til at køre den.

Men vi var ikke kommet ret langt inden vi mødte først Deanna og dernæst (erfaredede jeg senere) Leonards advokat.

I det lille samfund, hvor Leonard bor, kender alle hinanden, og derfor var det første, advokaten gjorde, at han ringede Leonard op

og oplyste, at han havde set Gerry i lastbilen sammen med (som han udtrykte det) et blondt hunkønsvæsen. Han havde måske lugtet forretninger, da Gerry var gift. Så Leonard vidste altid besked, men fik sat det i rette perspektiv.

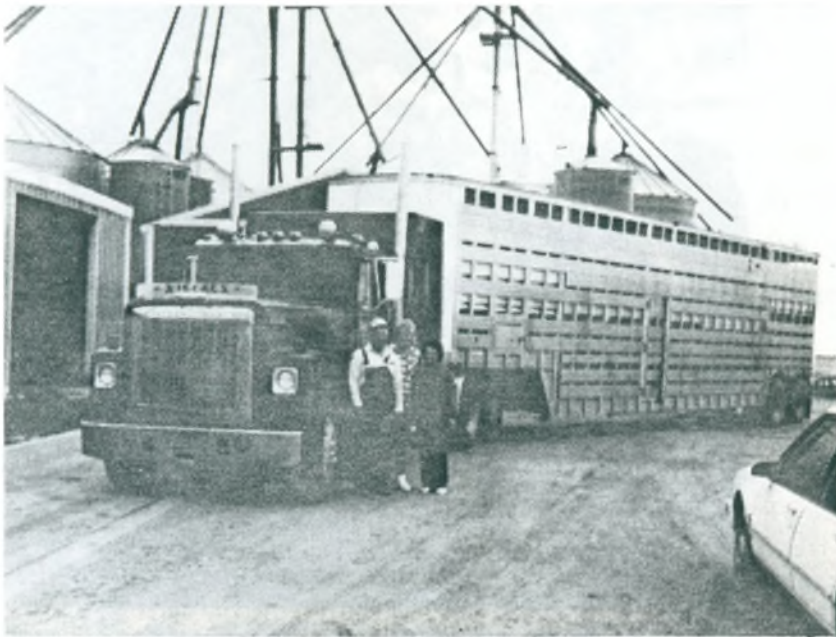
Herefter satte jeg kursen mod South Dakota, hvor Donna Faye og Thelma (døtre af Mads) bor.

Mads havde altid så gerne villet dyrke jorden, men i South Dakota var jorden så ringe, at man kun kunne have kvæg.

Thelma og hendes mand Arthur har stadig noget af jorden foruden deres arbejde. Thelma som skolelærer og Arthur som chef ved vejvæsenet, medens Donna Faye og hendes mand Bud driver resten sammen med deres eget. Donna Faye har dog et job som sekretær ved den stedlige ret i White River.

Maxine og Delberts søn Robert (19) sammen med Lisbeth.

Leonards store lastbil.
Vi ser Leonard, Lisbeth og Maxine.

Jeg tilbragte nogle uger hos Thelma og Arthur, hvor jeg bl.a. oplevede et stort rodeo, som afholdes i White River hvert år. Jeg prøvede også at drive kvæg på hesteryg (dog hos en nabo). De tog mig også med på en campingtur til "The Black Hills" i deres mobile home og viste mig nogle af statens mange seværdigheder, som f.eks. Mount Rushmore (det er der, hvor fire hoveder er hugget ind i klippen). Her oplevede jeg også det værste haglvejr, jeg nogensinde har set.

Haglens var så store som golfbolde og slog alt løvet af træerne.

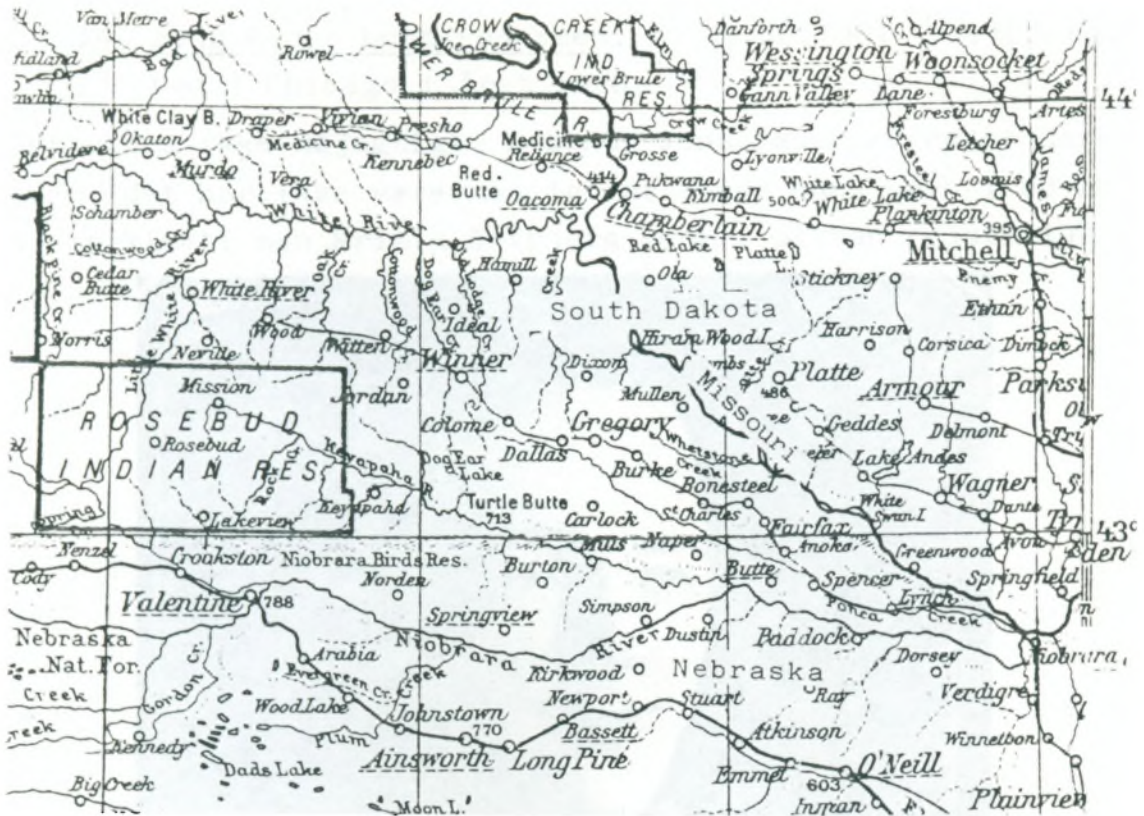
Vi kørte igennem The Needles (sydspidse klippeformationer), The Badlands (også kaldet lille Grand Canyon) og meget mere. Herefter gik turen tilbage til mit udgangspunkt hos Delbert, hvor jeg genså venner og bekendte af familien.

Efter i alt to måneder i disse dejlige omgivelser begyndte min rejse videre vestpå.

Delberts ældste søn Norman m/familie. Personerne er fra oven: Lisbeth, Norman, Theresa m/Regina, Nathan, Eric, Kimberley, Melissa.

Kort over den egn i U.S.A., hvor mange af Erik og Mads Gransgaards efterkommere bor. Den nordlige del af Nebraska og den sydlige del af South Dakota. Som det fremgår af Lisbeths rejsebrev bor Eriks familie mest i Nebraska omkring Lynch og Niobrara (ved floden Missouri). Esther og Homer Tonner bor i Lynch, og omkring Lynch bor Delberts familie. Leonards familie bor i Niobrara. Eriks enke, Carrie, døde i 1986 i Verdigre. Som det ses på kortet, ligger de tre nævnte byer ikke langt fra hinanden.

Mads Gransgaards efterkommere bor mestendels i South Dakota omkring byen White River. Der boede også Einer Pedersen fra Ertbjerg. Hans farm lå ind til skellet mod Rosebud Indianerterritorium. Det var der, han lejede jord af indianerne.

Den her omtalte egn ligger nok lidt sydligere, end de fleste forestiller sig. Den 43. breddegrad, som ses på kortet, går også gennem Italien, ved byerne Pisa og Firenze.

Nr. 14. Jens Peder Lund Pedersen, f. 20.10.1901 i Ertbjerg.
Død i Chicago i året 1928.

Det vides ikke nøjagtigt, hvornår Jens Peder er rejst der-
over, det har ikke været muligt at finde hans navn i Udvan-
drerarkivet, men Krista Ertbjerg mener, at han rejste 1923.

Jens Peder Lund Pedersen.

Foto: Fred Fox Studio, Chicago.

Om Jens Peders færden i staterne fortæller hans svigerinde Emma, side 113, at hans broder Einer en kort tid arbejdede i et gartneri i Texas. Derefter kom Einer til en kvægfarm (formentlig stadig i Texas) "som var ledet af en tysker, de leverede mælk til en storby, de havde 170 køer, og der arbejdede Jens Peder også. Efter kort tids forløb kom de to brødre med en bus til Chicago og blev industriarbejdere."

I 1928 skete der det, at Jens Peder blev kørt over og dræbt af et tog i Chicago. Det var en stor sorg for hans forældre og for hans søskende.

Pastor N. P. Lang, som var præst ved Dansk Evangelisk Kirke i Chicago, skrev til familien i Ertbjerg et godt og trøstende brev, dateret 5. september 1928. I præstens lange brev står der blandt andet:

"Det var en stor glæde, da Jens og Einer kom til Chicago og opsøgte vor kirke, thi vi havde kun været her kort tid, og menighedsarbejdet var forsømt og skulle oparbejdes, og vi trængte til alle de kræfter, vi kunne få samlet.

Senere kom Martin fra Denver og sluttede sig til menigheden sammen med sine brødre. De har alle tre arbejdet flittigt og sparet op af deres fortjeneste, hvilket ikke altid er tilfældet hos unge mennesker, især i en storby.

Eders sønner har altid opført sig godt og været elsket og afholdt i menigheden."

Om ulykkestilfældet skriver pastor Lang:

"Jens var gået til stationen og havde løst billet, som det synes, for at tage en tur ned til Martin, som arbejdede på sydsiden (store afstande i Chicago).

Toget standsede imidlertid først ved 63de gade, medens Martin er ved 45de gade, så Jens stod af ved 63de og er da kommet ned på sporet i stedet for ned på gaden."

Præstens brev fortsætter:

"Hans død bragte megen sorg til os alle, thi Jens var kendt iblandt os som en alvorligt troende ung mand. Han forsømte aldrig gudstjenester og møder, hvor Guds ord blev forkyndt, og han bar omsorg for, at hans brødre var under ordets velsignende indflydelse."

Jens Peders grav i Chicago.

Nr. 13. Martin Lund Pedersen, født 30.10.1900 i Ertbjerg.
Afrejse fra København 19/4 1923 med "Hellig Olav". Ankomst
til New York 1. maj. Han var 22 år gammel, da han rejste.
Før den tid havde han arbejdet ved landbrug, men i U.S.A.
kom han i forbindelse med en murermester Niels Johansen
i staten Colorado, hvor han lærte dette fag. Siden arbej-
dede han i mange år som murersvend.

Martin Lund Pedersen.

Lee Anna og Martin.

I trediveerne blev Martin gift med Lee Anna, de fik en søn den 4. november 1941. Han kom til at hedde Martin Lund Pedersen ligesom sin far. Det er skik derovre, at sønnen får faderens navn. Så kaldte de ham "Lille Martin", men efterhånden blev han altid kaldt "Buggie".

I februar måned 1941, altså før Buggie blev født, købte Lee Anna og Martin et dejligt hus på 5 værelser m/centralvarme og med garage og hønsehus. Stor grund med frugttræer og meget andet.

Adressen var 3086 South Washington, Englewood, Colorado.

Engang i fyrrerne døde Lee Anna.

Senere blev Martin gift anden gang med Effie Mae.

Om dette hjem skrev Martins bror Einer i brev 31.10.1950:

"Fra South Dakota kørte vi til Denver i Colorado. hvor vi havde en meget behagelig visit Vi boede jo hos Martin, og var sammen med Albert og Kristine og med Victor og hans kone Marie.

Buggie er en forholdsvis stille, men sød og venlig dreng.

Lille Martin (Buggie).

(Einers brev fortsat)

Effie Mae er vist mere hensynsfuld over for Buggie, end mange mødre er over for deres egne børn.

Hun er ualmindelig gæstfri og elskværdig, så vi nød vort ophold der meget.

Martin har godt med arbejde, og de har et dejligt hus og en omtrent ny bil."

Besøget i Colorado fandt sted under en rundrejse i Einers bil, en tur, som han - i selskab med to danske sygeplejersker - foretog i oktober 1950.

Effie - Buggie - Martin

Krista Ertbjerg skriver om sin bror Martin:

"Om Martin ved jeg, at han lærte sig murerhåndværket og boede i et hus i Denver Colorado. Han var gift to gange, i første ægteskab havde Martin en søn, i andet ægteskab ingen børn. Sønnen lever stadig i U.S.A.

Martin døde og blev begravet i Denver, Colorado. Da Marie og Maren besøgte Einer, var de også i Denver, på besøg hos Martin,

ligesom Christian og Grethe også besøgte ham.

I 1930, da min mor var død, husker jeg, Martin var hjemme på besøg i Ertbjerg. - Han kunne da ikke for godt kende sin lille søster, da hun kom hjem fra sin plads.

Flere år efter, da vores far var død, og jeg boede i huset på Lomborgvej 58, kom Martin med sin søn Buggie og sin anden hustru Effie på besøg.

Effie - Buggie - Martin.

De lejede en lejlighed ikke ret langt herfra. Vi kunne da let være sammen, og Martin var glad for besøg hos sin bror og svigerinde Peder og Emma i vores barndomshjem.

Jeg husker også, at Buggie gerne ville til Nr.Lem, for her boede søster Sines søn og svigerdatter, Martin og Inger, de kunne nemlig tale engelsk med drengen.

Desværre længtes Martins kone efter U.S.A., så besøget i Danmark blev lidt kort.

Man forstår godt, at Effie Mae kedede sig, mens hun boede i lejligheden i Lomborg. Der var jo ingen mennesker at snakke med, ingen, som forstod ret meget af det, som hun prøvede at sige til dem.

Effie Mae og Martin
om bord på skibet.

Da Martins kone var død, og han blev ældre, kunne han til sidst ikke for godt klare sig i huset alene. Han kom så på et meget moderne ældre hjem. Der døde han og blev begravet i U.S.A.

Krista Ertbjerg fortsætter:

Begge brødre, både Martin og Einer, var under krigen meget flinke til at sende os gavepakker - uha, hvor spændende at pakke op for ! Her i Danmark var utroligt meget rationeret mange år efter, hvilket kan ses af vore rationeringsmærker fra dengang, f.eks. kaffe og sukker, tøj var det også svært at få, brændsel, petroleum, rigtig mange ting, jo, dengang om ikke før skulle man nok lære at blive et taknemligt menneske, at klage kunne da ikke nytte noget som helst - - - jo ældre jeg bliver, jo mere synes jeg, der er at sige tak for, både til Gud og mennesker - .

Martin under et besøg i Danmark sammen med hans søster Sines børn Martin og Jenny, samt de 5 børn fra Ertbjerg.

Nr. 15. Einer Christian Pedersen, født 27.3.1905 i Ertbjerg.

sejlede fra København den 22. april 1925 med dampskibet "Hellig Olav" på udvandrerkontrakt nr. 1631/1925.

Einer er en meget interessant skikkelse blandt de i denne bog nævnte udvandrere, og derfor vil vi lade tre personer fortælle om ham.

Først har hans svigerinde Emma fortalt om ham på side 113 og side 114, og dernæst vil nu hans søster Krista og hans broderdatter Lydia hver bringe et indlæg.

Einer.

Krista Ertbjerg fortæller:

Da min bror Einer som 20-årig rejste til Amerika, var min bror Martin derovre, og også bror Jens Peder, mener jeg, så en tid havde jeg tre brødre i Chicago: Martin, Jens Peder og Einer.

Krista fortæller videre:

Vi havde samtidig tre fætre i U.S.A., det var Peder, Erik og Mads fra Gransgård i Tørring, de to sidstnævnte havde hver en farm. Jeg mener, Einer tog ophold hos en af dem en tid, senere rejste Einer til Chicago. Sammen med en anden drev han en tid en el-forretning, da det viste sig ikke at være sagen, kom han i gang med at køre taxa for et selskab, dette var Einer ved i 7 år. Senere købte han jord ved White River, South Dakota, og havde her i mange år en ret stor farm med køer, kalve, heste og et par hunde. Det var et meget naturskønt område, særpræget med høje skrænter og dybe slugter. Han drev det mest som kvægavl, det vil sige, kalvene blev opfedet og solgt som store dyr. - Ejners jord var også godt egnet for jagt.

Da Marie og Maren besøgte ham i sommeren 1970, skulle de jo prøve at ride på to af hans heste, det var vist længe siden, de havde siddet på hesteryg, så det var nok ikke lige sagen, da Marens ikke ville ud af stedet, gav Einer den et lille rap med det resultat, at Maren faldt af - det var jo ikke hensigten, men da fotograferingen ikke viste noget brud, gik det da over med tiden, selv om deres tur blev noget forsinket, og det kneb med at sove for smerter.

Herude i South Dakota havde Einer så i mange år sin farm at passe. Beboelsen var et træhus. Engang han var ude på de store marker at se til sine dyr, som gik ude, og han igen nærmede sig huset, ser han røg, og der er også ild i det - - her må Einer hellere selv fortælle:

Brev fra Einer:

White River, So. Da. 9. febr. 1950.

Ja, nu må I ikke blive altfor chockeret over den kedelige beretning, som I får her.

Lørdag ved middagstid opstod der ildløs i mit hus, og det nedbrændte

med alt, hvad der var i det.

Det var ualmindelig fint vejr, og jeg havde kun lidt ild i hver af de to kakkelovne. Jeg var så efter at have set til høns og svin taget ud for at drive kalvene hjem, det tog mig vist 20 minutter. Da jeg så kom op, hvor jeg kunne se huset, så jeg, at der var noget galt på færde; men da jeg nåede dertil, var det umuligt at være i huset for ild og røg, og det var umuligt at komme ilden til livs. Jeg reddede kun vaskemaskinen, tæpperne fra sengen, nogle skjorter, lagener og lidt andet vasketøj, som jeg kunne nå gennem vinduet. Ellers alt, hvad jeg havde med fra Danmark, gik jo til. - Nå, jeg er så heldig at have en temmelig god forsikring. Det er jo selvfølgelig altid umuligt at erstatte en ildebrand, men det vildog være en god hjælp til at begynde med.

Jeg får vist hele forsikringssummen på \$ 1700. Den var delt halv og halv på indbo og huset.

Jeg har et værelse her i White River, men jeg har jo også et skur på 8 x 15 fod, som har været brugt til at bo i, det har jeg omtrent i orden til at tage i brug nu, så jeg regner med at bo i det foreløbig, og så se tiden an med at flytte et hus ind eller bygge.

Efter hvad syntes en lang tid kom der jo naboer og folk fra byen til, men der var jo kun lidt at gøre - vi holdt dog ilden fra at tage nogen af de andre bygninger. - Nu må jeg vist slutte for denne gang.

Med mange hilsener
Din bror Einer.

(om redningen af stålbåndet, se side 159).

Vi her i Danmark havde jo sendt ham små eller større gaver, bøger, billeder og lignende, som desværre gik til under den brand. Min bror Peder og hans kone Emma sendte så vidt jeg ved, et nyt billede af barndomshjemmet.

Da Einer nærmede sig pensionsalderen, ønskede han forandring både med hensyn til farmen og sig selv. Einer havde nu for længst amerikansk borgerret, og han havde masser af venner i U.S.A. - Han var meget let at komme i kontakt med et vindende væsen, sådan var Einer blot; men en gang imellem kunne han - som jeg selv - blive flintrende gal, for eksempel hvis man kom til at sige noget, som ikke passede ham. Selv har han fortalt mig, at han på en øde vejstrækning i U.S.A. tog en yngre mand op at køre. Nu skete der så det, at enten var det mandens påklædning, eller et par

ord, som ikke passede Einer - resolut sætter han manden af - uha, endda !

Da Einer begyndte at afvikle det med sine dyr, maskiner og redskaber - de sidste ting skulle på auktion, og den skulle foregå ude på farmen - så skete der det sjældne for White River, at det øsregnede, det vejr, som Einer ellers holdt allermest af, nu blev vejene så plørede, at auktionen måtte udsættes, trods løbesedler og fastsat dato.

Jorden lejede Einer ud for en toårig periode, tog så i 1971 efter 45 år i U.S.A. delvis ophold i Danmark, medbringende en campingvogn og en ret stor bil. De to ting blev sat hos min brordatter Lydia og familie, som havde en gård ved Lemvig. Her boede Einer så i flere år, sov i campingvognen, men var ellers som hørende til familien.

Nu rejste han så med korte mellemrum over til sine venner i U.S.A., for han skulle jo ud at leje den jord ud igen for en kort periode.

Einer havde et meget godt forhold særlig til det yngste af børnene, hvor han boede, Jef sad på hans knæ og de så børnetime i fjernsynet; Einer kørte ud i skoven, hvor de sammen kunne nyde naturen og måske se vildt. Så når Einer skulle af sted til Amerika, turde de næsten ikke fortælle Jef, at farbror Einer skulle rejse - det kunne man da kun glæde sig over at høre.

Engang vi tre besøgte Maren i Ørum, ville Einer give en kop kaffe i en kro undervejs, nu opdager vi et par mennesker, som taler engelsk. Einer hvisker så til Jef li så stille: Gå hen og sig til dem sådan - jeg mener, det på dansk lød som "Hej, jeg hedder Jef" - de blev helt benovet og troede, drengen var perfekt i sproget !

Så kom den svære tid i foråret 1981, hvor min bror kom syg hjem fra U.S.A. Kræft i maven. Han lå en kort tid på Lemvig sygehus, så i Holstebro, men lægerne kunne ikke hjælpe. Einer boede så en kort tid her hos mig, havde en rar hus-hjælp, blev så ført til Bækmarksbro plejehjem, hvor han sov hen den 13. november 1981. Han blev begravet i familiegravstedet på Lomborg kirkegård den 18. november.

For mig personligt blev det et stort savn, at Einer ikke var her mere, for tanker som: Nu er du alene tilbage af den store søskendeflok fra Ertbjerg, ingen bror ser ind til mig, hvor vi kan hygge os sammen over et måltid mad. Men jeg må ikke klage, mine søskendebørn er flinke til at se ind eller indbyde til familiesammenkomst.

Slægt skal følge slægters gang. Oh, måtte tonen fra himlen nå os alle, store og små, så vi må mødes derhjemme hos Gud i de evige boliger, der hvor ingen synd og død er mere at fornemme - dette ønsker moster/faster Krista i Lomborg.

Lydia fortæller om farbror Einer:

Einer blev født i Ertbjerg den 27-3-1906 som nr. 14 i børneflokket. Einer og Krista (som var fire år yngre) var noget bagefter de andre i børneflokket, som levede. Han Han legede som dreng meget med Viggo i Højgård, som var næsten jævnaldrende. Derfor gjorde det stort indtryk på Einer, da Viggo meget ung døde af "den spanske syge". Det var en epidemi, som rasede fra efteråret 1918 til hen på sommeren 1919, og som blev døden for tusindvis af danskere, ikke mindst blandt unge mennesker.

Einer og Krista blev ikke, som de andre var blevet, sendt ud at tjene som otteårige, men fik lov at blive hjemme på Ertbjerg, til de blev konfirmeret.

En erindring, som Einer har fortalt meget levende om fra sin barndom, handler om Ertbjergs brand i 1919. Einer var da 13 år og sov ude i karlekammeret. Der var bygget nyt stuehus i 1914, men resten af gården var stråtag, og i toget, som kørte meget tæt forbi, blev der fyret med tørv. Denne nat i 1919 var det blæsevejr, og gnisterne fløj fra og over i det tørre stråtag, som blev antændt. I løbet af meget kort tid stod de stråtækte længer i lys lue, og folkene vågnede ved bulderet. Det gjorde Einer også, men da var der allerede ild i loftet over ham. Han prøvede at komme ud gennem døren til gården, hvor hans far stod og råbte på ham, men han kunne ikke få døren op. "Da bad jeg til Gud" har Einer fortalt. Der var ild i den anden dør, der førte ud til stalden, men han skubbede til den, og den gav sig, han løb så ud gennem stalden til et lille fårehus hvor han vidste, der sad en krog udvendig - men netop som han tog i den, åbnede hans far døren udvendig fra. Han havde haft den samme tanke og var løbet om til den dør. Hans far hev ham ud, og ca. et minut efter skred taget. Hans far faldt på knæ og takkede Gud.

Efter konfirmationen kom Einer ud at tjene. Det blev hos Jens Hyldahl i Lomborg. Derefter kom han til Koldingegnen, hvor han overtog Martins plads, da han tog på højskole. I 1924 tjente han på en gård på Nordsjælland. Det var der, han traf beslutningen om at emigrere til U.S.A. Der var nok lidt eventyrblod i årenerne. "Vi hørte jo om farbror Søren", har han fortalt, "og om Gransgård-fætrene, som var rejst derover - og Martin - jo, vi måtte også have vores udlængsels-drømme opfyldt". De første 3 måneder af 1925 var han hjemme på Ertbjerg som karl, og i april 1925 rejste han og Jens Peder af sted til U.S.A. med nogle få dollars på lommen og uden at kende andre engelske ord end "yes" og "no".

De tog til Nebraska, hvor de var landbrugsmedhjælpere den første sommer hos Erik Gransgaard. Derefter tog Einer til Texas og arbejdede på et gartneri, men inden længe fik han plads på en stor kvægfarm med 170 malkekøer, hvor de leverede mælk til en storby. Der arbejdede Jens Peder også. I 1928 tog de til Chicago for at blive industriarbejdere. Der omkom Jens Peder kort tid efter ved en togulykke.

I 1929 rejste Einer for første gang hjem til Danmark. Han kom til jul. Han var hjemme nogle få måneder. Det var sidste gang, han så sin mor, idet hun døde i april 1930. Det blev igen Chicago, han tog til. Men da var den økonomiske krise for alvor slået igennem, og det var svært at få arbejde. Arbejdsløshedsunderstøttelsen var så lille, at man hverken kunne leve eller dø af den. I de år arbejdede Einer med flere forskellige ting. En tid var han på et bageri, hvor de skulle pakke de varme brød, når de kom ud af ovnen. Hvis et brød var mislykket, måtte Einer godt tage det med hjem. "Sådan et friskt brød kunne man godt blive mæt af", fortalte han senere.

Da vi i 1981 var i Chicago sammen med Einer og gik ned ad 5. avenue mellem skyskraberne, fortalte han: "Den bygning dér arbejdede jeg på i ni måneder i 30-erne". Det var en 29-etagers bygning. - Det var indvendigt arbejde, og de havde det varmt og godt. Deres formand sagde højt og tydeligt til dem: "Hvis I er interesseret i at beholde dette arbejde længst muligt, så lav så lidt som muligt, men få det hele tiden til at se ud, som om I har travlt". Og hvad gør man ikke, når det drejer sig om at holde sulten fra døren og overleve. De kunne finde på at sende noget ned med elevatoren, som lige var kommet op, eller en kom til at vælte den sæk skidt ud, som lige var fejet sammen. Eller formanden bad dem hugge nogle fliser af igen, som lige var sat op - han påstod, de sad skævt.

Det var, som om sådan en bygning blev ret levende for os. Sidst i trediverne begyndte Einer at køre taxa. Først for et firma, som chauffør, siden købte han selv en taxabil. I Chicago viste han os en vigeplads og fortalte: "Derholdt jeg de hundreder af gange og ventede med taxa'en. Det var et godt sted, hvor der både lå forretninger og fornøjelses-etablisser i nærheden". Jeg spurgte: "Kunne du altid finde rundt i den myldrende storby?" "Jeg måtte i hvert fald altid lade, som om jeg kunne. Lidt om retningen måtte man jo vide og så håbe, at man kunne nå at læse nogle få af bogstaverne i gadenavnene - og gætte sig til resten. I U.S.A. går alle gaderne jo vinkelret på hinanden: øst-vest, syd-nord, så alt er delt ud i firkantede blokke. Kørte man så forkeret, var det bare en tur rundt om blokken!" Jeg spurgte: "Var du nu aldrig bange?" "Nej, så kan man ikke have den slags arbejde, det vil altid kunne ses på dig, hvis du er bange. - Ind imellem håbede jeg faktisk på, at der ville komme et "hold up",

men det kom aldrig. Jeg kom til at kende Chicago som min egen bukselomme. Selv i dag (81), med det ry af racisme, vold, overfald og mord, som Chicago har fået, ville jeg aldrig føle mig bange her, snarere føler jeg mig hjemme".

Einers taxa i Chicago.

Alle taxaer i U.S.A. har sådan en gul, ternet stribe.

Efter 7 år som taxavognmand var krigen overstået, og Einer drog vestpå med tanke om at blive farmer. Han drog til South Dakota til fætterten Mads Gransgaard og blev medhjælper. En del af lønnen bestod i, at han skulle have nogle kalve fedet op, og da de blev store og selv skulle have kalv, købte han jord i White River, desuden lejede han noget jord af indianere. Det var Hereford-kvæg, som gik ude hele året, og kalvene diede kørerne. Om vinteren fik de fodertilskud af kraftfoder og hø, som blev bjerget om sommeren. Der var kun nogle få og meget beskedne bygninger på farmen.

Så en dag fik vi hjemme i Ertbjerg pludselig en dag telegram fra København om, at farbror Einer var kommet til Danmark og ville komme den samme dag. Mor fik travlt, hun løb i tøjsko over til faster Sine og onkel Anders for at fortælle dem det.

Farbror Einer ville komme, og vi børn var spændte. Der havde altid været noget eventyragtigt over de her farbrødre i Amerika. Under krigen hørte vi jo faktisk ikke fra dem, men da krigen var slut, kom der pakker med ting og sager, som vi børn aldrig havde set. Der var svesker og kokosmel, og en gang både en hvid og en rød faldskærm, som mor syede tøj af til os piger - ja, og nylon-strømper - "Hvad er det nu for noget tyndt pjat?" Jo, det var en anden verden, der kom et pust fra.

Og farbror Einer kom - og var nøjagtig så spændende, som vi forestillede os. Han havde tyggegummi og kaffe og gaver med til os. Og som han kunne fortælle, så alting stod lyslevende for os. Han lejede en bil, og vi kørte ture ud omkring, hvilket vi jo ellers aldrig gjorde. Jo, vores verden blev større af det. Som noget nyt og helt fantastisk fik han en ingeniør fra B&O i Struer til at komme til Ertbjerg og optage noget på stålbånd. Han var meget begejstret over den sangglæde, der med mor og os børn var kommet til Ertbjerg, siden han sidst havde været hjemme. Vi indsang en hel masse sange på bånd, som han fik med, da han drog af sted igen.

Kort tid efter han havde været i Danmark, skete der det kedelige, at beboelseshuset ude på farmen brændte, næsten alle hans ejendele + det, han havde med fra Danmark, brændte. Derefter flyttede han ind til byen White River og fik en lejlighed. Senere købte han selv en "mobil-home".

Efterhånden blev der bedre til og råd til at komme ud og se andre ting. I 1950 var han på en tur tværs over U.S.A. til Stillehavskysten sammen med to danske sygeplejersker, som han havde truffet på båden fra Danmark.

Einer oplevede altid noget, hvor han kom frem. Han kunne snakke med alle mennesker, høj og lav, og så havde han en

klæbehjerne, så han kunne fortælle om alt, og han var også levende interesseret i alt, hvad der foregik. Han havde et vindende væsen, men var også meget temperamentsfuld. Rasende kunne han blive som få, men det kunne også hurtigt gå over igen.

Han havde mange ideer og baksede somme tider med opfindelser, men ingen af dem slog dog igennem, så han fik patent på dem, omend han prøvede på det. Men mange ting kunne han lave selv.

Farmen voksede, så han efterhånden havde cirka 100 køer med lige så mange kalve, og dem beholdt han, til de var 1½ år, hvor studene blev solgt. Det blev drevet i bedste Western-stil. Når kælvingen om foråret var overstået, blev de drevet sammen af cowboys.

Kreaturene var spredt ud over 1500 tdr. land med bakker og slugter med træer. Når kalvene var drevet ind i en fold,

Einer som cowboy

blev de fanget med lasso om bagbenet og slæbt ud, hvor de blev brændemærket med et indregistreret mærke:

Ⓔ

Sådan så Einers mærke ud, altså en sammenslyngning af hans initialer.

Derefter blev kalvene vaccineret, kastreret m.m. Det havde han masser af lysbilleder og film med. I kælvingstiden red eller kørte han rundt på farmen for at se, om der var køer, som havde problemer.

Der var to højdepunkter på hans farm. Et par store bakker (badlands), som kunne ses viden om. De bestod ikke af klipper, som man nok kunne tro på afstand, men af noget, der nærmest kan lignedes ved mergel. Spændende formationer og vækster var der, og øverst vulkansk aske. Der var også slugter med kildevæld, og de var altafgørende for brug af jorden, da der skulle være vand, for at dyrene kunne leve der. Og tørt var der i Syd Dakota, så det evige samtaleemne var: "Hvornår har I sidst haft regn?".

I 1960 kom Einer hjem til Danmark på besøg igen, denne gang med fly. Da var Ertbjerg solgt til fremmede, og nogle af vi børn var blevet gift - der sker jo meget på ti år. Men han trivedes godt sammen med den unge generation. Han kom hjem igen både i 1964 og i 1968. Da begyndte han at tale om at flytte til Danmark, når han blev pensioneret.

Vi kunne næppe tro det, på grund af den begejstring, hvor- med han kunne fortælle om U.S.A. Hans svar var: "Har I nogen sinde hørt, jeg har kritiseret Danmark?" Nej, det måtte vi indrømme. "Desuden er Danmark i mange ting foran U.S.A., f.eks. med socialvæsenet." (Ja, ja).

I 1970 var Marie og Maren i U.S.A. i to måneder, hvor han hentede dem i Chicago og tog dem hele vejen tværs over til Seattle, ned langs Vestkysten og tilbage til Colorado.

I 1976 var det Christian og Grethe, der fik turen. Flere andre har han givet store oplevelser derovre.

I foråret 1971 havde han taget beslutningen: Efter 46 år i Amerika ville han tilbringe sin alderdom i Danmark. Han havde jo aldrig stiftet familie, og efterhånden var nogle af hans venner derovre også faldet væk. Her havde han dog sin familie.

Badlands på Einers farm i South Dakota.

I maj 1971 solgte han alle sine dyr og løsøre på auktion. Pakkede sine ejendele i den store campingvogn (som han, Marie og Maren havde pløjet U.S.A. igennem med) og rejste hjem til Danmark. Han fløj selv hjem og hentede så den store bil og campingvogn i Amsterdam. Vi glemmer vist ikke den dag, han rullede ind i gården med den caravane. Han spurgte, om han midlertidigt måtte stille Campingvognen hos os, indtil han fandt ud af, hvor han ville bo. Det blev nu ret permanent - den blev nemlig stående der de næste 12 år.

Det viste sig, at han faldt godt til i vores omgangskreds. Et særligt forhold fik han til Jef, som blev født i januar måned 1972. For Jef blev farbror Einer en meget elsket person, næsten som en bedstefar, der havde tid til at sætte sig med ham, køre ture med ham og snakke med ham.

Farmen i South Dakota havde Einer lejet ud for tre år, derfor rejste han hvert tredje år (eller hvert andet) derover for at leje farmen ud igen - og for at besøge sine venner.

Vi spurgte ham, hvor han følte, han hørte mest til.

Han svarede: "Når jeg er her, hører jeg til her, og når jeg er derovre, er det der." Men efter næstsidste gang, han havde været i U.S.A., sagde han: "Nu ved jeg alligevel at sprogmæssigt er jeg langt bedst hjemme i det engelske sprog, på dansk mangler jeg tit ord. Dog mangler jeg børnelærdommen på engelsk, eventyr og børnesange, som alle kender og hentyder til, kender jeg ikke."

Han rejste altid, så han kunne være derovre om vinteren. Sommervarmen, tørken og solen var for meget. "Intet er bedre end regnvejr" var hans valgprog.

Da Einer rejste derover i efteråret 1980, bestemte vi, at hvis vi skulle nå at komme til Amerika, mens farbror Einer kunne vise os rundt, så måtte vi gøre det nu. Og i maj 81 tog Jef, Jeppe og jeg derover. Vi erfarede snart, at vore forudannelser ikke var ubegrundede, det var i ellefte time. Einer havde det ikke så godt, men vi fik da en god tid, hvor vi fik lov at opleve noget af det, han havde levet sit liv i, og træffe de mennesker, vi havde hørt så meget om. Da vi rejste hjem, var han med.

Men efter hjemkomsten blev det konstateret, at han havde kræft i maven. Han var på sygehuset, og derpå en tid i fasters lejlighed i stueetagen. Kom så de sidste par måneder på Bækmarksbro plejehjem, hvor han døde den 13.11.1981. Et rigt og spændende liv var slut.

Einers campingvogn og bil
holdende ved Hjortkær.

Anvendte kilder:

Landsarkivet i Viborg.

Lokalhistorisk arkiv i Lemvig.

Det danske udvandrersarkiv, Ålborg.

Birgitte Lund Pedersen: Slægtsminder.

Max Grohshennig: Slægten Breinholt.

Niels Mølgaard: Kulturbilleder fra vestjydske Egne.

Hardsyssels Årbog for 1909 og 1910.

J. Aldal: Holstebros Historie gennem Tiderne.

J. J. Hansen: Større danske Landbrug.

Tegninger af Anna Helene Pedersen.

